
VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

peníze

aničt ?

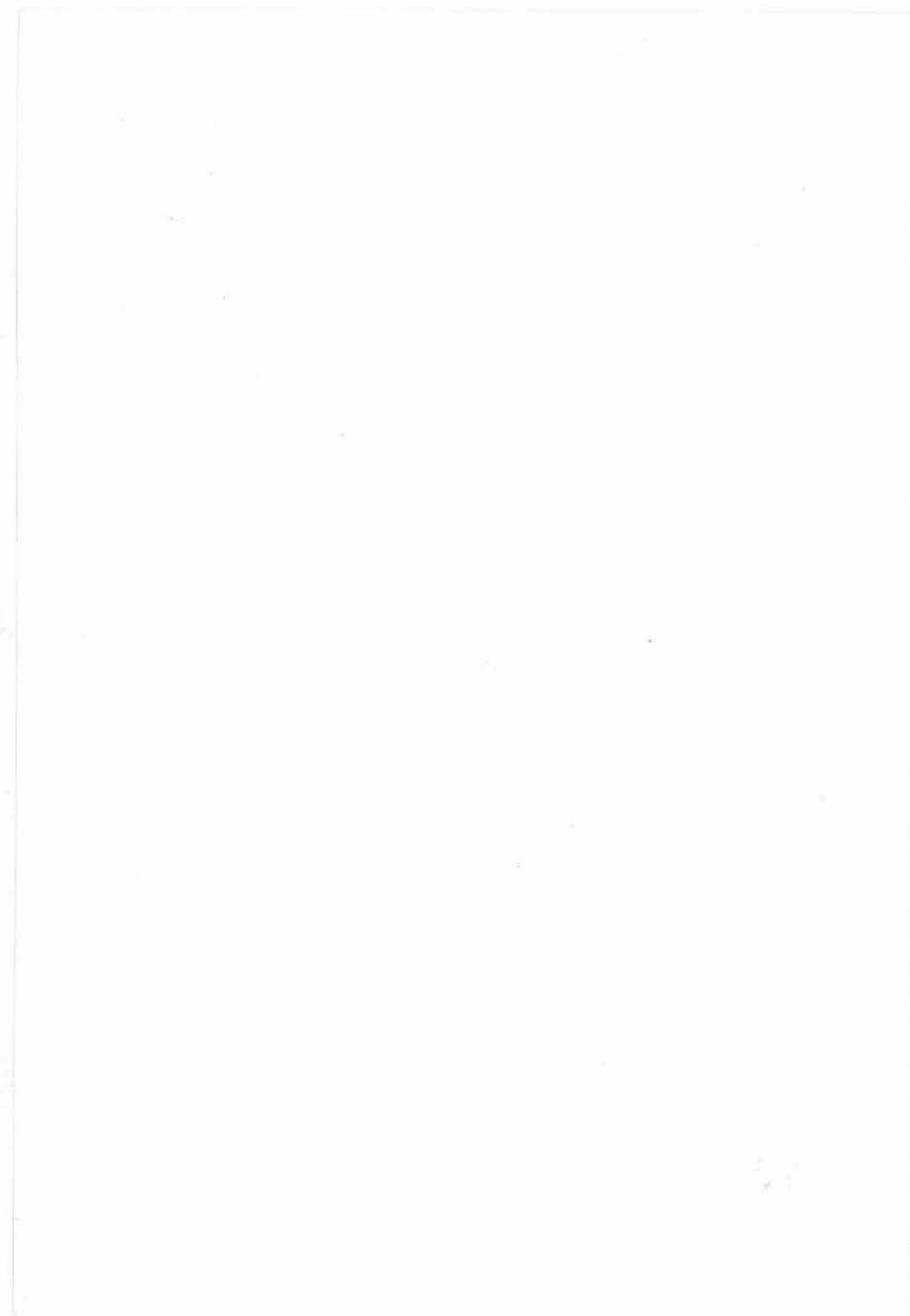
JINAM !

AS COOK

1996

6

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

6

PÁTÝ (TŘICÁTÝ SEDMÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu *Vojenské rozhledy* vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Současná evropská bezpečnost a národní zájmy ČR

Téměř půlstoleté soupeření dvou vojensko-politických bloků dominovalo stavu a vývoji bezpečnostní situace na celém světě, zejména pak v Evropě. *Praktická neexistence nebezpečí vzniku lokálních a regionálních konfliktů nebo nevojenských ohrožení bezpečnosti v tomto regionu nemohla vyvážit stálou hrozbu globální konfrontace mezi Východem a Západem s katastrofálními následky zejména pro středoevropské státy. Navíc byla bezpečnost chápána a v praxi uplatňována pouze jako vojenská kategorie, aniž se bral zřetel na ostatní oblasti.*

Rozpad bipolárního systému a dezintegrace bývalého východního bloku vedly k vytvoření nového bezpečnostního prostředí, které lze obecně charakterizovat následujícími hlavními rysy:

- prakticky zmizelo nebezpečí vzniku globálního konfliktu mezi Západem a Východem,
- klesá pravděpodobnost výskytu přímé teritoriální agrese mezi státy,
- došlo sice k „rozptylu ohrožení“, narůstá však potenciál nepřímého ohrožení v důsledku komplexu ekonomických, sociálních, politických, národnostních a náboženských nestabilit, sporů a konfliktů v transformujících se zemích,
- roste vliv transnacionálních faktorů, které nerespektují státní hranice a vymykají se kompetenci a pravomoci vlád suverénních států (mezinárodní terorismus, internacionalizace kriminality, obchod se zbraněmi - zejména ZHN a s nimi spojených technologií, obchod s drogami apod.),
- mění se názory na nedotknutelnost principu svrchovanosti a nevmešování se do vnitřních záležitostí suverénních států, tradiční reaktivní doktrína OSN - *peace-keeping* - je nahrazována aktivnějšími přístupy - *peacemaking*, *peace-building*, *peace-enforcement*. Na území Bosny je testována další nová bezpečnostně-politická metoda - postkonfliktní stabilizace.

Tuto stručnou charakteristiku současného bezpečnostního prostředí v Evropě lze shrnout takto: konec dvoupólového rozdělení světa a rozpad bývalého Sovětského svazu rozhodně neznamená konec všech bezpečnostních rizik. *V Evropě je sice méně ohrožení, ale také méně míru.*

Z celého rozsáhlého komplexu faktorů determinujících současný stav a další vývoj evropského bezpečnostního prostředí se z hlediska národních zájmů ČR jeví jako rozhodující problematika rozšiřování NATO na východ a úloha Ruska v tomto procesu.

Po zániku Sovětského svazu převzalo Rusko křeslo stálého člena RB OSN, většinu mezinárodních závazků a podstatný díl jaderného potenciálu bývalého SSSR. Svou rozlohou (17 mil. km²) zůstává Rusko největší zemí světa.

Historické a geopolitické skutečnosti staví Rusko do pozice mocnosti Evropy a Asie a z hlediska jaderného potenciálu i mocnosti globální. Navíc svou rozlohou a zeměpisnou polohou představuje přirozený a důležitý spojovací článek mezi Evropou, Asií a muslimským světem.

Pro USA a NATO zůstává Rusko bezpečnostně-politickým partnerem strategického významu i přes to, že se dnes opírá o nepoměrně menší ekonomický a vědecko-technický potenciál, než jakým disponoval bývalý Sovětský svaz. Stejná logika také podmiňuje bezpečnostní zájmy Ruska a jeho zahraniční politiku. Tyto objektivní podmínky jsou dále modifikovány komplexem subjektivních vlivů, daných vnitřní situací země.

Rusové prožívají drama zhroucení impéria a ztráty velmocenského statutu. Hluboký hospodářský propad (1991 - 1994: pokles HDP meziročně mezi 12 - 18,5 %, inflace 93 - 1756 %, pád průmyslové výroby, nárůst vývozu surovin a energií /cca 80 % celého vývozu/ a dovozu strojů a zařízení atd.) je provázen ztrátou sociálních jistot a poklesem životní úrovně naprosté většiny obyvatel (podle posledních odhadů žije 30 - 40 % Rusů pod hranicí bída). Těživá ekonomická a sociální situace přímo ovlivňuje stupeň vnitropolitické stability a charakter a priority bezpečnostní a zahraniční politiky Ruska.

Důležité je v této souvislosti si připomenout, že *současná ruská politická scéna není formována k vytvoření funkční zákonodárné moci, nýbrž silné moci prezidentské*. Vládu v Rusku mají v rukou politicko-ekonomické klany, pocházející ze starých mocenských struktur, zejména ze zpravodajských služeb a bezpečnostních aparátů, vojensko-průmyslového komplexu, finanční sféry a regionálních elit.

Z dosavadního vývoje ruské bezpečnostní a zahraniční politiky v kontextu výše uvedených skutečností lze odvodit následující závěry, důležité pro hodnocení stavu i prognózu dalšího vývoje bezpečnostní situace v Evropě:

- Rusko bylo, je a zůstane klíčovým faktorem evropské bezpečnosti,
- evropská bezpečnost musí být budována a definována s Ruskem, v opačném případě může dojít k novému rozdělení Evropy,
- Rusko ztratilo své imperiální postavení a v nových podmínkách hledá svoji roli, ruská snaha zabránit rozšíření NATO na východ je zřejmě součástí úsilí o opětné dosažení velmocenské pozice, respektu a obnovy sebevědomí Ruska,
- Moskva bude i nadále podmiňovat svůj souhlas s rozšířením NATO institucionalizací již v podstatě existujícího „zvláštního vztahu“ s NATO i zárukou ze strany Aliance neumístit svá vojska a jaderné zbraně na území případných nových členů ze střední Evropy (obdobu norské varianty členství), současně bude i nadále prosazovat OBSE jako základ modelu evropské bezpečnosti pro 21. století,
- lze očekávat, že Moskva se záměrně nebude vyhýbat spolupráci se státy, které jsou Západem více či méně bojkotovány,
- rovněž lze očekávat, že Moskva bude dále podporovat prohlubování integrace SNS po hospodářské, politické i bezpečnostní linii s cílem vytvořit jistý druh konfederace, v níž

bude hrát Rusko ústřední roli (viz systém kolektivní bezpečnosti SNS, Alma-Ata, únor 1995),

- aby dosáhlo uspokojivý stupeň vnitropolitické stability a zahraničně-politické předvídatelnosti, musí se Rusko stabilizovat zejména ekonomicky.

NATO a evropská bezpečnost

Po desetiletí bylo NATO a atlantické společenství řešením bezpečnostní situace v rozdělené Evropě. Jednak učinilo spojence ze zemí, které byly několik let před jeho vznikem ve válečném konfliktu, dále zajistilo nezbytné předpoklady pro rozvoj prosperity, sociální velkorysosti a stability v západní Evropě mj. i tím, že svým členům zaručovalo bezpečnost, svobodu a nezávislost, a zejména - *udržovalo strategickou rovnováhu a stabilitu v Evropě, která byla základní podmínkou pro ukončení bipolární konfrontace.*

Zánikem této konfrontace došlo logicky ke změně bezpečnostního prostředí v Evropě - paradoxně však směrem k nižší stabilitě, vyvolané podstatným rozšířením spektra možných rizik a ohrožení a nepředvídatelností jejich dalšího vývoje. Mezi ně patří především nebezpečí šíření zbraní hromadného ničení a s nimi spojených technologií i jejich případného zneužití a dále množství dosud nevyřešených teritoriálních, etnických a náboženských sporů zejména v zemích bývalého sovětského bloku.

Tato nová situace sice do určité míry ospravedlňuje samotnou existenci NATO i do budoucnosti (válka v bývalé Jugoslávii potvrdila, že světové společenství zatím nemá jiný mocenský nástroj pro řešení novodobých konfliktů), ale současně zdůvodňuje, proč NATO musí rozšířit pole své působnosti ve smyslu obsahovém i geografickém. V této souvislosti změnilo základní orientaci své politické a vojenské linie ze zajišťování bezpečnosti svých členů na trvale mírové uspořádání celé Evropy a jeho novými úkoly se staly zejména:

- ◆ zahájení procesu dialogu, spolupráce a partnerství se státy střední a východní Evropy,
- ◆ rozvoj a koordinace těsnějších kontaktů s OBSE a dalšími mezinárodními institucemi, zejména OSN, EU a ZEU,
- ◆ vytvoření nové strategie a nové struktury svých ozbrojených sil včetně velitelských orgánů:

- a) lze se domnívat, že úkol kolektivní obrany jako smysl existence NATO zůstane zachován, musí však být doplněn o tzv. nové úkoly NATO (*new missions*), které vznikly po ukončení studené války (viz závěry berlínského zasedání NATO);
- b) vytvoření tzv. *combined joint task force* (CJTF), jinak řečeno - multinacionálních uskupení vojsk, která by různě reagovala na vznik krizových situací a byla zvlášť vytvořena k plnění jednoho daného speciálního úkolu. Základem CJTF budou velitelské struktury vytvořené již v míru na modulárním principu. Již dnes existuje při AFCENTu (velitelství ve střední Evropě) zárodek takového mobilního štábu.

Současně s předpokládaným rozšířením NATO o vybrané státy střední Evropy dojde k restrukturalizaci jednotlivých velitelství NATO. Uvažuje se, že se zruší velitelství Sever, Střed a Jih, podřízené letecké a pozemní jednotky a vytvoří se čtyři velitelství pro CJTF a jedno *support command*, neboli podpůrné velitelství (logistická podpora).

Je zřejmé, že tento proces transformace NATO je v samotném počátku a musí dále pokračovat ve všech třech uvedených oblastech. Největším dilematem Aliance se stal proces rozšiřování na jedné straně a hledání odpovídajícího partnerského vztahu s Ruskem na straně druhé. S tím souvisí i otázka způsobu a míry zapojení USA do řešení čistě evropských bezpečnostních problémů. I když se odpovědi na tuto otázku velmi liší a pohybují se od názoru, že americká přítomnost v Evropě je po ukončení studené války již zbytečná a že Evropané musí nést odpovědnost za své věci sami (Francie) až po opačný požadavek na posílení vlivu USA v Evropě (V. Británie), lze očekávat, že se vývoj bude ubírat někde mezi těmito protipóly. Určité očekávání ze strany Spojených států, že jejich roli v Evropě převezme Německo, nebylo naplněno, protože se ukázalo, že Německo na splnění této úlohy nemá ani zahraničně-politicky (mj. váhavost v otázkách vypořádání se s minulostí ve vztahu k ČR, předčasné uznání Chorvatska v jugoslávské krizi), ani ekonomicky (díky nečekaně astronomickým nákladům na vlastní sjednocení). Určitý vliv zde sehrává i skutečnost, že Německo i přes dlouholeté příznivé mezinárodní podmínky nedospělo k demokracii vlastním vývojem, ale demokracie byla do jeho státního systému vnesena z vnějšku, vítěznými západními mocnostmi, zejména Spojenými státy.

Jedním z největších přínosů atlantické aliance bylo jednak ukončení staré evropské mocenské politiky a dále skutečnost, že americká přítomnost umožnila dosažení stabilní mocenské rovnováhy mezi někdejšími protivníky. Odchod Spojených států z Evropy a zrušení Aliance by velmi pravděpodobně znamenalo cestu k dalšímu tříštění evropského politického spektra, dokonce i západní Evropy, včetně možného posílení tendencí k novému nacionalismu, a tedy faktický konec nastoupeného kurzu k evropskému sjednocení. Tento závěr se zdaleka netýká pouze problematiky bezpečnosti.

Na druhé straně lze očekávat, že *Spojené státy budou v budoucnu stále více posuzovat míru své angažovanosti v otázkách evropské bezpečnosti podle toho, kolik odpovědnosti jsou Evropané ochotni a schopni převzít sami.* Proto je mj. nezbytné dále posilovat spolupráci se všemi orgány a organizacemi, které mohou přinést svůj vklad k posílení celoevropské bezpečnosti.

Česká republika a evropská bezpečnost

V teoretické rovině jsou diskutovány dvě základní varianty zajištění vnější bezpečnosti České republiky:

A/ Podíl ČR na vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v euroatlantické oblasti.

B/ Integrace ČR do evropských a euroatlantických struktur (EU/ZEU, NATO).

A) Tato varianta je chápána jako konečný cíl bezpečnostní politiky zainteresovaných států. K jeho postupné realizaci v podstatě směřují i jednotlivé kroky NATO (v rámci probíhajících změn) i OBSE (úsilí vytvořit tzv. Bezpečnostní model pro 21. století).

Tento systém nelze vytvořit bez fungujících národních systémů obrany účastnických států, vojenskou složku by měly tvořit silné společné ozbrojené síly, hrazené z jednotlivých národních příspěvků. Je přitom reálný předpoklad, že při jeho tvorbě budou uplatněny především standardy platné v Severoatlantické alianci.

B) Česká vláda vidí záruku bezpečnosti státu v našem členství v Severoatlantické alianci. Vstup Čech do Aliance chápe jako uzavření kruhu logiky našeho „návratu do Evropy”

v tom smyslu, že NATO a EU je symbolem naší příslušnosti k západoevropskému civilizačnímu prostoru a že tedy bez bezpečnostní integrace by tato vazba nebyla úplná. Severoatlantická aliance je v tomto pojetí nejen garantem bezpečnosti a stability, ale také symbolem prostoru společně sdílených hodnot, jako jsou svoboda, demokracie a volný trh, které je ochotna a schopna vytvářet a bránit.

Při snahách o co nejrychlejší přijetí do NATO je přitom nutno mít na paměti, že účast v aktivitách v rámci NACC a programu PfP je sice nesmírně důležitá zejména v oblasti posilování vzájemné důvěry, ale současně ji nelze zaměňovat s již jakýmsi skutečným rozšiřováním Aliance. Může být prostředkem k vytvoření počátečních vztahů, nicméně *případné členství je otázkou politickou, o které rozhodnou příslušné orgány NATO a jeho suverénní státy*. A dále, že při rozšiřování Aliance upřednostňuje tyto zásady (z jednání Nizozemské atlantické komise, březen 1995):

- ◆ **Kolektivní obrana** - tzn., že noví členové musí být připraveni nejen „brát“ ve smyslu vyžadovat pomoc, ale i „dávat“, tj. přinést svůj odpovídající vklad k bezpečnosti celé Aliance i jednotlivých jejích členů.
- ◆ **Demokracie** - tzn., že noví členové musí podporovat nosné ideály Aliance, tj. demokracii, lidská práva, respektování suverenity a hranic, svobodné podnikání a civilní kontrolu ozbrojených sil.
- ◆ **Konsenzus** - tzn. možnost nesouhlasit a současně ochota tvrdě pracovat pro dosažení jednomyslnosti.
- ◆ **Kooperativní bezpečnost** - tzn., že armády nových členů musejí být schopny součinnosti s armádami NATO. Znamená to otevření národních plánů obrany a rozpočtů i práci směrem ke kompatibilitě.

Česká republika již jasně deklarovala svou vůli podílet se na odpovědnosti za udržení evropské bezpečnosti ve výše uvedeném smyslu, zbývá pouze otázka, kdy budeme skutečně schopni toto odhodlání naplnit konkrétním obsahem. Navíc, při rozhodování o vstupu do NATO je třeba i pečlivě zvažovat otázku nákladů, které bude tento krok vyžadovat a které dosud nebyly vyčísleny ani odhadnuty.

* * *

V této souvislosti je třeba si opět uvědomit i skutečnost, že bezpečnost nemá pouze vojenskou dimenzi, ale mj. i *dimenzi hospodářskou*. Pro ČR jako pro kterýkoliv jiný malý stát ve střední Evropě platí, že pro její sebeurčení a nezávislost má vojenská síla pouze marginální význam. Vůči západním demokraciím je zbytečná a vůči případným agresorům je nedostatečná.

Proto vedle logického požadavku na „úspornou“ bezpečnostní politiku a hledání efektivní „minimální obrany“, která by odpovídala nové kvalitě možných rizik a ohrožení a přitom by byla přiměřená ekonomickým možnostem ČR, je neméně důležité i *dosažení hospodářské bezpečnosti v rámci Evropské unie*. Na podporu tohoto tvrzení lze uvést, že vzhledem k současnému i předpokládanému vývoji zejména v Evropě, směřujícímu k postupné integraci, je *bezpečnost a nezávislost střední Evropy předdefinována spíše ekonomicky než vojensky*.

Některé vojenskostrategické aspekty rozšiřování NATO

Vstup České republiky do NATO je jedním ze stěžejních bodů dlouhodobého programu její bezpečnostní politiky a shoduje se na něm nejen vládní koalice, ale i podstatná část opozice s výhradou provedení referenda. Přitom se tento vstup uvádí zpravidla ve spojení se vstupem do Evropské unie.

Časově je však podle dosavadního vývoje situace a dohledných předpokladů v nejbližší perspektivě aktuálnější právě vstup do NATO. Zatímco Evropská unie má pro členství řadu náročných požadavků v oblasti ekonomické, politické i legislativní, které lze z hlediska České republiky s obtížemi splnit v časovém horizontu zhruba deseti let a navíc nutno počítat s vnitřní reorganizací tohoto uskupení, jsou pro vstup do NATO mnohé požadavky již splněny. Jde především o zakotvení demokratického systému, politickou kontrolu ozbrojených sil, postupné přeškolení důstojnického sboru, koordinaci systému velení a řízení a v neposlední řadě o kladný průběh realizace programu Partnerství pro mír i postupné sjednocování systémů protivzdušné obrany.

To ovšem samo k vysvětlení poměrně rychlých perspektiv vstupu České republiky a dalších dvou až tří středoevropských států do NATO nestačí. Lze proto předpokládat, že zde nejde jen o zájem ze strany těchto států, ale že rozšíření je i v zájmu samotné koalice.

Běžné zpravodajství a komentátorská činnost je v tomto smyslu poněkud jednostranná, zdůrazňuje většinou pouze postoje žadatelů o členství a jen v náznacích zájem druhé strany. Z tohoto hlediska je účelné upozornit na některé vojenskostrategické aspekty rozšiřování NATO z hlediska zájmů a možností Aliance jako především vojenského seskupení.

Možnosti rozšíření geostrategického prostoru Aliance

Jedním z prvních hledisek, které zde hrají roli, je rozšíření strategicko-operačního prostoru Aliance, jenž je přes možnosti soudobých zbraňových systémů stále ještě aktuální. Pamětníci a analyzátoři různých jednání o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti ve vojenské oblasti a o odzbrojení ještě v době studené války vědí, že jedním z jednacích argumentů západních partnerů byla nevýhoda prostorové hloubky, která činila od tehdejší čáry dotyku na straně NATO po oceánské pobřeží zhruba 900-1100 km, na straně Varšavské smlouvy dosahovala naproti tomu řádově tisíců kilometrů a byla téměř nekonečná.

Po sjednocení Německa se tato linie posunula o 200 až 300 km na východ. Přístupem Polska by došlo k dalšímu posunu o 500 km, České republiky téměř o 300 km a Maďarska rovněž o více než 300 km, přičemž kompaktnost prostoru by byla narušena nečlenstvím Rakouska. Proto bude Aliance v budoucnu zřejmě usilovat i o jeho přístup, a to patrně i přes nepřítli souhlasný názor veřejného mínění.

Geostrategicky však znamená vstup uvedených států ještě více. Přístup Polska umožňuje prakticky ovládnutí baltského prostoru a vytvoření předpokladu teritoriálního i námořního spojení se třemi pobaltskými státy, i když s rušivým prvkem kaliningradské enklávy.

Přístup Maďarska znamená pro Alianci přímý pozemní strategický přístup na Balkán, v němž byl vliv jihovýchodních států NATO - Řecka - v podstatě marginální.

Úloha České republiky je v tomto smyslu poněkud méně důležitá. Pohled na mapu ukazuje, že prakticky plní úlohu spojovacího článku ve směru sever - jih a zde opět naráží na postavení Rakouska, které má podobnou úlohu ve směru západ - východ. V tomto smyslu je načase přestat operovat s Bismarckovou poučkou z 19. století o tom, že „kdo má Čechy, má Evropu“. Nová situace to vcelku názorně ukazuje.

Rovněž tak Slovinsko si nemůže činit nárok na výraznou geostrategickou důležitost. Strategický vliv ve směru na Balkán je zajišťován z Maďarska a Jaderské moře je ovládáno z Itálie a Řecka, případně v současné době i z nově zřizovaných amerických základů na území Albánie. I Slovensko, které je s členstvím v NATO poněkud v pozadí, by v podstatě plnilo především úlohu spojovacího článku mezi Polskem a Maďarskem.

Takticko-technické otázky možného rozšíření

Rozšíření geostrategického prostoru umožní NATO jednak zřetězení operačně-strategické sestavy vojsk, jednak manévr silami a prostředky. Za studené války byla většina pozemních sil a taktického letectva Aliance rozmístěna na území tehdejší Spolkové republiky Německo (248 000 km²) s omezenými výcvikovými možnostmi v terénu, poměrně malou možností manévru pozemními vojsky i letectvem, a tudíž byla značně zranitelná soudobými zbraňovými systémy. V nové situaci by tyto parametry byly daleko výhodnější.

Zde se tedy dostáváme k problému případného rozmísťování ozbrojených sil NATO na území nových členských států, který je hlavně z pozice vztahů Ruska k tomuto uskupení značně citlivý. Toto rozmístění je z hlediska operačně-strategického poměrně málo pravděpodobné. Není totiž v dané situaci nijak naléhavé. Vyžádá si však vzhledem k dosud nepředvídatelným, ale přesto možným variantám vývoje mezinárodní situace určitou přípravu, jinými slovy vyžaduje vybudovat vojenskou infrastrukturu území nových členských států na přijetí a rozmístění ozbrojených sil NATO v případě potřeby.

Znamená to především provedení manévru letectvem. K tomu účelu je na území Polska, Maďarska a České republiky k případné dispozici asi 50 letišť, která by ovšem vyžadovala přizpůsobení strukturám velení a logistickým systémům sil NATO. Kromě toho je na tomto území k dispozici poměrně výkonná síť silniční a železniční dopravy, kterou však nutno dobudovat v souladu s evropským standardem. To se děje mimo jiné v souladu s celoevropskými záměry OBSE v duchu příslušných ustanovení Závěrečného aktu KBSE v oblasti dopravy, které předpokládají výstavbu celoevropské dopravní sítě. Zde je nutno připomenout, že to platí především pro Polsko, Maďarsko a Českou republiku. Poněkud méně důležité je zde postavení Slovenska, protože dopravní tahy ve směru západ - východ i sever - jih procházejí kromě jižního cípu země nesnadným terénem a jsou v případě krizové situace zranitelnější. Proto budou hlavní komunikační směry zřejmě probíhat severně od Karpat. K případnému manévru silami je rovněž nutné předem vytypovat potřebné objekty a prostory pro jejich dislokaci a především pro jejich celkové logistické

zabezpečení. Všechny tyto aspekty jsou v současné době již posuzovány průzkumnými skupinami důstojníků příslušných štábů NATO.

Mohlo by se namítnout, že veškerá uvedená infrastruktura je vojenským orgánům NATO již dobře známa z předchozí průzkumné činnosti v době studené války. To ovšem neobstojí, protože předchozí průzkum byl prováděn z hlediska vyhodnocování cílů, kdežto dnes jde o hledisko jejich využití, což je podstatný rozdíl.

U Polska je zde ještě specifikum využití tří až čtyř námořních základen, na nichž zřejmě zůstane polské velení; půjde však o jejich přizpůsobení normám NATO a o jejich hladkou funkci, prověřovanou společnými námořními cvičeními. Vcelku však manévr námořními silami na Baltickém moři nevyžaduje vzhledem k poměrně malým vzdálenostem příliš nákladná logistická opatření. V každém případě to však znamená možnost daleko účinnějšího uzavření výstupů z Baltského moře, než tomu bylo doposud.

Rozšíření geostrategického prostoru Aliance přináší však i výhodu lepšího a šetrnějšího využití výcvikové základny, čímž jsou míněny výcvikové prostory v odlehlejších místech teritoria. Především z pozice Holandska je tato otázka důležitá pro nedostatek vhodných prostorů v hustě osídlené rovinaté zemi. Kromě toho je v daném případě důležitá i znalost terénu příslušnými štáby a vojsky z hlediska možností případného zasazení. Ani v tomto případě však není nutná trvalá dislokace spojeneckých ozbrojených sil.

Všechna uvedená opatření by prakticky zajistila manévr letectvem v časovém horizontu několika hodin a u pozemních vojsk a válečného loďstva v horizontu několika dnů.

První praktické zkušenosti v uvedené oblasti získaly ozbrojené síly USA v Evropě zřízením a využíváním vojenské základny u Kaposváru v jihozápadním Maďarsku, odkud zajišťují operace IFOR v Bosně.

Kromě toho získá NATO přístupem tří - čtyř nových členů posílení ozbrojených sil přibližně o 300 000 mužů mírového stavu, vyzbrojených konvenční výzbrojí v rozsahu stanoveném Pařížskou smlouvou o konvenčních silách v Evropě z roku 1990. Z uvedeného počtu je reálně počítat do sil vyčleněných pro Alianci asi 40 - 50 % (mimo teritoriálních jednotek), z nichž část by mohla plnit i úkoly jednotek rychlého nasazení. To však bude předmětem konkrétních dohod, jejichž příprava bude zřejmě koordinována s přípravou vstupu do NATO a která umožní i reálně stanovit finančně-ekonomickou náročnost opatření, spojených s plněním závazků jak Aliance, tak i jejich nových členů.

Finančně-ekonomické otázky a zbrojní průmysl

Rozšíření NATO na východ přináší další možnosti i zbrojnímu průmyslu členských států, především americkému. Zde jdou strategické zájmy ruku v ruce se zájmy ekonomickými. Po ukončení studené války došlo vzhledem ke snižování počtu ozbrojených sil a zrušení některých prvků vojenské infrastruktury hlavně na území Spolkové republiky Německo ale i USA k omezení zakázek pro zbrojní průmysl, jehož kapacity nejsou náležitě využity a které nemohl vytížit ani dosavadní, kapacitou poměrně málo se měnící mezinárodní obchod se zbraněmi. Proto má zbrojní průmysl zájem maximálně se podílet na přezbrojení armád nových perspektivních členských států NATO. Dynamika a tvrdost v konkurenčním zápase je u tohoto odvětví průmyslu všeobecně známa. I v případě České republiky jsou symptomy této expanze již patrné například v oblasti technologického vstupu do výroby v letecké továrně Aero Vodochody, tlaku na restrikcii výroby

radiolokačního systému *Tamara*, ale i prosazení nákupu letadel firmy Boeing pro České aerolinie, který dostal přednost před evropským *Airbusem*. I když v posledním případě nejde o typicky vojenskou zakázku, jsou uvedené oblasti i v tomto případě značně propojeny.

Zde je ovšem poněkud na překážku finančně-ekonomická situace všech tří - čtyř perspektivních členů Aliance. Jejich prostředky prostě nestačí na paralelní přestavbu celé ekonomiky a současné drastické zvyšování rozpočtů na obranu, které by v případě neuvážené realizace mohlo mít nepříznivý vliv na sociální situaci obyvatelstva a v krajních případech ohrozit i politický vývoj v těchto státech. Navíc je zde problém zachování vlastního zbrojního průmyslu a perspektiv jeho uplatnění v NATO.

Toho si je Severoatlantická aliance zřejmě vědoma, a proto zvažuje možnosti jak pomoci těmto státům a vyhnout se přitom výše uvedeným rizikům. Především Kongres Spojených států vyvíjí v tomto směru značnou aktivitu. V červenci 1996 odhlasoval poskytnutí půjčky 60 milionů dolarů, která by měla být poskytnuta Polsku, České republice, Maďarsku a Slovinsku. Tato částka je objektivně velmi malá, protože jen o 14 milionů dolarů přesahuje cenu jediného stíhacího letounu F-16, a to v jeho nejskromnější verzi. Může jí být teda použito patrně jen na projekty budování nebo zdokonalování systému velení a informace, případně na školicí účely. V žádném případě nepůjde o dar, nýbrž o půjčku, kterou nutno za určitých podmínek splácet. Zřejmě se ve státech NATO, v nichž jsou pociťovány výrazné tlaky na snížení vojenského rozpočtu, sotva najde vůle k poskytnutí takové vojenské pomoci, jako je tomu v případě Řecka a Turecka, jejichž vojenská připravenost je na takové pomoci přímo závislá především z hlediska plnění jejich úlohy na jihovýchodním křídle Aliance.

Výše zmíněná iniciativa Kongresu USA však není jediným pokusem o přípravu řešení finančních problémů, spojených s kompatibilitou ozbrojených sil nových států NATO. Přitom je příznačné, že veškeré dosavadní diskuse o rozšiřování Severoatlantické aliance byly vedeny z hlediska většinou politických a politicko-strategických, méně již konkrétně vojenskostrategických, avšak téměř vůbec ne z hledisek finančně-ekonomických.

V tomto směru odvedla pionýrskou práci rozpočtová kancelář Kongresu USA, která došla k závěru, že i nejlevnější varianta přezbrojování bude jak pro NATO, tak i pro nové členské státy drahá. Z uvedených studie vyplývá, že v období 1996 až 2010 by muselo být na výdaje, spojené s rozšiřováním NATO, vynaloženo podle příslušného modelu mezi 60,6 až 124,7 miliard dolarů. Z toho by připadlo na dosavadní evropské spojence 13,8 až 54 miliard, na nové členy 42 až 51,8 miliard a na USA 4,8 až 18,9 miliard dolarů. Ze studie dále vyplývá, že náklady by mohly být zvládnuty jen s podstatnou účastí nových členských států. Vzhledem k jejich obtížné hospodářské situaci při přechodu z plánovaného na tržní hospodářství je to však velmi nejisté.

Od možnosti většího příspěvku dosavadních států NATO si autoři studie mnoho neslibují. Nejúspornější varianta se koncentruje na obranu nových členských států proti případnému regionálnímu agresorovi a na případné pohraniční konflikty. Celkově se očekává, že budoucí partneři by mohli vydat 42 miliard dolarů na to, aby své ozbrojené síly přizpůsobili standardům NATO a zdokonalili strukturu velení a protivzdušnou obranu.

Skromnější verze tohoto konceptu, která by měla za cíl vybudování dokonalejší struktury velení, účinnější protivzdušné obrany a vynaložení více úsilí při provádění manévrů, by stále ještě vyžadovala náklady ve výši 21,2 miliard dolarů. Z toho by nesli dosavadní

evropských spojenci 3,7 a USA 1,9 miliard dolarů. Na nové členy by tedy připadlo stále ještě 15,6 miliard dolarů.

Studie se zmiňuje i o dalších čtyřech možnostech angažování NATO v případě bezpečnostní krize ve prospěch svých nových členů. První varianta předvídá umístění letectva NATO na jejich území, druhá počítá s doplňujícím přemístěním pozemních jednotek v podobném případě, další pak se stálým uskladněním zbraní a materiálu a konečně poslední, nejnáročnější, se stálým rozmístěním omezeného počtu pozemních vojsk v nových členských státech. Tato poslední varianta je však považována za výjimečnou, což odpovídá i výše uvedenému rozboru.

Zmíněné úvahy lze v současné době považovat pouze za teoretické, protože krizová situace, vyžadující sled uvedených opatření, je málo pravděpodobná. Na druhé straně však platí zásada, že obrana musí počítat se všemi možnými i nejnepríznivějšími variantami zhoršení mezinárodní situace. V reálném případě se vojenských orgánů Aliance nikdo nebude ptát, zda a jak jsou připraveny, ale bude požadovat plnění obranných funkcí a poskytnutých záruk.

Vrátíme-li se však k finanční stránce zabezpečení kompatibility ozbrojených sil výše uvedené skupiny adeptů na členství v NATO, nemůžeme se vyhnout perspektivě zvýšení a v případě nepředvídatelných negativních změn mezinárodní situace drastickému zvýšení obranných rozpočtů těchto zemí. Již dnes je však možno říci, že onen „nejdražší“ model plné kompatibility jejich ozbrojených sil s ozbrojenými silami NATO nepřichází v úvahu vzhledem k hospodářské situaci a slabým předpokladům jejího rychlého zlepšení, a tím i k sociálním, a tedy i možným politickým důsledkům značného zvyšování těchto rozpočtů.

V případě České republiky činí tento rozpočet na rok 1996 zhruba 27 miliard korun, což je v přepočtu asi 1 miliarda dolarů, a tvoří asi 2,4 % hrubého národního produktu. Ani optimistické předpoklady růstu tohoto produktu, ani zvýšení obranného rozpočtu na jeho maximálně 2,8 - 3 % nemohou pokrýt všechny náklady optimistické varianty kompatibility ozbrojených sil se standardy NATO. Přitom nelze počítat s dary ze strany budoucích spojenců. I v nejlepším případě - a to je nutno zdůrazňovat - půjde o pomoc formou výhodnějších kupních podmínek nebo půjček, které nutno splácet. Proto budou muset legislativní i exekutivní orgány státu velmi pečlivě a všestranně zvažovat, jaké závazky může Česká republika přijmout. V každém případě půjde o soustavný a dlouhodobý dialektický zápas na parlamentní půdě.

Z toho, co bylo uvedeno, je možno dojít k závěru, že ve vztahu České republiky k NATO se nejedná pouze o jednostranný, nýbrž o oboustranný zájem a česká zahraniční politika **nemusí vystupovat pouze z pozice prosebníka, ale i partnera.** Po zkušenostech z minulých historických epoch je na čase, abychom se po éře vazalství konečně stali rovnoprávnými partnery, kteří dovedou rozumně hájit i prosazovat své zájmy v kontextu celkového vývoje a perspektiv mezinárodní situace s důrazem na přednost realit před filozofickými úvahami.

Řízení obrany státu - II

Předchozí článek, zveřejněný ve Vojenských rozhledech č. 5, pojednával o zkušenostech z vrcholového řízení obrany státu v Československé republice (do roku 1939 a v období let 1945 až 1990) a v dalších státech. Článek také obsahoval hlavní zásady, které je potřebné brát v úvahu v současné době při dotváření systému obrany České republiky a při jeho řízení, má-li se dosáhnout efektivního fungování tohoto systému.

Byly zdůrazněny následující hlavní zásady (principy):

- ◆ centrální řízení systému obrany státu,
- ◆ maximální shodnost organizační struktury řídicích orgánů obrany v míru a po rozvinutí válečného systému,
- ◆ komplexnost řízení obrany státu,
- ◆ jednotnost a cílovost v řízení přípravy tohoto systému,
- ◆ konkrétnost a zákonnost kompetencí jednotlivých orgánů řízení,
- ◆ kontrolovatelnost jejich činnosti.

* * *

Na základě uvedených poznatků, zkušeností a definovaných principů se v tomto článku zabýváme možnými návrhy organizačních struktur, působností a fungováním *vrcholových orgánů řízení* systému obrany České republiky.

Orgány řízení obrany plní svoje funkce ve *dvou obdobích*:

- v době míru (přesněji: do rozvinutí válečného systému obrany)
- a po rozvinutí válečného systému obrany.

Tomu musí být přizpůsobeny i vrcholové orgány řízení obrany státu, což ale nevylučuje dodržení principu maximální shodnosti struktur těchto řídicích orgánů pro obě období.

Následující návrh je jednou z možných variant. Lze mít i jiná řešení jednotlivých orgánů, jejich míst ve struktuře řízení, jiné kompetence, mít i jiné názory na jejich složení či vnitřní řízení atp. Je ale účelné a nutné respektovat jmenované principy a výsledný konsenzus legislativně zakotvit.

V *době míru* by hlavními vrcholovými složkami pro řízení přípravy obrany státu měly být: Parlament České republiky, vláda, Bezpečnostní rada státu¹⁾, prezident a rezortní ministerstva.

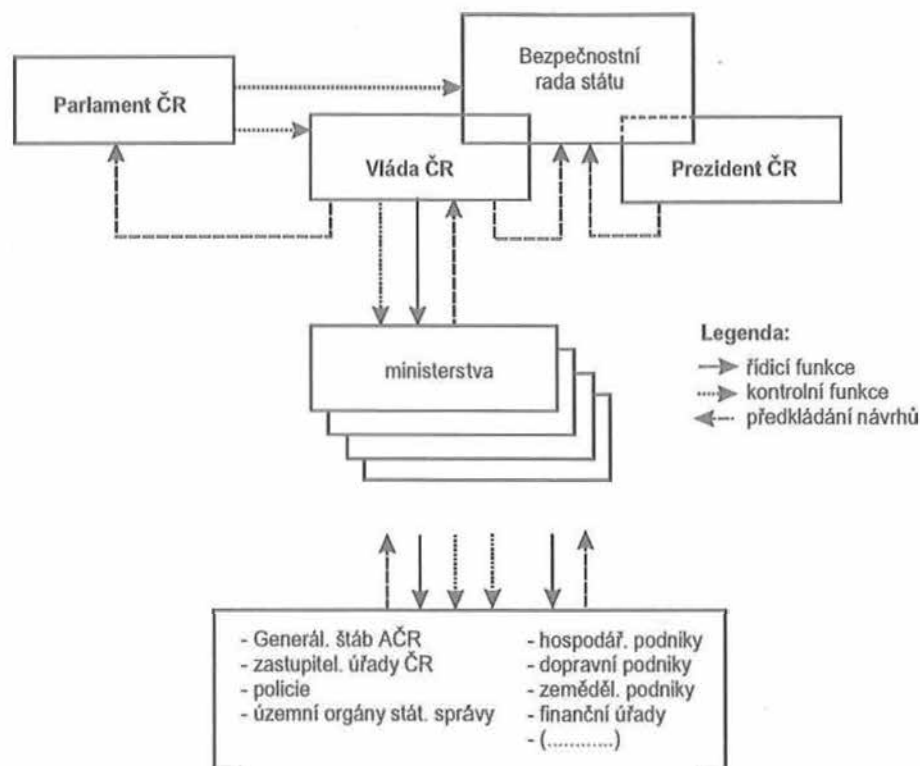
V kompetenci *Parlamentu České republiky* je schvalovat zákony týkající se mj. i problematiky obrany státu, spolurozhodovat o orientaci branně-bezpečnostní politiky, rozhodovat o vyhlášení válečného stavu, dávat souhlas k vyslání ozbrojených sil mimo území republiky a k pobytu cizích vojsk na území republiky i kontrolovat činnost vlády a Bezpečnostní rady státu.

Vláda České republiky je ústředním výkonným orgánem státní moci, který uskutečňuje vojenskou politiku státu. V souladu s usneseními nebo doporučeními Bezpečnostní rady státu by měla řídit další orgány státní správy (včetně územních) a hospodářské subjekty při zabezpečování příprav k obraně.

Prezident České republiky má své úřední pravomoci z hlediska obrany státu dané Ústavou České republiky a dalšími platnými zákony (je vrchním velitelem ozbrojených sil). Z tohoto zřetele by měl mít zvláštní postavení k Bezpečnostní radě státu (např. jmenovat a odvolávat její členy, vyžadovat její mimořádné svolání, účastnit se jejího zasedání, navrhopvat jí opatření k obraně republiky apod.).

Bezpečnostní radu státu chápeme jako užší výbor ministrů vlády a dalších jmenovitě určených osob z ústředních orgánů státní správy. Rada by měla být nejvyšším orgánem státní moci z hlediska odpovědnosti za přípravu a organizaci obrany státu. K tomu je ale nutné, aby měla legislativně stanovené odpovídající kompetence. Usnesení rady, týkající se zákonem vymezeného okruhu otázek, by měla být závazná jako usnesení vlády. Předsedou rady by mohl být předseda vlády. Je účelné, aby v radě byl jako stálý odborný poradce náčelník Generálního štábu AČR a podle potřeby na jednání rady byli povoláváni odborníci z jiných oborů (rezortů). K činnosti rady je potřebné mít vytvořený stálý pracovní

Schéma možného vrcholového řízení obrany České republiky v míru

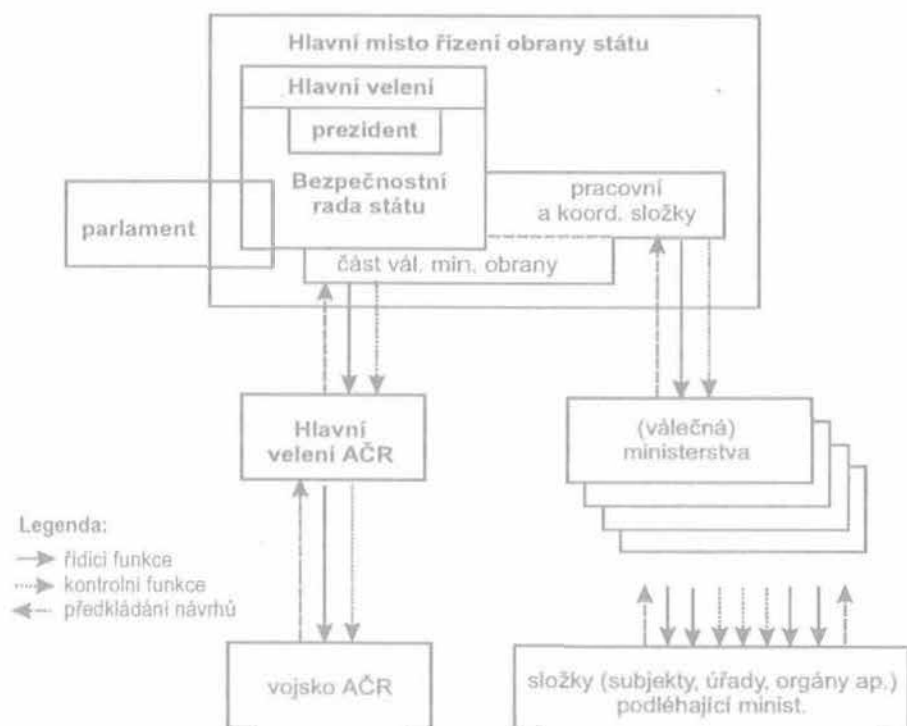
aparát (sekretariát rady). Tím by mohl být například odbor obrany a bezpečnosti Úřadu vlády České republiky nebo Generální štáb AČR.

Rezortní ministerstva by měla rozpracovávat usnesení vlády, event. Bezpečnostní rady státu, iniciativně organizovat opatření k přípravě a realizaci uložených úkolů a vytvářet pro jejich plnění podmínky.

Po rozvinutí válečného systému obrany by se vrcholové orgány jeho řízení vytvářely dílčí reorganizací z mírových struktur. Měly by je tvořit vrchní velení²⁾, hlavní velení AČR²⁾ a (válečná) rezortní ministerstva.

Vrchní velení by představovalo a vykonávalo funkci hlavního orgánu řízení obrany státu. Jeho základní působností bude analyzovat aktuální situaci, vydávat rozhodnutí k použití ozbrojených sil, přijímat opatření k zabezpečení činnosti armády a chodu válečného hospodářství i k zajištění bezpečnosti obyvatelstva. Tento stěžejní orgán řízení by měl být tvořen prezidentem, předsedou vlády, ministry obrany, zahraničních věcí, vnitra, hospodářství, dopravy, financí, průmyslu a obchodu, zdravotnictví a určenými členy parlamentu... vrchní velení by svoji činnost vykonávalo z hlavního místa řízení obrany státu²⁾.

Schéma možného vrcholového řízení obrany České republiky po rozvinutí válečného systému

Je nezbytné, aby vrchní velení mělo svoji *pracovní a koordinační složku*. Základem (jádreem) této součásti by mohla být např. část *sekce strategického plánování*²⁾, jejímž hlavním úkolem bude připravovat podklady pro přijetí rozhodnutí (usnesení) vrchnímu velení. Dále by se do uvedené složky vyčleňovali vybraní pracovníci z vojenské kanceláře prezidenta republiky, sekretariátu předsedy vlády, společná skupina z ministerstva obrany a Generálního štábu AČR (část tzv. válečného ministerstva obrany²⁾) a pracovní (operační) skupiny z ministerstev, které se budou podílet na obraně státu.

Úkolem *válečného ministerstva obrany* by bylo řídit vojenská opatření obrany republiky, sladit mezirezortní obranná opatření, předkládat podklady a návrhy vrchnímu velení, řešit otázky vojenské spolupráce s vojenskými orgány spojenců, zabezpečovat válečné doplňování ozbrojených sil a spolupracovat s příslušnými orgány státní správy při zajišťování ochrany hospodářství.

Ostatní *ministerstva (válečná)* by měla řídit válečný chod jednotlivých rezortů ve smyslu rozhodnutí vrchního velení. Řízení podřízených subjektů budou uskutečňovat z hlavních nebo záložních válečných pracovišť.

Do orgánů vrcholového řízení obrany republiky po rozvinutí válečného systému je účelné, aby patřilo i *hlavní velení AČR*²⁾ jako nejvyšší orgán přímého velení a řízení vojsk. Jeho úkolem bude přijímat opatření k eliminaci vojenských záměrů protivníka, upřesňovat rozhodnutí pro obranu, velet vojskům, řídit jejich doplňování, řídit obranu a ochranu teritoria a připravovat podklady (návrhy) k přijímání opatření vrchním velením.

Stejnou metodou s uplatněním stejných principů by měly být řešeny i orgány řízení obrany na regionální a okresní úrovni.

Závěrem považujeme za nezbytné zdůraznit, že *řízení obrany je rozhodujícím prvkem obranného systému státu*. Jeho vytvoření, příprava a sladění zainteresovaných činitelů vyžaduje dlouhodobou soustavnou činnost, která musí být zaměřena na dosažení požadované efektivnosti nejen v případné realizaci při válečném konfliktu, ale i pro řešení nevojenských krizových situací a při ohrožení státu v míru.

Představa, že centrální a koordinované řízení přípravy obrany státu je nepotřebné, neboť v jednotlivých oblastech, úsecích a úrovních odpovědní činitelé znají svoji odpovědnost, je chybná. Složitost, komplexnost, nákladnost i dlouhodobost uskutečňování jednotné koncepce obrany je v příkrém rozporu s takovou představou. Zrovna tak pasivita a nečinnost zdůvodňovaná skutečností, že v současné době přece nehrozí České republice ohrožení zvenčí, je negativní a nesprávná. Vždyť dnešní dynamická a rychle se měnící situace v Evropě i ve světě a existence značného množství bezpečnostních rizik takový názor vyvrací. Historie dává mnohé zkušenosti, že kdo není dostatečně a včas připraven ke své obraně, ten nejenže nevytváří podmínky pro předcházení ozbrojeného konfliktu, ale naopak, stává se snadnou obětí agresora.

Přípravě obranného systému České republiky, včetně přípravy orgánů jeho řízení, nebyla dosud věnována odpovídající a potřebná pozornost. To potvrzuje i současný stav. V *Programovém prohlášení vlády* z letošního roku vláda „považuje zajištění vnější bezpečnosti státu za jednu ze svých zásadních priorit“, za základ obrany pak „její věrohodnost a především jasně vyjádřená vůle se bránit“ a to je „záležitostí jak armády,

tak i celé společnosti a každého občana v ní". Nyní by tedy mělo jít o naplnění slov skutečným jednáním a činy.

Poznámka:

Použité podklady: Kolektiv autorů: Systém řízení obrany státu - účelová studie, ÚOS AČR, Praha 1996.

- 1) Název „Bezpečnostní rada státu“ je zvolen jako pracovní název pro potřeby tohoto článku. Je adekvátní názvům „Rada obrany“, „Nejvyšší rada obrany“, „Rada národní obrany“ aj., jak se v jednotlivých konkrétních státech tyto orgány nazývají.
- 2) Názvy „Vrchní velení“, „Sekce strategického plánování“, „Válečné ministerstvo obrany“, „Hlavní velení AČR“ jsou termíny doposud neoficiální, ale vyskytující se v mnohých dokumentech (studiích, návrzích apod.), které pojednávají o problematice obrany České republiky.

Víme, že armáda nežije ve vzduchoprázdnu. Armáda žije v naší společnosti, armáda je tak dobrá nebo nedobrá, jak dobrá nebo nedobrá je celá naše společnost. Za prvé nám jde o to, aby došlo k maximálnímu propojení, aby nebyla izolace a aby také otázku obrany této země cítila celá naše společnost, a ne pár profesionálů, kteří jsou zaměstnáni v této budově nebo v některých dalších. To je první věc - otázku obrany pojmout a vysvětlit této zemi jako otázku pro všechny, nejenom pro zaměstnance a placené vojáky. Druhou věcí je dokončit transformační proces, který nastal. Některé jeho fáze jsou hotové, ale myslím, že v doladování, dokončování je prostor obrovský. Konečně před námi stojí několik významných rozhodnutí, co se týče některých zásadních systémů, zbraní nebo systémů letectva apod. No a samozřejmě čtvrtým úkolem - nemyslím, že čtvrtým v pořadí, ale tím, že přesahuje naše hranice, je úkol připravit tuto armádu na schopnost plného členství v NATO. A to já myslím, že dohromady jsou úkoly víc než dostatečné.

*Václav Klaus,
předseda vlády České republiky,
MO ČR 4. 7. 1996*

Mezinárodní podmínky a bezpečnost státu

Jasně koncipovaná obranná politika demokratického státu by se pravděpodobně měla vyznačovat stabilitou, pevností a trvalou platností. Koncept obranné politiky vychází z výsledků chápání historických zákonitostí vývoje státu, jeho ekonomických, sociálních a jiných podmínek, jakož i porozumění tendencí politického okolí, charakteristického pro soudobou éru. Taková obranná politika potom zajišťuje spolehlivou bezpečnost v kterékoli situaci a době.

Za nejdůležitější a nejcennější z hlediska teoretického i praktického pokládám v článku pojednání o otázkách rozdílných přístupů k bezpečnosti, míru i obranné politice realismu a naléhavosti světového systému suverénních států, udržujících národní a mezinárodní řád v současném neuspořádaném světě. Plasticky je v něm ukázána skutečnost, že přes mezinárodní neuspořádanost současného světa jsou problémy bezpečnosti vlastní všem jednotlivým subjektům mezinárodních vztahů - suverénním státům. V teoretických závěrech a otázkách mezinárodních podmínek uváděné poznatky rozšiřují a prohlubují znalosti o nové pohledy na význam a upevňování síly, která je vnímána jako moderující faktor a reálný jev zajišťující svrchovanost národa.

Na základě všestranného rozboru je v článku objasněna řada nových otázek s cílem přispět k jejich celkovému rozpracování. Poznatky jsou podloženy množstvím teoretických faktů (veřejně publikovaných), jako například v knize *Obranná politika států (The Policies of Nations)*^{1/} - autorů Douglase J. Murrayho a Paula R. Viottiho. S posledně jmenovaným byly tyto otázky osobně konzultovány v průběhu stáže na velitelství amerických vojsk v Evropě. Paul R. Viotti tehdy pracoval v týmu odboru plánování a politiky (Plans and Policy Directorate EC J5).

Ze všeobecných názorů a polemik k vypracovanému tématu vyplývá, že současné heterogenní mezinárodní (evropské) podmínky mají pro přijímání opatření k zajištění bezpečnosti státu enormní význam, a tudíž se ve světě neustále řeší zvláště proto, že vývoj v tomto směru postupuje velmi rychle a přináší nejen politikům, ale i vojenským odborníkům nové, dříve neznámé a nevyslovené závěry. V tomto ohledu je následující pojednání velice aktuální.

Mezinárodní neuspořádanost a všeobecný problém bezpečnosti

Poznatky o národní bezpečnosti nebo obranné politice uvnitř kteréhokoliv státu musí začínat zaregistrováním mezinárodních souvislostí, do kterých je stát zapojen jeho byrokratickými činnostmi a prostřednictvím svých politických činitelů. Nynější absence nějaké nadnárodní autority nebo světové vlády, jež by byla s to udržovat řád mezi státy, způsobuje bezpečnostní problém, se kterým se musí vyrovnat všechny státy. Ačkoliv za současného stavu není přežití pouze jediným cílem, o který státy usilují, problémy

vztahující se k národní bezpečnosti jsou společné všem. Potvrzují to podmínky současné mezinárodní neuspořádanosti - absence nějaké ústřední autority nad státy - která by přisuzovala vyšší úlohu obranné politice národů nebo států.^{2/} Ve světě, kde není globální pravomoc, jež by mohla zajistit rovnou bezpečnost pro všechny, státy samy uplatňují nárok být suverénními entitami. Proto jednotlivě stanovují **národní bezpečnostní cíle**, formulují vlastní obranné politiky, pokoušejí se rozvinout životně potřebné strategie, armádu a použití doktrín.

Ve své nejobecnější formulaci se odborný **termín bezpečnost** hodí uplatnit nad rámec vojenských úvah. Bezpečnost může být chápána ze dvou hledisek, jednak jako obrana proti vnějším (nebo vnitřním) hrozbám, právě tak jako obrana vše zahrnujícího sociálně-ekonomického blahobytu společnosti a všech ostatních, kdo jej vytvářejí. Celkově se ve skutečnosti v tomto spojení obranná a bezpečnostní politika často zaměňují. Když se pojem bezpečnost uplatňuje v podmínkách konkrétní země, jde obvykle o zúženější vojenské pojetí, které je zamýšleno jako synonymum obrany. Na rozdíl od toho se v regionálním rozsahu snaží bezpečnost v sobě použít zahrnutější význam, zevrubně specifikující otázky obrany jako podmnožinu rozsáhlejší kategorie bezpečnostních zájmů. Nadřazenost odborného termínu bezpečnosti nad vojenským pojetím je naproti tomu obecně přijata a vcelku známa, v tomto směru existuje nejen řada domácích publikací, ale i oficiálních dokumentů jak národního, tak i mezinárodního charakteru.

Určení tohoto rozlišení mezi bezpečností, která je specifictějším výrazem, a obranou, vlastně součástí bezpečnosti, je více než sémantika. Výdaje na obranu by mohly například přispět k bezpečnosti odstrašováním potenciálního agresora - prostě dělat napadení státu pro nepřitele beznadějnější. Výdaje na obranu by mohly zahrnovat využití vznikajících obranných technologií, a tedy domácích pracovních sil i rozvoj nové nevojenské průmyslové základny pro komerční vedlejší produkty. Na druhé straně velké přidělování společenských prostředků na obranu může být cenou, o kterou se sníží sociální nebo jiné programy. Vlivem vysokých obranných výdajů, které jsou zbytečně marnotratné a plýtvají společenskými prostředky, by také mohlo dojít k oslabení hospodářství a snížení ekonomického i sociálního blahobytu občanů (nebo tak učinit částečně). Ne všechna **měřítká ve jménu obrany jsou taktéž nutně kontribucí všech stránek bezpečnosti.**

Ani v pravém smyslu slova nemohou výdaje na obranu zvýšit bezpečnost neboli relativní obranu v užším pojetí. Státy se mohou cítit opuštěné při těžkém rozhodování v těchto otázkách bezpečnostní problematiky.^{3/} Zvláště když vyšší náklady na obranu mohou mezi státy vyvolat soutěž ve zbrojení. Místo zvyšování bezpečnosti takové závody ve zbrojení **uvádějí do pohybu sled kroků a reakcí, které podkopávají bezpečnost pro všechny zainteresované strany.**

Z dílčího závěru vyplývá, že v neuspořádaném světě je nezbytná **zodpovědnost jednotlivých států.** V podstatě se jedná o svépomocný systém států, které jsou způsobilé opatřit si svou vlastní obranu proti potenciálním nepřítelům. V odezvě na hrozby si zajišťují svou bezpečnost uspořádáním jak vnitřních aktivit (zvyšují zbrojení s tím, že posilují zároveň hospodářství) nebo externě (například diplomatickou cestou nebo formují aliance).^{4/}

Jestliže relativní obrana v úzkém smyslu je minimální všeobecný cíl pro všechny státy, pak její strategie stanoví směr, kterým stát mobilizuje a koordinuje použití svých zdrojů nebo schopností k dosažení tohoto a jiných cílů. Definování strategie,

jakožto předpokladu podstaty obrany státu, je jeho odezvou na problém onoho pojmání bezpečnosti v neuspořádaném světě.

Realismus, bezpečnost a naléhavosti světového systému svrchovaných států

Realismus je způsob myšlení dotýkající se ponejvíce problémů bezpečnosti států v podmínkách neuspořádaného světového systému. Kořeny realismu v pojetí „západního myšlení“ jsou pozorovány již ve starověku. Poněkud polemický se může zdát možná následující výlet do historie, pokud by se setkával s názory profesionálních historiků. Přesto však hlavní závěry z hlediska bezpečnosti, a to jak z nejstarší klasiky, tak i vývoje v Evropě po 17. století, jsou v podstatě správné a pro objasnění realismu bezpečnosti nenahraditelné.

Spisy řeckého historika Thukydida (471 - 400 př. n. l.), o peloponéské válce mezi řeckými městskými autonomními státy jsou v tomto ohledu mimořádně důležité. Růst moci Atén a strach z této síly způsobily ve Spartě, že síla byla u Thukydida fundamentální vizí války. Moc a vyrovnanost síly mezi autonomními městskými státy byly klíčovou koncepcí nejen ve starověku, ale v podstatě i moderní realisté používají stejné koncepty k vylíčení vztahů mezi státy v dnešním světě.

Mezinárodní postavení soudobého řádu se vyvíjelo v podstatě z událostí, které se odehrály v Evropě během 16. - 17. století. Její laická jednota, vždy více mýtus než realita i ve středověké Evropě, ztratila jakoukoli důvěryhodnost s nástupem reformace a z ní vyplývajícího rozbití křesťanství. Konflikt mezi katolickými a protestantskými vládci by se mohl konečně urovnat, dejme tomu správným určením vyznání obyvatelstva v dané oblasti, podle svrchovanosti (*cui regio, eius religio*). Třebaže otázka souvisela nápadně s náboženstvím, velmi důležitý teorém byl uveden do chodu tím, že se náležitě ubíral nad jeho rámec. Jestliže měl panovník ustanovit náboženství pro své subjekty, jeho světská autorita v státních problémech tedy musela být naprosto hmotná. Ačkoli tato idea byla součástí dřívějšího augsburského míru v roce 1555, byl to až vestfálský mír v roce 1648, který nejenom ukončil třicetiletou válku a poskytl formální základ pro koncept svrchovanosti, ale také znamenal první vytvoření velmocí na evropském kontinentě. Tyto myšlenky svrchovanosti států a systému svrchovaných států, jakož i pojetí velmocí, jsou platné i v současné době.¹⁷

Státy, nebo přesněji jejich svrchovanosti, mohou mít dvě stránky: „vnitřní“, patřičnou k obhajobě komplexní jurisdikce k jejich vlastnímu teritoriu, a „vnější“, vhodnou být nezávislými nebo autonomními v jejich vztazích s jinými státy nebo vládci. Vestfálský mír se úzkostlivě utvářel jako poznání systému a organizace principů evropského systému (decentralizace pravomocí k státům nebo jejich královstvím, vévodstvím či jiným režimům), jež se vypracovávaly dobou. Vládcové či panovníci by zřejmě nepotřebovali navrátit se k císařům, papežům nebo jiným ústředním autoritám pro původ své vlastní moci. Stručně, Napoleon převrátil tento zaužívaný evropský řád impozantním francouzským imperiálním pravidlem; nicméně neprodleně po jeho konečné vojenské porážce byla státní soustava restaurována diplomaty, kteří se roku 1815 shromáždili na vídeňském kongresu. Idea, která mezinárodními pohnutkami měla být uspořádána jako systém svrchovaných států, nezískala v 19. století další legitimitu v důsledku formálního opětovného zavedení pravidel, jež byly již v 17. století součástí vestfálského smírného ukončení.

Tímto způsobem uznávaly státy vrcholné oprávnění výkonem svých monarchů nebo svou legislaturou. Přesto značně různorodé státy by v relativní síle prostředků a schopností mohly být rovné v podmínkách uspořádání nejvyšší autority. Některé státy by mohly použít svých sil k donucení jiných států, aniž by ani jeden z nich dostal oprávnění, aby to udělal.¹⁷

Tak jako tak, po století stále schází centrální autorita pro všechny státy nebo světová vláda s pravomocí předejít nebo zadržet agresi vybranými státy proti svrchovanosti neodvolatelného práva jiných produktů bezpečnostních problémů.

I když formální prameny svrchovanosti států se zrodily v Evropě teprve během koloniálního a imperiálního období, idea „západního typu“ imponovala zbytku světa. Události spojené s národní

nezávislosti, které se daly do pohybu v 18. - 19. století, zejména dekolonizace ve 20. století, částečně i po 2. světové válce, ustavily skutečně globální řád pro státy činící si nárok na svrchovanost.

Všeobecná pozice činitelů v OSN, jejíž základy byly položeny v roce 1945, explicitně sleduje suverenitu a nezávislost svých členů. K tomuto systému nezávislých států dosáhla organizace dalšího uznání legitimacy. **Současný mezinárodní řád uspořádání států obsahuje značné množství variant typů politických, ekonomických a sociálních struktur států. Bez ohledu na tyto okolnosti, všechny státy si ponechávají vnitřní a vnější dimenzi suverenity.**^{1/}

Udržování národní a mezinárodní bezpečnosti v neuspořádaném světě

Udržovat rovnováhu sil mezi státy nebo aliancemi států je přitažlivý recept, který nabízejí mnozí realisté. Nicméně je třeba zdůraznit, že politicky problematická vyrovnanost sil byla vždy stejnou měrou příčinou, stejně tak jako překážkou války. Klasicky definovaná rovnováha sil viděla použití síly ve válkách vedených nízkou intenzitou jako záležitost podpory rovnováhy sil. Netoliko správně, nýbrž i špatně vytvořená rovnováha sil aliancí byla z mnohých závažných příčin dávana za vinu vzniku 1. světové války. Dílem tohoto smýšlení aliance ztratily vliv v meziválečném období. Utajované aliance a tajné obranné smlouvy mezi státy byly obzvláště onerózní mezi těmi, kdo se účastnil tzv. wilsonských preferencí pro „volné paky“ (ženevská Společnost národů 1920 - 1946).

Všeobecná představa o kolektivní bezpečnosti ve Společnosti národů nahrazovala alianční seskupení, jakož i uvažování o racionální (rozumné) rovnováze sil. Agrese a používání síly bylo zbaveno zákonné platnosti. Prosazení bezpečnostního mechanismu spočívalo na „zákonu dbalé“ státy, které se spolčovaly k tomu, aby zadržovaly „zákonny přestoupivší“ agresivní státy. Nicméně, co bylo možná nejlepším úmyslem kolektivní bezpečnosti, nepostačovalo, odumřelo a společenství aliancí v období mezi válkami nepostavilo účinnou překážku nacistickému Německu odhodlanému expandovat za své státní hranice.

Po druhé světové válce byla kolektivní bezpečnost restaurována Organizací spojených národů (OSN), ale ta mohla opět potvrdit omezenou prospěšnost během přibližně čtyřicetileté studené války. Přesto úsilí OSN o udržování míru (zahrnující rozvinutí mezinárodních ozbrojených sil pod praporem OSN) se částečně mohlo setkat s jistými úspěchy, představujícími přerušení nepřátelství v krizích, nebo udržování křehkého míru v oblastech občanských sporů. Nicméně praxe obou světových organizací - Spojených národů a předcházející Ligy národů - nezasadily mnoho důvěry v kolektivní bezpečnost jako základní zdroj mezinárodního řádu (systému států). Aliance a protialiance se formovaly dále namísto uplatňování požadované správné souborné obrany uznané článkem 51 Charty OSN.

Určitý skepticismus ve vztahu k vrcholným globálním mezinárodním organizacím, ať již Společnosti národů nebo OSN, je v důsledku praktických zkušeností při realizaci jejich úkolů v podstatě na místě. Bylo by však možné na jejich obhajobu zdůraznit, že přes nedostatky světové společenství ještě nic lepšího nevymyslelo a klady v působení těchto organizací přece jen převyšují. Je to období pojetí demokracie jako zatímního vrcholového vývojového stupně společenského řádu.

Když se vyskytly v letech 1990 a 1991 akce spojené s iráckou invazí do Kuvajtu, byla jejich řešením pověřena Rada bezpečnosti OSN, která přijala direktivní řízení pod svým mandátem a výsledek závisel na rychlosti vypracování konsenzu mezi členy Rady, zvláště jejími stálými členy, kteří mohli uplatnit veto na kolektivní bezpečnostní akce. To vyžadovalo spolehnout se na mechanismus Rady bezpečnosti, vůli pokračovat, spoléhat se na takový souhlas či konsenzus, stejně jako na účinné vedení Spojených států a jiné důležité schopnosti.

Jakkoli pojmy kolektivní bezpečnost a kolektivní obrana jsou často používány zaměnitelně, jak se povšechně říká jako synonyma, je důležité **vyzvednout význam**

aliančního čili souborného obranného uspořádání součástí v duchu nezbytných realistických názorů na vyrovnanost sil. Na druhé straně kolektivní bezpečnost se nezakládá na aliančních obranných principech, přesto se má pokusit ovlivňovat mír založený na právních zásadách kolektivním prosazením těchto principů. Okolnost, že současný mezinárodní řád obsahuje značné množství variant různých typů politických, ekonomických a sociálních struktur států, je konstatací skutečnosti a je v přímé souvislosti právě s obtížemi globálních mezinárodních organizací. Prakticky zůstává rozdílnost zájmů, která je hlavním motorem krizí, konfliktů různého druhu i intenzity. Kolektivní bezpečnost, čili dohodnuté akce „zákonů dbalých“ proti agresivním státům, by mohla být zamýšlena pouze jako náhražka politického vyrovnání sil.

Za velmi důležité a významné lze považovat přece jen se pomalu prosazující kategorizování států na „zákonů (myšleno mezinárodního práva) dbalé“ a „zákonů přestoupivší“. To ovšem znamená právě modernizaci již zmíněného pojmu suverenity a univerzalitu zásad mezinárodního práva, které se dosud nepodařilo plně dosáhnout.

Tendence k sdružování se části světa přináší rozdílný názorový postoj v návrzích transformovat mezinárodní vztahy vytvořením světové autority, a tedy zakončit stále trvající podmínky mezinárodní neuspořádanosti, která vyúsťuje v bezpečnostní problém utvářený všemi státy. Jakkoli vyvolené či nevhodné světové vládě by se smělo být jenom zdát vzít v úvahu takový pravděpodobný výsledný závěr.^{5/}

Tvorba aliance (aliancí) je brána v nynější době podle některých názorů jako nevyhnutelnost, nebo jako následek současného stavu mezinárodní bezpečnosti. To sice souhlasí, avšak z hlediska prognostiky nejde o cíl, nýbrž o proceduru k jednotnému a přitom účinnému zajištění bezpečnosti v globálním měřítku, jakkoliv to bude časově i politicky (ekonomicky) náročné a může procházet i předfází bezpečnostních systémů celokontinentálního nebo i vícekontinentálního charakteru.

Existující bezpečnostní problém staví nyní tvář v tvář států proti sobě v současném neuspořádaném mezinárodním ovzduší a ani přinejmenším jim neposkytuje nějakou iniciativu, kterou by se mohly pokusit snížit nejistoty ve vzájemných vztazích vytvářením pravidel, jež jim umožní chovat se poněkud předvídatelněji. Součástí celkového světového řádu je zavedený chod obchodu, všeobecné užívání - investic, plavební činnosti, rybaření, transferu u technologií, ale také i negativní otázky znečišťování ovzduší a vody i další okolní vlivy týkající se zdraví, komunikování a jiné socioekologické a vědecké otázky, které již byly věcí početných studií, avšak pro podporu mezinárodního bezpečnostního řádu šlo o práce méně koncepční a byla to díla empirická.^{1/}

V náznacích je vyjádřen celkový trend vývoje ke globalizaci ať již v oblasti ekonomiky, ekologie či sociálních otázek, který vytváří i podmínky pro utužení konvergence v oblasti mezinárodního práva, a tím i celkové bezpečnosti. Právě tento trend je v současné době rozhodující, nicméně to k výraznějšímu pozitivnímu obratu v bezpečnosti ve světě nesměruje. Zcela reálně tyto neuspokojivé jevy hodnotil poslední summit skupiny vyspělých států světa G 7 v Lyonu (27. - 29.6.1996), i když ani na uvedené schůzce nebyly formulovány metody a přístupy vedoucí k jejich řešení. Závěry, které z tohoto jednání vyplynuly, zřejmě mohou oslovit bezpečnostní problém, jakož i celosvětový řád. K problémům zejména patří:

- ▲ skupinám obyvatel i celým světovým regionům hrozí, že budou vyřazeny z prosperující společnosti,

- ▲ vyspělé státy musejí šetřit a snižovat sociální výdaje, aby se vyrovnaly s konkurencí levnějšího zboží z oblastí, kde jsou náklady na pracovní sílu podstatně menší,
- ▲ země, které jsou chudé už dnes, se potýkají s obrovským zadlužením, jež může jejich zaostávání ještě prohloubit,
- ▲ rozpory mezi bohatým Severem a Jihem ohrožují celosvětovou stabilitu a bezpečnost,
- ▲ měnový systém je poznamenán výchyly směnných kurzů národních měn, které často odrážejí pouze momentální nálady na finančních trzích,
- ▲ zvláště v Evropě je vysoká nezaměstnanost a éra států sociálního blahobytu zde podle odborníků končí,
- ▲ liberalizace světového obchodu se těžko prosazuje přes ochrannářské praktiky a neochotu některých asijských zemí vzdát se dětské práce či nucené práce vězňů,
- ▲ činnost Organizace spojených národů není považována za příliš efektivní a její instituce musejí šetřit, i když se zároveň očekává, že OSN posílí své mírové operace v různých částech zeměkoule,
- ▲ ani pozornost věnovaná životnímu prostředí stále není dostatečná.⁶¹

Tyto nahromaděné problémy jistě snesou srovnání s klasickými příklady uváděnými v učebnicích obranné politiky, popřípadě by mohly konkurovat nějakému pesimistickému scénáři simulované vojensko-politické válečné hry. Nejde však o fiktivní námětovou situaci, ale o skutečnou realitu dneška. Uvedený přehled krizových jevů formulovali nejvyšší představitelé, političtí činitelé na summitu nejvyspělejších zemí světa! Zmíněná realita patrně otevře nové pohledy na mnohé otázky obranné politiky států. Navíc ze summitu je zřejmé, že jako důsledek mezinárodní neuspořádanosti se zvyšuje úloha boje s mezinárodním terorismem, špinavými penězi, pašováním zbraní, drog a jaderných materiálů. Tyto úkoly vyžadují nejen nové pojetí budování ozbrojených sil, ale i hledání účinnějších způsobů jejich použití, jakož i přehodnotit význam a uplatnění účinnějších forem předcházení těmto jevům. Myslím, že by bylo účelné poučit se z některých zkušeností nedávné minulosti, zejména z účinné kontroly zbrojení v období 70. a 80. let. Výsledky na poli kontroly zbrojení by se patrně dnes mohly v přeneseném významu aplikovat k eliminaci dalších negativních oblastí, a tím dosáhnout vyšší bezpečnost. Pro inspiraci jsou uvedeny následující úvahy z problematiky kontroly zbrojení:

■ Kontrola zbrojení neboli specifičtěji výstavba kontrolního systému vyzbrojování byla a stále je nabídkou kontrolovat vyrovnané závody ve zbrojení, jestliže vyzbrojování nemá vždy schopnost se redukovat nebo eliminovat. Souvislé přiblížení se obou fází (kontroly a zbrojení) spočívá v ustavení pravidel pro řízení konfliktů pro případ, jestliže je nejde celkově eliminovat.

■ K posílení systému, neboli řádových pravidel, dochází tehdy, jestliže jsou přijaté dobrovolně svrchovanými státy. Řád, neboli pevně zakotvená pravidla, nejsou žádným dokonalým prostředkem, ale pokud by se státy měly setkat alespoň s nějakým úspěchem, reprezentují představu metody v redukování nejistoty a pocitu nebezpečí - efektivní ustanovení konečného nějakého stupně kontroly nad mezinárodní neuspořádaností, která státy obklopuje.

Těmito samotnými soubory pravidel se jakýmkoli způsobem nepodaří změnit fundamentální podmínku mezinárodní neuspořádanosti. Státy mají i nadále svrchovanost, stále nad nimi není autorita. Nejde-li o normální plnění funkce přinucení, ale rutinu mezinárodního chování států s určitým stupněm snížení předvídatelnosti nejistot v uspořádání, pak jinak též by mohla neuspořádanost spočívat také v těchto vztazích. Inkompatibilita předpokladů k pořádkům zahrnující nepřátele (tradiční na poli kontroly

zbrojení) předpokládá logický účel předsudků k jiným typům řádů. Vskutku, tento všeobecný element - snižování nejistoty - je dominantní motiv vytváření všech typů řádů.

Ve skutečnosti úkol snižování nejistoty by se mohl jevit jako náhlý (a pravděpodobně i více než živelný) v procesu, který vyúsťuje v utváření řádu mezi protivníky, jako je to v tvorbě jiných kategorií nebo typů mezinárodních souhrnů předpisů, pravidel. Například, rizika jsou spíše vysoká ve vztazích mezi hlavními státy nebo významnými velmocemi; strany jsou poháněny redukovat nejistoty, které byly výrazně konfliktními vztahy. Zdánlivý rozpor v myšlence kolaborace mezi dvěma nebo i více protivníky tak může být přizpůsoben záměru všeobecného cíle snižování nejistoty. Předpojatosti v rozporu vyzbrojování a kontroly zbrojení mohou vyjádřit jejich záměry podobající se zmírnění následků války v podobě redukce škody či devastace vyvolané válečnými událostmi, jakož i redukci hrozivých obranných výdajů, které by mohly vyplývat z pokračování závodů ve zbrojení. Tato opatření mají za cíl snižovat nejistoty asociací soupeřících vztahů.

Takové záležitosti tedy mohou být vytouženou výhodou nad jinými státy a spíše příkladem toho, jak se pokusit řídit prostředí nejistoty. Konflikt může zůstat středem pozornosti směrem k řádům (vládním systémům) mezi protivníky, ale vytváření takových pořádků může být chápáno pouze jako rutinní postup těchto konfliktních vztahů. Když političtí činitelé vysloví souhlas nad pravidly (a i postupy), jež vzájemný světový režim dělají též i poněkud předvídatelnější, samozřejmě tím snižují nejistotu. Přesněji řečeno, zkoušejí získat nějakou kontrolu nad nepředvídatelným vnějším okolím s tím, že osvědčují a definují limity nebo omezení, s kterými konflikt bude stále pokračovat, ale bude odkázán do patřičných mezních postavení.

Článek shrnuje některé poznatky z oblastí vnějších podmínek mezinárodní neuspořádanosti ve vztahu k obecnému problému bezpečnosti, naléhavosti světového systému svrchovaných států s přihlédnutím k realismu a jeho promítnutí do otázek udržování národní a mezinárodní bezpečnosti v neuspořádaném světě. Z analýzy rovněž vyplývá, že mezinárodní okolí podmiňuje stanovení cílů národní strategie s uplatněním sil podle doktríny uvnitř onoho prostředí s přizpůsobením se rozumnému a realistickému chápání systému.

Použitá literatura:

- ^{1/} **The Defense Policies of Nations: A Comparative Study/** Edited by Douglas J. Murray and Paul R. Viotti - 3rd ed. 1994, Chapter 1 - International Relations and the Defense Policies of Nations: International Anarchy and the Common Problem of Security.
- ^{2/} **Kenneth N. Waltz:** *Man, The State and War*. New York: Columbia University Press 1959, Chapters 6, 7 and 8 Cf. his later work in *Theory of International Politics* (Reading, Mass: Addison - Wesley 1979).
- ^{3/} **John H. Herz:** *Idealist Internationalism and the Security Dilemma*. *World Politics* 5, No. 2, 1950.
- ^{4/} **Kenneth N. Waltz:** „Theory of International Relations” in Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby, Eds. *Handbook of Political Science*, Vol. 8, Reading, Mass.: Addison - Wesley, 1957.
- ^{5/} **Inis L. Claude Jr.:** *Power and International Relations*, New York: Random House, 1962.
- ^{6/} **Ekonom**, No. 28: Na konci června jednali prezidenti a premiéři skupiny G 7 „Lyonské signály světové ekonomice”, str. 45.

Zprůhlednění finančních zdrojů obrany

Místo a význam účetnictví v systému řízení v rezortu MO

Změny v transformované ekonomice přinášejí nové aspekty do řízení a organizace jednotlivých subjektů. Podstatně se změnily i podmínky pro uvolňování finančních zdrojů pro obranu. Vzniká tak situace, kdy je sice nutné zabezpečovat obrannou funkci českého státu, ale z omezených zdrojů a při důsledném dodržování obecně platných legislativních předpisů ČR. Finanční prostředky mohou být použity pouze na rozpočtované účely podle platných rozpočtových pravidel. To vše si i v rezortu obrany vynucuje hledat nové způsoby řízení a vyústilo v zavádění systému plánování, programování a rozpočtování jako základního systému řízení - v rozpočtovém úseku MO. Protože zdroje, které máme k dispozici, budou vždy omezené možnostmi užití hrubého domácího produktu, musíme systém zaměřit na pružné vyhledávání vnitřních rezerv a jejich efektivní využití v reálném čase. Na získávání objektivních informací závisí i zlepšení poměru mezi vynakládanými prostředky na modernizaci AČR a výdaji na provoz ve prospěch splnění cílů obrany. Hlavní poslání účetnictví je poskytovat věrný obraz o hospodaření organizace. Bez objektivních informací nelze řídit, nelze plánovat, kontrolovat, prokazovat ani objektivně informovat o činnosti organizace.

Neméně důležitým aspektem je návaznost rezortního účetnictví a výkaznictví na státní administrativu podle platných zákonů a snahy o začlenění do EU a do NATO.

K tomu bude nutné vést opět řady statistických informací opírajících se o fungující podvojně účetnictví.

Podvojně účetnictví vytváří zpětnou vazbu poskytování informací pro posuzování náročnosti na výdaje ze státního rozpočtu a pro provádění různých analýz. Od zavedení systému si také slibujeme maximální koordinační funkci jak v linii horizontální, tak vertikální k dosažení optimálního souladu plněných úkolů a zdrojů. Fungující syntetické a analytické podvojně účetnictví umožňuje bezprostřední kontrolu hospodaření na kterémkoli stupni velení.

Podvojně účetnictví plní řadu důležitých funkcí. V jejich komplexu umožňuje plnit stanovené vykazovací povinnosti organizace ze zákona, zprůhledňuje využití poskytnutých zdrojů, umožňuje registraci, uspořádání a vyhodnocování dat a jejich následné použití při rozhodování. Umožňuje kdykoli mít přehled o programové struktuře nákladových středisek, jejich výdajích a příjmech, majetku a jeho krytí v peněžních jednotkách, o pořizovacích cenách majetku a jejich vývoji, o potřebě finančních zdrojů z hlediska objemu i času, o rozlišení výdajů a nákladů, rezerv apod.

Podvojně účetnictví je otevřený systém relativně omezený svojí technickou, technologickou a personální základnou.

Podvojně účetnictví lze definovat jako jednu z nejstarších metod zobrazování hospodářské činnosti, jako informační systém, který poskytuje spolehlivé a úplné

informace o stavu, struktuře a pohybu majetku, a to z hlediska statického, dynamického, hodnotového i věcného. Dává informace pro statistiku a umožňuje orientaci v investiční a neinvestiční politice organizace, rozhodování o nákupech a prodejkách, ale i vyřešení personálních, sociálních a dalších právních otázek.

Díky své informační, analytické a kontrolní funkci představuje podvojný účetnictví významný nástroj operativního i dlouhodobého finančního plánování a řízení. Znalost jeho principů pomáhá chápat vztah mezi činností člověka a jejími důsledky pro ekonomiku a je jedním ze základů ekonomického myšlení.

Legislativní rámec nové soustavy účetnictví v ČR tvoří zákon o účetnictví (č. 563/1991 Sb.), navazující účtové osnovy a postupy účtování pro jednotlivé typy účetních subjektů.

V závěru roku 1993 udělilo MF ČR tuto výjimku ještě pro rok 1994 s tím, že Ministerstvo obrany ČR musí v roce 1994 postupně připravit nový systém účetnictví tak, aby k 1. lednu 1995 bylo účtováno v úplném podvojném účetním systému.

Proces vyvolal a stále vyvolává řadu protichůdných názorů, postojů i emocí a v neposlední řadě znamená pro nemalou část příslušníků rezortu zcela zásadní změnu jejich činnosti a přístupu k plnění pracovních úkolů.

Z hlediska obecných požadavků kladených na účetnictví lze říci, že dříve používané účetnictví netvořilo komplexní, uzavřený a vnitřně propojený celek, bylo zjednodušeno pouze na evidenci peněžního hospodaření, která byla odtržena od pohybu ostatních složek majetku, pohledávek a závazků.

Stručně řečeno, dosavadní systém účetnictví uměl odpovědět na otázku, jaké byly výdaje rezortu za příslušné období, avšak v žádném případě nebylo možno vyhodnotit, jaká je nákladovost vnitřních organizačních jednotek, zda a k jaké změně hodnotové a věcné struktury majetku v daném období došlo, nakolik a proč se tato hodnota zvětšila či zmenšila.

Tomuto stavu odpovídalo i výkaznictví, které nebylo shodné se standardním národním výkaznictvím ani výkaznictvím Evropského společenství NATO nebo OSN.

Zcela oddělený systém účetnictví a materiálové evidence do značné míry „zneprůhledňoval“ rozpočtové hospodaření AČR, a to jak ve vztahu k jednotlivým ukazatelům, tak z hlediska posuzování efektivnosti a hospodárnosti vynakládaných prostředků. Zvláště výrazně působila absence řádného účetnictví v oblasti plánovacího procesu.

Proces transformace podvojného účetnictví rozpočtového úseku ministerstva obrany byl řízen a uskutečňován podle „Harmonogramu transformace účetnictví rozpočtového úseku MO“ vydaném v březnu 1994 a obsahoval zejména tyto úkoly:

- vypracování příslušných inter. normativ. aktů,
- vymezení organizačních struktur složek zabezpečujících vedení účetnictví na jednotlivých stupních, včetně stanovení vzájemných vazeb,
- technické a programové zabezpečení autonomního a automatizovaného zpracování účetnictví s příslušnými vazbami na budované informační systémy,
- personální zabezpečení vedení účetnictví, včetně proškolení vybraných pracovníků,
- vypracování číselné identifikace majetku,
- ocenění veškerého majetku,
- provedení inventarizace majetku a zásob na inventárních a skladových kartách,

- **zpracování výstupů inventarizace** ve struktuře dané platnou účetní osnovou a vytvoření počáteční rozvahy,
- **zahájení rutinního účtování.**

V současné době je zahájeno účtování i v materiálové části podvojného účetnictví.

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že ke splnění úkolů, o nichž bylo hovořeno, bylo nezbytné vynaložit zcela mimořádné úsilí a spolupráci všech zainteresovaných složek. Rozhodujícím předpokladem však bylo a je pochopení významu a nutnosti zavedení podvojného účetnictví, ztotožnění se s tímto úkolem a oproštění se od zaužívaných postupů, zvyklostí a vlastních, mnohdy lokálních zájmů.

Podvojně účetnictví v podmínkách rozpočtového úseku rezortu MO provádějí účetní pracoviště, která lze rozdělit do následujících rovin jedné účetní jednotky:

První rovina je tvořena strukturou Armády ČR, resp. jednotlivými nákladovými středisky:

- Nákladové středisko je nejnižším prvkem rozpočtového úseku, o kterém se účtuje, tzn. prvek, za který se sestavuje návrh rozpisu rozpočtu, za který se sleduje čerpání rozpočtových výdajů a příjmů, stav a pohyb majetku.
- Jejich povinností je vyhodnocovat a předkládat účetní doklady a doklady zachycující stav a pohyb majetku. Na způsobu správného vyhotovení a předložení účetního dokladu, popř. doložení dalšími náležitostmi, závisí nejen včasná realizace oprávněných požadavků, ale i finanční informace o naplnění příslušného právního předpisu.

Mezi nákladovým střediskem a vojenským finančním úřadem probíhá tok účetních dokladů i zpětná vazba, tzn. že úřad kontroluje a proplácí na základě účetních dokladů oprávněné náležitosti nebo vrací doklady k doložení, opravení apod. Financování nákladových středisek je zabezpečeno zálohovým způsobem.

Druhá rovina je tvořena vojenskými finančními úřady (VFÚ), které na stanoveném teritoriu zabezpečují finanční požadavky nákladových středisek, zabezpečují systém kontroly, připravují a předkládají ekonomické informace jednotlivým velitelským stupňům pro jejich rozhodovací procesy.

V systému podvojného účetnictví VFÚ plní úlohu všeobecné účtárny. To ve své podstatě představuje plnění úkolů finanční, mzdové a investiční účtárny:

- vedení účetních knih a další analytické evidence,
- vedení evidence finančních závazků vůči dodavatelům,
- zpracování účetních závěrek a uzávěrek,
- provádění platebního styku a pokladničních operací,
- provádí výpočty platů a mezd, sociálních dávek a státních výdajů, všech druhů pojistného apod.,
- archivace dokladů.

Určené úřady zabezpečují mimo uvedených působností i informace a účtují o nehmotném a hmotném investičním majetku a zásobách:

- vedou evidenci z hlediska věcné kontroly všech druhů nedokončených investic;
- zachycují evidenci stavu a pohybu investičního majetku jak movitého, tak nemovitého;
- provádí likvidaci faktur;

- přidělování inventárních čísel.

Do struktury systému účetnictví v rezortu ministerstva obrany patří i zvláštní účetní pracoviště HÚ CO, VOZ, SZV apod.

Odbor účetnictví Hlavního finančního úřadu (HFÚ) MO tvoří třetí rovinu systému a plní úlohu hlavní všeobecné účtárny rezortu MO, úlohu metodického centra, které řídí všechna účetní pracoviště a plní i úlohu místa kontroly, vrcholového zpracování a sumarizaci dat za AČR. Zároveň zabezpečuje vnitrorezortní a mimorezortní výstupy pro jednotlivé uživatele a státní orgány, tedy:

- předkládá za rezort MO státní účetní výkazy a hlášení na MF ČR,
- HFÚ MO prostřednictvím odboru financování a centrálních plateb provádí finanční a věcnou kontrolu plnění kupních smluv na úseku ústředních nákupů v návaznosti na předložené věcné plány,
- provádí platební styk a zaúčtování v oblasti realizovaného pořízení investic.

Z produktu účetnictví lze získat prostřednictvím výstupů údaje o vlastním čerpání rozpočtu, výši stanoveného a upraveného limitu přidělených rozpočtových prostředků na různých stupních. Jinými slovy - výstupy, zpracované z hlediska topologického a chronologického, slouží pro jednotlivé uživatele v rezortu, a mimorezortní jsou předkládány státním institucím.

Kritickým místem je dosud materiální podvojný účetnictví, které bylo zahájeno až v závěru roku 1995, tj. s ročním zpožděním oproti finančnímu účetnictví. Stále není k dispozici účetním pracovištím úplný a jednoznačný číselník vojenských čísel materiálu nutný k identifikaci majetku. Rovněž číselník druhů pohybů majetku je nejednoznačný a nedostatečný. V rámci rezortu je nadále využíváno několik číselníků zachycujících strukturu AČR, které úplně nekorespondují s platným číselníkem nákladových středisek.

Uvedené problémové okruhy mají přímý a velice negativní vliv na kvalitu a úplnost vyhodnocení účetních dokladů, a tím i přímý vliv na vstupy a výstupy celého systému.

Pro potřeby řízení a nalezení vnitřních rezerv jsou výstupy tvořeny daty dvou nezávislých zdrojů.

- Prvním zdrojem pro výstupy je samotné účetnictví, které poskytuje všechny základní informace, které účetnictví zahrnuje, tj. přehled majetku ve struktuře jednotlivých syntetických a analytických účtů, přehled stavů (zůstatků a změn) na jednotlivých účtech, změny struktury majetku, podíl jednotlivých zdrojů na změnách aj. ukazatele.
- Druhým zdrojem, který má základ v účetní evidenci, je sumarizační modul majetku. Ten je svým rozsahem a významem kvalitativně zcela novým modulem v systému podvojného účetnictví.

Sumarizační modul majetku je prvním pokusem o centrální účetní evidenci, který umožňuje širší stupeň syntézy a analýzy při zkoumání rozložení majetku u jednotlivých uživatelů s možností libovolné agregace dat podle uživatelsky definovaných modelů, a umožňuje poskytovat podklady například pro:

- ▲ vrcholové řízení rezortu,
- ▲ sestavení věcného plánu,
- ▲ přehled stavu majetku u jednotlivých nákladových středisek, např. neplnění tabulek počtů,

- ▲ efektivní řízení akvizice a distribuce zásob,
- ▲ zjištění disponibilního množství zásob,
- ▲ zpětnou vazbu do informačního systému logistiky.

Mezi základní informace, které model zpřístupňuje, je vlastní zatřídění majetku k jednotlivým kategoriím ve smyslu zákona v členění syntetických a analytických účtů, zatřídění k jednotlivým vojenským číslům materiálu, přiřazení k jednotlivým uživatelům ve struktuře nákladových středisek aj.

Souběžně s procesem transformace účetnictví v rezortu MO probíhá i proces počítačové podpory vedení podvojného účetnictví jako technického a technologického nástroje v rámci budovaného *finančního informačního systému* (FIS).

V rámci dalšího rozvoje v oblasti podvojného účetnictví se již nyní hledá řešení, které kromě jiného především uspokojí potřeby uživatelů v kvalitnější skladbě produktů a podpoří významně zejména rozpočtový proces počínaje tvorbou rozpočtu kapitoly MO a konče kvalitními podklady k státnímu závěrečnému účtu (pravděpodobně od 1. 1. 1998).

- Technologicky bude postaveno na platformě operačního systému UnixHP a databázového prostředí Informix.
- Bude rovněž zaručovat průběžné promítání legislativních změn.

V rozpočtové organizaci se k povinnému účetnictví ještě přidává legislativně stanovená povinnost vytvářet rozpočet (plán) účelově financovaných potřeb podle platných rozpočtových pravidel na daný kalendářní rok.

Význam řízení organizace rozpočtem je dán i tím, že se stanoví pro všechny nižší organizační složky rozpočtové organizace zásadní finanční „mantinely“, které jsou závazné. Zaváděný systém účetnictví umožňuje směrem k nižším rozhodovacím pravomocím vytyčit maximální finanční limity výdajů pro jejich činnost v rozdělení účelu, druhu nebo organizačního prvku. Slouží tedy pro ekonomické řízení podřízených složek organizace - jako významný nástroj naplňování zásady efektivního využívání veřejných výdajů státního rozpočtu.

Logický význam účetnictví i rozpočtu roste s velikostí subjektu. Jejich postavení je dominantní v hierarchii různých informačních systémů. Dalo by se říci, že tvoří páteř celého systému. Pro řízení složitých organizačních struktur jsou v organizaci, jakou je rozpočtový úsek MO, nezbytné i další informační systémy, které musí být centrálně koordinovány.

Význam účetnictví je potvrzen, jak uvedeno v úvodu, také jeho legislativním ustanovením. Legislativa stanoví povinnost vést účetnictví ze zákona a ministerstvo financí je ze zákona pověřeno k vydávání účtových osnov - seznamů číselných znaků syntetických účtů pro každý typ organizace. Účetnictví je tedy zákonem stanoveno, a tak tvoří minimální základ informačních systémů organizace.

Jde o otevřený systém, do kterého směřují vazby z různých jiných informačních systémů, ale z něho také vycházejí. Plní významnou koordinující funkci.

Aby mohl být správně navrhnout rozpočet na další kalendářní období, musí být reálně podchyceny všechny ekonomické aktivity jednotlivých subjektů - či nákladových středisek v rezortu.

V celých odvětvích nevýrobní sféry díky chybným přístupům bylo dříve umožněno utápět veřejné prostředky ze státního rozpočtu a natahovat ruce po dalších bez hlubšího přehledu o jejich skutečném využití. Často zcela neefektivně, nepromyšleně a nezdůvodněně bez znalosti objektivních informací byla přijímána nehospodárná rozhodnutí, jejichž důsledky řešíme dodnes. Příkladem může být neuvážená investiční politika i jiné kroky např. v péči o nemovitý majetek státních organizací.

Zavedený systém plánování, programování a rozpočtování, controlling a v jeho rámci funkční podvojné účetnictví, jako nástroje řízení v rezortu MO ČR, umožní průhledně, efektivně a hospodárně využívat veřejné prostředky státního rozpočtu na stanovené účely obrany.

Jedná-li se o technicky zastaralou armádu, která necvičí a jen polyká peníze, pak to není armáda, která by mohla bránit zemi. Pokud nepřistoupíme k systémovým změnám, které navrhuji, bude do několika let armáda doslova k ničemu. Spotřebovala by většinu neinvestičních výdajů jen na mzdy, důchody nebo odvody do fondů kulturních a sociálních potřeb. Tedy na to, co nemá s obranou země nic společného. Mým cílem je, abychom úsporami získali prostředky k prvotřídnímu výcviku bojových jednotek.

*Miloslav Výborný,
ministr obrany ČR,
Dnes 9. 9. 1996*

Plukovník doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc.,
Ing. Jaroslav Bursík

Teorie vojenského umění dnes a zítra (Její současný stav a směry dalšího vývoje)

Vojenství je součástí lidských činností, je podřízeno obecnému zákonu evolučního vývoje od nižšího k vyššímu, od jednoduchého ke složitějšímu.

Studium dějin vojenského umění ukazuje, že vojenství se vcelku rozvíjelo v souladu se změnami společensko-hospodářských podmínek a s rozvojem výroby. Zobecnění poznatků vedlo k vytvoření vědních disciplín o samotném vojenství. Jednou ze společenských věd je vojenská věda. Zabývá se zkoumáním zákonitostí výstavby ozbrojených sil a vedením ozbrojeného zápasu. Zahrnuje všeobecnou teorii vojenské vědy, vojenské umění, organizaci ozbrojených sil, přípravu velitelů, štábů a vojsk, psychologii, sociologii, medicínu, geografii, vojenské technické vědy a vojenskou historii.

Jádrem vojenské vědy je **vojenské umění**, které zkoumá zákonitosti přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a stanovuje principy použití ozbrojených sil. Je určováno společenskou a ekonomickou úrovní státu, politickou vůlí prosazovat a chránit státní zájmy a technicko-technologickou úrovní hospodářství.

V zabezpečování obrany v národním měřítku mluvíme o strategii, ve vojenské oblasti o **vojenské strategii**. Proto i vojenské umění se člení na tři relativně samostatné součásti - vojenskou strategii, operační umění a taktiku.

V minulosti zahrnoval obsah vojenského umění jen oblast strategie a taktiky. S růstem velikosti armád, složitosti jejich organizace, rychlým zdokonalováním jejich výzbroje, s celkovým technickým vybavením a nutností efektivního skloubení jejich činností se od konce 1. světové války začalo rozvíjet i operační umění.

Nově se utvářející sociálně-ekonomické a politické podmínky přinesly nové principy, které působí v zabezpečení a financování obrany státu, doplňování armády, v metodách výchovy a výcviku vojsk. Vedou k vytváření kvalitativně změněných armád s vyššími bojovými schopnostmi. Rozvoj a zdokonalování výzbroje měly přímý a bezprostřední vliv na možné způsoby vedení války a boje, vedly k jejich neustálým změnám a vývoji. Od nejjednodušších taktických elementů vojenského umění se jejich kombinací dospělo k nejrůznorodějším operacím z hlediska jejich formy i rozsahu. Jejich složitost a progresivní vývoj můžeme sledovat na historické scénérii nejrůznějších válek od počátku našeho století přes 1. a 2. světovou válku až po válku v Perském zálivu.

V evropských státech jsou cíle vojenskoteoretických výzkumů zaměřeny na zajišťování potřeb obrany. Institucionálně i kapacitně jsou provázány s rozvojem společnosti, zejména na bázi parlamentu, univerzit, vysokých škol, státního i soukromého teoretického bádání ve vazbě na výzkum vojenského umění a průmysl. Hierarchie postupuje od naplňování

záměrů celkové národní a koaliční strategie bezpečnosti přes problematiku operačního nasazení ozbrojených sil až po taktiku boje na úrovni svazků, útvarů a jednotek.

Politika evropských států po skončení studené války je průhlednější, otevřenější a má některé společné rysy, mezi které mimo jiné patří jejich obranný charakter; priorita řešení jakýchkoli sporů jinými než vojenskými prostředky; ochota dodržovat zásady stanovující limity počtů osob a hlavních druhů výzbroje i vůle je dále snižovat; zřeknutí se použití zbraní hromadného ničení; ochota vyčlenit nezbytné vojenské síly a prostředky do sestavy mírových sil pod záštitou OSN v zájmu zajištění míru a obrany demokracie; snaha o zachování strategické rovnováhy v Evropě a snaha o vybudování nové bezpečnostní architektury euroatlantického prostoru. Z toho pak vycházejí vojenské strategie jednotlivých států.

Naléhavost řešení celého komplexu otázek dalšího rozvoje vojenského umění je dána zejména charakteristickými znaky vnějšího bezpečnostního prostředí, a to nejen současného. To znamená mimo jiné nepřehlednost, nepředvídatelnost dalšího vývoje, rychlost změn, možnost kumulace či řetězení dílčích bezpečnostních rizik apod. K tomu v současné době i v budoucnosti přistupuje skutečnost, že ne každé použití ozbrojených sil znamená válku. Kromě klasických válečných operací je třeba počítat s nasazením vojsk v operacích jiných než válka, humanitárních operacích, při eliminaci následků rozsáhlých průmyslových, ekologických a přírodních katastrof a havárií.

Stále významnější úlohu hrají ozbrojené síly i při rozvoji demokracie, regionální stability a ekonomické prosperity.

Řešení vojenských otázek obrany České republiky vyvolává potřebu zhodnotit a rozvíjet vojenskou vědu vzhledem k současným a zejména předpokládaným budoucím podmínkám. Proto je nezbytné analyzovat současný stav teorie vojenského umění a charakterizovat směry jeho rozvoje ve strategii, operačním umění a taktice.

Kritériem ověřování teoretických poznatků je praxe. Ve vojenství to znamená vedení reálné válečné (bojové) činnosti. Vzhledem k tomu, že tato forma je v daném případě nežádoucím projevem praxe, může přicházet v úvahu jen simulování. To lze, pro potřeby výzkumu provádět formou cvičení, výzkumných projektů a modelováním jednotlivých činností štábů a vojsk.

Současné trendy ve vývoji vojenského umění v NATO a některých zahraničních armádách

Článek neřeší historický vývoj vojenského umění v zahraničních armádách, omezuje se pouze na konstatování stavu v současném období.

V roce 1992 vstoupila v platnost nová strategická koncepce NATO. Upřesňuje základní poslání a úkoly NATO na základě hodnocení bezpečnostně-politické situace a stanovuje nové strukturální rozdělení ozbrojených sil. Rozpracovává teorii použití sil reakce, hlavních obranných sil a sil vyčleněných k posílení.

Základním strategickým úkolem zůstává obrana teritoria členských zemí NATO. Novým úkolem vojenské vědy je rozpracování teorie realizace tzv. nových úkolů NATO (*new missions*), dále rozpracování způsobu použití tzv. Combined Joint Task Forces (multinacionálních vojenských uskupení - CJTF) a použití sil a prostředků mimo tento prostor.

Operační umění se zabývá úkoly druhů ozbrojených sil při obraně státu. Současnost i budoucnost vyžaduje i řešení společné činnosti v rámci různých druhů operací jiných než válka.

V oblasti **taktiky** je nadále základem rozvíjení teorie způsobu použití vojsk. Novým prvkem je činnost v mírových a humanitárních akcích. Pro zvládnutí nových způsobů činnosti v taktice je nutné intenzivně využívat převážně prvky distribuované interaktivní simulace a virtuální reality.

Doprovodným jevem rozvoje vojenského umění v NATO je omezující vliv výdajů na obranu s následkem nutnosti soustředit tyto prostředky do efektivních institucí. Prioritními směry výzkumu jsou zejména disponibilita, manévrovost a schopnost využít vyspělých řídicích zbraňových a informačních systémů na bázi vyspělé infrastruktury, zahrnující zdroje lidské (připravenost a profesionalita), průmyslové (vyspělost a kapacita) a logistiku (přeprava, zásoby a řízení).

Armáda USA se zabývá teorií a praxí vedení boje „silami XXI. století“. Charakteristickým znakem je vedení činnosti (boje) v informační válce, využití progresivních technologií na bázi výpočetní techniky a s rozšířeným posláním vojenského zpravodajství.

V dnešních podmínkách se vojenské umění soustřeďuje jak na prostorovou strategii obrany státu či koalice, tak na těžiště, rozhodující body, vrcholné body a ochranu sil, tzn. koncept, který je uspokojivě adaptabilní na prostředí operací jiných než válka (OOTW).

Německá armáda považuje za základní úkol obranu země, obranu spojenců a účast v mírových operacích. K tomu je zaměřena teorie výzkumu vojenského umění. Zejména se rozpracovávají úkoly pro síly reagování na různorodé krize (*Krisenreaktionskräfte*), obrana a ochrana teritoria.

V armádě *Ruské federace* soudobá teorie vojenského umění a vojenské vědy nepůsobí dostatečně na výstavbu ruských ozbrojených sil. Proces jejich reformy naráží proto na složité neřešené problémy.

Nízká úroveň vojenského výzkumu je způsobena nerozvinutostí zákonodárné a koncepční základny národní a mezinárodní bezpečnosti.

V současné době se konstatuje, že je nezbytné předmět vojenské vědy, obsahující vojenskostrategické zákony, výstavbu a přípravu ozbrojených sil a země na válku a na způsoby vedení ozbrojeného zápasu, doplnit mj. o vojenské sociální problémy.

Za předmět vojenské sociální teorie považují sociálně-filozofické, ekonomické a politické zákonitosti zachování míru a odvrácení války, zajištění mezinárodní a národní bezpečnosti, obranu státu a vojenskou výstavbu i jejich odraz ve společenském vědomí.

V popředí zájmů ruského vojenského umění ohledně pohledu na budoucí válku je pružnost a vysoké tempo operací, které umožňuje převzetí iniciativy a vystavení protivníka kritickému stavu, který způsobuje pouhou reakci na situaci.

V armádě *Polské republiky* probíhá diskuze o zařazení vojenské vědy v rámci humanitárních věd a jejího opětovného uznání jako vědní disciplíny. Pochybnosti se týkají zejména dostatečného zdůvodnění přijatých soudů, neprůchodnosti stanovených tezí a vědeckého jazyka.

Vědními disciplínami jsou:

- ▲ vojenské umění s vědními specializacemi (obrana státu a vojenské doktríny, strategie, operační umění, taktika, velení vojskům, bojové, technické a týlové zabezpečení, organizace, mobilizace a doplňování ozbrojených sil, teritoriální a civilní obrana, dějiny vojenského umění a myšlení, vojenská geografie a topografie, metodika přípravy vojsk, použití výzbroje a techniky a věda o výchově v ozbrojených silách),
- ▲ věda o výchově v ozbrojených silách s vědními specializacemi (metodologie vojenských společenských věd, teorie vojenské výchovy, vojenská didaktika a branná výchova).

Je nutné připomenout, že polské humanitární vědy jsou v krizi, která se nevyhnula ani vojenským vědám.

V armádě *Slovenské republiky* jsou řešeny otázky související se změnou jejího strategického a operačního použití.

Na strategické úrovni obrany státu je akceptováno všeobecně užívané členění státní (národní) strategie na strategii politickou, ekonomickou, diplomatickou, vojenskou a jiné.

Za základní opatření obrany považuje souhrn opatření věrohodné demonstrace odhodlání k obraně státu a mobilizační rozvinutí hlavních sil ASR a překrytí státní hranice pohotovostními silami na možných směrech napadení.

Není vylučována možnost účinného - dostatečného časového předstihu v zásadních opatřeních blokování činnosti pravděpodobného agresora.

V armádě *Rakouska* vojenské umění rozpracovává úkoly podle nové koncepce použití vojsk pro zabezpečení obrany státu již na státní hranici, bez ztráty území. Především se využívá zkušeností z konfliktu v bývalé Jugoslávii.

Vývoj vojenského umění má směřovat k zabezpečení nejen „klasických“ bojových úkolů, ale v rostoucí míře i úkolů preventivních, intervenčních a pořádkových.

V armádě *Švýcarska* se rozpracovávají otázky použití vojsk při obraně země v podmínkách změny priorit ohrožení, snížených počtů, zvýšené mobilnosti. Důraz je položen i na bezpečnostní zasazení a použití vojsk v humanitárních akcích.

Nová orientace švýcarské bezpečnostní politiky se odráží v jednotlivých strategických nástrojích zabezpečujících celonárodní obranu, kterými jsou - zahraniční politika, ozbrojené síly, civilní obrana, hospodářská politika a zahraniční hospodářská politika, hospodářské zásobování země, ochrana státu, informace, koordinace opatření a prostředků a strategické řízení.

Byla vytvořena nová strategická koncepce výstavby a použití armády a vojenského umění ji rozpracovává v nových podmínkách.

Stav vojenského umění v České republice

Vojenská doktrína ČSFR vyhlášená Federálním shromážděním dne 20. března 1991 dala základ k zásadní přestavbě ozbrojených sil, jejímž cílem bylo vybudovat armádu výlučně obranného charakteru. V tomto duchu byla schválena Koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993, jejímiž základními principy se stala redukce ozbrojených sil, reorganizace a redислоkace.

Ústavním zákonem č.542/1992 Sb., o zániku ČSFR a v souvislosti se vznikem nového státu vznikla i Armáda České republiky (AČR). Federální zákonné normy, základní řády a vojenské předpisy, rozkazy a nařízení zůstaly v platnosti i pro novou AČR.

Koncepce výstavby AČR do roku 1996 již do určité míry odráží nové poznatky ve vojenském umění Západu a vychází z vyhodnocení nové bezpečnostní situace v Evropě, demokratizace společnosti a nového systému vyčleňování rozpočtových prostředků na armádu.

Na všechny tyto změny reaguje i vojenský výzkum. Inovuje a vypracovává základní ideje a principy národního vojenského umění v oblastech vojenské strategie, operačního umění a taktiky. Věcně odpovědné orgány MO ČR a GŠ AČR vytváří na ně navazující dokumenty, předpisy a nařízení nezbytné pro výcvik vojsk, řízení a zabezpečení obrany státu. Výsledky činnosti ztěžuje opoždování legislativních prací ve prospěch obrany státu.

Přesto se podařilo vypracovat **Vojenskou strategii ČR**, která byla schválena usnesením vlády ČR č.723 ze dne 21.12.1994 a v lednu 1995 vzata na vědomí Branným a bezpečnostním výborem Parlamentu ČR. Obsahuje východiska a zásady pro zabezpečení obrany ČR, hlavní principy koncepce obrany a další otázky související se zabezpečením obrany ČR. Při dosavadní absenci národní bezpečnostní strategie a strategie národní obrany je jediným schváleným dokumentem sloužícím jako základ pro rozvoj nového vojenského umění ČR.

Vojenská strategie

Vojenská strategie rozhodujícím způsobem ovlivňuje všechny oblasti vojenství a je základem pro rozpracování oblasti operačního umění. Rozpracovává teorii použití AČR jako celku.

Jejím posláním je stanovit základní úkoly ozbrojeným silám, které vycházejí z bezpečnostní politiky státu, a navrhnout vyčlenění sil a prostředků potřebných pro realizaci těchto úkolů. Stanovuje rovněž požadavky na ostatní rezorty státní správy pro zabezpečení činnosti ozbrojených sil k dosažení společného cíle - obrany státu. Je nejvyšší perspektivou pohledu na válku. Její základy jsou výrazně posunuty do oblasti vojensko-politického rozhodování. V koaličním systému obrany jsou v jeho působnosti.

Základní teoretické otázky byly rozpracovány Ústavem obranných studií AČR v účelové studii *Strategická obrana ČR*, která uceleně charakterizuje systém vojenské obrany státu a komponenty, jež se na ní podílejí. Předkládá návrh na podsystém řízení státu ve stavu ohrožení i za války a stanovuje požadavky na ostatní rezorty státní správy. Svým charakterem však tento dokument nevystihuje plně požadavky současné doby, hlavně v otázkách působení spojeneckých vojsk na našem území a jejich zabezpečení.

Hlubší a podrobnější rozpracování teorie strategické obrany ČR nebylo možné vzhledem k chybějící legislativě, neschválení koncepce výstavby AČR do roku 2005, nerozpracování Koncepce strategie národní bezpečnosti a Koncepce strategie národní obrany.

Převzaté, případně novelizované platné legislativní normy jsou neúplné a neodpovídají novým podmínkám po přechodu na tržní hospodářství. Pro orgány vrcholového řízení obrany státu nejsou vypracovány metodiky práce a taktéž nejsou vytvořeny výkonné aparáty k přípravě a zabezpečení jejich činnosti.

Chybí zásady pro vytvoření a práci Ústředního krizového štábu a nejsou stanoveny principy činnosti zainteresovaných rezortů státní správy.

Pro orgány výkonné moci chybí ucelená instrukce k jejich činnosti při přechodu z mírového stavu na stav válečný. Ministerstva nemají stanovená v potřebném rozsahu zákonné pravomoci pro realizaci nutných opatření, která tento přechod zabezpečí a uskuteční. Hospodářská mobilizace, jež má zajistit fungování ekonomiky v době ohrožení státu, je připravena jen na základě některých rezortních předpisů ministerstva hospodářství a podle běžných obchodních smluv. Není připraven algoritmus činnosti státních orgánů k přechodu na stav ohrožení, válečný stav ani k vyhlášení mobilizace. Neexistuje mezirezortní orgán pro řízení obrany ČR (např. Rada obrany republiky).

Dosavadní nedořešení existence vyšších územně-správních celků způsobuje, že otázkami řízení na této úrovni se dosud nikdo nezabývá.

Pozornost strategickým, koncepčním a legislativním otázkám věnuje Prohlášení vlády ČR ze 17. července 1996. Z něho pro vojenské umění vyplývají úkoly, které musí být teoreticky rozpracovány ve strategické i operační úrovni tak, aby je bylo možno využít při postupném začleňování ČR do evropských bezpečnostních struktur.

Operační umění

Jeho posláním je rozpracovat teorii použití operačních svazů AČR (armádních sborů, sborů vzdušných sil a armádní logistiky) pro splnění úkolů stanovených vojenskou strategií, skloubit použití druhů vojsk, služeb a samostatných složek ve společné operaci, vytvářet a rozvíjet teorii operací. Vyjadřuje národní specifiku použití ozbrojených sil pro obranu státu. Vyvažuje požadavky strategie s možnostmi taktiky.

Operační umění koncentruje svou pozornost na řešení vojenských problémů spojených s nasazením ozbrojených sil za války a v situacích jiných než válka (mírovém nasazení vojsk), které jsou v národní působnosti.

Výsledkem zkoumání a současné úrovně poznání operačního umění v AČR je předpis *Příprava a vedení obranné operace (Všeob P-6)*, zpracovaný Ústavem obranných studií AČR a schválený ministrem obrany ČR dne 20.2.1996, který stanovuje zásady použití AČR v obranné operaci, rozpracovává úkoly se zaměřením na provedení obranné operace operačním svazem (operačním uskupením) při obraně ČR. Malá pozornost je však věnována rozpracování úkolů druhů vojsk, služeb a samostatných složek v operacích jiných než válka. Doposud není rozpracovaná teorie obrany a ochrany území ČR ani použití teritoriálních vojsk (vojsk územní obrany).

Pro řešení problematiky zapojení se AČR do evropského bezpečnostního systému je Ústavem obranných studií AČR připravována studie *Vedení operací v rámci koaličního uskupení*. Zabývá se otázkami případného použití AČR při společné činnosti s armádami jiných států, zejména NATO, a požadavky na ČR i AČR, které z tohoto posláním vyplývají.

Taktika

Zabývá se rozpracováním zásad a způsobů činnosti svazků, útvarů a jednotek (tj. brigád, praporů, rot a čet) v souladu se stanovenými úkoly, organizačními strukturami, výzbrojí a vybavením. Posláním taktiky je dosáhnout naplnění stanovených cílů strategie a operačního umění bojovou činností.

Po vytvoření AČR došlo v této oblasti k nejméně výrazným změnám v rámci vojenského umění. Dosavadní zásady a způsoby činnosti byly částečně upraveny v souladu s organizačními změnami a doplněny o úkoly plněné v rámci operací jiných než válka.

V souladu s novou vojenskostrategickou situací, úkoly stanovenými ve Vojenské strategii ČR a v souvislosti s teorií operačního umění byly revidovány řády a předpisy taktické úrovně.

Nově byly zpracovány návrhy předpisů *polního a bojových řádů* pro brigádu, prapor, rotu a čet. V současné době probíhá proces jejich závěrečného schvalování. Nedostatkem je, že předpisy neřeší činnosti při nestandardních, mírových a humanitárních nasazeních vojsk.

Závěrem ke stavu **vojenského umění v ČR** je třeba konstatovat, že jeho novým prvkem je účast jednotek v operacích jiných než válka (nestandardních operacích). K tomu byla Ústavem obranných studií AČR zpracována studie *Použití vojsk AČR v nestandardní operaci*. Zabývá se konkrétní činností jednotek a útvarů při realizaci úkolů v těchto operacích.

Na Vojenské akademii Brno a Vojenské vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově je řešena řada otázek různých teoretických variant, které naplňují dosah taktiky.

Nepodařilo se důsledněji propracovat spektrum činností, které musí zahrnovat nejen vojenská, ale i nevojenská ohrožení a činnost na ně.

Požadavky na rozvoj vojenského umění v AČR

Vojenské umění musí ve všech třech oblastech (vojenské strategie, operačního umění a taktiky) především:

- rozpracovat Koncepti strategie národní bezpečnosti a Koncepti strategie národní obrany;
- sledovat trendy rozvoje vojenského umění v armádách NATO a postupně se zapojit do jejich jednotlivých výzkumných projektů;
- zaměřit úsilí na rozpracování teorie činnosti koaličních uskupení vojsk (CJTF), zejména v operacích jiných než válka (OOTW);
- rozpracovat teorii činnosti „sil 21. století“ (sbor, brigáda „21“), činnost vojsk na digitalizovaném bojišti, požadavky na infrastrukturu území ČR.

K tomu je nezbytné zabývat se zkušenostmi z lokálních válek, analyzovat je a aplikovat na konkrétní podmínky AČR. Hledat nové způsoby vedení bojové činnosti v souvislosti se snižováním početních stavů armád a úkolů zaměřených na obranu.

Nevojenská ohrožení vyžadují teoreticky rozpracovat způsoby činnosti, které lze nazvat „policejními“, obsahující úkoly kontrol, střežení a hlídkování, poskytování ochrany, lokalizace prostorů. Jde o případy, kdy není prioritní použití zbraní, ale potřebný výcvik a celková odpovídající příprava.

Vojsko územní obrany jako nová součást AČR vyžaduje další rozpracování teorie jeho činností, řízení a logistiky. Jeho útvary a jednotky mají specifické poslání, spojující činnost jak vojenského, tak civilního charakteru, a to zejména v prostoru mimo vedení obranné operace.

Účast na mírových a humanitárních operacích si vyžádá doplňkovou přípravu všech jednotek, nejen přímo vyčleněných pro tyto úkoly. Nelze vyloučit provádění obdobných činností i na vlastním území. Jednotky a útvary musí být na tuto variantu připraveny.

Nové způsoby činnosti, ale i kompatibilita s NATO vyžadují zcela nový styl práce velitelů a štábů, schopnost samostatné a iniciativní činnosti, tvůrčí přístupy při řešení úkolů a naplňování funkčních povinností.

Jedním z důležitých požadavků je dát do souladu pojmový aparát (administrativní standardy) vojenského umění tak, aby byl v souladu s názvoslovím západních armád, zejména NATO.

Dá se předpokládat, že vývoj vojensko-politické situace v Evropě, zahájený v posledním desetiletí tohoto století, bude pokračovat i na počátku 21. století. Zejména podstatné budou omezující podmínky počtu osob a zbraní v ozbrojených silách jednotlivých států, tendence přechodu od masových armád k menším profesionálním nebo poloprofesionálním armádám a realizace nových organizačních struktur vojsk, včetně nadnárodních. Tyto a další skutečnosti povedou k prohlubování rozdílů mezi ozbrojenými silami malých a středních států na jedné straně a velkých států, respektive velmocí na straně druhé. Rozdíly nebudou jen v početních stavech (velikosti ozbrojených sil), ale i v kvalitě vybavení vojenskou technikou. Proto také ozbrojené síly mocností budou mít rozhodující vliv na vedení vojenských operací.

Některé současné principy vojenského umění nabudou jiný obsah a důležitost. Zvýší se význam nepřetržitosti vedení bojové činnosti, důležitost manévru pro získání převahy na určitém směru (prostoru), působení na protivníka v celé oblasti bojů, uskutečňování přesných úderů, váha a důležitost informačního zabezpečení v reálném čase, účinnost ochrany vlastních vojsk a jiné. To bude vyžadovat použití digitální technologie informačního toku, které umožňují vyšší výkonnost, schopnost rychlého nasazení, efektivnější materiální zabezpečení a všestrannou využitelnost. Charakteristickým prvkem každé úrovně ozbrojených sil 21. století bude **modularita**, která zvýší schopnost přizpůsobit ozbrojené síly velké škále různých úkolů, vyplývajících z vysokého stupně neurčitosti vývoje a nutnosti pokrývat široké spektrum operací.

Nezanedbatelným problémem pro nastávající rozvoj vojenského umění v rámci obecné teorie vojenské vědy jsou charakteristické nové vojensko-technické možnosti, nestabilita v regionech (vnější i vnitřní), rozhodnost případných vojenských operací a množství situací vyžadujících použití sil v operacích jiných než válka.

Doprovodným jevem celého procesu je omezující vliv výdajů na obranu s nutností soustřeďovat tyto prostředky do efektivních institucí, prací a prostředků. Roste význam koordinovaného nasazení druhů ozbrojených sil i koaličních mnohonárodních sil a uplatnění zásad vševojskového boje.

Z hlediska naplnění cílů obrany stoupá význam rychlosti adekvátní ozbrojené reakce, synchronizace a postupnost nasazení i technická vyspělost a připravenost ozbrojených sil. Zejména disponibilita, manévrovost a schopnost využít vyspělých řídících, zbraňových a informačních systémů na bázi vyspělé infrastruktury, zahrnující zdroje lidské

(připravenost a profesionalitu), průmyslové (vyspělost a kapacitu) a logistiku (přepravu, zásoby a řízení).

Konvenční ozbrojené síly budovat k prevenci války tím, že budou na úrovni neumožňující agresí. Jaderné zbraně, které přispívají k nevypočitatelnosti nebezpečí jakékoli agrese, jsou proto nepřijatelné. Princip zadržování a odstrašování si sice ještě zachová své některé funkce, ale bude pravděpodobně zaměněn principem „prevence“, tj. předcházení válce, kde má rozhodující úlohu preventivní diplomacie.

Budování nové bezpečnostní architektury v euroatlantickém prostoru si do budoucna vyžádá kombinaci politických, ekonomických a vojenských možností. Její základ spočívá v propojení největších politických, hospodářských a vojenských center tohoto světa do jednoho činného. Mezinárodní organizace OSN, OBSE, NATO, ZEU, program Partnerství pro mír mají specifické místo pro utváření budoucí bezpečnostní architektury.

Použitá literatura:

- **Lider J.:** Teorie vojenství, in: Vojenské rozhledy č.8-10/1992.
- **Rotmistrov P.A.:** Dějiny vojenského umění.
- **Strnádka J.:** Filozofická východiska strategické obrany státu, Vojenské rozhledy 3/95.
- **Pezl K.:** Přemýšlení o možném, Vojenské rozhledy 3/96, 4/96.
- **Stach S.:** Trendy rozvoje vojenství na prahu 21. století, Vojenské rozhledy 3/95.
- **Informační zprávy ÚOS AČR č.23,24,25; Informační zpráva ÚVVI č.862/94 a další materiály zpracované ÚOS AČR.**

Ve hře je vnitřní integrita Aliance, otázka spojených národních sil, o jejichž vytvoření rozhodla letos v červnu schůzka NATO v Berlíně, a konečně možných operací NATO mimo území členských států. Francie se po 30 letech teprve blíží, zdá se, zpět k vojenským strukturám NATO. Ona a další země jižního křídla NATO mají zájem na posílení bezpečnosti v oblasti Středomoří. Francie zdůrazňuje některé jiné aspekty než USA.

Někdy se to pojmenovává jako na jedné straně adaptace NATO a na druhé jako proces jejího rozšíření. Je zřejmé, že oba procesy musí probíhat současně. Schůzka NATO v Berlíně už odstranila některé zásadní překážky a do summitu Aliance někdy na jaře příštího roku je, myslím, možné dojít ke společnému stanovisku.

*Michael Žantovský,
velvyslanec ČR ve Washingtonu,
Právo 19. 9. 1996*

Organizace ochranných opatření REB v rámci ochrany vojsk

V nově vydaném předpisu Všeob P-6 a návrhu bojových řádů je zaveden systém ochrany vojsk, jehož nedílnou součástí jsou ochranná opatření REB. Článek pojednává o obsahu těchto opatření a uvádí návrh možného způsobu přípravy štábů, vojsk a uživatelů objektů a elektronických prostředků na jejich úspěšnou realizaci při vedení bojové činnosti.

Článek chce obrátit pozornost čtenářů a zejména odpovědných pracovníků, velitelů a štábů na hlubší pochopení celé problematiky ochranných opatření REB. Cílem realizace těchto opatření je zvýšení **pravděpodobnosti spolehlivé činnosti a vysoké bojové životnosti vlastních elektronických prostředků, objektů a celých systémů velení, řízení i navedení v podmínkách oboustranně vedeného radioelektronického boje.** Vojenští odborníci často tuto oblast výstižně charakterizují jako způsob vybojování radioelektronické nadvlády, tj. převahy ve využití elektromagnetického spektra při plnění bojových úkolů.

Ochranná opatření REB jsou uvedena v nových bojových a operačních předpisech AČR v oblasti „Ochrana vojsk“ jako součást tzv. všeobecných opatření. Tato jsou označena jako základ ochrany vojsk, jsou pokládána za součást běžné činnosti všech druhů vojsk, speciálních vojsk i služeb a mají být realizována převážně vlastními prostředky útvarů a jednotek. Je nutno si uvědomit a pochopit, že úspěch celé ochrany vojsk je a bude závislý zejména na tom, jak budou velitelé, štáby, vojska a uživatelé chráněných objektů a prostředků osobně teoreticky i prakticky připraveni již v míru na jejich realizaci. A také, jak účinnými ochrannými prostředky budou jejich jednotky vyzbrojeny. V žádném případě nelze počítat s tím, že bude možno v této oblasti dosáhnout úspěchu, jestliže ji štáby a vojska začnou organizovat a připravovat až v bezprostředním ohrožení nebo při samotném napadení státu.

Začlenění ochranných opatření REB a jejich základní obsah je znázorněn na následujícím schématu č. 1.

Jestliže hlouběji pronikneme do této oblasti, pak zjistíme, že je po teoretické stránce velmi náročná. Bude zapotřebí čelit obrovskému rozvoji moderních prostředků technického průzkumu, prostředků ničení s vysoce přesnými naváděcími systémy, prostředků elektronického rušení i klamání. Je zcela samozřejmé, že samotné teoretické znalosti jsou jen prvním krokem k úspěchu.

Po nich musí následovat zabezpečení moderními ochrannými prostředky a výcvik vojsk v jejich účelném využití.

Z těchto důvodů je žádoucí, aby všichni velitelé nejen požadovali potřebné prostředky, ale také zabezpečovali výcvik a přípravu na celou ochranu vojsk, která by měla být nedílnou součástí jejich bojového výcviku. Pokud tomu tak nebude, je nutno počítat s tím, že se armádě nepodaří dlouhou dobu uchovat bojové prostředky, které má k dispozici. Zde bychom si dovolili použít upraveného aforismu, že lze předstírat přípravu na ochranu,

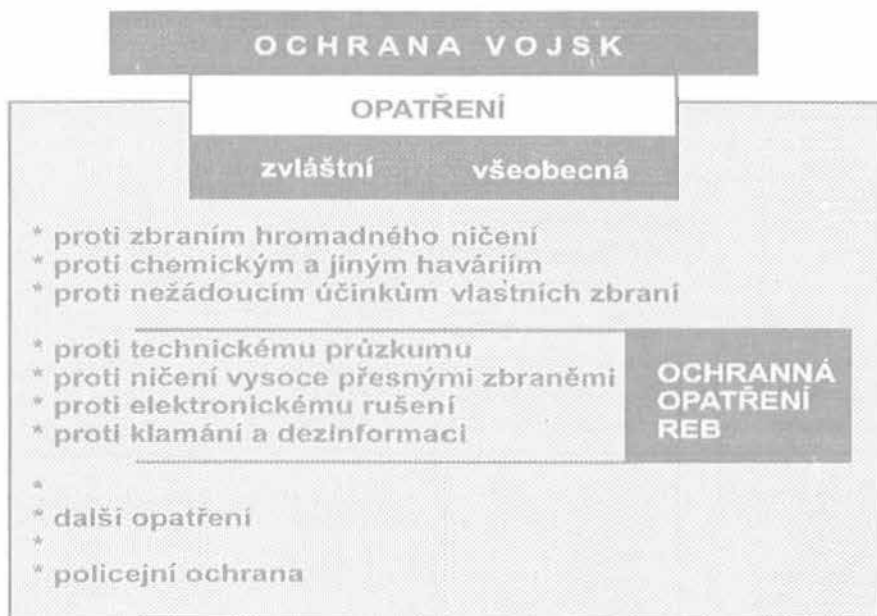

Schéma č. 1

avšak výsledky, jichž by bylo dosaženo při skutečné bojové činnosti, na kterou se má armáda připravovat, již nikoliv. Při podtržení důležitosti přípravy na ochranná opatření je možno vyslovit názor, že u mnohých velitelů i odborných náčelníků ubývá pozornosti v této oblasti také proto, že naše republika v současné době nemá konkrétního protivníka, a tak se i příprava na ochranu lehce zamlžuje. Je potřebné si však uvědomit, že právě absencí konkrétního protivníka se tento problém stává ještě složitější, protože je nutno se připravovat na ochranu proti prostředkům ničení, které využívají nejmodernější naváděcí systémy, dále proti automatizovaným průzkumně-rušicím kompletům, proti novým prostředkům technického průzkumu, ať jsou umístěny na zemi, ve vzduchu či v kosmu. Rovněž je nutno věnovat pozornost rozkrývání klamně činnosti, která se u moderních armád stává atraktivní a důležitou složkou taktiky vedení boje. Teorie i praxe ukazuje, že čím jsou prostředky, které proti nám mohou být použity, modernější a „chytřejší“, tím dokonalejší musí být metody a prostředky ochrany proti nim.

Přípravu na radioelektronickou ochranu je možno rozdělit do následujících čtyř oblastí:

1. Teoretická příprava - jejímž cílem je zvládnutí všech složek ochranných opatření veliteli, štáby a všemi uživateli objektů, bojových a elektronických prostředků.
2. Shromažďování informací - o silných a slabých stránkách chráněných objektů a prostředků, o vývoji a zavádění do výzbroje prostředků technického průzkumu, naváděcích systémů zbraní, munice a prostředků elektronického působení cizích armád.
3. Vývoj, výroba a zavádění do výzbroje armády moderní vysoce účinné aktivní i pasivní ochranné prostředky.

4. Školení a metodické procvičování jednotlivých ochranných opatření při každém bojovém výcviku vojsk.

Názorný přehled o obsahu této přípravy je uveden na následujícím schématu č. 2.

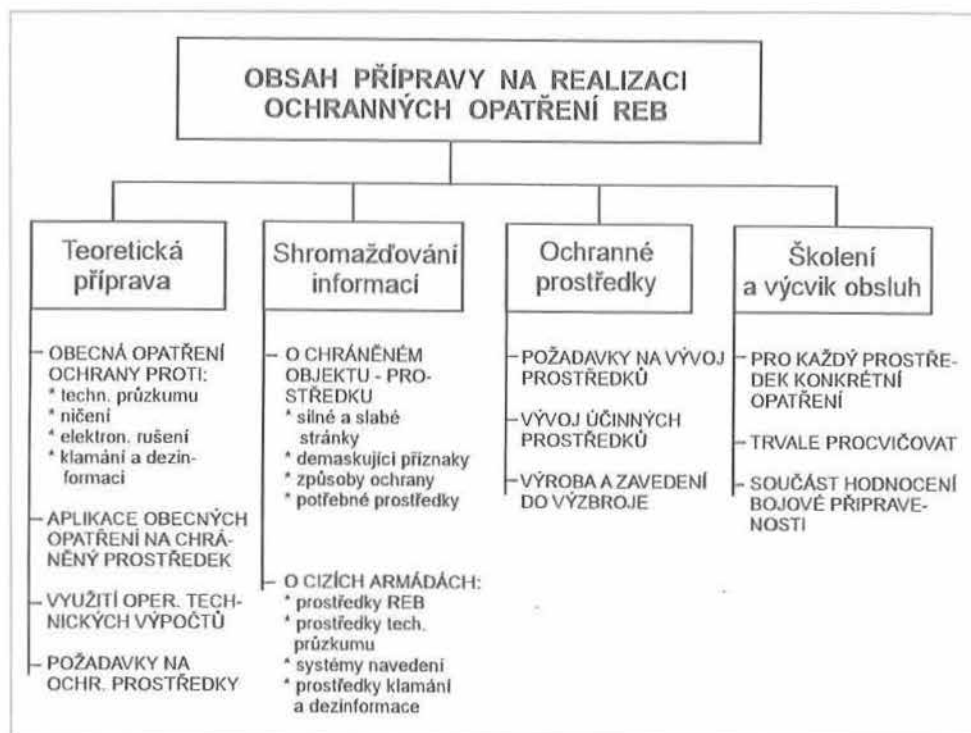

Schéma č. 2

V dalším bude uveden základní obsah a hlavní úkoly, které je zapotřebí řešit v jednotlivých oblastech:

1. OBLAST TEORETICKÉ PŘÍPRAVY

V teoretické přípravě je nutno se zabývat, zvládnout a pochopit všechny čtyři složky ochranných opatření REB.

a) Ochrana proti technickému průzkumu

Tuto oblast je třeba považovat za nejdůležitější, protože platí nekompromisní pravidlo, že objekt nebo prostředek, který nebude zjištěn, nemůže být ničen, rušen ani klamán, a tudíž je všestranně ochráněn.

Z tohoto pohledu nutno brát v úvahu velký rozmach vývoje a zavádění do výzbroje průzkumných prostředků, které pracují na různých fyzikálních principech. Rozmarch zaznamenávají pasivní optoelektronické průzkumné, ale rovněž rádiové i radiotechnické prostředky. Jejich velkou předností je to, že jsou těžce zjistitelné, tudíž i chráněné před zničením, elektronickým rušením a dá se říct, že do jisté míry i před klamáním.

Moderní průzkumné prostředky se integrují do komplexů, kde na jednom nosiči se využívá čidel pracujících na různých fyzikálních principech. Tyto komplexy jsou řízeny výpočetní technikou, což umožňuje porovnávat získané informace (demaskující příznaky), a tím zvyšovat přesnost, hodnověrnost a využití různých fyzikálních demaskujících příznaků. Průzkumné prostředky se umísťují na zemi, na létajících aparátech i na družicích.

Nutno vzít v úvahu, že do budoucna lze těžko vystačit s maskami, které sice dobře chrání proti optickému průzkumu, ale proti ostatním druhům průzkumu jsou neúčinné.

Ochranu proti technickému průzkumu je nezbytné připravovat, plánovat a realizovat vždy komplexně proti všem druhům průzkumu, jinak je nutno předem počítat s tím, že její účinnost se výrazně sníží.

b) Ochrana vojsk, objektů a prostředků proti ničení municí s vysoce přesným navedením

Příprava na tuto ochranu musí sehrávat stále významnější úlohu, protože vývoj naváděcích systémů zbraní a munice spěje rychle vpřed. Kvantitativní omezování počtu zbraní je nahrazováno zvyšováním přesnosti jejich naváděcích systémů, a tím i celkové efektivnosti ničení. I u těchto zbraní se kombinují naváděcí systémy s různými fyzikálními principy, uvažuje se o využití vysoké přesnosti družicové navigace u střel s plochou dráhou letu apod. Rozšiřuje se použití protielektronických raket dosud používaných k ničení pracujících radiolokátorů i na ničení radiostanic. Zvláště se rozšiřují infranaváděcí systémy, které svým pasivním principem navedení dosahují vysoké přesnosti.

Ochrana proti ničení vyvstává do popředí zejména u PVO a letectva, jejichž technika má při provozu mnoho demaskujících příznaků, tzn., že je snadno zjištělná, a tudíž je u ní velká pravděpodobnost jejího zničení a co je nejdůležitější - je velmi obtížné a dlouhodobě nenahraditelná. Při přípravě objektů a prostředků na tuto ochranu bude nutné vycházet z předpokladu, jakých naváděcích systémů může protivník využít a včas se připravovat i na využívání různých improvizovaných prostředků. Za zvláště důležité a efektivní bude použití maket a klamných odpoutávacích cílů. U těchto prostředků je však nutno dbát na to, aby jejich demaskující příznaky byly totožné s demaskujícími příznaky chráněného objektu - prostředku.

c) Ochrana proti úmyslnému i neúmyslnému elektronickému rušení

Ochrana elektronických prostředků v systémech velení, řízení, průzkumu i navedení proti úmyslnému i neúmyslnému elektronickému rušení se musí zabezpečovat již od vývoje nových prostředků až po jejich dovedné využívání. Při zavádění nových elektronických prostředků do výzbroje by odolnost proti rušení měla být jedním z rozhodujících kritérií.

Při přípravě na tuto ochranu je nutno brát v úvahu, že trend vývoje rušičů spěje k vytváření průzkumně rušících automatizovaných kompletů, které budou řízeny počítačem. V počítači budou uložena data elektronických prostředků a po vyhodnocení získané informace se automaticky vybere optimální rušící signál, který bude vyslán bezprostředně, tj. ve správném čase k rušenému objektu. To znamená, že připravovat se na ochranu znamená shromažďovat a vyhodnocovat možnosti těchto systémů a včas přijímat i procvičovat opatření, která jejich možnosti rušení alespoň omezí. K tomu je možno velmi efektivně využívat operačně-technických výpočtů dosahu rušení prostředků protivníka na chráněnou spojovací síť.

Je třeba mít trvale na paměti, že k tomu, aby mohl být prostředek rušen, musí být nejprve zjištěn. Zejména zjištění radiolokátorů, které vyzařují velké výkony, je poměrně

jednoduché a možné na velké vzdálenosti. Tuto skutečnost si musí velmi realisticky uvědomovat PVO a letectvo, jejichž výsledek činnosti je bezprostředně a, dá se říci, plně závislý na správné funkci přehledových i naváděcích radiolokátorů.

Bez povšimnutí nelze ponechat ani ochranu proti neúmyslnému vzájemnému rušení vlastními prostředky, elektrovednými sítěmi, spalovacími motory apod.

d) Ochrana proti klamně a dezinformační činnosti prováděné protivníkem

Tuto ochranu lze výstižněji nazvat jako rozkrytí klamně činnosti, kterou bude provádět protivník. Rozkrytí klamně činnosti by mělo vést k tomu, aby naše průzkumné prostředky zjišťovaly správné, a ne klamně objekty, aby naváděcí systémy zbraní a munice na správný, a ne klamný cíl a konečně, aby při přenosu informací byla zabezpečena reakce - plnění úkolů - na správnou, a ne na klamnou dezinformační zprávu.

Promyšlení potřebných opatření a příprava obsluh radioelektronických prostředků na tuto ochranu je důležitá a jak ukazují zkušenosti z posledních lokálních válek, je to oblast, která je velmi efektivní a zabezpečuje nejen ochranu a bojeschopnost systémů velení a řízení, ale i prodlužuje životnost bojové techniky.

2. OBLAST SHROMAŽĎOVÁNÍ INFORMACÍ

Shromažďování, vyhodnocování, ukládání a využívání správných informací nutno považovat za další velmi důležitý stavební kámen pro přípravu a úspěšné splnění radioelektronické ochrany. Na prvním místě by měl každý velitel a odborný náčelník promyslet a zvážit, jaké informace bude potřebovat, aby dokázal připravit, všestranně zabezpečit a úspěšně realizovat ochranu svého objektu - prostředku. Obecně lze doporučit, aby informace byly rozděleny do dvou skupin:

① Informace o vlastních chráněných objektech - prostředcích.

② Informace o prostředcích cizích armád.

U vlastních chráněných objektů - prostředků to znamená mít informace o:

- demaskujících příznacích pro různé druhy technického průzkumu a pro různé naváděcí systémy zbraní a munice;
- takticko-technických parametrech potřebných k provádění operačně-technických výpočtů;
- vlastních ochranných zařízeních a způsobu jejich efektivního využití.

U prostředků cizích armád je tato oblast podstatně náročnější, složitější i obsáhlejší a vyžaduje shromažďovat informace o:

- taktických a technických možnostech prostředků technického průzkumu;
- možnostech prostředků elektronického rušení;
- možnostech naváděcích systémů zbraní a munice;
- takticko-technických možnostech protiradioelektronických samonaváděcích raket;
- možnostech prostředků používaných ke klamně a dezinformační činnosti;
- silných a slabých stránkách nosičů zbraní, munice a způsobech narušení jejich spolehlivosti, přesnosti zamíření, navigačních prostředků apod.

K ukládání a vyhodnocování je možno využívat výpočetní techniku, avšak vždy by měl platit základní požadavek - získávat jen správné informace, tj. takové, které jsou pro daný stupeň potřebné. Nadbytek, i když správných informací, mnohdy vede k nepřehlednosti

a zatemňování těch, které jsou nejvíce potřebné. Zde platí zásada, že velitel - odborný náčelník, který dokáže ve správném čase zabezpečit dostatek správných a potřebných informací, dokáže také svůj objekt a prostředek ochránit a zajistit jeho spolehlivou funkci.

3. OBLAST ZABEZPEČENÍ POTŘEBNÝCH OCHRANNÝCH PROSTŘEDKŮ

Třetí oblastí je zabezpečení dostatečného množství účinných aktivních i pasivních ochranných prostředků. V dnešní době však již nelze dělat prostředky jednoúčelové, jako např. ochranné masky proti optickému průzkumu. Nové masky musí splňovat univerzální požadavek, tj. chránit rovněž proti optoelektronickému i radioelektronickému průzkumu. Rovněž musí být daleko větší pozornost věnována věrohodnosti klamných maket bojové a zabezpečovací techniky. V praxi velkou účinnost prokazují různé radiolokační a infračervené odpoutávací cíle, které mají chránit pozemní i vzdušné cíle před jejich zničením municí s optoelektronickým i radiolokačním navedením.

Celá tato oblast je převážně záležitostí zejména generálního štábu, štábů armádních sborů, které by měly zadávat základní technické požadavky jak pro Výzkumný ústav technické ochrany Brno, tak i pro nákup podobných prostředků v zahraničí. Základním kritériem pro tyto prostředky musí být účinnost proti nejmodernějším prostředkům navedení, které mají k dispozici cizí armády nebo jsou informace o jejich vývoji.

4. OBLAST PŘÍPRAVY UŽIVATELŮ OBJEKTŮ - PROSTŘEDKŮ

Cílem je připravovat konkrétní uživatele objektů a zejména obsluhy radioelektronických prostředků, k čemuž není nutno mnoho dodávat. Snad jen to, že je vhodný postupný metodický přístup, který by měl navazovat na teoretické proškolení. Základ však musí být v důsledném a cílevědomém řešení této problematiky při každém bojovém výcviku vojsk, aby se řešení ochrany stalo naprostou samozřejmostí. Nelze opomenout ani výcvik v možnostech a využití různých improvizovaných prostředků.

Ochrana vojsk včetně ochranných opatření REB si vyžaduje koncepční řešení. Důležitost, náročnost a složitost této rozsáhlé oblasti je možno doložit i názory vojenských specialistů USA i Ruska, kteří se ve svých představách na možný průběh budoucí války shodují v tom, že REB a elektronická převaha budou jedním z rozhodujících faktorů pro získání nadvlády ve vzduchu. Zároveň připouštějí možnost dosáhnout cílů války pouze masovým použitím elektronických bojových prostředků v tzv. elektronické operaci. Z toho je možno vyvodit zcela jednoznačný závěr, že ten, kdo bude připraven těmito prostředky čelit a bude mít zabezpečenou ochranu vojsk, objektů i prostředků, ten dokáže protivníkovi snížit efektivnost a úspěšnost agrese nebo jej od agrese odradit, což je úkol nejdůležitější. V přípravě na ochranu nelze opomenout ani zcela nový a stále se rozvíjející prvek, jímž je elektronické ničení, které se má stát klíčem k získání iniciativy a k ovládnutí bojiště. Tyto názory by měly vést nejen velení armády, ale i náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk i služeb a obsluhy jednotlivých prostředků, aby této oblasti věnovali náležitou pozornost již v míru, protože při řešení ochrany po zahájení agrese by již bylo zcela určité pozdě.

Teorie klamání

(K některým problémům a zkušenostem ve vybraných zahraničních armádách)

Největší zkušenosti s prováděním klamně činnosti v bojových operacích mají armády Ruska, Velké Británie, Německa a také armáda USA, která řadu poznatků převzala od britské armády. V období po II. světové válce došlo v armádách států NATO k podceňování klamně činnosti, což se projevilo zejména v tom, že teorie ustnul a v malé míře byl uskutečňován vývoj a zavádění nových prostředků a technologií.

Na základě zkušeností z ozbrojených konfliktů po II. světové válce byl orgány velení NATO učiněn závěr, že k zabezpečení ochrany vlastních vojsk před účinky klamně činnosti protivníka a k zabezpečení účinnosti vlastních opatření klamně činnosti je třeba studovat a pochopit filozofii, způsoby, metody a zásady klamně činnosti protivníka. Z tohoto důvodu byla ze strany NATO věnována zvýšená pozornost studiu sovětské „maskirovky“, rozpracování vlastní teorie klamání a přípravě velitelů a štábů. Po roce 1985 byly potom vydány i první služební předpisy (FM 90-2, FC 90-2 a další).

Britský důstojník M. Dewar ve své knize *Umění klamání* [1] uvádí jako první z principů klamání princip „centralizovaného řízení a koordinace“.

Centralizované řízení nebrání v ponechání dostatečného prostoru velitelům jednotlivých stupňů pro jejich samostatné rozhodování a iniciativu. Samostatnost a iniciativa podřízených stupňů velení není limitována uplatňováním principu centralizovaného řízení, ale především možnostmi jednotek a útvarů pro plnění daných úkolů.

Význam koordinace v procesu klamání je zvýrazněn zejména na základě neblahých zkušeností z války ve Vietnamu. Realizace opatření klamání byla v průběhu této války řízena bez důsledné koordinace ze třinácti různých míst (včetně jihovietnamské armády), což mělo za následek, že některá opatření působila protichůdně a v některých případech i proti zájmům spojenců.

Výše zmíněný princip centralizovaného řízení a koordinace spolu s dalšími principy (utajení, nepřetržitý sběr informací a důkladná příprava, věrohodnost a adresnost potvrzené informace) ovlivňuje plánování, organizaci i realizaci úkolů a opatření klamání. Například podle polního řádu armády USA FM 100-5 z roku 1986 je plán klamání (*deception plan*) nedílnou součástí každého plánu „tažení nebo velké operace“. Zpracování plánu klamání řídí náčelník operačního oddělení.

Základem pro zpracování plánu klamání je legenda (*deception story*), kterou lze také nazvat záměrem klamání. Plán klamání stanovuje, jak a kým bude legenda prezentována protivníkovi. Cílem je vytvořit u velitele protivníka a jeho zpravodajských orgánů falešnou představu o vlastních možnostech a záměrech. Z tohoto důvodu je v plánu specifikován i objekt klamání (*deception target*). Plán klamání tvoří přílohu plánu operace.

Metody klamání - „*deception*“ - používané v armádách států NATO lze rozdělit na:

a) pasivní (obránné):

- kamufláž,

- skrytí,
- opatření proti pozorování a vyhledávání;

b) aktivní:

- ◆ imitace,
- ◆ demonstrační činnost:
 - demonstrace síly,
 - manévry k odvrácení pozornosti,
 - útok k odvrácení pozornosti,
- ◆ manipulace s falešnou informací.

V ruském pojetí tvoří klamání a překvapení neodmyslitelnou součást vojenského umění. Uskutečňování klamání je přitom chápáno jako nezbytná podmínka pro dosažení překvapení. „Překvapení nelze dosáhnout, jestliže se nepodaří protivníka oklamat.“ Celá oblast klamání je v ruské armádě označována pojmem „maskirovka“.

Klamání se uskutečňuje kombinací běžných způsobů klamání na taktické, operační i strategické úrovni při dodržení obecných zásad. Všechna opatření jsou realizována v souladu s jednotným záměrem.

Hlavními způsoby klamání v armádě Ruska jsou: skrytí, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

Jako hlavní zásady klamání jsou uváděny:

- ▲ aktivnost,
- ▲ přesvědčivost,
- ▲ nepřetržitost,
- ▲ mnohotvárnost.

Na základě porovnání úrovně teorie a praxe klamání v armádách států NATO a v bývalé Sovětské armádě západní odborníci např. uvádí: „Klamání (maskirovka) je hluboce zakořeněno v sovětském vojenském myšlení a způsob plánování klamání nemá v armádách států NATO obdoby. Klamání je ve většině armád států NATO «šeptaným slovem», něčím s čím by se mělo také uvažovat, ale čemu je v praxi věnováno jen málo času a na co je vyčleňováno jen málo prostředků“. [1]

Podíváme-li se do historie, vidíme dva rozdílné přístupy k plánování klamání.

1. Vedle plánu operace byl spojenci (USA, Velká Británie) současně zpracováván i plán klamné operace.

Například k utajení záměru bitvy u El Alameinu a k oklamání protivníka byl Brity zpracován plán klamné operace nazvané *Bertram*.

Operace *Husky* (vyloštění na Sicílii) byla „přikryta“ klamnou operací *Mincemeat*, která měla německé velení přesvědčit o tom, že vyloštění bude provedeno na Peloponéský poloostrov a Sardinii.

Příprava a provedení všeobecně známé operace *Overlord* bylo spojeno s provedením klamné operace *Bodyguard*, která měla své dílčí části (operace, z nichž některé byly ještě dále členěny) [1]:

BODYGUARD - Fortitude;
. Fortitude North,
. Fortitude South (Rosebud),
. . . Quicksilver,
- Zeppelin;
- Vendeta;
- Ironside.

O tom, že rozsáhlá opatření klamání nebyla realizována jen v přípravě a v průběhu útočných operací, svědčí zejména zkušenosti z Velké Británie z let 1940 až 1941, kdy se ocitla v nebezpečí invaze německých sil přes kanál La Manche a musela se bránit proti mohutným leteckým úderům.

2. V německé armádě a v Rudé armádě byl v průběhu II. světové války uplatňován spíše jiný přístup - **rozpracování úkolů a opatření klamání jako součástí plánu operace.**

Uvedené dělení není úplně přesné (vždy záleželo na konkrétní situaci, stupni velení, na tom, zda se bojové jednotky podílely na plnění úkolů v klamných operacích atd.), ale principiálně jej lze přijmout.

Zkušenosti a současná situace v Armádě České republiky

Vývoj teorie klamání (maskování) české (československé) armády byl v jednotlivých historických etapách ovlivněn působením spojenců. V období do II. světové války je markantní vliv francouzské armády a po roce 1948 československá armáda z velké části převzala teorii maskování armády SSSR (maskirovku).

V roce 1969 byl v naší armádě vydán služební předpis Oper 1-4 Operační maskování, ve kterém je podrobně rozpracován návod jak maskování na operačním stupni plánovat a organizovat. Tento předpis stanovuje hlavní zásady operačního maskování, odpovědnost jednotlivých funkcionářů štábů, podíl druhů vojsk, formu i obsah zpracovávaných dokumentů, definuje hlavní způsoby a metody maskování. Vzhledem k tomu, že problematice maskování byla v uplynulých letech věnována jen velmi malá pozornost, nebyl předpis doposud novelizován a v podstatě je možné řídit se i nadále jeho ustanoveními. Předpis vyžaduje určité změny vyplývající zejména ze změněné terminologie a organizační struktury Armády České republiky. Navržený postup činnosti velitele a štábu v průběhu plánování, organizace a realizace maskování (klamání) na operačním stupni může zůstat prakticky beze změn, stejně jako obsah předepsaných dokumentů. Po zavedení nových bojových řádů by však bylo vhodné tento předpis přepracovat.

Za hlavní způsoby a metody maskování na všech stupních bylo považováno zastírání a klamání (imitace, demonstrační činnost, dezinformování atd.) s tím, že na strategickém a operačním stupni převažují aktivní metody maskování (klamání) a na taktickém stupni metody pasivní (skrytí). Pojem zastírání byl postupně nahrazen pojmem skrytí (služební předpis Žen-2-5).

Na strategickém a operačním stupni byl zpracováván samostatný plán operačního maskování, na jehož tvorbě pracovala účelově vytvářená skupina. Podřízeným byl vydáván výpis z tohoto plánu.

Na taktickém stupni se samostatný plán maskování zpracovával pouze v případě potřeby.

V praxi se vyskytovaly obdobné problémy, jako v současné době pocítují v armádách států NATO. Nedařilo se integrovat opatření k maskování do plánu operace. Vyplynulo to také z toho, že byly stanoveny nevyvážené zásady pro utajení plánu a jednotlivých opatření. Tyto problémy v naší armádě přetrvávají dodnes.

Od počátku 90. let se v souvislosti s formováním nových zásad bojové činnosti Armády České republiky začali problematikou klamání (maskování) zabývat vševojskoví odborníci a to zejména na Vojenské akademii Brno.

Pod vlivem ne zcela přesných a výstižných překladů zahraničních materiálů, zejména z angličtiny, bylo navrženo označovat maskování na operačním stupni pojmem „klamná činnost“ s hlavními metodami „skrytím“ a „klamáním“. Ve vazbě na taktický stupeň byl pojem skrytí, používaný pro operační stupeň, ztotožněn s pojmem „maskování“. Za hlavní metody byly opět označeny „skrytí“ a „klamání“. Formálně tak byl popřen implicitně vyjádřený princip centralizovaného řízení. V praxi nejde o odlišení, co ještě náleží operačnímu stupni a co už je věcí stupně taktického a naopak, ale o to, jak jednotlivé způsoby maskování uplatňovat na daném stupni k dosažení stanovených cílů. V tomto světle se možné dělení nejvíce jako optimální.

Později se začaly prosazovat názory, která se promítly ve znění ustanovení o klamání v předpisu „Příprava a vedení obranné operace“.

Maskování na operačním stupni je nazýváno „klamáním“ a jako hlavní způsoby jsou uvedeny „maskování“ a „dezinformování“ (viz schéma č. 1).

Schéma č. 1 [2]

Za největší nedostatek návrhu lze považovat skutečnost, že se převážně zabývá způsoby a metodami „klamání“, namísto stanovení hlavních zásad plánování, organizace, realizace a odpovědnosti za „klamání“. Struktura, zavedení nových pojmů a použití starých v novém významu je přinejmenším diskutabilní. Formulování návrhu zřejmě nepředcházela důkladná analýza dříve uplatňované teorie. Nedostatkem je i skutečnost, že plnění úkolů „klamání“ v období přípravy obranné operace není vhodně časově vymezeno.

Po vznesení připomínek k uvedenému návrhu byla ustanovení o „klamání“ zařazena jako samostatná část předpisu (v návrhu bylo součástí stati „Ochrana vojsk“).

Nezbytnost uplatňování principu centralizovaného řízení je sice i nadále definována, ale teoretické závěry učiněné ve vazbě na taktický stupeň tomu zatím neodpovídají.

Maskování, tedy jeden ze způsobů klamání, je v návrhu polního řádu postaveno na roveň činnosti vojsk, kterou na operačním stupni nazýváme klamáním. Nástroj k dosažení cílů klamání je tak na taktickém stupni nadřazen cílům samým.

Význam uplatňování principu centralizovaného řízení a koordinace v praxi

K pochopení významu a účinnosti klamání, ale i k objasnění metodologie v procesu klamání při přípravě a vedení operací, můžeme přispět připomenutím konkrétního případu - již vzpomínané operace Bertram.

Zvolený příklad je vhodný z několika důvodů:

- bitva u El Alameinu byla vedena na malém prostoru (menší než předpokládaný prostor obranné operace armádního sboru AČR),
- řada opatření měla pouze taktický význam a cílem bylo dosažení překvapení protivníka na taktické úrovni,
- postihuje celý komplex opatření klamání,
- rozsah většiny realizovaných opatření byl kvantifikován,
- na straně obránců není patrná snaha o realizaci aktivních opatření klamání,
- lze na něm ukázat možnou metodologii, obsah a možný rozsah opatření klamání.

Operace Bertram

(Volný překlad autora podle M. Dewara [1])

Operace *Bertram* je krycí název plánu klamání obecně známé bitvy u El Alameinu (23. 10. 1942).*

Alameinská fronta byla dlouhá pouze 35 mil (asi 56 km) a táhla se od mořského pobřeží na severu po Quattarskou proláčku na jihu. I přes vzdušnou nadvládu letectva nemohli Britové zabránit protivníkovi v provádění leteckého průzkumu. Pro realizaci opatření klamání byl terén nevýhodný (poušť).

Severní sektor bojiště zahrnoval železnici, jedinou pevnou cestu, nekrytý vodní zásobovací systém, řadu polních skladů a poskytoval výhody plynoucí z britské námořní převahy ve Středomoří. Eventuálně byl možný i námořní útok na levý bok protivníka. Jižní sektor neměl žádnou z těchto výhod. Severní úsek fronty byl obsazen 30. sborem a jižní úsek 13. sborem. 10. obrněný sbor byl v záloze.

Linie fronty vojsk Osy byla obsazena jednou německou a pěti italskými divizemi. V záloze byla na severu 15. pancéřová divize a italská obrněná divize „Littorio“

s 90. lehkou divizí. Na jihu byla v záloze 21. pancéřová divize a obrněná divize „Ariete”. Německá paradesantní brigáda byla rozmístěna v sestavě italských vojsk. Převaha vojsk Osy byla na severu, kde se předpokládal směr hlavního útoku.

V plánu 8. britské armády bylo předstírat směr hlavního útoku obrněnou a pěší divizí ve středu a na jihu fronty a hlavní útok vést na severu s použitím čtyř pěších divizí k prolomení obrany a zasazení 10. obrněného sboru do průlomu k rozvíjení útoku do hloubky obrany.

Operace *Bertram* měla tři cíle:

- přesvědčit protivníka, že hlavní útok bude veden na jihu,
- přesvědčit protivníka, že den „D” je stanoven na 7. listopad 1942, což byl fakticky den D + 14,
- znejistit protivníka a zabezpečit tak, aby zálohy nezasadil dříve než v D + 4.

Prostřednictvím pracovníků britských ambasád na Středním východě, australského ministra Caseyho (v té době byl v Káhiře) i jinými způsoby byly orgánům německé zpravodajské služby působícím na Středním východě podsouvány falešné informace.

V první řadě to byla informace o tom, že Montgomery zamýšlí zahájit útok kolem 6. listopadu v období bezměsíčních nocí, a nikoliv 23. října během úplňku. Na podporu tohoto tvrzení se „proslýchalo”, že nové tanky, shermány, trpí řadou „dětských nemocí” a nemohou být proto nasazeny dříve než v listopadu. Dále byla zorganizována celá řada společenských aktivit včetně oficiálních párty a výletů po Nilu. Dva velmi známí generálové si v Shepherdově hotelu v Káhiře rezervovali ubytování na poslední týden v říjnu.

Dalším opatřením bylo zorganizování falešné konference v Teheránu na 28. října. Měl se jí zúčastnit vrchní velitel generál Alexander z Londýna, generál „Jumbo” Wilson z velitelství pro Persii a Irák, letecký maršál Tedder z Londýna a dokonce Wavell, který byl v té době vrchním velitelem v Indii. Všichni tito velitelé a jejich náčelníci protiletadlové obrany byli úmyslně málo diskretní při zajišťování letenek a při osobních rozhovorech.

Těžiště plánu však spočívalo v uskutečňování řady vzájemně propojených opatření protivizuálního maskování.

10. obrněný sbor, který byl složen z 1. a 10. obrněné divize a 24. obrněné brigády, provedl v září a v říjnu nácvik bojové činnosti směřující na jihozápad. V průběhu cvičení a po něm postupně zaujal klamné prostory rozmístění. Šlo o tři prostory, které byly umístěny oboustranně podél klamné železniční trati vedoucí k jižnímu sektoru 13. sboru. Současně tato trať navazovala na reálnou železnici, která vedla ke skutečnému prostoru rozmístění a dále k pobřeží, kde křižovala cestu. Do klamných prostorů se 10. sbor přesunul do 18. října a o maskování se příliš nesnažil. Po přemístění obrněných jednotek do skutečného prostoru Martello, v noci z 20. na 21. a z 21. na 22. října, byl každý tank nahrazen maketou.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné skrýt plánovanou hustou koncentrací techniky v prostoru Martello, byla provedena opatření, aby od 6. října nebyla v žádném prostoru patrná změna hustoty techniky, ať už byl 10. obrněný sbor v pozicích nebo na přesunu do nich.

Pro každý tank nebo jiný takticky významný kus techniky 10. obrněného sboru bylo připraveno místo k jeho skrytí nebo zamaskování. Tanky byly maskovány systémem

„Sunshield“, takže vypadaly jako desetitunová nákladní vozidla. Když sbor dosáhl prostoru Martello, byla nepotřebná technika odeslána zpět do klamných prostorů. Redukcí počtu použitých maket byla udržována stejná hustota techniky ve všech prostorech a byl tak vytvářen dojem, že dochází jen k malým nebo žádným přesunům.

Každý útok vyžaduje dělostřeleckou podporu. Soustředění dělostřelectva před útokem je jistou známkou ofenzivní činnosti. Z tohoto důvodu mělo být soustředění 25-ti liberních děl v blízkosti severní fronty 30. sboru utajeno až do momentu zahájení palby. Okolo 400 děl, jejich tahačů a přívěsů muselo být skryto nejdříve v prostoru rozmístění Cannibal 1 a potom v palebných postaveních v prostoru Cannibal 2. Děla a přívěsy byly společně maskovány jako běžná 3-tunová vozidla. Výrazný tvar tahače byl maskován pomocí tyčí, drátu a pevně uchycených sítí tak, že také vypadal jako 3-tunové vozidlo.

Významnou součástí každé velké ofenzivy je logistická podpora. Velké množství zásob muselo být uskladněno v blízkosti železničních stanic El Alamein a El Imaid. Tyto sklady musely být ukryty, zatímco falešné sklady byly zřízeny na jihu. V El Alameinu se skládky technického materiálu ztratily v nepořádku železničního depa, zatímco materiál naložený na dopravní technice a další zásoby naskládáné do tvaru 3-tunových vozidel v okolí El Alameinu byly zamaskovány maskovacími sítěmi. Prostor byl oživen několika tábořícími vojáky tak, že při pohledu ze vzduchu vypadal jako mobilní sklad. Pohonné hmoty byly uloženy v zákopech kolem stěn tak, aby uprostřed zůstala mezera. Tyto zákopy, které již existovaly více než rok, byly zděné a nikdy nebyly maskovány. V El Imaidu byly polní sklady munice v prostoru, který nebyl maskován. Bylo rozhodnuto tyto sklady ponechat tak jak byly, ale umístit další bedny s municí v okolí a zakrýt je pytlovinou a pískem. Maskovaný prostor měl okolo 3 čtverečních mil.

Na jihu bylo realizováno několik metod klamání. Vodovodní potrubí vedoucí na jih z El Imaidu v délce asi 20 mil již existovalo. Bylo rozhodnuto toto potrubí prodloužit jižním směrem ve formě makety a vybudovat klamné čerpací stanice. Tento úkol měl být splněn do začátku listopadu. Klamné skládky materiálu byly zřizovány v noci na několika čtverečních milích v prostoru nazvaném „Brian“. Práce na nich začaly 7. října a byly ukončeny 21. října. Nakonec bylo na jihu vybudováno několik klamných dělostřeleckých palebných postavení. Po zahájení bitvy, když byla tato klamná postavení Němci rozkryta, byly makety nahrazeny opravdovými děly. Toto „dvojí klamání“ je klasickým příkladem, jak je možné zdánlivě nevýhodnou situaci obrátit ve vlastní prospěch.

Rozsah některých opatření realizovaných v rámci operace *Bertram* byl následující:

- ▲ na operaci se podílelo 2275 britských, australských, francouzských, indických a jihoafrických vojáků,
- ▲ byly zamaskovány skládky 5000 tun materiálu na severu a vybudovány klamné skládky 8000 tun materiálu na jihu,
- ▲ bylo přesunuto 4500 maket nebo přebytečných vozidel,
- ▲ bylo zřízeno 700 masek typu „Sunshield“ pro tanky a 360 masek typu „Cannibal“ pro děla.

Ukořistěné dokumenty a výpovědi válečných zajatců potvrdily, v jakém rozsahu bylo velení vojsk Osy oklamáno. Generál von Thomas, který byl v bitvě zajat, připustil, že najisto předpokládal útok ze směru od Munassibu na jihu, kde Němci pozorovali zvýšený

počet přesunů, přičemž na severu zvýšený pohyb vojsk neregistrovali. Pozorovali také imitovanou koncentraci dopravní techniky na jihu, odpovídající síle tří britských obrněných divizí. Němci si byli tak jisti, že hlavní útok přijde z jihu, že drželi dvě obrněné divize v záloze ještě 4 dny poté, co byl zasazen hlavní útok na severu. Není pochyb o tom, že opatření klamání na podporu ofenzivy přispěla k posunu poměru sil ve prospěch 8. armády, a tak zajistila vítězství. Operace *Bertram* byla klasickým příkladem klamání na operačním stupni velení. „Strategické překvapení nebylo možné,“ napsal Montgomery, „proto jsem plánoval dosažení překvapení na taktické úrovni.“

Z uvedeného konkrétního příkladu a na základě dalších zkušeností můžeme vyvodit některé obecné závěry:

- ◆ velitel musí stanovit cíl klamání, schválit záměr a zabezpečit součinnost s orgány mimo jeho podřízenost,
- ◆ opatření klamání musí být realizována všemi druhy vojsk a jsou úzce propojena s jejich skutečnou (bojovou) činností,
- ◆ ke zpracování reálného plánu klamání mohou přispět pouze hlavní funkcionáři velitelství a štábu a na rozpracování jednotlivých opatření se musí podílet i ostatní příslušníci štábu (vědomě nebo nevědomě),
- ◆ těžiště opatření klamání je třeba realizovat v období přípravy boje,
- ◆ bezpodmínečně nutné je utajit cíl klamání; realizaci klamných opatření lze utajit jen částečně a i toho je třeba využít k naplnění cíle,
- ◆ všechna plánovaná opatření jsou stejně důležitá (činnost tajného agenta nebo zamaskování jednotlivého kusu techniky),
- ◆ zplánování a realizace opatření klamání je organizačně, časově a materiálně velmi náročná činnost,
- ◆ velitel musí mít informace o účinnosti realizovaných opatření klamání,
- ◆ nejúčinnějším postupem při klamání je utvrdit protivníka v přesvědčení, že jeho záměr je optimální,
- ◆ úspěšná realizace plánu klamání je vysoce efektivní.

Literatura:

- [1] Dewar, M.: The Art of Deception, David & Charles Publishers plc, 1. vydání, Velká Británie 1989.
- [2] Všeob-P-6: Příprava a vedení operace, MO ČR, Praha 1996.
- * *Bitvou u El Alameinu jsme se podrobně zabývali v článku „Bitva u Alameinu bez legend“, otištěném ve Vojských rozhledech č. 6/1995. [poznámka redakce]*

Polský pohled na operační studie

Tento příspěvek byl převzat z polského vojenského teoretického časopisu Myśl Wojskowa. Autory článku s původním názvem Operační studie včera a dnes jsou brig. gen. Władysław Saczonek, plk. dr. Marian Bednarz a pplk. Piotr Biskup.

Jednou ze součástí strategie obrany země je příprava teritoria pro vedení bojové činnosti. Zabezpečení této oblasti zvyšuje obranný potenciál a bojové možnosti ozbrojených sil. Současná koncepce strategické obrany Polska klade mj. velký důraz na využití obranných schopností území státu, především jeho infrastruktury a vojenských geografických vlastností terénu.

Získávání, ukládání a přeměna údajů (informací) o sociální a ekonomické infrastruktuře země i o prognózování jejího využití při operačním plánování rezortu obrany slouží jako podklad pro zámysl realizovaný v rámci operačních studií. Z tohoto pohledu mají operační studie důležitou roli ve struktuře všeobecného systému obrany Polské republiky (obr. 1).

Příprava obrany státu, včetně ozbrojených sil, pro vedení operace (zahájení bojové činnosti) v konkrétních geografických, společenskopolitických a ekonomických podmínkách vyžaduje jejich předchozí poznání a též zohlednění při vypracování operačních plánů pro obranu i provádění budoucích operací (bojové činnosti). V oblasti průzkumu je třeba zvláště důkladně analyzovat geografické a fyzikální podmínky, které zásadním způsobem ovlivňují vedení boje, zvláště vedení palby, velení vojskům a řízení bojových prostředků, součinnost, ženíjní zabezpečení, zabezpečení průchodnosti terénem, provádění rekognoskace, maskování, manévry i zabezpečení bojové činnosti operace.

Historické zkušenosti

Z historických zkušeností vyplývá, že důsledná příprava celého území daného státu pro obranu odstrašila potenciální agresory a umožnila v případě agrese zhatit vojenské plány značně silnějšího útočníka.

Abychom za pomoci jednoduchých prostředků získali velký bojový účinek, je nutno znát příslušné informace o daném směru, terénu nebo území, které nás zajímá, a také je náležitě využít při plánování i provádění operace (boje).

Potřeba vojenských geografických informací se vyskytuje již odpradávná. Je spojena s existencí samotného vojenského ohrožení a ozbrojeného boje a je s ním nerozlučně spojena. Již ve starověku byly vojenské geografické informace postaveny na úrovni obecných znalostí o protivníkovi.

Podle starověkých strategií byly za nezbytné znalosti o protivníkovi považovány informace o:

- ◆ poloze a přístupnosti politických a hospodářských středisek země;
- ◆ vlivu geografických a klimatických podmínek na provádění bojové činnosti;
- ◆ možnostech dílčího logistického zabezpečení na prostoru plánované bojové činnosti;
- ◆ společenských poměrech, zvláště loajalite obyvatel k vládě;

- ◆ zdrojích bohatství jako plánované vojenské kořisti;

Získané informace byly využity pro kalkulace, jejichž cílem bylo stanovit možnosti a rentabilitu vojenské výpravy.

S postupem času a se zdokonalováním bojových prostředků a taktiky boje se zvětšoval i rozsah naléhavých informací. Dnes závisí vojenská síla země nejen na kvalitě jeho ozbrojených sil, ale také na životně důležitých strukturách státu, ve kterých se koncentrují vojenské geografické informace.

Současné studie

Současné operační studie se provádějí s cílem zabezpečení operační přípravy teritoria země v rámci přípravy obrany státu. Jejich výsledky se využívají při vypracovávání operačních plánů, rozvíjení ozbrojených sil i během vlastního provádění operace (vedení bojové činnosti).

Tato studia zpravidla obsahují následující tematiku:

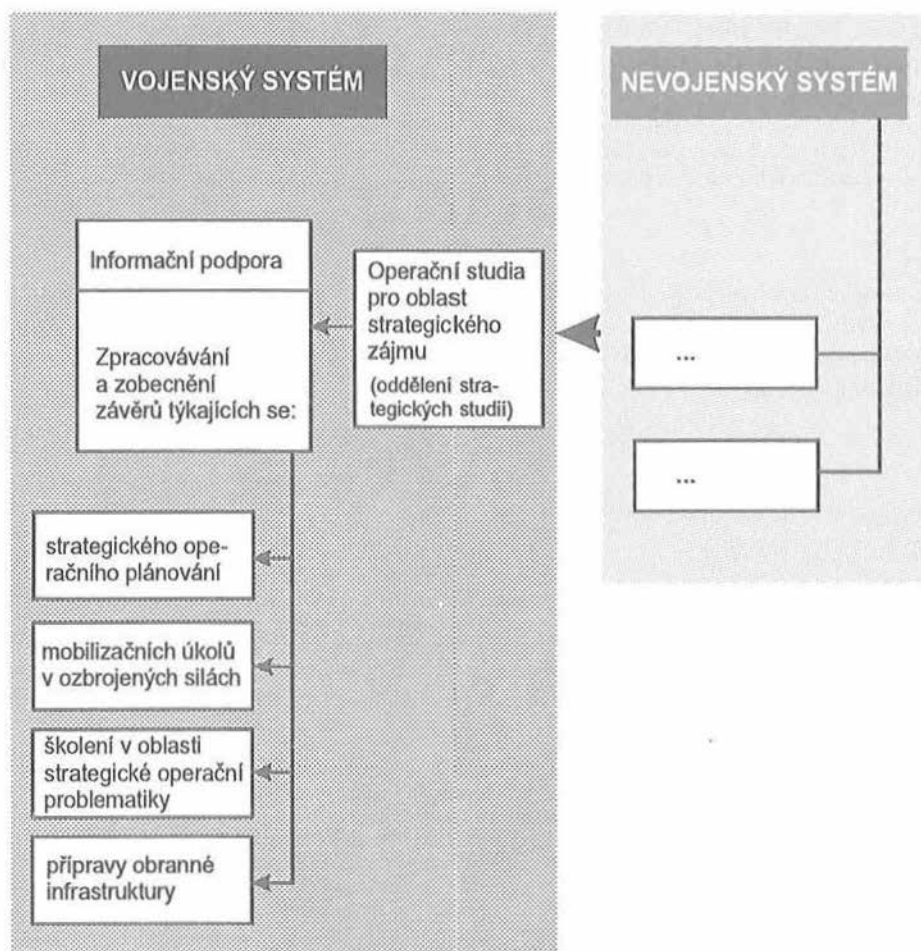
- společenskopolitické podmínky;
- geografické a fyzikální podmínky;
- ekonomické podmínky;
- operační přípravu země.

Politicko-ekonomické přeměny, které se uskutečnily v naší zemi, strukturální změny v našich ozbrojených silách a také s tím spojené vymezení kompetencí vynutily posun v dosud platných názorech na operační studie. Nová obranná doktrína zásadně změnila dřívější směry a prostory zájmu těsně svázané s tehdy platnou ofenzivní koaliční doktrínou. Značná část léta ukládaných materiálů pozbyla platnosti a zároveň vyvstala nutnost získat nové údaje, které se týkají především takových teritorií a směrů, jež byly doposud opomíjeny a v současnosti sehrávají důležitou nebo dokonce hlavní roli. Nastala také potřeba zavedení nových pojmů a pravidel vzhledem k politické situaci v Evropě a nové doktríně.

Přestavba starého systému studií (obr. 2) spočívala především na:

- ▲ zjištění skutečného stavu dokumentace a informačních zásob;
- ▲ hodnocení prospěšnosti a správnosti příslušné literatury, předpisů, materiálů a uložených dat včetně způsobů provádění studií;
- ▲ určení naléhavých potřeb a s nimi spojených nezbytných změn vzhledem k požadavkům vyplývajících z platné obranné doktríny;
- ▲ vypracování nových normativních dokumentů pro vykonavatele v duchu nové doktríny a z ní vyplývajících úkolů;
- ▲ zpracování nových plánů operačních studií ve shodě s naléhavými požadavky a potřebami včetně iniciace výzkumného procesu a ukládání dat.

Operační plány, které jsou vypracovávány v rámci systému obrany státu, musí být založeny na příslušné datové základně, získané na základě operačních studií, zpracovaných Ozbrojenými silami Polské republiky (*Síły Zbrojne RP*) ve spolupráci s institucemi státní administrativy. Prospěšnost těchto studií musí být dána jejich neměnností a komplexností. Splnění výše uvedených podmínek umožňuje vypracovat úplné objektivní hodnocení všeobecného vojenského (obránného) potenciálu. Vzhledem na danou sféru zájmu mohou

Obr. 1: Místo a úloha operačních studií v systému obrany země

být tato studia prováděna na různých organizačních stupních nejen pro vymezený prostor, ale i pro oblast nebo směr.

Pro potřebu operačních studií bylo provedeno nové rozdělení teritoria státu beroucí do úvahy změny plynoucí z obranné doktríny, oblasti zájmu a z výsledků práce institucí zabývajících se operačními studiemi.¹⁾

Základem předpokladů a pravidel v této oblasti byla geostrategická situace Polska.²⁾

Nové rozdělení teritoria země bylo provedeno s přihlédnutím k následujícím činitelům, jako jsou:

- * geostrategická poloha Polska v Evropě;
- * předpokládané směry ohrožení;
- * vojenské geografické podmínky terénu;
- * vojenské zkušenosti státu.

Provedené výzkumy ukázaly, že hypotetické směry vojenského ohrožení se staly rozhodujícím činitelem rozdělení země na strategické prostory. Kromě toho je takové rozdělení podmíněno:

- polským státním zájmem;
- možností napadení předpokládaným protivníkem;
- vlastnostmi terénu a jeho pokrytím;
- polohou prostorů a objektů státní důležitosti;
- kapacitou (operačním rozsahem) daných prostorů v oblasti rozvíjení a možnostmi manévru sil a prostředků;
- možnostmi vytýčování linie, která rozděluje příslušné prostory.

Operační studie prošly v posledních letech hlubokou přeměnou. V budoucnu se stane jejím hlavním proudem specifická organizačně-vědecká činnost, založená na sběru, ukládání, zpracovávání, přetváření a distribuci údajů o prostorech podléhajících výzkumu, s cílem zdokonalit systém obrany státu. Informace a údaje se budou týkat především společenskopolitických, demografických, geograficko-fyzikálních a ekonomických podmínek operační přípravy oblasti strategického zájmu.³⁾

Z pohledu obranyschopnosti země musí efektivnost těchto studií vyústit ve zpracování podkladů pro plánování operačního použití Ozbrojených sil Polské republiky a školení odborníků. To se zvláště musí týkat možností rozvíjení a použití našich ozbrojených sil i vedení bojové činnosti v prostorech odpovědnosti. Efektivnost studií se také bude projevovat v oblasti zdokonalování obranné infrastruktury a prostorového zabezpečení země.

Řízení operačních studií a prognózování vývoje pro oblast strategického zájmu bude spadat v rámec Generálního štábu polské armády (*Sztab Generalny WP*).

V budoucnu budou mít vliv na cíle a zaměření operačních studií především obranné potřeby státu i příští pohledy na strategii, operační umění a taktiku.

Vezmeme-li do úvahy náplň a zaměření **vědeckých úkolů**, je nutno si všimnout toho, že v porovnání s dobou, ve které platila koaliční doktrína, je jejich zaměření a náplň, pokud se jedná o teritorium mimo území Polské republiky, výrazně redukováno. **Vědecké úkoly se v budoucnosti budou týkat pouze těch území, jež mohou mít vliv na bezpečnost Polska, případně v omezeném rozsahu takových území, na kterých se bude očekávat použití vyčleněných operačních sil v rámci mírových misí OSN.**

Vědecké úkoly budou zpracovávat příslušné rezorty Ozbrojených sil Polské republiky v rámci svých kompetencí a ve shodě s potřebami studií (na základě rozkazů a nařízení i hlavních plánů operačních studií a prognózy vývoje pro oblast strategického zájmu). Jejich koordinací se bude zabývat Odbor velení Generálního štábu polské armády (*Zarząd Dowodzenia SG WP*).

Získáváním informací a údajů se budou zabývat štáby, příslušné rezorty a funkcionáři ve vojenských institucích, a to i za spolupráce s civilními rezorty.

Je třeba přijmout zásadu, že každá instituce shromažďuje informace především pro vlastní potřebu a pro vlastní cíle, a v tomto kontextu jsou realizovány i operační studie.

U vrcholného orgánu ozbrojených sil (Generálního štábu polské armády) se vyskytuje nejnaléhavěji potřeba informací, které je nutno získat cestou operačních studií. Na druhé straně ale vrcholný orgán nemá vlastní síly pro jejich realizaci, proto musí využívat výstupů získaných

Obr. 2: Hlavní úkoly pro proces přepracování operačních studií

podřízenými stupni. Z toho důvodu jsou také některé části *Hlavního plánu operačních studií a prognóz* (*Centralnego planu studiów operacyjnych i prognozowania*) právě témata plánovaná vrcholným orgánem. Jejich realizaci se budou zabývat příslušné instituce na různých organizačních stupních. Informace získané těmito institucemi pak budou zdrojem pro práce s pečlivě zváženým obsahem a formou (tabulky, schémata, ukazatele, závěry atd.).

Vhodně zpracované dokumenty budou ukládány na jednotlivých stupních velení (v institucích) v podobě seznamů literatury nebo počítačových informačních dat. Jejich hlavní předností musí být vysoký stupeň užitečnosti. Aby splnily všechny potřeby odběratelů, musí mít moderní systém oběhu (výměny) informací. To je obecná podmínka správného fungování moderního státu a jeho ozbrojených sil v době ohrožení a za válečného stavu.

Soustředování zpracovaných informací v souborech dat bude realizováno na podobných zásadách jako jejich sběr. To znamená, že každá instituce soustřeďuje údaje nezbytné pro realizaci úkolů před ní postavených s cílem jejich konečného zpracování.

Vrcholný orgán bude využívat dat uložených v souborech všech institucí v souladu s potřebami operačních plánů i výcviku vojsk a rovněž bude zobecňovat výstupy získané a zpracované na nižších stupních.

Stávající systém sběru a zpracování informací na základě dosud používané příručky je již velmi zastaralý. Proto je nutno co nejrychleji vytvořit vhodný - modelový - systém shromažďování,

ukládání, verifikace, aktualizace a postoupení údajů příslušným odběratelům. Není totiž snadné zabezpečit potřebu určit hranici použití informatiky a zpracovat strukturální rozdělení soustředěných údajů tak, aby byly přijaty informačními systémy.

Výzkumy v oblasti operačních studií a zkvalitňování celého procesu probíhá a bude probíhat nepřetržitě.

Také pokračují práce o variantách ukládání a třídění celé oblasti informací i o systémech jejich sběru, zpracovávání, aktualizace a zpřístupnění.

Další výzkumy budou zaměřeny na vypracování nových metod a způsobů grafické, analytické a textové podoby výstupů operačních studií.

Budou se rovněž provádět výzkumy ohledně projektů zaměřených na výstupní dokumenty a na jejich příslušná technická řešení. Výzkumy se také budou týkat dalšího zdokonalování nepřímých vazeb mezi zpracovatelem a odběratelům výstupů. Je důležité zabezpečit rychlost získání výstupů, zjednodušit proceduru a snížit náklady celého procesu. To má zabezpečit již do praxe Ozbrojených sil Polské republiky zavedený počítačový systém evidence a charakteristiky údajů o objektech v rámci operační přípravy teritoria státu. V budoucnu se tento systém bude modifikovat a propojí se s digitální mapou, kterou vypracoval Generální štáb polské armády.

Článek je první prezentací některých problémů operačních studií pro oblast strategického zájmu po zveřejnění *Instrukce pro organizaci a provádění operačních studií týkající se oblasti strategického zájmu v Ozbrojených silách Polské republiky (Instrukcja organizacji i prowadzenia studiów operacyjnych Teatru Zainteresowania Strategicznego /TZS/ w SZ RP)*, jejíž vydání se stalo závazným pro transformaci společenskopolitického systému v Polsku i pro strukturální změny v polských ozbrojených silách. Tento proces si vynutil rozsáhlé organizační a kompetenční změny také v provádění operačních studií. Objevily se nové cíle, úkoly i problémy. A dosažení předpokládaných cílů bude umožněno právě řešením problémů prostřednictvím plánovaných vědeckých úkolů. Jejich výsledky budou mít podstatný význam pro zkvalitnění systému obrany země.

Poznámky:

- 1) Pro proces změn v oblasti operačních studií mělo velký přínos zpracování a vydání *Instrukcji organizacji i prowadzenia studiów operacyjnych Teatru Zainteresowania Strategicznego (TZS) w Siłach Zbrojnych RP* (=Instrukce pro organizaci a provádění operačních studií týkající se oblasti strategického zájmu v Ozbrojených silách Polské republiky) č. 1449/95. Instrukce se zabývá hlavními problémy a procedurou plánování, sběru, ukládání, zpracovávání a též formulací závěrů vyplývajících z vědecké práce i příslušných podkladů.
- 2) Koncepce nového teritoriálního rozdělení Polské republiky je založena na výsledcích vědecké práce *Wojskowo-geograficzny podział obszaru kraju* (=Vojenské geografické rozdělení území státu), AON, Warszawa 1994.
- 3) Užívá se především těchto termínů: *Teatr Wojny* (=válčiště), *Teatr Działani Wojennych* (=prostor bojové činnosti); v současnosti - *Teatr Zainteresowania Strategicznego /TZS/* (=oblast strategického zájmu), jež se definuje jako: *prostor souše a moře spolu se vzdušným prostorem, na kterém může vzniknout ohrožení bezpečnosti Polské republiky*.

-JAL-

Ing. Ladislav Klíma, CSc.

Obranný výzkum v období nedostatečnosti zdrojů pro obranu (Zamyšlení nad jeho úlohou a místem)

V současné době je pro resort MO velice naléhavým problémem nedostatečnost zdrojů pro zabezpečení potřebných vojenských schopností k eliminaci potenciálních ohrožení bezpečnosti České republiky.

Tuto otázku by měl management resortu obrany zřejmě řešit systémovými změnami založenými na principiálně nové koncepci a strategii obrany. Koncepce by měla v počátečním období přežití předpokládat nejen udržování nezbytného minimálního stavu AČR, ale i zachování rozhodujících genetických schopností nezbytných pro přizpůsobování armády měnícím se bezpečnostním podmínkám.

Mezi rozhodující oblasti, ve kterých by se mělo systémovými změnami dosáhnout efektivních úspor a zachovat schopnost genetické obnovy, náleží vojenský výcvik, systém vojenského vzdělávání a systém vojenské akvizice včetně vyzbrojování a obranného výzkumu.

Restrukturalizovaná AČR, která zřejmě bude menší, ale schopná čelit pravděpodobným druhým ohrožením státu, by měla vycházet z některých neopomenutelných potřeb, jako: chránit a udržet vysokou kvalitu personálu armády, minimalizovat stresy, které nezbytně budou doprovázet snižování stavu resortu obrany, udržovat program rekrutace zaměřený na nejlepší a nejschopnější odborníky, urychlit redukci organizační struktury armády s cílem udržet zdroje pro výcvik, bojovou přípravu a regeneraci, snížit důraz na získávání a nákup výzbroje a především **udržet vysokou úroveň obranného výzkumu a vývoje obranných technologií, jež jsou nejdůležitější investicí do budoucnosti.**

Vzhledem k tomu, že posláním armády je udržovat vojenské schopnosti-pro zajištění bezpečnosti a obrany státu, je možné připustit, že co se netýká tohoto poslání, je zbytečné. Navíc, k udržování vojenských schopností státu je možné v daleko větší míře s výhodou využívat možností nabízených civilním sektorem národního hospodářství.

Řešení uvedeného problému v oblasti obranného výzkumu znamená především vytvářet zdroje znalostí potřebných k tomu, aby AČR byla zdatným uživatelem složitých moderních zbraňových a technických systémů a spolu s odborníky Ministerstva obrany i schopným kupujícím těchto systémů.

Bezprostředně to v procedurách řízení programů obranného výzkumu znamená zabezpečit **ekonomicky efektivní dosahování cílů obranného výzkumu.**

V posledních letech jsou vedle institucionálních finančních prostředků ke splnění cílů obranného výzkumu vyčleňovány účelové finanční prostředky (státní účelové dotace) k podpoře řešení prioritních projektů výzkumu, významných pro obranyschopnost státu.

V roce 1994 výše účelových dotací představovala částku 22 mil. Kč, v roce 1995 pak 53 mil. Kč. V letošním roce je rozpočtováno 80 mil. Kč a na rok 1997 se počítá s 90 mil. Kč.

K efektivnímu vynakládání těchto prostředků je nezbytné dále zdokonalovat infrastrukturu oblasti obranného výzkumu, zejména:

- ▲ **realizaci strategického řízení**, tzn. stanovení strategických směrů výzkumů věcně zajišťujících výzkumnou podporu rozhodovacích subjektů resortu obrany v celém spektru jejich působení a zajištění poznatků pro realizaci úkolů výstavby, rozvoje a přípravy obrany státu,
- ▲ **zajistit účinnou realizaci rozhodnutí vlády ČR, Ministerstva obrany a schválených návrhů jejich poradních orgánů pro oblast výzkumu,**
- ▲ **získávání poznatků jako alternativního zdroje obranných schopností státu,**
- ▲ **řešení normotvorné a legislativní problematiky**, které vyplývá ze státní legislativy a opatření státních orgánů v resortu obrany při respektování řádů a předpisů, personálních a ekonomických plánovacích procedur resortu, včetně finančních systémů a podvojného účetnictví,
- ▲ **vytváření a řízení akvizičních podsystémů pro oblast obranného výzkumu** (smlouvy, nákup, hodnocení a výběr řešitelů, hodnocení a převzetí výstupu),
- ▲ **řešení organizačních struktur výzkumu v resortu obrany**, které směřují k vytváření nezávislých struktur na řídících orgánech s věcnou působností a odpovědností,
- ▲ **zabezpečení činnosti vrcholového poradního orgánu MO pro tuto oblast**, získávání analytických a koncepčních informací,
- ▲ **organizování, evidence a vyhodnocení zahraniční spolupráce v oblasti obranného výzkumu,**
- ▲ **vytváření pravidel a řízení infrastruktury obranného výzkumu.**

Uvedené teze ke zdokonalování infrastruktury vyžadují regenerovat současnou organizační strukturu řízení obranného výzkumu. Především je nutné personálně zajistit tyto samostatné pracovní okruhy:

- organizace a řízení celé oblasti obranného výzkumu, vypracování návrhů filozofie, politiky a koncepcí obranného výzkumu,
- organizace, koordinace strategického řízení oblasti obranného výzkumu, prvků jeho organizační struktury,
- řízení, příprava a tvorba programů obranného výzkumu, systém plánování, programování a rozpočtování v obranném výzkumu, návrhy konkrétních mechanismů formování projektů výzkumu, způsobu jejich realizace v resortu obrany, hodnocení a kontroly jejich efektivnosti,
- organizace, příprava, zabezpečení jednání vrcholového poradního orgánu resortu MO pro obranný výzkum,
- příprava organizace a provádění veřejných soutěží oblasti obranného výzkumu, financování programů výzkumu a resortních výzkumných pracovišť,
- řízení a výkon normotvorné činnosti v oblasti obranného výzkumu,

- organizace, řízení a výkon činnosti ústředního orgánu státní správy v oblasti obranného výzkumu z hlediska mezinárodní a vnitrostátní spolupráce,
- organizace, řízení a výkon činnosti ústředního orgánu státní správy ve vytváření databází oblasti obranného výzkumu, statistických hodnocení v souladu s platnými zákony pro tuto oblast a koncepcí informačních systémů oblasti v resortním, národním i mezinárodním měřítku,
- organizace, řízení a výkon činnosti ústředního orgánu státní správy ve vytváření informační infrastruktury vědeckoinformační činnosti,
- organizační zabezpečení činnosti správního prvku oblasti obranného výzkumu.

Významnou součástí obranného výzkumu je jeho financování. Každý program obranného výzkumu by měl být finančně zabezpečen, v opačném případě by neměl být realizován. Zásadně by při stanovování cílů programu obranného výzkumu měly být provedeny ekonomické úvahy. K tomu by měly posloužit **ekonomické analýzy** jako systematické srovnávání nákladů a užítu v procesech rozhodování o programu výzkumu, zejména při rozhodování o investicích na řešení jednotlivých projektů výzkumu. Ekonomická analýza by měla identifikovat náklady, užitek, cíle a alternativy s využitím analytických nástrojů.

Tak jako obecně u akvizice, tak i v oblasti obranného výzkumu se v plánovaných parametrech nákladů na programy výzkumu odrážejí náklady spojené se získáváním a vlastnictvím. Nutno zdůraznit, že jednotlivé analytické náklady se musí vztahovat k projektům výzkumu pro relevantní program výzkumu. Tyto vztahy potom tvoří soustavu závazných ukazatelů.

V každé etapě procesu plánování, programování a rozpočtování obranného výzkumu musí být položen mimořádný důraz na zdokonalování odhadu pravděpodobných nákladů, který je předpokladem realistického plánování a rozhodování.

Pro odhad nákladů je možné využít tři základní přístupy: **inženýrský, parametrický a analogický**. Všechny jsou založeny na dekompozici struktury, která definuje činnosti potřebné k zabezpečení řešení projektů výzkumu.

Odhady nákladů je nutné provádět po dobu realizace programu výzkumu a zahrnují celé období od prvního hrubého odhadu přes hodnoty upravené o nově zjištěné skutečnosti až po získání konečných údajů o vzniklých nákladech zjištěných konečnou kontrolou účtů.

V tomto systému termín **růst nákladů** znamená jejich zvýšení ve srovnání s předcházejícím odhadem. Je signálem pro podrobné studium údajů, na základě kterých byly všechny předcházející odhady provedeny. Změny nákladů, jež byly vyvolány faktory, jakými jsou změna zadání řešení projektu nebo inflace, jsou považovány za růst nákladů. Za **překročení nákladů** se považuje skutečnost, kdy faktické náklady na program výzkumu překročily cílové náklady.

U projektů výzkumu, jejichž řešení vyžaduje víceleté období, i při využití všech schopností odhadnout náklady, přetrvává v jeho průběhu značná nejistota spojená s výkonností řešitelů, tj. co lze dosáhnout, jak dlouho to bude trvat, kolik to bude stát a jaký význam budou mít získané výsledky pro obranu státu. Proto by procedury pro řízení programu výzkumu měly obsahovat **přírůstkovou strategii**, kdy rozhodnutí o dalším pokračování toho kterého projektu výzkumu jsou přijímána na základě úspěšného překonání **prahů**, tj. finančních, časových nebo zdrojově krajních mezí stanovených pro

program výzkumu a využívaných jako vodítka pro řízení v průběhu realizace programu výzkumu. Jejich porušení je příčinou pro pečlivé přezkoumání některých aspektů nebo celého projektu výzkumu.

Programy výzkumu a jejich projekty by měly být strukturovány tak, aby pro ně přidělované zdroje byly závislé na dokladech, že stanovených cílů bylo dosaženo. Je tedy nutné mít takové informace, které umožňují optimalizovat vztah mezi schopnostmi řešitelů, náklady na řešení projektů výzkumu a časovým harmonogramem plnění.

Strategie financování programů výzkumu založená na věcných dokladech o překročení prahů vyžaduje, aby současně s požadavky na další financování byly předloženy závěry z doposud ukončených etap řešení projektů výzkumu.

V průběhu realizace programů se evidují náklady a informace o nich jsou zasílány odbornému orgánu pro obranný výzkum, který by měl ročně vypracovávat akviziční zprávu obsahující informace o vzniklých nákladech, plnění časových harmonogramů prací, dosažených výsledcích, době, kdy budou nové poznatky dostupné uživateli. Akviziční zpráva by měla být k dispozici ročně při schvalování rozpočtu na obranu.

V dosavadní praxi řízení programů obranného výzkumu nebyly realizovány všechny potřebné procedury buď pro nedostatečné normativní zabezpečení, nerozvinutí některých funkcí odborného orgánu pro řízení obranného výzkumu, zejména však pro nejasnosti v oblasti finanční a majetkové. Tyto vady by měly být překlenuty úplnými procedurami pro plánování, programování a rozpočtování obranného výzkumu počínaje připravovanou etapou pro rok 1998.

V tomto ohledu bude velký důraz kladen na standardní zpracování obsahu návrhu na projekt výzkumu, aby bylo možné disponovat relevantními informacemi za všechny projekty.

Vedle abstraktu nebo referátu a technického návrhu řešení problematiky v projektu výzkumu bude zvýšená pozornost věnována návrhu nákladů na projekt, kde všechny údaje musí být aktuální a úplné, proveden rozklad odhadovaných nákladů na projekt podle druhů za každé časové období.

Navrhované náklady musí být v souladu s principy a procedurami stanovenými normativními akty celostátními a resortními ve vztahu k rozpočtovým a příspěvkovým organizacím resortu obrany a organizacím národního hospodářství.

V odhadech nákladů na řešení projektů výzkumu se mohou objevit následující kategorie:

1. Mzdové náklady.	7. Náklady na subkontraktaci.
2. Režijní náklady.	8. Náklady na konzultační činnost.
3. Náklady na materiály a potřeby.	9. Náklady na spojení.
4. Náklady na zařízení.	10. Ostatní přímé náklady.
5. Cestovní náklady.	11. Celkové náklady.
6. Náklady na publikace a zprávy.	12. Odměny.

Ve všech uvedených odhadech je nezbytné dodržovat platnou legislativu. Tak např. v nákladech na materiál a potřeby se očekává, že nositel projektu výzkumu, příslušící resortu obrany, bude dodržovat jeho politiku platnou pro akvizici materiálů, speciálního zkušebního a přístrojového vybavení. Výdaje na materiál by měly být přímými náklady s uvedením popisu položky, jednotek, potřebného množství a ceny za jednotku, založenými na aktuálních cenách výrobců nebo velkoobchodníků.

Co se týče zařízení, je nutné jej popsat, uvést jeho cenu a zdůvodnit, proč má být opatřeno z účelové dotace. Je nutné vysvětlit, proč instituce není schopna zařízení opatřit z jiných zdrojů.

Pokud jde o náklady na subkontraktaci, tak ty slouží na podporu řešení projektu subdodavatelem a specifikují se vymezením části prací nebo specifických položek, které bude obstarávat subdodavatel.

V nákladech na konzultační činnost se uvádí plánovaná denní odměna konzultanta a cestovné náklady, charakter konzultace a odůvodnění, proč je nutné tyto služby využít.

V nákladech na spojení se uvádí odhad nákladů na dálkové telefonní hovory, faxy, služby počítačových sítí, poštovné apod., které se vztahují k řešení projektu a nejsou zahrnuty do mimořádných a režijních nákladů.

V ostatních přímých nákladech se po jednotlivých položkách konkrétně uvádějí např. poplatky za propůjčení speciálního přístrojového vybavení. Specifikace musí zahrnovat počet hodin, sazbu, úhradu za poskytnuté služby, dopravné apod. K neobvyklým a vyšším položkám je nutné podat vysvětlení a odůvodnění.

Některé uvedené myšlenky spadající do problematiky řízení programů obranného výzkumu mají za cíl zejména podnítit k zamyšlení nad zefektivňováním procedur v této oblasti, jejímž úkolem je přispět k zajištění co nejkvalitnějších nových poznatků pro obranu se zdroji, které jsou státem pro obranný výzkum vyčleněny. **Nákladová efektivnost** jako metoda k optimalizaci vztahů mezi pořizovacími náklady (náklady na akvizici), provozními náklady (náklady na vlastnictví) a efektivností plnění určeného poslání (řešení projektu výzkumu) jistě v brzké době nalezne své místo i v řízení obranného výzkumu.

Management obranných zdrojů Armády ČR z pohledu kompatibility se státy NATO

Problém kompatibility jednotlivých aktivit rezortu obrany České republiky je jednou ze stěžejních otázek tohoto rezortu. Zahrnuje řadu problémů. Jedním z nich je i management obranných zdrojů.

Ve stati se pokusím zamyslet nad tím, nakolik rezort obrany ČR v oblasti managementu obranných zdrojů je již kompatibilní s rezorty členských států NATO, a zároveň kam by měl strategicky směřovat své další činnosti.

Pro určení správné strategie je potřebné, mj., nejdříve identifikovat existující stav.

A) Rámcová identifikace soudobého stavu

Obranné zdroje rezortu MO jsou plánovány a řízeny v rámci systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR). Základní systémové ideje SPPR v podmínkách rezortu MO ČR byly převzaty od států NATO a tvořivě implementovány do našich podmínek. V tomto smyslu lze říci, že po třech cyklech SPPR byly položeny systémové základy optimalizované alokace obranných zdrojů.

Od samého počátku byla prioritně sledována idea kompatibility řízení obranných zdrojů rezortu MO se státy NATO. Lze říci, že SPPR je rozvíjen ve smyslu přijaté koncepce k zavádění systému do podmínek rezortu MO (projednané kolegiem ministra obrany ČR dne 26. 7. 1993), jejíž závěry byly promítnuty do rozkazu ministra obrany na výcvikový rok a do plánovacích, programovacích a rozpočtovacích dokumentů.

Koncepce zavádění SPPR stanovila jako hlavní úkol postupně přecházet z předchozího plánovacího a rozpočtovacího systému na systém plánování, programování a rozpočtování a sladovat plánování s dostupnými zdroji. Tato idea je nosnou kostrou optimalizovaných systémů řízení obranných zdrojů v rezortech obrany států NATO, přestože se jejich systémy procesně i exekutivně liší.

V rezortech obrany států NATO, kde fungují optimalizované systémy řízení obranných zdrojů, je funkční logika těchto systémů založena na ideji optimalizované a verifikované alokace obranných zdrojů. Uvedená idea je systémově zabudována i do SPPR. (Jinou otázkou je, nakolik je zodpovědnými řídicími pracovníky potřebně zvládnuta.) Lze ale konstatovat, že SPPR postupně nahrazuje předchozí systém řízení zdrojů. Zdroje jsou alokovány ve vztahu k potřebě eliminování rizik ohrožení státu a cílů obrany, jimiž mají být tato rizika vyloučena. Cíle jsou váženy, sestavovány do pořadí (priorit) a na základě tohoto pořadí a váhy jsou jednotlivým nositelům cílů přidělovány omezené zdroje. To vše se děje v rámci jednotlivých fází systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR).

Z hlediska obsahu a struktury byly cílově jednotlivé fáze definovány následovně: *Fáze plánování je dlouhodobým (desetiletým) plánováním, fáze programování střednědobým (pětiletým) plánováním a fáze rozpočtování je ročním plánováním.*

Výstupem fáze plánování je *Plán lidských, věcných a finančních zdrojů rezortu MO* na období deseti let. Výstupem fáze programování je *Programový plán* na 5 let. Výstupem fáze rozpočtování je návrh rozpočtu. Veškeré procesy jsou prováděny za počítačové podpory. Uvedený cílový systémový stav, vytyčený koncepcí k zavádění SPPR, byl a je i nadále sledován jako adekvátní cílový horizont (cíl nultého řádu).

Pro dekomponování uvedeného cíle je v současné době potřebné provádět jejich neustálou průběžnou aktualizaci ve vztahu ke kompatibilitě s armádami NATO.

Z pohledu dnešní úrovně poznání a empirických poznatků vidím problém následovně:

B) Soudobý stav systému ve vztahu ke kompatibilitě s armádami NATO a co je třeba pro tuto kompatibilitu ještě udělat:

Pro aktualizaci SPPR bude potřebné v zájmu kompatibility s armádami NATO (a účinného fungování systému) plnit tyto úkoly (kroky):

① Je nutno okamžitě řešit problém fáze programování. Pro programový plán byla sice shromážděna data (v počítačové formě), ale s těmito údaji dále nikdo nepracoval. Přesně vzato, programový plán, jako fungující střednědobý plánovací dokument v AČR, de facto neexistuje! Důsledkem faktické neexistence programového plánu jako střednědobého plánu je i negativní působení na stabilitu AČR, resp. celého rezortu.

Důsledky uvedeného stavu indukují negativní systémové procesy: Např. ve vztahu k personálu vede neexistence programového plánu k demotivaci personálu a k personální genocidě. Není-li personál programově (tedy alespoň časově střednědobě) motivován, opouští tuto nejistotu odchodem do jiného sektoru. Svědčí o tom současný odchod mladých, odborně i jazykově připravených lidí ve věku kolem 30ti let mimo rezort obrany. Je zřejmé, že úspěšný proces kompatibility je právě bez uvedené generace lidí téměř nemožný. Stejně tak má i neexistence programového plánu nežádoucí důsledky na modernizaci armády atd.

② Veškeré úsilí se soustřeďuje na zpracování návrhu (ročního) rozpočtu výdajů. Pro tento návrh jsou shromážděny velmi podrobné údaje. Avšak v důsledku výše uvedených skutečností není k dispozici odpověď na otázku, proč jsou takto (tj. daným způsobem) alokovány zdroje. Způsob alokace veřejných zdrojů je tedy nadále neprůhledný.

③ V další fázi - rozpočtování, kterou je rozpis rozpočtu a převod do účetnictví, není dosaženo potřebné průhlednosti, neboť se rozepisuje pouze na tzv. zabezpečující vojenské útvary, o nichž je také vedeno účetnictví.

Důsledkem je, že i v této fázi se vytrácí možnost získávat informace o plnění rozpočtu a informace o tom, jak alokace zdrojů v rámci ročního rozpočtu reaguje na cíle AČR.

④ Značná část finančních zdrojů (řádově mld. Kč) zůstává prakticky nerozepsána na místa realizace výdajů (např. veškeré platby zabezpečované HÚNMS), což může i při dobře míněné snaze vést k subjektivnímu rozhodování.

⑤ Obdobné tendence se projevují i při jednáních o rozpočtové skladbě. Je žádoucí, aby při koncipování rozpočtové skladby byla sledována její vypovídací schopnost. V zemích NATO mají manažeři k dispozici informace získané na základě velmi podrobné rozpočtové skladby.

⑥ Mnohem silněji se akcentuje tzv. rozpočtová působnost ve smyslu přerozdělování zdrojů v rámci rozpočtových položek oproti procesu, který je v zemích NATO označován

přiléhavým termínem „sponzorství“. Jeho obsahem je skutečnost, že přerozdělování je vedeno na bázi programové struktury, existujících priorit programů, kdy do tohoto procesu aktivně a vehementně zasahují správci hlavních programů a programů.

❶ V zemích NATO se při (finančním) plánování vychází z programové struktury. V našem systému je její role jako předpokladu k finančnímu plánování nedocněna (dokonce permanentně zpochybňována).

C) Charakteristika cílového stavu SPFR z hlediska kompatibility s NATO

Poznámka: Cílový stav je definován jako předjímaný, očekávaný stav, který je kompatibilní s analogickými systémy řízení zdrojů v armádách států NATO.

Ukazatelem plnohodnotně fungujícího kompatibilního SPFR jsou následující charakteristiky:

- Lze detailně odpovědět na otázku: kam, proč, komu, za jakým účelem, kdy, v jaké výši (a za horizontem roku 1996 i - s jakou nákladově užitkovou relací) byly vyčleněné prostředky alokovány.

- Programovací fáze funguje tak, že programový plán je nástrojem pro manažerské rozhodování. Protože střednědobé plánování obsahuje programovací aktivity, má realizace programového plánu mimořádný vliv na celkovou stabilitu celého rezortu. (Jak již bylo uvedeno, pro programový plán byla sice v předchozích cyklech shromážděna data, a to v počítačové formě, avšak údaje nebyly plně využity.)

- Jsou definovány rozvojové potřeby AČR a zpracován desetiletý akviziční plán rozvojových a modernizačních projektů s režimem každoroční aktualizace a ve vazbě na vytvořený systém priorit.

- Programový plán je vytvářen jako střednědobý plán, který umožní transformaci dlouhodobého plánu alokace zdrojů na vyrovnanou (bilancovanou) alokaci sil (lidských, materiálních a finančních zdrojů) v pětileté periodě v členění podle programové struktury. Na základě takto koncipovaného Programového plánu se současně předpokládá systémově propojit rozpočtovací fázi.

- Programový plán uvažuje o alokaci zdrojů ve střednědobé periodě. Rozpočtování transformuje a vyjadřuje tuto alokaci v podobě zdrojů ve finančních prostředcích (případně i v počtu osob) ve členění podle rozpočtové skladby v časovém období jednoho roku. Dochází k potřebnému klouzavému propojení prvního (nastupujícího roku) střednědobého programového plánování na plánování rozpočtové, krátkodobé.

- S využitím podpůrného dokumentu „Poměr mezi hlavními programy v požadavcích na lidské a finanční zdroje“ je prováděna dezagregace Plánu lidských zdrojů a Plánu finančních zdrojů po hlavních programech, resp. programech.

- Existuje účinný exekutivní systém SPFR, tzn., že je organizačně zabezpečeno řízení zdrojů směrem k vojskům.

- Jsou systémově propojeny informační systémy MO.

Tyto cílové charakteristiky pravděpodobně přesahují časový horizont následujícího (IV.) cyklu SPFR. Proto bude potřebné provést jejich cílovou dekompozici do jednotlivých časových horizontů, resp. cyklů. Pro IV. cyklus SPFR jimi mohou být následující cíle nultého řádu:

① Je vytvořen takový systém, který umožňuje vrcholovým manažerům rezortu ve vztahu k alokaci zdrojů odpovědět: proč, komu, co, za jakým účelem jsou zdroje alokovány.

② Je vytvořen potřebný celorezortně propojený informační systém, který integruje personální informační systém, informační systém logistiky, informační systém SPPR, finanční informační systém a štábní informační systém.

Poznámka: Tento cíl je nutno urychleně řešit, neboť nelze účinně řídit rezort jak na úrovni správní, tak ani na úrovni exekutivní, a to zejména proto, že v důsledku nepropojení systémů do jednoho celorezortně integrovaného systému nemají řídicí pracovníci rezortu potřebné informace ke svému rozhodování. Současně je nutno na úrovni ministerstva stanovit složku (prvek) a její přímou odpovědnost za celkové řízení integrovaného informačního systému.

③ Získané informace z integrovaných informačních systémů poskytují ve vztahu k systému řízení obranných zdrojů potřebné údaje pro analytickou a rozhodovací činnost zaměřenou na racionální rozdělení zdrojů, jejich efektivní užití (s ohledem na relaci náklady/užitek).

④ Je sestaven v potřebné struktuře Plán lidských zdrojů a Plán finančních zdrojů s výhledem na 10 let. Je vytvořena Programová struktura (ve vztahu k rizikům ohrožení ČR, obranným cílům). Nositelé nákladů jsou jednotlivé programové prvky. Informační systém SPPR zabezpečuje vytváření potřebného počtu druhů sestav, které umožňují průhlednost výdajů (nákladů) a racionálně i fundovaně obhajovat rozpočet v Parlamentu ČR. Lze sestavovat optimalizovaný rozpočet.

⑤ Funguje exekutiva SPPR a top-management SPPR se zřetelem na mezisystémové vazby rezortu MO.

⑥ Z úrovně ministra obrany ČR je vydáno nařízení k vypracování návrhu na celorezortní systémové využití nákladového modelu (zpracovaného pod vedením americké expertní skupiny).

Poznámka: Považuji za vhodné propojit uvedený nákladový model - jde o projekt funkčního nákladového modelování - se systémem obranného plánování, SPPR a dalšími systémy rezortu MO. Současně je možné nařízením ministra obrany ČR určit zpracovatele návrhu k využití modelu. Na základě toho zpracovat podrobnou metodiku pro nákladově-procesní, nákladově-funkční, nákladově-cílové a nákladově-užitkové ohodnocování programových aktivit, a vytvořit tak adaptabilní nákladový model srovnatelný se státy NATO.

⑦ SPPR je řízen kvalifikovanými manažery.

Uvedené cíle je potřebné dekomponovat na jednotlivé úseky MO. Ve vztahu k ekonomickému řízení rezortu MO pokládám za vhodné se v období IV. cyklu SPPR především zaměřit na následující cíle:

1) Programový plán transformuje dlouhodobý plán alokace zdrojů na vyrovnanou (bilancovanou) alokaci sil (lidských, materiálních a finančních zdrojů) v pětileté periodě ve členění podle programové struktury.

2) Rozpočtování vyjadřuje tyto zdroje ve finančních prostředcích (případně i v počtu osob) ve členění podle rozpočtové skladby v časovém období jednoho roku. (První rok programového plánu je transformován na rozpočet.)

3) Existuje potřebná informační propojenost mezi jednotlivými informačními systémy MO, zejména mezi finančním informačním systémem a informačním systémem SPPR.

Poznámka: Důsledkem dosavadní neexistence propojení je, že dosud existuje:

- špatný převod do účetnictví (UNIX - DOS),
- některé položky (centrální nákupy) nejsou vůbec rozepsány,
- bez ohledu na plány SPPR se provádí úpravy rozpisu úřednickým způsobem,
- účetnictví neposkytuje to, co se očekává,
- dlouhodobý plán je využíván, ale není možno ho počítačově podporovat,
- je málo využíván mohutný informační potenciál, získaný sběrem údajů o programových prvcích (vojenských útvech).

4) Rozpočet je sestavován jako konečný výstup SPPR, přičemž jsou pro něj příznačné tyto rysy:

- systémově navazuje na programový plán,
- alokace zdrojů je funkčně závislá na potřebě eliminace rizik a cílů rezortu MO,
- restriktce již schváleného rozpočtu jsou zásadně prováděny na základě předem stanovených priorit,
- rozpočet dává systémově plnohodnotnou informaci o tom, jak alokace zdrojů v rámci ročního rozpočtu reaguje na cíle AČR,
- v rozpisu rozpočtu do účetnictví je dosaženo potřebné průhlednosti (po rozpočtových položkách, programové struktuře, resp. programech a organizační struktuře),
- v rámci SPPR plnohodnotně funguje podvojný účetnictví jako nástroj zpětné vazby a comptrollingu pro rozhodovací procesy v SPPR,
- finanční zdroje jsou rozpočtovány dle programů (existuje programový rozpočet),
- databáze je kompatibilní s databázemi NATO.

K tomu, aby mohla být realizována kompatibilita se státy NATO, je nutno adekvátně změnit i vnější (vněrezortní) systémové prostředí. Některé aktivity nelze realizovat, i kdyby byly podpořeny dobrými úmysly top-manazerů rezortu obrany, poněvadž dochází k narážení na legislativní bariéry a jiná omezení. Doporučoval bych, aby za rezort obrany byly pro jednotlivé složky vypracovány požadavky (směrem k Parlamentu ČR, vládě ČR), které by zdůvodňovaly potřebu systémových kompatibilních změn, které je nutno učinit směrem k předpokládanému vstupu do NATO. Jako příklad uvedu potřebu změn rozpočtových pravidel odpovídajících logice států EU a NATO.

PROBLEMATIKA SLUČITELNOSTI ROZPOČTOVÝCH METODIK, TRANSPARENCE ROZPOČTŮ

A) Identifikace soudobého stavu

Sestavování rozpočtu počíná systémově odpovídat logice rozpočtů armád NATO. První systémový pokus nového sestavení rozpočtu podle metodiky obdobné v armádách NATO byl učiněn pro návrh rozpočtu na rok 1994. Při všech nedokonalostech, které nutně s sebou tento pokus nesl, znamenal daný návrh nové systémové pojetí při sestavování návrhu rozpočtu i kvalitativní zvrat v metodologii i metodice práce při řízení zdrojů. Pro sestavení návrhu rozpočtu byla použita metoda přírůstkového rozpočtování (incremental budgeting).

V následném (II.) cyklu SPPR, kdy byla použita metoda *incremental budgeting* v kombinaci s rozpočtováním s nulovouází (*zero based budgeting*), došlo k dalšímu kvalitativnímu posunu při sestavování návrhu rozpočtu. Avšak i v této etapě ještě nebylo dosaženo plnohodnotných systémových výstupů, a to zejména z důvodu nesystémových zásahů do procesu plánování a řízení zdrojů ve finální etapě tvorby rozpočtu a jeho rozpisu, kdy byla provedena plošná restriktivní úprava alokovaných finančních zdrojů jednotlivých programových prvků, přičemž při úpravě nebylo bráno na zřetel kritérium priority.

Přesto je jednoznačným kladem, že i přes uvedené souvislosti se podařilo sestavit **návrh rozpočtu podle programové struktury** a v této podobě jej předložit Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Vážným vnějším problémem je, že rozpočtová pravidla neodpovídají současným potřebám transformované ekonomiky a vývojovému trendu možného integrování České republiky do Evropské unie a začlenění AČR do NATO. Neexistuje systémový rámec, který by byl kompatibilní se stavem příznačným pro země EU a státy NATO. (Např. v USA je fiskální systém pevně zakotven v ústavě.)

Obecně lze říci, že vedle politických „nesrovnalostí“ existují i „technologické“ nedokonalosti soudobých rozpočtových pravidel. Je žádoucí jejich změna v níže uvedených souvislostech.

B) Charakteristika cílového stavu, náměty na změny rozpočtových pravidel podle jednotlivých oblastí

Poznámka: Soustřeďuje se prioritně na ty otázky, které se z pohledu rezortu MO jeví jako nejožehavější. Zároveň zohledňuje zkušenosti jak efektivně realizovat veřejné výdaje s cílem jejich optimální alokace ve vztahu k celospolečenským prioritám a uvažovanému začlenění do EU a států NATO. V každém případě je přezrálá doba změny soudobého stavu.

a) alokační funkce rozpočtu

Soudobá rozpočtová pravidla nevychází z potřeb fiskální funkce (je dána alokační, distribuční, stabilizační a koordinační funkce). Neexistuje způsob, který by reguloval optimální alokaci veřejných výdajů (tj. není optimálně zabezpečena alokační funkce rozpočtu). Není naplněn požadavek optimálního alokování veřejných výdajů ve vztahu k veřejným výdajům jako prioritám.

Návrh znění nového rozpočtového pravidla vyplývajícího z potřeb naplnění alokační funkce rozpočtu:

Návrh rámcových pravidel:

- ▲ Rozpočet je sestavován na základě parlamentní diskuse Parlamentu ČR a z ní projednaných, stanovených a schválených priorit.
- ▲ Veřejné výdaje jsou členěny do jednotlivých kapitol státního rozpočtu na základě předchozího jednání v Parlamentu ČR a z něho vyplývajících preferencí jednotlivých rezortů.

b) distribuční funkce rozpočtu

V současné době není naplněn požadavek distribuční funkce veřejných výdajů v důsledku neexistence mechanismu, který by systémově (!) zaručoval efektivní použití zdrojů při dané alokaci zdrojů a zároveň určoval jejich spotřebitelskou preferenci.

Návrh rámcových pravidel:

- ▲ V každém rezortu, v němž se uskutečňují veřejné výdaje, musí fungovat optimalizovaný systém alokování a distribuování veřejných výdajů, který umožňuje měřit efektivní využívání veřejných výdajů v daném rezortu.

Poznámka: Jedním z možných druhů uvedených optimalizovaných systémů veřejných výdajů je v AČR zaváděný SPPR.

- ▲ Uvnitř každého rezortu, v němž jsou uskutečňovány veřejné výdaje, se alokace a distribuce zdrojů děje na základě preference rezortních výdajů. Preferenční pravidlo může znít následně: O velikosti výdajů se rozhoduje na základě preferencí druhu výdajů. Bere se na zřetel účel výdaje, jeho příspěvek k plnění rezortního cíle a relace náklady/užitek.
- ▲ Plošná úprava (restrikce) rozpočtu je považována za protisystémový zásah. V rámci rezortu je ji možné uskutečnit jen na základě předchozího projednání ve výborech Parlamentu ČR.

c) stabilizační funkce

V současném systému rozpočtových pravidel není naplňován požadavek stabilizační funkce. Lze ji realizovat měnovými nástroji a fiskálními nástroji (poptávkou - viz např. pravidla k problému investování).

Návrh rámcových pravidel:

- ▲ Státní rozpočet je sestavován s ohledem na ovlivňování makroekonomického výkonu ekonomiky České republiky. K tomu jsou používány patřičné měnové a fiskální nástroje.

d) identifikace soudobé struktury veřejných výdajů

Struktura výdajů a jejich toky jsou neprůhledné a z hlediska celé kapitoly státního rozpočtu ČR systémově nejednotné.

Návrh rámcových pravidel:

- ▲ Ze strukturálního a funkčního hlediska jsou veřejné výdaje realizovány soustavou fiskálních institucí. Výdaje se člení podle svých funkcí.

Poznámka: Např. v USA je použito toto členění:

funkce:

◆ obrana,	◆ bydlení,
◆ úroky,	◆ sociální zabezpečení,
◆ obyvatelstvo,	◆ doprava,
◆ vzdělání,	◆ přírodní zdroje,
◆ sociální programy,	◆ policie,
◆ zdravotnictví,	◆ ostatní.

Pramen:

Musgrave, R. A. - Musgrave, P. B.:
Veřejné finance, s. 21.

- ▲ Výdaje jsou dále členěny podle úrovně pro každou funkci.

e) identifikace realizace rozpočtových programů

Soudobá rozpočtová pravidla nedostatečně systémově definují způsob realizace programových výdajů.

Návrh rámcových pravidel:

- ▲ Programy jsou projednávány a schvalovány v Parlamentu ČR. Návrhy jsou k projednávání předkládány zásadně variantně a jsou ohodnoceny z hlediska relace náklady/užitek.
- ▲ Předpokládané výdaje na programy jsou kalkulovány pro celou dobu programu po jednotlivých letech a takto jsou projednávány a schvalovány Parlamentem ČR.
- ▲ Realizace programů zůstává po celou dobu pod dohledem Rozpočtového výboru a (v případě AČR Výboru pro obranu a bezpečnost) Parlamentu ČR.
- ▲ Exekutiva je povinna realizovat každý Parlamentem ČR schválený program.

f) návrh základního pravidla na audit

Pro účetní a kontrolní funkci rozpočtu je ustavena nezávislá agentura, která stojí mimo exekutivu a je odpovědná Parlamentu ČR.

Poznámka: Např. v USA tuto funkci zabezpečuje Úřad pro účetnictví, který stojí mimo výkonné složky a je odpovědný přímo Kongresu.

Změna rozpočtových pravidel předpokládá:

- Systémovou změnu alokování veřejných výdajů založenou na optimalizované alokaci zdrojů vzhledem k cílům, resp. účelům, kvůli nimž se výdaje provádějí. (Formou systému může být např. SPPR.)
- Výdaje musí být členěny tak, aby ve všech rezortech, v nichž se uskutečňují veřejné výdaje, byly k dispozici informace o alokaci ve členění:
 - a) podle rozpočtových uskupení,
 - b) podle programů (programové struktury),
 - c) podle organizační struktury.

Ve stejném trojrozměrném prostoru by měl být schválený návrh rozpočtu kontrolován, tzn., že v takovéto formě by mělo být vedeno i účetnictví.

* * *

Na uvedené souvislosti by měl vrcholový management rezortu obrany České republiky naléhavě upozornit patřičné mimorezortní složky. Obdobná iniciace s cílem vytváření systémové kompatibility se státy NATO by měla být z úrovně rezortu MO provedena i v ostatních oblastech.

Řešení základního problému kvality dat IS AČR

V článku nabídním systém, jehož funkcí je organizace a technika zajišťování logické a formátové integrity datové základny rozsáhlého informačního systému. Tento problém je snad v současné době nejobtížněji řešitelný z těch, které doprovázejí zajišťování kvality datové základny informačního systému Armády České republiky (IS AČR) jako funkčního celku. Podotýkám, že jde o to, aby tento informační systém, budovaný postupně v čase různými dodavateli s využitím různých softwarových technologií, poskytoval do systému velení a řízení včasnou, pravdivou a konzistentní informaci. Článek je rozdělen do dvou částí. První část článku má úvodní charakter a je věnována datovým sborníkům a možnosti jejich využití v rozsáhlém informačním systému při řešení kvality jeho datové základny. Koncept vlastního systému organizace a techniky zajišťování logické a formátové integrity datové základny informačního systému je náplní druhé části článku (bude uveřejněn v některém z příštích čísel této publikace) pod názvem „Podstatná součást řízení a správy dat IS AČR“.

Pro využívání počítačů je již po mnoho let charakteristická integrační tendence, za jejíhož nositele lze jednoznačně považovat výrobce hardware. Neuvěřitelně se zvyšují rychlosti zpracování dat jednotlivých typů počítačů, provozují se síťové komplety, v provozu je celosvětová počítačová síť INTERNET. Jsou vytvářeny rozsáhlé informační systémy. Odvozeně od integrační tendence v nasazování a využívání počítačů a souvisejících komunikací se na mezinárodní úrovni realizují práce směřující k logickému a formátovému zabezpečení elektronické výměny dat. Jsou vytvářeny datové normy a sborníky datových prvků ISO (mezinárodní standardizační organizace). V České republice jsou tvořeny a vydávány datové normy a datové sborníky Českým normalizačním institutem.

Odras těchto prací je v rezortu obrany, bohužel, zatím nedostatečný; nepodařilo se dosud udělat ani první krok, tj. ustavit zde orgán pro normalizaci (standardizaci) datových prvků a datových struktur. Toto konstatování potvrzuje nově vydaný RMO č. 3/96 k organizačnímu zabezpečení standardizace v rezortu Ministerstva obrany, podle něhož datová standardizace (prakticky je lhostejné, zda použijeme termín normalizace nebo standardizace dat) vůbec neexistuje nebo je zasunuta na povaze problému neodpovídajícím místě, viz odstavec 3. Standardizaci dělíme na: A přitom role interních normativních aktů při výstavbě a provozu tak rozsáhlého informačního systému, jakým je a bude IS AČR, je nezastupitelná. Datovou standardizaci (přikláním se spíše k používání pojmu normalizace dat) nelze v armádě provádět, aniž by se její organizace a průběh neopíral nejlépe o Rozkaz ministra obrany. Důvod je prostý: je žádoucí, aby normalizace dat zahrnovala celý rezort a byla řízena centrálně, to na jedné straně, a na druhé straně proto,

že činnosti s ní spojené jdou napříč systémem velitelské podřízenosti. RMO (nestačí N NGŠ) také proto, že informační systém správní části MO je zdrojem dat (informací) pro informační systém AČR.

Oblast normalizace dat je dle mého soudu neprávem stranou zájmu při výstavbě IS AČR, neboť kvalitu datové základny lze stěží postavit na dodatečné integraci dat, tj. dodatečně zabezpečované logické a formátové integrity použitých dat v provozovaných programových celcích. Tuto stránku kvality datové základny je nejlépe zajišťovat co nejdříve již v průběhu výstavby tak rozsáhlého informačního systému, jakým je IS AČR. Můžeme si právem položit otázku: „Kdy začít s dodatečnou nebo jinak řečeno s následnou integrací dat?“ Čím později, tím rozsáhlejší programové celky by podléhaly změnám, tím hlubší logická a formátová nejednotnost by byla do IS AČR zabudována.

V článku „Informační systém AČR, dělba práce - dělba odpovědnosti“, uveřejněném v čísle 6/95 Vojenských rozhledů, jsem vyjmenoval několik normativních aktů, které je podle mého názoru potřebné vydat k normativnímu zabezpečení kvality datové základny IS AČR. Nyní se vracím k problematice naposled jmenovaného normativního aktu na str. 73, k problematice **organizace a techniky zajišťování logické a formátové integrity datové základny IS AČR**, kde stěžejní roli v navrhovaném řešení sehrávají datové sborníky.

Co to je datový sborník

Mohlo by se na první pohled zdát, že jde o nějaká reálná data. Svým způsobem skutečně o reálná data jde, ale nejsou to data jako zdroj informací pro systém velení a řízení, jsou to specifikace datových prvků - DP, čili jde o jakási metadata - data o datech.

Datový prvek je jednotka dat v určitém kontextu považovaná za nedělitelnou a určená prostřednictvím specifikačních atributů (popisných charakteristik). Datovým prvkem je například vojenská odbornost nebo akademický titul.

Hlavní částí datového sborníku jsou specifikace jednotlivých datových prvků (nebo datových objektů - DO, tj. číselníků, informačních vět, informačních souborů a dalších projektových entit). Ostatní části datového sborníku se vztahují k formě vydání a k vydavateli datového sborníku. V článku se zabývám pouze hlavní částí datového sborníku.

Sborník datových prvků není nic jiného než jakási kolekce normativních specifikací jednotlivých datových prvků. Sborníky datových prvků se na úrovni ISO i ČSNi tvoří a vydávají pro hospodářské či správní oblasti, jako je doprava, obchod, zemědělství, práce, mzdy a sociální věci, atd. V rezortu obrany by mohly být tvořeny a vydávány datové sborníky pro oblasti vojenské činnosti s větším počtem vlastních předmětných pojmů, dále nazývané „registrační oblasti“.

Normativní specifikace datového prvku

Tvorba jednotlivých normativních specifikací DP podléhá pravidlům. Jsou stanovena pravidla sestavování názvů a definic, odkazují buď na normu ISO 11179 ve všech jejích částech nebo na připravovanou normu ČSN 97 4001-1, která ovšem není s normou ISO obsahově totožná. Naše datová norma je stavěna pouze pro popis datových prvků jako metodická pomůcka při tvorbě hlavní části datových sborníků na národní úrovni. Pro

potřebu tvorby a využití datových sborníků při vývoji a provozu rozsáhlého informačního systému bude vhodné využít obě uvedené normy jako metodická doporučení.

Pro ilustraci uvádím z normativní specifikace datového prvku ty atributy, které jsou z pohledu logické a formátové integrity dat a rovněž pro projektanta a programátora při vývoji programového vybavení informačního systému nejdůležitější. Jsou to:

- * definice,
- * datový typ,
- * název s kontextem,
- * minimální a maximální hodnota,
- * verze specifikace,
- * přípustné hodnoty.

Pro zájemce je ve VTCI AČR k dispozici v první verzi návrh metodiky popisu datové základny IS AČR, který obsahuje jak normativní specifikace datových prvků a datových objektů, tak projektové specifikace téhož. Projektová specifikace je podstatně užší, má méně atributů a je určena především k rozlišení logické a formátové shodnosti datových prvků a objektů použitých v různých dílčích IS a APV v IS AČR.

Pod pojmem „aplikační programové vybavení (APV)“ zde rozumíme relativně uzavřený funkční celek (programy + data), který je účelně využívat ve prospěch velení a řízení AČR.

Situace v tvorbě a využívání datových sborníků

Pro oblast výměny dat již některé datové sborníky existují. Například Sborník datových prvků pro obchod, Sborník datových prvků pro oblast práce, mzdy a sociální věci - část odměňování a některé další. Je rozpracován Sborník datových prvků pro železnici. Pro zajišťování logické a formátové integrity dat v rámci rozsáhlého informačního systému bude jistě možné existující specifikace datových prvků použít, ale většinu specifikací datových prvků bude nutno vytvořit v rámci projekční činnosti. V případě IS AČR to jistě nikoho neudiví. Převážná část datových prvků, domén, číselníků a výše zmíněných datových objektů, které jsou a budou v IS AČR použity, odráží jednotlivé vojenské předmětné oblasti. Může se ovšem vyskytnout názor, že bychom měli datové sborníky převzít z NATO. Do jaké míry je takový popud realizovatelný, čas ukáže. V této souvislosti existuje více problémů, především by však NATO datové sborníky muselo mít, průběžně je aktualizovat a využívat k udržování logické a formátové integrity všech dat v rámci životního cyklu svého informačního systému. Nejspíše lze očekávat, že NATO používá datovou normalizaci pouze pro zabezpečení výměny dat mezi informačními systémy armád členských zemí. Samozřejmě, že to není málo, ale tento článek je zaměřen na podstatně širší využití datové normalizace a datových sborníků. Datové sborníky sestavené pro zabezpečení výměny dat nepostačí jako nástroj zabezpečování logické a formátové integrity datové základny IS, viz schéma. Pro elektronickou výměnu dat potřebujeme normalizovat pouze DP/DO, které se vyskytují v přenášených dokumentech, a pravidla syntaxe přenosu dokumentů. To je však již problematika, kterou se článek nezabývá.

Logická a formátová integrita datové základny

Zabezpečit plnou funkčnost IS AČR vyžaduje, mimo jiné, pracovat s aktuálními a konzistentními daty. Prvním, nikoli však jediným, předpokladem dosažení tohoto stavu je logicky a formátově integritní (LFi) datová základna informačního systému AČR. Pojem formát zahrnuje datový typ, maximální velikost hodnoty a minimální velikost hodnoty. Následující charakteristika LFi datové základny odpovídá procesu vytváření normativní

Schéma tvorby a obsahu datových sborníků v závislosti na jejich využití

specifikace DP/DO, tj. procesu tvorby datových sborníků v průběhu životního cyklu IS AČR.

Logicky a formátově integritní bude datová základna tehdy, jestliže se v ní pro logicky shodné datové prvky a datové objekty nevyskytnou jejich duplicitní specifikace. Tohoto stavu lze dosáhnout za předpokladu, že se při vývoji a provozu IS budou používat pro logicky shodné datové prvky a datové objekty po celý životní cyklus systému stejné specifikace, které se mohou lišit pouze verzí, a ta musí být v dokumentaci systému zaevidována. Není nic jednoduššího, pokud ovšem potřebné specifikace DP/DO projektant má k dispozici tehdy, kdy je potřebuje.

Místo datových sborníků ve výstavbě a provozu IS AČR

Lze uvažovat dvě oblasti využití datových sborníků. První oblastí je zabezpečování výměny dat a druhou, neméně významnou, je zabezpečování logické a formátové integrity datové základny rozsáhlého informačního systému. Tvorba a obsah datových sborníků pro tyto dvě oblasti se liší, viz schéma. Přejdu k problému tvorby a využívání datových sborníků ve druhé oblasti.

Může vůbec projektant programového vybavení informačního systému mít k dispozici před zahájením projekčních prací specifikace všech potřebných DP/DO? Není to možné, protože použité DP/DO jsou odvozovány od funkcí, které má programové vybavení plnit. Avšak projektant může mít k dispozici mnoho specifikací DP/DO, které jsou v široké míře používány: rodné číslo občana, jméno občana, datum narození, státní občanství, variabilní symbol a mnoho dalších i z výše jmenovaných datových sborníků vydaných ČSNI. Projektant může mít rovněž k dispozici specifikace DP/DO, které již byly v rámci výstavby informačního systému dříve použity. Takové specifikace jsou prakticky využitelné, budou-li průběžně soustřeďovány do datových sborníků. Jestliže by ovšem datové sborníky vznikaly jako pouhý souhrn použitých

specifikací DP/DO, nedaly by se použít k zabezpečování LFi dat. Takto sestavené datové sborníky by zcela jistě obsahovaly i duplicitní specifikace logicky shodných DP/DO.

K zajišťování logické a formátové integrity datové základny rozsáhlého informačního systému mohou sloužit datové sborníky normativních specifikací DP/DO, které vznikají a jsou využívány průběžně v rámci životního cyklu informačního systému jako produkt datové normalizace.

Je ovšem třeba pamatovat na pokročilé SW technologie používané pro vývoj programového vybavení IS AČR. Tyto technologie zahrnují prostředky pro zajištění logické a formátové integrity dat (například na bázi systémového katalogu v INFORMIXu atd.). Jejich prostředky pro zajištění logické a formátové integrity dat jsou využitelné pouze v rámci uplatnění SW technologie. Avšak IS AČR tvoří neukončená řada dílčích IS a samostatných APV vyvíjených nikoli jednou SW technologií. Navíc vývoj součástí IS AČR probíhá postupně v čase různými dodavateli většinou z civilního sektoru.

V nejlepším případě lze uvažovat logickou a formátovou integritu dat v rámci použití jedné nebo propojených SW technologií (jedná se o propojení katalogů dat při vývoji programového vybavení) i bez využití datových sborníků normativních specifikací DP/DO. Tento závěr je, bohužel, slabou útěchou, neboť neposkytuje záruku LFi DZ IS AČR jako celku. Je třeba, aby nad využívanými SW technologiemi působily vhodné, vůči nim externí procesy, v jejichž „režii“ budou, mimo jiné, tvořeny sborníky normativních specifikací DP/DO jako stěžejní nástroj zajišťování logické a formátové integrity DZ IS AČR.

Problematika zabezpečování kvality datové základny informačního systému spadá do oblasti řízení a správy dat (ŘaSD), která je v současnosti, na škodu věci, mnoha odborníky z oblasti informatiky chápána jako problém řešený softwarovými technologiemi. Ve vztahu ke specifikám výstavby IS AČR a zabezpečování základu logické a formátové integrity jeho datové základny jsou možnosti SW technologií, jak jsem ukázal výše, omezené na dílčí informační systémy a aplikační programová vybavení.

Externí procesy působící nad použitými SW technologiemi, které by byly schopné zabezpečovat základ kvality datové základny IS AČR v průběhu jeho životního cyklu, lze skloubit v systém, jehož koncept je obsahem druhé části článku jmenovaného v úvodu.

Komplexnost profesní přípravy vojáka

Má-li mít armáda důvěru veřejnosti, musela a musí se nutně transformovat. K tomu bylo a je třeba nejen personálních změn, redislokace a proměny v materiálně-technické a technicko-organizační základně, ale i úpravy legislativních poměrů (garantujících také civilní řízení a kontrolu armády) a naplnění jistého obrazu osobnosti vojáka. Zatímco legislativní změny nezávisleji bezprostředně na stavu armády samotné, ale spíše na tempu změn ve společnosti, postupném zavádění standardních demokratických poměrů v právním státě a na vůli a konsenzu politických sil, je stav připravenosti ozbrojených sil a občanské a kulturní úrovně jejich příslušníků i kvalita výcviku a sociální kultivace vojáka především vnitřní záležitostí armády jako takové.

Nedůvěra, s níž se zatím stále vůči armádě setkáváme, není způsobena jen pochybováním o jejím místě a funkci ve společnosti, případně obavou z možného zneužití, ale i kritickým pohledem na odbornou způsobilost a mravní i společenskou úroveň vojáků, či připravenost jejich příslušníků naplňovat ve vnitřním životě armády a v případě konfliktu lidsky důstojná pravidla jednání a chování. Takto chápáná komplexní příprava ozbrojených sil má v naší republice významnou tradici z období první republiky.

Pro T. G. Masaryka byla armáda školou profesní způsobilosti, občanského postoje a humanity, v níž se „povinně“ sešli „žáci“ z různých míst Československa a s různým kulturním zázemím. Armádní prostředí je připravovalo nejen po stránce vojenské, ale i výchovou v duchu občanských a kulturních hodnot a tradic, ba pro některé znamenalo i (první) příležitost k dosažení jistého stupně vzdělání či (např. řemeslné) kvalifikace, k nabytí určitých znalostí o zemi, v níž žijí, a k seznámení s mnohými kulturními návyky, které byly pro jiné samozřejmostí. I to bylo (vedle důrazu na vojenskou odbornost, povinnost, čest, kázeň, sebeovládání atd.) důležitým momentem starosti státu o občana (a člověka) a předpokladem utváření jeho vztahu k vlasti a k jiným lidem v občanském prostředí, do něhož se po ukončení vojenské služby vrátil.

Naše dnešní situace je samozřejmě odlišná. Armáda však nadále zůstává nejen školou technické a vojenské odbornosti, ale i občanské a obecně lidské odpovědnosti, kázně i pořádku a prostředím kulturního dozrávání osobnosti člověka vůbec. I v tomto smyslu hraje důležitou, ba v jisté věkové skupině pro mnohé jen stěží zastupitelnou roli. Jde jen o to, na jaké úrovni. I když naplnění této funkce v mnohém přesahuje možnosti armády, neboť zde působí vlivy za jejími hranicemi (ať už prostředím, v němž voják žil před nástupem služby nebo okolí, ve kterém se pohybuje mimo objekty posádky, či masové sdělovací prostředky, jejichž působení může být v tomto směru kontraproduktivní atd.), nemůže armáda ani dnes na tento úkol rezignovat.

V demokratické společnosti je armáda striktně podřízena zákonu a její jednání usměrňováno civilním řízením a kontrolou. Není tedy nástrojem žádné strany, třídy, zájmové skupiny či hnutí, ale demokratického státu, v němž vládne suverenita zákona. To

samo o sobě inspiruje zastánce ideje profesionalismu. Profesionalismus však ještě není profesionalita. Té je možné dosáhnout v profesionální i v občanské armádě. Tam, kde jsou armáda a její příslušníci skutečně „na svém místě“, tj. profesionální nejenom vzhledem k časově omezené smlouvě vojáků či podle oběma stranami potvrzených náplní práce a platových výměrů, jde o sbor, který je odborně kvalifikován a politicky a kulturně na výši, ať už jde o profesionály, pro něž je vojenská služba celoživotní kariérou, o vojáky „na čas“ nebo o mládež plnící svou občanskou povinnost na základě branného zákona.

Každého příslušníka armády pak ctí bezchybné zvládnutí oborové specializace (letce, tankisty, ženisty atp.) a vojenská odbornost včetně odpovídajících manažerských dovedností (schopnost analyzovat situaci, předvídat, přijímat rozhodnutí, řídit, velet, navazovat kontakty a získávat důvěru okolí atd.), ale také tělesná zdatnost a identifikace vojáka s jistými mravními kvalitami, jež přísluší k vojenskému povolání a jsou přijaty a šířeny v armádě jako profesním společenstvím (vojenská čest a povinnost, zodpovědnost, kázeň a další mravní ctnosti). V armádě, jako ostatně v každém profesním společenství, musí panovat zdatnost v oboru, k níž náleží i jistá profesní morálka.

Z tohoto pohledu je pro příslušníka ozbrojených sil nezastupitelná kvalitní oborová příprava realizovaná v širokém spektru předmětů počínaje výukou specializace přes disciplínu vojenské odbornosti až po tělesnou přípravu a profesní etiku, která je pro výkon vojenského povolání stejně důležitá jako lékařská etika pro budoucího odborníka ve zdravotnictví nebo podnikatelská etika pro obchodníka.

I když jsou v optimálním případě mravní hodnoty spojené s výkonem vojenského povolání předávány ve všech předmětech vojenské odbornosti, v průběhu vojenského výcviku i v každodenním styku mezi příslušníky vojenské profese (a co se zde pokazí, se jen velmi obtížně napravuje), omezuje se seznámení s tím, „co býtí má“, většinou pouze na aktuální příklady, aniž by byla věnována pozornost profesním mravním normám jako celku, zdůvodňování jejich závaznosti a problémům s jejich naplňováním. Prostě se předpokládá, že mravně jedná ten, jehož činy jsou v souladu s „ctnostmi“, které jsou v profesi obecně (být někdy jen slovně) přijímány a jejichž soubor tvoří mravní kodex. Všechny ostatní činy a postupy, které jim neodpovídají, jsou jednoduše zahrnuty do kategorie mravně neospravedlnitelných způsobů jednání, aniž by byla např. jakkoliv zpochybněna odpověď na otázku, k jakým cílům je člověk povinnován a vůči komu je odpovědný. Tím se samozřejmě vojenská povinnost, poslušnost, čest a odpovědnost redukuje na plnění příkazů politické moci a rozkazů vojenských představitelů, které jsou chápány jako kroky k dosažení (ev. v přípravě k dosažení) politického cíle.

Je-li tomu tak, je prostý voják i každý velitel vázán pouze povinnostmi (vůči státu, vlasti, národu, rase, krvi atd.) a poslušností (výboru pro veřejné blaho, straně, politbyru, vůdci atd.), a tudíž nenese žádnou jinou odpovědnost, ba ani za zbytečně ztracené životy, než za splnění rozkazu. To je věc cti každého vojáka a důstojníka. Odpovědné jednání a plnění vojenských povinností jsou však nejen věcí vojenské cti, ale i politické, právní a mravní kultury občana a člověka jako takového. Uvědomíme-li si všechny tyto rozměry lidské odpovědnosti, můžeme pochopit naplňování vojenských profesních mravních hodnot nikoliv jen jako to, co býtí má samo o sobě, ale v širších společenských souvislostech. Mravní jednání pak není redukováno na naplňování závazných a nezpochybnitelných příkazů profesní etiky. Jde o odpovědné rozhodnutí a jednání člověka vázaného profesní

morálkou, avšak také demokratickými občanskými hodnotami a humánními obecně lidskými povinnostmi.

To ovšem neznamená, že by normy vojenské etiky pozbyly platnosti. Rozkaz je i dnes pro vojáka zákonem. Nikoliv však sám o sobě a vzhledem k cílům jakékoliv moci, jež si vojáka zavazuje přísahou. Povinnosti vyjádřené v rozkaze, za jejichž plnění je voják odpovědný, musí plynout z legitimního rozhodnutí legální moci. Jedině tehdy, když legální moc sleduje legitimní, tj. lidsky důstojné cíle, je plnění vojenských povinností také obecně lidským odpovědným jednáním.

Vyložit tyto nejednoduché a v podmínkách vojenské služby nanejvýš aktuální otázky a souvislosti předpokládá důkladnou společenskovední (zejména eticko-filozofickou) kultivaci studentů všech typů vojenského studia a důraz na humanitní přípravu příslušníků armády vůbec. Jde o to dokázat, že maximální soulad rozkazu s obecně lidskou povinností může být zajištěn pouze v demokratické společnosti a v právním státě, kde je minimalizována možnost zneužití moci k prosazení zájmů jedné politických subjektů na úkor jiných. Za těchto podmínek je možné budovat demokratickou armádu, v níž není rozkaz iniciován žádnými ideologicky motivovanými hodnotami, ale odpovědností vůči demokratickým vnitropolitickým poměrům a zachování bezpečnosti v mezinárodním měřítku.

Demokratické společenské poměry a politické vztahy činí z vojenské povinnosti a poslušnosti záležitost cti a odpovědnosti nikoliv ve vztahu k cílům té či oné politické sféry, ale vůči zajištění široce chápáné bezpečnosti a míru legální mocí a legitimními prostředky. Vstupem do demokratické armády bere voják na sebe povinnosti s tím související. Pokud se s nimi ztotožňuje, je možné žádat, aby plnil rozkazy nezávisle na svých vlastních názorech na charakter politiky jednotlivých subjektů ve státě, bez váhání a pochybností, s maximálním nasazením fyzických i morálních sil a znalostí a dovedností.

To vše samozřejmě předpokládá, že bude kultivován i jako občan a nositel jisté ideje státní moci. Profesionální i občanská armáda demokratického státu musí být nadstranická, avšak nemůže být v žádném případě apolitická. I když voják sám stojí nad stranami, které spolu v demokratickém systému soupeří ústavními prostředky o výkon moci, není jen „expertem na válku“, ale také příslušníkem státu, tedy loajálním „občanem v uniformě“.

V tomto směru je jeho kultivace výchovou k vlastenectví, úctě k tradici a k historickým národním hodnotám, k loajalitě a občanské odpovědnosti vůči státu a pilířům demokratické státní moci, k připravenosti službě společnosti atd. Tato kultivace ovšem nemá v demokratické společnosti nic společného s žádnou formou nacionalismu: je naopak součástí obecně lidské kultivace v nejširším slova smyslu. Jde o pěstování demokratických idejí a ideálů kompatibilních se systémem obecných lidských hodnot a norem s důrazem na povinnosti vojáka vzhledem k zachování suverenity země a práva národa na sebeurčení, ale i široce chápáné bezpečnosti ohrožované jak vojensko-politickými, tak nevojenskými (počínaje přírodními a průmyslovými katastrofami přes národnostní, rasové a náboženské spory, vnitřní a mezinárodní ekonomické, politické a sociální konflikty a demografické problémy až po ekologické krize) bezpečnostními riziky, z nichž mnohá přesahují hranice suverénních států a dotýkají se samotné existence civilizace a kultury.

Kultivace vojáka jako občana a reprezentanta jisté ideje (demokratické) státní moci je tak přípravou k uvědomělé obraně státu a jeho obyvatel a k ochraně a tvorbě lidsky důstojných sociálněpolitických podmínek života člověka a trvale udržitelného rozvoje.

Směřuje k pochopení stavu světa po rozpadu bipolarity a k odpovědnému přijetí podílu na realizaci bezpečnostní politiky, jejímž cílem je nejen obrana v případě mocensko-politického ohrožení země, ale „celková obrana“ (F. Carel).

Armáda demokratického státu je tedy připravována k ochraně životních zájmů země (územní celistvosti, území a suverenity státu) proti všem formám agrese a k její věrohodné obraně, k efektivní účasti na systémech kolektivní obrany v rámci aliančních seskupení demokratických států, k rychlému zvládnutí přechodu do stavu pohotovosti, hrozí-li vnější napadení vlastního území nebo spojenců a k vedení vítězné války, a to i po jejich boku. V situaci nevojenského ohrožení musí být připravena k zajištění „nestandardních“ činností nutných pro záchranu obyvatelstva a k ochraně aktivit nezbytných pro život země, pro akce směřující k udržení bezpečnosti a stability v regionu, k prevenci krizí a předcházení přímým i nepřímým hrozbám a k aktivnímu podílu na zásazích ve prospěch míru a mezinárodního práva (operace k utváření, udržování či zachování, budování, ba i vynucování míru) včetně účasti v humanitárních misích.

To vše klade nebývalé nároky na intelektuální, organizační, materiální i operační adaptabilitu armády proti jakékoliv hrozbě a v jakémkoliv prostředí (neboť může jít o v mnohém neopakovatelné úkoly k zajištění bezpečnosti ve světě „neurčitosti“) a předpokládá nejen profesionální přípravu, ale i utváření odpovídajícího občanského a obecně lidského vědomí příslušníků ozbrojených sil. Mám zde na mysli, jak už bylo řečeno, především pěstování jejich hodnotové orientace a šíření demokratické a humanistické politické morálky a kultury myšlení, jednání a chování, jež umožní zajistit v situaci opakujících se regionálních krizí a globálního ohrožení lidstva na přelomu tisíciletí suverenity státu a právo národa na sebeurčení, a rovněž prevenci a eliminaci nevojenských krizových stavů ohrožujících životy lidí.

Tato kultura a morálka, která se postupně rodila ze zkušeností dvou světových válek a desetiletí studené války, již není založena na jakékoliv ideologické představě o (ekonomické, politické a duchovní) univerzalitě, na jejímž základě je třeba v zájmu šťastné budoucnosti sjednotit svět, a to v případě nutnosti i za cenu použití ozbrojené síly. Takový přístup ke světu konflikty spíše násobí než tlumí, neboť směřuje k akumulaci moci včetně moci ozbrojené, legitimuje mnohé formy jejího užití a ústí v totalitě v jejích nejrůznějších variantách. V dnešním nanejvýš diferencovaném a diverzifikujícím se světě jde spíše o pochopení hodnoty plurality, na jejímž základě je možné zajistit soužití nejrůznějších účastníků společenského života.

Úcta k různosti a toleranci, jak ji zde chápeme, není výrazem hodnotového relativismu, který tvrdí, že nelze rozhodnout, jaké hodnoty jsou lepší a nejlepší, či dokonce výzvou ke smíření s negativními mravními a politickými postoji. Závatky a povinnosti zde nejsou popřeny. Naplnění vlastních hodnot však předpokládá uznání rozmanitosti, respekt k právům jiných (která lze, podle W. Welsche, v souhrnu označit jako „právo být jiný“ s tím omezením, že totéž právo nesmí být žádnému upíráno) a snášlivost. Osobní a skupinové zájmy nejsou v tomto případě odmítnuty v zájmu budoucího sjednocení, ale je striktně požadováno vzájemné respektování všech aktérů společenského života, jejich vůle k dialogu o všech sporných otázkách a snaha dospět k porozumění. Naplnění těchto požadavků se samozřejmě ani v dnešním světě neobejde bez moci, včetně moci ozbrojené.

Politické myšlení založené na tomto způsobu uvažování o světě však již moc nespojuje pouze s legální mocí novodobého státu (mezinárodního sdružení států, koalice atd.) a se

zájmy jeho občanů (rasy, třídy, náboženské skupiny ap.), ani nesvazuje legitimitu užití jejích nástrojů absencí z osvíceného rozumu plynoucích hodnot, norem, idejí a ideálů ve společenském dění a osvícensky chápaným pokrokem (budoucností). Legality moci chápe naopak ve vztahu k určité formě organizace (otevřené) společnosti, jež je s to humánně s mocí zacházet, a legitimitu jejího užití zdůvodňuje ohledem na zachování bezpečnosti člověka: důstojnosti lidské osobnosti a trvale udržitelného rozvoje.

Odtud pak vyrůstá politická morálka schopná iniciovat odpovědné jednání občana nejen v hranicích státu, národa, rasy či třídy, ale ve vztahu k povinnosti zajistit bezpečnost člověka vůbec. Staví-li politické myšlení na těchto principech, je možné dosáhnout konsenzu obyvatel země i mezinárodního společenství a světové veřejnosti ve věcech moci s ohledem na různost hodnot, které jednotlivé subjekty uznávají, zacházet s mocí bez zřetele na utilitární zájmy zainteresovaných (účastníků konfliktu, okolních států, velmocí ap.) a v zájmu zachování bezpečnosti a míru dospět včas k prevenci a k řešení krizových situací, aniž by bylo třeba burcovat svědomí nezúčastněných televizními obrazy krveprolévání, koncentračních táborů, masových hrobů a exodu uprchlíků.

Z pozice politického myšlení a morálky, o nichž zde hovoříme, je moc, včetně moci ozbrojené, svázána nejen s povinností usilovat o udržení samostatnosti státu a svébytnosti národa, ale i omezena na tvorbu a ochranu bezpečnosti a míru, tj. jistých vnitropolitických, regionálních a celoplanetárních poměrů, v nichž bude uznána a respektována hodnota plurality v ekonomickém, politickém a duchovním životě společnosti, zavládne tolerance a vůle ke konsenzu a budou voleny lidsky důstojné nástroje řešení konfliktů, jichž se diferencované a diverzifikující se lidstvo nebude moci zřejmě nikdy zcela vyvarovat. Pochopení této funkce ozbrojené moci a odtud plynoucí důstojnosti vojenského povolání však u nás zatím chybí jak v široké veřejnosti, tak i v armádním prostředí. I proto musí být voják kultivován občansky a politicky, a také co se týká ztotožnění se s obecně lidskými hodnotami, neboť jejich naplnění za určitých podmínek garantuje pouze demokratická armáda.

To samo o sobě vyžaduje nejen profesní školení, ale i výchovu vojáka k vnitřní identifikaci s určitým systémem demokratické státní moci a s posláním ozbrojené síly a armády v dnešním světě, stejně jako vysokou úroveň vojenské a občanské i obecně lidské odpovědnosti a uvědomělé kázně, neboť postavení i jednání vojáka jsou zde určeny a omezeny funkcí armádního tělesa ve vztahu k široce chápané bezpečnosti a míru, vnitřními demokratickými principy života armády a požadavkem řídit se v její činnosti humánními pravidly, a to i v případech užití ozbrojených sil. To platí pro armádu občanskou i profesionální.

Zejména s ohledem na tyto mantinely nelze proces kultivace příslušníků armády orientovat pouze profesně: musí mít neustále na zřeteli dotváření občanského a obecně lidského politického a mravního profilu vojáka. Ten je (vedle odpovídající legislativy) zárukou, že se armáda nestane nástrojem politických sil soupeřících o moc či prostředkem prosazování subjektivně motivovaných zájmů a cílů, ale ani prostředím, v němž pokvetou různé formy sociální deviace počínaje šikanou, a že bude také minimalizováno riziko porušování humánních principů tam, kde by byly ozbrojené síly nasazeny. Jen za tohoto předpokladu může být armáda institucí demokratického státu bez rizika jejího zneužití, neboť voják bude vychováván k plnění vojenských povinností a zároveň k šířeji pojeté (občanské a obecně lidské) odpovědnosti než pouze za plnění rozkazu: k dodržování

demokratických a obecně lidských principů a hodnot, jejichž naplňování armáda, v případě nutnosti i prostředky moci, garantuje.

Ohniskem této přípravy je kultivace společensko-vědní. V armádním prostředí směřuje především k výkladu a pochopení otázek týkajících se dnešní situace lidstva, zdrojů ohrožení, problému široce chápané bezpečnosti, politiky, moci, státu a práva, ozbrojeného násilí, války a míru, funkce a postavení armády ve společnosti a vztahu mezi nimi v podobě civilního řízení armády atd. Především v tomto smyslu je voják vychováván jako občan a nositel jisté ideje státní moci. Interpretace všech těchto otázek však není v demokratické armádě (a společnosti) zasažena duchem militarismu (a důrazem na univerzalitu státní moci), nýbrž je prezentována ve vztahu k obecně lidským hodnotám. To je platforma pro formování vojáka jako příslušníka ozbrojených sil a občana, ale především jako člověka ve smyslu svobodné, sebe sama ovládající osobnosti odpovídající za svá rozhodnutí i v krizových situacích.

Každý voják - a důstojník zvláště - je ovšem také reprezentantem státní moci a z tohoto hlediska je posuzován veřejností. Proto musí být připravován nejenom jako „expert na válku“ a „občan v uniformě“, jehož postavení, rozhodování a jednání bude v souladu s jistými obecně lidskými hodnotami, ale i v širokém kulturním rozměru a co se týká pravidel společenského jednání a chování i norem osobního života. To vše je rovněž úkolem armády a podmínkou získání osobní prestiže vojáků a veřejného ocenění armády jako celku, ať už jde o armádu občanskou nebo profesionální. Kritika armády ze strany politiků a veřejnosti je často inspirována právě projevy nízké všeobecné kulturní úrovně příslušníků ozbrojených sil a soustřeďuje se na absenci systematické a cílevědomé obecné kulturní kultivace příslušníků ozbrojených sil v armádním prostředí.

Nebudeme zde diskutovat o tom, nakolik jsou velitelé v tomto směru vybaveni a zda jsou schopni a ochotni se s touto povinností vůči svým podřízeným vyrovnat. Možná, že technicky a ryze velitelsky orientovaná příprava důstojníka k tomu ani nezakládá odpovídající předpoklady. Je však zřejmé, že bez přesvědčení veřejnosti o odpovídající všeobecné kulturní úrovni příslušníků ozbrojených sil armáda autoritu a uznání nezíská. Image armády je závislá nejen na stavu technických a vojenských odborných znalostí a dovedností, ale především na míře identifikace jejich příslušníků s občanskými a obecně lidskými hodnotami a na veřejně projevovaných postojích, návycích a společenském chování vůbec, v nichž se projevuje kulturní úroveň vojáka i armádního prostředí. Každodenní zkušenosti ukazují, že potřeba tímto směrem zaměřené sociální kultivace je nanejvýš aktuální.

Naznačený komplexní přístup k profesní přípravě příslušníků ozbrojených sil vyzvedá jak požadavek jejich oborové způsobilosti a vojenské odbornosti, tak občanské věrohodnosti, lidské odpovědnosti i všeobecné kulturní úrovně. Má-li mít armáda důvěru veřejnosti jako odborně zdatná, potřebám široce chápané bezpečnosti otevřená, demokratickým a humanitním principům věrná a odpovídající kulturní úroveň pěstující instituce, musí vytvořit prostor nejen pro oborovou a specificky vojenskou přípravu svých příslušníků, ale i pro jejich společensko-vědní průpravu a sociální kultivaci v nejširším slova smyslu.

Doc. Dr. Rostislav K o z í l e k , CSc.

Obranyschopnost ČSR v meziválečném období (Vojensko-politické souvislosti)

Jednou z prvořadých otázek, které musel mladý československý stát řešit bezprostředně po svém vzniku, byla otázka zajištění jeho mezinárodní bezpečnosti a obranyschopnosti.

Základním axiomem, z kterého už teoreticky organizace bezpečnosti musela vycházet, byl fakt, že v *případě agrese ze strany velmocí se nemohla republika sama trvale bránit a hlavně ubránit*. Exponovaná geopolitická poloha státu ve středu Evropy přímo předurčovala, že každá vážnější politicko-diplomatická a nevyhnutelně vojenská konfrontace, ale i jakákoliv snaha o změnu poměru sil na kontinentě, se ho musela bezprostředně dotýkat, ba přímo ohrožovat jeho bezpečnost a existenci.

Řešení tohoto složitého problému bylo navíc ovlivněno tím, že republika vznikla v roce 1918 v přímé souvislosti s převratnými světovými událostmi a byla v Evropě novým státním útvarem, který svou existenci musel v mezinárodních vztazích nejen prosazovat, ale i obhajovat.

Jeho vojenská síla, vliv a hodnota, z hlediska organizace bezpečnosti sousedních států, byla velmi relativní, neboť spojenectví s Československem nepřinášelo rozhodující změnu v poměru sil ve střední Evropě vůči velmocem. Navíc, většina sousedů měla vůči čs. státu teritoriální aspirace, snažila se oslabit jeho pozice, resp. ho přímo likvidovat. Na druhé straně je pravdou, že pro některé velmoci (Francie) bylo Československo přitažlivým partnerem z hlediska podpory jejich mocenských zájmů.

Snahy o revizi hranic

Všechny tyto faktory, doprovázené navíc permanentní snahou o revizi hranic, vytvořených na základě mírových smluv, způsobovaly, že Československo prakticky v celém období let 1918-38 existovalo v neustálém stavu ohrožení své bezpečnosti, teritoriální integrity, samostatnosti a suverenity.

Československo, jako většina malých států, zajišťovalo svoji bezpečnost politicko-diplomatickými prostředky a utvářením vojenské síly, odpovídající jeho možnostem. Za rozhodující faktor se vždy považovala především první alternativa, z čehož automaticky vyplývalo, že obrana republiky byla sice závislá na odhodlání politických kruhů, obyvatelstva, jakož i příslušníků národnostních menšin bojovat, ale *jakákoliv naděje na vítězné ukončení konfliktu s velmocí byla podmíněná účinností a efektivností pomoci ze strany jiných mocností*. Armáda se mohla stát rozhodující a vítěznou silou pouze ve středoevropském konfliktu malých států - a i to jen za určitých okolností, ale v žádném případě ne při agresi velmoci.

Základní koncepce čs. bezpečnostní politiky

Při organizaci bezpečnosti patřilo mezi trvalé axiomy, že malý stát nemohl sám utvářet účinné záruky bezpečnosti, tj. prosadit své vlastní koncepce a představy. Tuto otázku mohl řešit pouze v souladu s celoevropským posuzováním uvedeného problému a musel hledat spojení s velmocemi, které měly zájem na udržení jeho bezpečnosti, resp. existence z politicko-diplomatických, strategických, hospodářských, vojenských nebo jiných důvodů. Současně musel mít více shodných cílů s velmocemi, tedy být přinejmenším exponentem zájmů mocností v daném prostoru Evropy.

Základní koncepce čs. zahraniční politiky byla v nejhrubších obrysech obsažena již v Masarykově Nové Evropě, koncipované v poslední fázi války v r. 1918. Snaha budovat samostatnou čs. zahraniční politiku byla vedena po několika liniích:

1. po linii obrany versailleského statu quo,
2. po linii spolupráce ve Společenství národů,
3. po linii budování samostatného československého spojeneckého systému.

Všechny tyto tři základní linie se samozřejmě prolínaly a vzájemně na sebe působily.

Po vzniku československého státu, v říjnu 1918, bylo jeho vojenskopolitické postavení velice labilní. Postrádalo správní i mocenské orgány a nebylo vnitropoliticky ani zahraničněpoliticky upevněno. Národní výbor sice převzal moc na území Čech a Moravy, které bylo osídleno převážně obyvatelstvem české národnosti, ale v pohraničních oblastech osídlených německým obyvatelstvem, na Slovensku a částečně i ve Slezsku byla čs. vláda nucena uznání vlastního státu prosazovat mocensky proti státům sousedním - Německu, Rakousku, Polsku a Maďarsku.

Za vojenské a diplomatické podpory Francie přistoupila čs. vláda od listopadu 1918 k zajišťování státních hranic ještě před jejich definitivním stanovením mírovou konferencí. Československo se této konferenci zúčastnilo jako stát spojenecký, ale své požadavky mohlo obhajovat jen prostřednictvím vítězných dohodových velmocí, na jejichž vztazích, především k poraženému Německu, Rakousku a Maďarsku, závisel do značné míry jeho další zahraničněpolitický vývoj. Jak již bylo naznačeno, při prosazování územních požadavků se čs. diplomacie opírala o podporu Francie a snažila se použitím vojenských prostředků při obsazování požadovaných území postavit mírovou konferenci před hotová fakta.

Představitelé republiky si plně uvědomovali důležitost a význam potřeby silné armády, avšak pro její urychlenou výstavbu zatím nebyly vytvořeny základní organizační ani materiální předpoklady. Jedinou vojenskou mocí, kterou měl stát k dispozici, byli dobrovolníci a postupně se vracející legie.

Pomoc Francie

Vzhledem k tomu, že bylo nutné řešit hraniční otázku urychleně, rozhodla se čs. vláda na návrh ministra zahraničních věcí E. Beneše v polovině listopadu 1918 požádat Francii o vyslání vojenské mise do Československa a tím zároveň urychlit výstavbu čs. armády. 14.2.1919 pak vyvrcholilo úsilí o přijetí francouzské vojenské patronace podpisem československo-francouzské smlouvy, která kodifikovala postavení francouzské vojenské mise v ČSR. Podle této smlouvy měl vrchní velitel francouzských vojsk, *maršál Foch*, *vykonávat i funkci vrchního velitele čs. vojsk a náčelník francouzské vojenské mise, generál*

Pellé, funkci náčelníka hlavního štábu čs. armády. Zároveň, po svém příjezdu do Prahy v únoru 1919, konstitovala mise čtyři oddělení (bureaux) štábního typu: 1. organizační, 2. zpravodajské, 3. operační, 4. dopravní. Úkolem těchto oddělení bylo napomáhat výstavbě československého hlavního štábu. Podpisem smlouvy ze 14.2.1919 a ustanovením celé řady francouzských důstojníků do vedoucích armádních funkcí byl zároveň ukončen zápas o vliv na poválečný vývoj Československa mezi Francií a Itálií, která si na základě zásahu dvou divizí čs. legionářů pod velením generála Piccioneho při obsazování Slovenska činila aspiraci na vyslání vlastní vojenské mise.

Problematika vojenského obsazování českého pohraničí, obsazování Slovenska, jakož i vojenského konfliktu čs. státu s Polskem o Těšínsko je poměrně dobře známa i širší laické veřejnosti. Méně znám je však fakt, že právě při těchto akcích a na základě zkušeností z nich získaných vznikaly v tomto období na operačním oddělení hlavního štábu čs. armády první závažné studie dostávající postupně podobu strategicko-operačních dokumentů.

První operační plány

Operační plány československé armády patřily k nejdůležitějším vojenskopolitickým a vojenskoodborným dokumentům čs. státu. Na jejich zpracování se v souladu s vojenskodoktrinálními názory politického vedení státu a velení armády bezprostředně podílel hlavní štáb čs. armády. *Obsahem operačních plánů bylo všestranné zajištění mobilizace, rozvinutí polní armády a vedení počátečních válečných operací, včetně jejich zabezpečení. Z hlediska politických, ekonomických a vojenských východisek tyto plány přímo i zprostředkovaně odrážely základní vojenskodoktrinální názory čs. státu na přípravu a vedení války.*

Je zcela pochopitelné, že v počátcích naší vojenské výstavby vycházely z francouzské vojenské doktríny a zároveň ukazovaly na úroveň ovlivnění francouzského vojenskoteoretického myšlení válečnými zkušenostmi. S výraznější snahou o vytvoření vlastního uceleného systému názorů na charakter budoucí války, způsoby jejího vedení, vojenskopolitické cíle, výstavbu a přípravu armády a celý komplex otázek souvisejících s politickou a ekonomickou přípravou státu na válku se setkáváme až v polovině 20. let, po odchodu francouzské vojenské mise a zejména pak od roku 1933 v přímé souvislosti s ohrožením čs. státu fašistickým Německem.

Lze konstatovat, že zárodky operačních plánů vznikaly právě v období, kdy čs. stát i za využití branné moci řešil otázku konstituování svých hranic.

Zkušenosti z vojenského konfliktu o Těšínsko, který dlouhodobě negativně ovlivnil vztahy obou zemí, byly využity při tvorbě operačního plánu hlavního štábu v případě konfliktu s Polskem, který dostal označení „P“. Plán byl schválen v listopadu 1920 a v dalších letech byl hlavním štábem pouze operativně korigován a doplňován. Obranně prostoru severního Slezska přisuzovalo velení čs. armády strategický význam. Tento operační prostor totiž tvořil významnou spojnici českých zemí se Slovenskem a umožňoval vstup Moravskou branou do údolí řeky Moravy v úseku, kde Československo mělo nejmenší šířku.

V přímé vojenské konfrontaci s Maďarskem, při začleňování Slovenska do nového čs. státu se rodily a prakticky ověřovaly základní údaje plánu operačního použití čs. armády proti Maďarsku, který dostal krycí označení „H“. Právě tento plán byl v letech 1919-1920

nejdůkladněji rozpracován. To jen potvrzovalo skutečnost, že Maďarsko bylo vedoucími politickými a vojenskými představiteli čs. státu považováno na počátku 20. let za hlavního potenciálního nepřítele ČSR. Neutuchající revizní kampaň v Maďarsku spolu se dvěma pokusy Karla Habsburského o puč v roce 1921 přesvědčovala E. Beneše, jako ministra zahraničních věcí, o hrozícím vojenském nebezpečí z této strany. Proto považoval plán „H“ pro zajištění československé bezpečnosti za prvořadý.

Poražené Německo objektivně nepředstavovalo na počátku 20. let akutní nebezpečí pro čs. stát. Přesto však byly, zřejmě ve druhé polovině roku 1920, vypracovány dvě studie nesoucí označení „Plán N1“ a „Plán N2“. Tyto studie byly koncipovány pro případ **obnovení nepřátelství Německa s dohodovými mocnostmi** a z toho plynoucí možnosti využití čs. armády dohodovými silami.

Varianta „N1“ představovala ofenzivní plán ve všeobecném směru Bayeruth - Bamberg s cílem „spojit se s francouzskými vojsky operujícími v údolí Mohanu a oddělit Bavorsko od severního Německa“. Studie plánu „N2“ v úvodu uvádí, že může být použito kooperace československé armády s armádami dohodových mocností různými směry: buď dle plánu N1, nebo ve všeobecném směru na Berlín.

Vedle těchto studií a plánů byla již v květnu 1920 vypracována a schválena operační směrnice pod krycím názvem plán „B“ (bolševismus), což byl v podstatě souhrn **opatření pro eventuální postup sovětských armád do Polska**.

Všechny tyto studie a plány byly v následných letech dále dopracovávány, upřesňovány a variantně kombinovány.

Po pařížské mírové konferenci bylo zcela zřejmé, že další poválečný vývoj Československa se stal existenčně závislým na vytvořeném versailleském systému, který však svými vnitřními rozpory vytvářel předpoklady pro velmi složité vojenskopolitické postavení Československa. Tyto předpoklady také následující vývoj plně potvrdil.

Pro zahraničněpolitické postavení Československa byla nepříjemná zvláště tendence vytlačování Francie angloamerickým blokem na druhořadé místo v Evropě. Tato tendence se projevovala v celém meziválečném období. Pro Československou republiku však měla právě československo-francouzská spolupráce *vytvořit takový mocenský systém, který by znemožnil Německu, Maďarsku i Rakousku uplatnit vůči Československu jakékoli nároky*. Proto se čs. zahraniční politika orientovala především na Francii a její spojenecký systém s nástupnickými státy, který byl jedním z důležitých prostředků francouzské převahy v Evropě.

Hledání mezinárodněpolitického zajištění

Edvard Beneš, stojící v čele naší diplomacie, si plně uvědomoval negativní důsledky příliš jednostranné orientace ČSR na Francii. Na základě jeho iniciativy došlo k faktickému pokusu o její eliminaci vytvořením spojeneckého bloku s Jugoslávií a Rumunskem. Dne 14. srpna 1920 uzavřela čs. vláda tzv. bělehradskou smlouvu o vzájemné pomoci mezi Československem a Jugoslávií a o tři dny později byl podepsán protokol o vzájemné pomoci i s Rumunskem. Tyto smlouvy, které položily základ Malé dohody, doplnila pak ještě v červnu 1921 smlouva rumunsko-jugoslávská. Počátkem července 1921 byla smlouva rozšířena o zvláštní československou vojenskou konvenci, k níž se koncem července přidružila i vojenská konvence československo-jugoslávská.

Základním obsahem *Malé dohody*, z vojensko-politického hlediska, bylo spojení Československa, Jugoslávie a Rumunska na obranu trianonského míru proti pokusům o jeho narušení ze strany revizionistických a restauračních sil horthyovského Maďarska.

O jistém napětí ve francouzsko-československých vztazích svědčilo i zdoluhavé jednání předcházející podpisu spojenecké smlouvy obou států. V květnu 1923 přijel do Československa francouzský maršál Foch s cílem upevnit československo-francouzskou vojenskou spolupráci a pokusit se o uzavření společné vojenské konvence. Jednání však skončilo nezdarem. Beneš předpokládal, že uzavření vojenské smlouvy s Francií by v tomto období mohlo proti republice popudit Anglii a Itálii, což by v konečných důsledcích vedlo k posílení pozic Maďarska, Rakouska a Polska ve střední Evropě. Proto vypracoval vlastní návrh smlouvy, v němž se snažil vyloučit přímé vojenské závazky ČSR a zároveň hrát o čas. Tento postoj čs. vlády však vyvolal ostrou reakci politických i vojenských kruhů Francie a dokonce hrozilo nebezpečí odvolání francouzské vojenské mise z ČSR.

Československo-francouzská smlouva byla pak nakonec podepsána po dlouhých jednáních až 21. ledna 1924. Obsahovala však pouze všeobecná politická ustanovení a nebyla doplněna tajnou vojenskou konvencí. Na výslovné přání E. Beneše nebyla ve smlouvě zakotvena klauzule o závazné a automatické vojenské pomoci v případě napadení jedné ze smluvních stran.

Přesto však tato smlouva a na ni navazující dohoda o konzultaci hlavních štábů, obsažená v dopisech mezi Benešem a Poincarém z ledna 1924, upevnila vojenské svazky obou zemí. V následujících letech pak Francie podepsala politickou úmluvu s tajným vojenským protokolem s Rumunskem (10.6.1926) a alianční smlouvu bez vojenské konvence s Jugoslávií (11.11.1927).

Všechny tyto smlouvy a jejich vzájemné propojení vytvářely *základy vojensko-politického systému, na nichž byla založena bezpečnost Československé republiky*. Naše smlouva s Francií odrážela blízkost zájmů zahraniční politiky obou států, ale i rozpory a omezení, dané do jisté míry jejich rozdílnými zájmy.

Československo-francouzská vojenská spolupráce měla od počátku vedle politických překážek navíc i celou řadu problémů odborného charakteru. Bezprostřední operační spolupráce a součinnost obou států byla znemožňována teritoriálním oddělením Francie a Československa. Tato skutečnost nutila čs. vládu k opatřením, která by ekonomickou, politickou a vojenskou spolupráci s Jugoslávií a Rumunskem umožňovala samostatnou obranu ČSR do příchodu francouzských vojsk, respektive do doby, než se stane francouzská vojenská pomoc účinnou.

Locarno 1925

Pro další vývoj mezinárodněpolitického postavení ČSR a zajišťování její bezpečnosti měly zásadní význam závěry mezinárodní konference konané v říjnu 1925 ve švýcarském městečku Locarnu. Konference se nestala podle očekávání „prvním krokem k usmíření Evropy“. Nepřijala všeobecné mezinárodní záruky na celý systém versailleských smluv proti Německu. Naopak, *všeobecný garanční systém byl nahrazen systémem územně omezeným, který vypouštěl z garancí právě ty oblasti, které se v následujících letech staly ohniskem válečného napětí*. Podepsaný rýnský pakt potvrzoval status quo na Rýnu, územní uspořádání na východě však konference neřešila. Tím byla zajišťována nedotknutelnost

francouzsko-německých hranic, stranou pak zůstalo zajištění malých národů střední a jihovýchodní Evropy. Přijetí rýnského paktu bylo projevem výrazného oslabení Francie a jejích spojenců, včetně Československa. Československo v Locarnu nezáískalo další záruky bezpečnosti, naopak jeho zahraničněpolitické postavení bylo novými smlouvami oslabeno. Smlouvy s Francií nebyly začleněny do souboru locarnských dohod a Francie je podepsala bez podpory Anglie a USA. Z toho bylo jasné patrné, že Francie svou pomoc Československu proti Německu váže na postoje USA a Anglie, aby se nedostala do izolace ve své velmocenské politice.

Kvalitativně nová zahraničněpolitická situace po Locarnu se odrazila i ve změnách operačních plánů čs. armády. Po odchodu francouzské vojenské mise z klíčových postů přistoupil hlavní štáb k zásadnímu přepracování plánů použití čs. armády v případech konfliktů s Maďarskem a Německem, které se stalo pro ČSR prvořadým potenciálním protivníkem a nejvážnějším ohrožením její bezpečnosti a nezávislosti. Na základě operační směrnice pod označením „II“, kterou zpracovalo 3. oddělení hlavního štábu, byl v prosinci 1925 schválen operační plán „II“. Zatímco návrh plánu předpokládal současný vojenský konflikt Československa s Německem i Maďarskem, konečná operační směrnice vedení války na dvou frontách vylučovala. Konečná varianta operačního plánu „II“ jednoznačně uváděla: „... hlavní nepřítel je Německo, a to jak velikostí, tak i tím, že je nejbližší těm prostorům, které mají pro stát životní důležitost“.

Zahraničněpolitický vývoj ve druhé polovině 20. let vedl ke korekci některých politických východisek operačního plánu „II“. Konference Malé dohody, která proběhla v květnu 1927 v Jáchymově, potvrdila uvolnění svazku malodohodových států, z nichž každý pocítoval ohrožení vlastní bezpečnosti. Československo se cítilo ohroženo Německem a přálo si sblížení s Itálií. Rumunsko hledalo italskou podporu v „besarabské otázce“, zatímco Jugoslávie se cítila přímo vojensky ohrožena Itálií.

V souvislosti s těmito a dalšími problémy se čs. diplomacie pokusila o zlepšení a normalizaci vztahů s Rakouskem a Německem. V květnu 1928 podnikl E. Beneš první neoficiální cestu do Německa a navrhl Rakousku i Německu smlouvu o neútočení. Jednání však nepřinesla úspěch.

Na nové změny v zahraničněpolitickém postavení ČSR reagoval hlavní štáb čs. armády v listopadu 1929, kdy byla přepracována operační směrnice „II“ a byl schválen nový operační plán pro případ válečného konfliktu s Maďarskem s označením „III-A“. Plán byl velmi podrobně zpracován a obsahoval rozsáhlou analýzu s celou řadou variant válečného vývoje. Ve svém celku odrážel dosaženou úroveň operačního myšlení a plánování hlavního štábu čs. armády koncem 20. let.

Na scénu vstupuje Německo

Nástup německých nacistů k moci v roce 1933 představoval rozhodující přelom a vytvářel kvalitativně novou situaci ve vývoji poválečné versailleské soustavy mezinárodních vztahů i zahraničněpolitického postavení Československa. V Německu se k moci dostaly síly, které chtěly násilím, terorem a válkou znovu rozdělit svět a v konečném důsledku snily přímo o světovládě. Cesta k fašistické hegemonii v Evropě vedla přes likvidaci versailleského systému a mocenskopolitického postavení Francie a jejích spojenců ve střední Evropě k přímé vojenské expanzi do Podunají a proti SSSR.

I přes toto zjevné nebezpečí vládnoucí kruhy Velké Británie a Francie podpořily návrh italského diktátora B. Mussoliniho na vytvoření tzv. paktu čtyř z 18. března 1933, čímž daly zřetelně najevo, že si osvojují právo rozhodovat o osudech malých evropských národů. Tato situace výrazně ovlivňovala politiku států střední a jihovýchodní Evropy. V horthyovském Maďarsku, beckovském Polsku, ale i v Jugoslávii, Rumunsku a dalších zemích došlo k posílení reakčních režimů a revizionistických sil, které v obavách, že *západní velmoci nezabrání nacistické agresi, měnily vztah k hitlerovskému státu*. Jejich snaha o tzv. „neutrální politiku“, spočívající v úsilí o normalizaci vztahů s Německem při zachování stávajících dohod se západními velmocemi, nekladla překážky hrozící agresi a otevírala německým nacistům prostor k postupné izolaci Československa.

Tím narůstaly rozpory mezi východoevropskými státy, které vedly až k postupnému formování proti sobě stojících bloků. Z podnětu Maďarska a za účasti Itálie a Rakouska byl v letech 1933–34 vytvořen blok států tzv. římských protokolů, jehož cílem bylo mj. znemožnit spolupráci Rakouska se státy Malé dohody proti Německu. Ke společnému postupu ohrožených zemí nepřispěla ani tzv. balkánská dohoda z února 1934, která sdružovala Rumunsko, Jugoslávii, Řecko a Turecko.

V této situaci se československá zahraniční politika pokusila čelit hrozící izolaci ČSR užší hospodářskou politikou a vojenskou spoluprací s Jugoslávií a Rumunskem v rámci nového organizačního paktu Malé dohody. Tato organizace, oslabovaná vnitřními, především hospodářskými rozpory, však nebyla schopna bez pomoci západních velmocí zajistit bezpečnost Československa. Na slábnoucí vliv Francie a jejího spojeneckého systému reagovalo velmi radikálně beckovské Polsko. 26. ledna 1934 podepsalo, bez předběžných konzultací se spojenci, polsko-německou deklaraci o neútočení. Polská diplomacie usilovala o vytvoření protiněmecky, ale i protisovětsky orientovaného bloku států střední a jihovýchodní Evropy pod vedením Polska. Tento blok měl být zformován po likvidaci Československa a po vytvoření společné polsko-maďarské hranice na území Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny.

Kolektivní bezpečnost verus „appeasement“

Československo, jako malý stát s omezenými lidskými a materiálními zdroji, nebylo schopno se samostatně ubránit agresi velmocí. Z hlediska zajištění své bezpečnosti muselo hledat spojení mezi velmocemi a snažit se zabezpečit svou existenci v souladu s celoevropským řešením tohoto problému. Ve složité situaci 30. let vidělo záruky své samostatnosti v územní celistvosti v rámci systému kolektivní bezpečnosti. S touto myšlenkou iniciativně vystupovala v letech 1933–35 Francie a SSSR. Návrhy tzv. dunajského a tzv. východního paktu měly v Evropě vytvořit základ systému vztahů založených na zásadách kolektivní bezpečnosti a vzájemné pomoci. Z původně široce koncipovaného spojení se však pro odpor Německa, Polska a nesouhlas Velké Británie podařilo uzavřít v roce 1935 pouze francouzsko-sovětsko-československou smlouvu o vzájemné pomoci. Přesto, že se nepodařilo realizovat původní záměry, představovalo nově vzniklé spojení, i přes řadu vnitřních problémů, solidní základ budování kolektivní obrany proti agresi. Účast Československa v tomto systému poskytovala republice takové mezinárodní záruky proti fašistické agresi, jaké neměl v daném období žádný jiný malý stát v Evropě.

Pro následující vývoj v Evropě a pro osud Československa měla však rozhodující vliv jiná tendence. Zároveň s položením základů kolektivní bezpečnosti se v Evropě začala výrazně rýsovat i druhá alternativa řešení problémů míru a odvrácení agrese. Vznikla a postupně se stále více prosazovala politika „appeasementu“ tj. usmířování agresora. Jejím tvůrcem a hlavním realizátorem byla Velká Británie. Už od počátku 30. let se začaly v britské politice prosazovat zásady, že v zájmu udržení míru je nezbytné vést jednání s fašistickými velmocemi a v „rozumné“ míře vycházet vstříc jejich požadavkům. Podle těchto představ bylo *možné mír udržet prostřednictvím ústupků agresorům* na účet jejich obětí. Od poloviny 30. let se této britské politice stále více podřizovala i zahraniční diplomacie francouzská. Po listopadových anglo-francouzských poradách v roce 1937 v Londýně vlády obou velmocí negovaly zásady kolektivní bezpečnosti a vyvíjely přímý nátlak na ČR k dohodě s SdP. Tato skutečnost zásadním způsobem ovlivňovala mezinárodní postavení a bezpečnost Československa.

Vojensko-politické postavení Československa a jeho význam v plánech německého fašismu byl dán především jeho příslušností ke spojeneckému systému Francie a geografickou polohou ve střední Evropě. *Vojenská likvidace Československa* byla jedním z klíčových předpokladů expanze fašistického Německa do jihovýchodní Evropy, vojenského vyřazení Polska a útoku proti SSSR. *Zajišťovala operační spojení německých armád na hlavních strategických směrech* předpokládané expanze a vylučovala nebezpečí, že území ČSR by mohlo být použito jako nástupiště pozemních a leteckých sil do boků a týlu hlavních úderných uskupení.

Komplexní válečný plán obrany

Kvalitativně nová bezpečnostní situace Československa vedla vedoucí politické a vojenské představitelé čs. státu k postupnému přehodnocování zahraničněpolitických a vojenských otázek bezpečnosti a poprvé i k pokusům o sestavení komplexního válečného plánu obrany. Válečný plán představoval komplex legislativních opatření, jejichž cílem byla všestranná příprava na vedení války. Finálním produktem válečného plánu byly směrnice předpokládaných variant počátečních operací na jednotlivých bojištích. Politickým cílem Československa ve válečném konfliktu se podle Vojenské kanceláře prezidenta republiky stala obrana čs. státu v jeho státních hranicích, která měla být od počátku vedena v rámci co nejširší evropské koalice spřátelených zemí v čele s Francií proti Německu a jeho spojencům.

V případě německé agrese proti ČSR hlavní štáb předpokládal vznik evropského válečného konfliktu, připouštěl však i možnost izolované války ČSR s některým ze sousedů, která měla být vedena na základě smluvní spojenecké pomoci s Francií a státy Malé dohody.

Zajištění politické a vojenské spolupráce se spojenci v očekávané koaliční válce proti fašistickému Německu bylo jedním z klíčových problémů vojenské obrany republiky. Zásadní vojenský význam v této souvislosti mělo zachování nezávislosti Rakouska. Po nástupu německého nacismu k moci a podepsání polsko-německé deklarace o neútočení výrazně vzrostl i význam možné vojenské a politické spolupráce se Sovětským svazem, jejímž základem se stalo podepsání spojenecké smlouvy v květnu 1935.

Hlavní štáb československé armády se na základě rozboru vojensko-politické situace v Evropě v první polovině 30. let rozhodl získat potřebný čas k uskutečnění společných vojenských akcí se spojenci proti fašistickému Německu a horthyovskému Maďarsku strategickou obranou.

Jejím vedením si měla československá armáda i za cenu dočasné ztráty území Čech a Moravy zachovat nejen bojeschopnost, ale i nezbytné další podmínky k uskutečnění protiofenzívy ze Slovenska společně se spojenci. Klíčová úloha při řešení tohoto, vojenskoodborného hlediska, nesnadného úkolu připadla rozhodnutí o výstavbě pohraničního opevnění.

Nový systém zajištění hranic

V souvislosti s výstavbou opevnění přistoupil hlavní štáb na podzim roku 1933 i k přípravě reorganizace mobilizované válečné armády a k novému systému zajištění hranic. V souladu s předpokládanou výstavbou opevnění byla válečná armáda rozčleněna na dvě relativně samostatné části, na tzv. armádu krycí a armádu manévrovací. Krycí armáda měla být tvořena v převážné míře z již v míru postavených jednotek, schopných bez většího doplňování záložníky zaujmout sestavu ostrahy a krytu hranic s úkolem chránit průběh mobilizace, soustředění a nástup po mobilizaci organizovaných nových jednotek, tvořících tzv. armádu manévrovací.

Přijetím klíčových dokumentů končila v polovině 30. let jedna etapa vojenských příprav, v níž byly položeny dlouhodoběji koncipované zásady vojenské obrany země. Válečný plán přípravy armády, obyvatelstva a celého státu na vedení obranné války byl plánem komplexním a relativně stabilním, jehož základním posláním byla realizace politických cílů vojenskými prostředky.

Vojenská situace Československa v době přijetí mnichovského diktátu byla velmi složitá, ne však beznadějná. Byla jedním z důležitých faktorů, které ovlivňovaly nejen kapitulační rozhodnutí československé vlády, ale i vývoj v celé Evropě. Dnes je již všeobecně uznávanou historickou skutečností, že vojenská situace Československa nebyla hlavní příčinou jeho kapitulace.

Použité prameny:

1. Anger, J.: Mnichovská kapitulace, In: Historie a vojenství, 1988, č. 4.
2. Anger, J.- Pech, P.: Plány použití buržoazní čs. armády v letech 1918-1938 I.-III., In: Historie a vojenství, 1985, č. 4,5,6.
3. Beneš, E.: Boj o mír a bezpečnost státu, Praha 1934.
4. Mars, A.: Krach francouzsko-československých vztahů, In: ČsČH, 1958, č. 1.
5. Vávra, V.: Francouzská vojenská mise v ČSR I.-II. In: Historie a vojenství, 1987, č. 1 a 3.
6. Dvacet let čs. armády v osvobozeném státě. Praha 1938.
7. Vojenské dějiny Československa III., NV, Praha, 1987.
8. VHA, MNO-HŠ, 1. oddíl, r. 1920.
9. VHA, MNO-HŠ, 3. oddíl, r. 1925 a 1929.
10. VHA, UKPR, taj., r. 1933.

Ing. Antonín Svěrák

Podíl civilistů na řízení obrany

Demokratická kontrola ozbrojených sil ve Velké Británii

Se změnami na politické a bezpečnostní scéně Evropy po skončení studené války těsně souvisejí rozsáhlé strukturální a organizační změny v ozbrojených silách nejen nových kontinentálních demokracií, ale také členských států Severoatlantické aliance. Současná a potenciální rizika a výzvy staví náročné úkoly v oblasti obrany zejména před státy střední a východní Evropy, jejichž armády se zcela zásadně transformují jednak z hlediska vnitřních potřeb a možností, ale také z pohledu přibližování se standardům platným v NATO. Jednou ze zcela nových záležitostí, se kterými se postkomunistické země v obranné sféře postupně vyrovnávají, je masivní růst podílu civilního řízení na obraně a demokratická (civilní) kontrola ozbrojených sil. Vyspělé atlantické země mají tyto problémy již z velké míry zvládnuty, a proto kompetentní činitelé i teoretikové teritoria střední a východní Evropy hledají v jejich relevantních systémech příslušná naučení a zkušenosti. Příkladná v tomto směru je bezesporu Velká Británie.

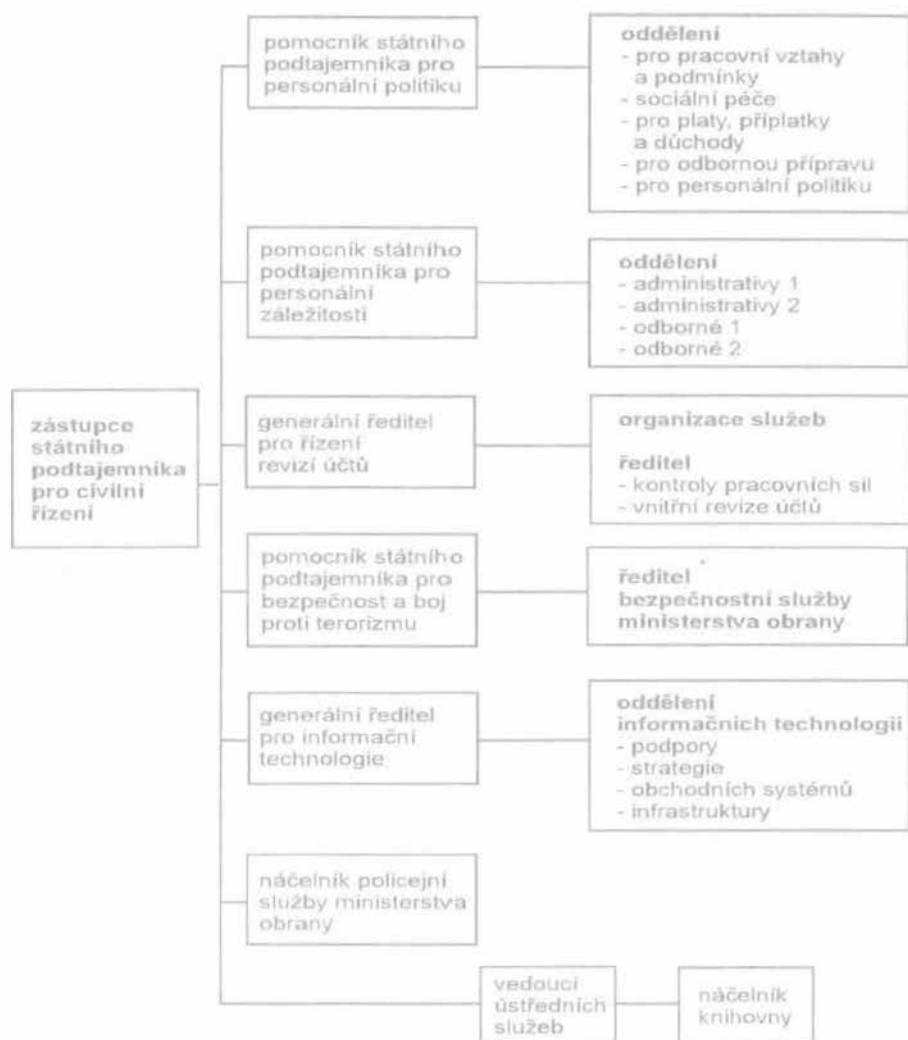
Vláda a ministr obrany

Základ civilního řízení v obranných záležitostech ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska tvoří *de iure* i *de facto* vládní kabinet¹⁾. Je zodpovědný za přijímání koncepčních a strategických rozhodnutí týkajících se obrany a ozbrojených sil. Rozhoduje také o nasazení britských vojenských kontingentů *out of area*, tj. mimo území Velké Británie nebo relevantních politicko-vojenských uskupení, ve kterých Velká Británie působí. Britská vláda rovněž rozhoduje o přidělení zakázek vojenského, ale i civilního materiálu pro armádu. Jakákoliv pochybení v tomto ohledu mají za důsledek přísná vyšetřování a mohou být i důvodem pro demisi člena kabinetu, jako tomu bylo např. ve druhé polovině 80. let, kdy kvůli aféře o dodávkách vrtulníků americké firmy Sikorsky odešel z funkce tehdejší ministr obrany Heseltine.

I když tedy zásadní rozhodovací pravomoc v otázkách obrany ve Velké Británii spočívají na vládě, přímo zodpovědným za realizaci kabinetní politiky v obranných otázkách včetně ryze vojenských je ministr obrany - státní tajemník obrany. Již tradičně bývá funkce ministra obrany (výhradně civilisty) ve Velké Británii velmi vysoko ceněna. Těsně spolupracuje s ministrem zahraničních věcí. (Není neobvyklé, když stane v čele tohoto ministerstva, což je i příklad M. Rifkinda, ze kterého se v roce 1995 stal ze státního tajemníka obrany ministr zahraničních věcí.)

Ministr obrany - státní tajemník obrany - řídí ministerstvo obrany (vrchním velitelem ozbrojených sil je v současnosti ovšem královna) a plně se za jeho chod odpovídá vládě a parlamentu. Spolu s ním další civilisté - státní ministr pro ozbrojené síly, státní ministr pro nákup výzbroje a *stálý státní podtajemník*. Ten, na rozdíl od jmenovaných ministrů rezortu obrany, kteří v parlamentu zastupují konkrétní politickou stranu (jsou členy Dolní

sněmovny) *vykonává funkci nezávisle na výsledcích voleb*. Je nejvyšším státním úředníkem v obranném rezortu, jenž *zajišťuje*, při změně obsazení funkce ministra obrany jinou politickou stranou, *kontinuitu v realizaci přijatých vládních opatření, týkajících se obrany království*.

Obr. 1: Civilní řízení

Ve Velké Británii platí pro příslušníky ozbrojených sil, ať již pro vojáky z povolání (Velká Británie má plně profesionální armádu) či civilní zaměstnance, kromě tří jmenovaných ministrů, přísný zákaz jakýchkoliv aktivit v politických stranách. Pokud se již některý z nich rozhodne kandidovat ve prospěch některé z politických stran, obvykle se své funkce vzdá již při nominaci a nečeká až na to, jak volby dopadnou, resp. bude-li

zvolen. Za vážný prohřešek proti profesionální etice je považováno např. i veřejné vyjádření se ke sporným politickým problémům vojenským či civilním příslušníkem armády. Je však nutné podotknout, že v těchto záležitostech jsou ve Velké Británii mnohem konzervativnější než v jiných atlantických zemích, o státech středovýchodního regionu ani nemluvě. Zde jsou civilní zaměstnanci běžně členy různých politických stran, vládních i opozičních, a často v jejich prospěch v rámci armádních mechanismů a činností nepokrytě lobují.

Chtěl bych zvýraznit ještě jednu důležitou úlohu, kterou z titulu své funkce ministr obrany - státní tajemník obrany - vykonává. Je předsedou Rady obrany, která ovšem v britských podmínkách má trochu jiné pojetí, než jak ji většinou chápeme v České republice, tj. jako orgán i mezirezortní²⁾.

Ministerstvo obrany

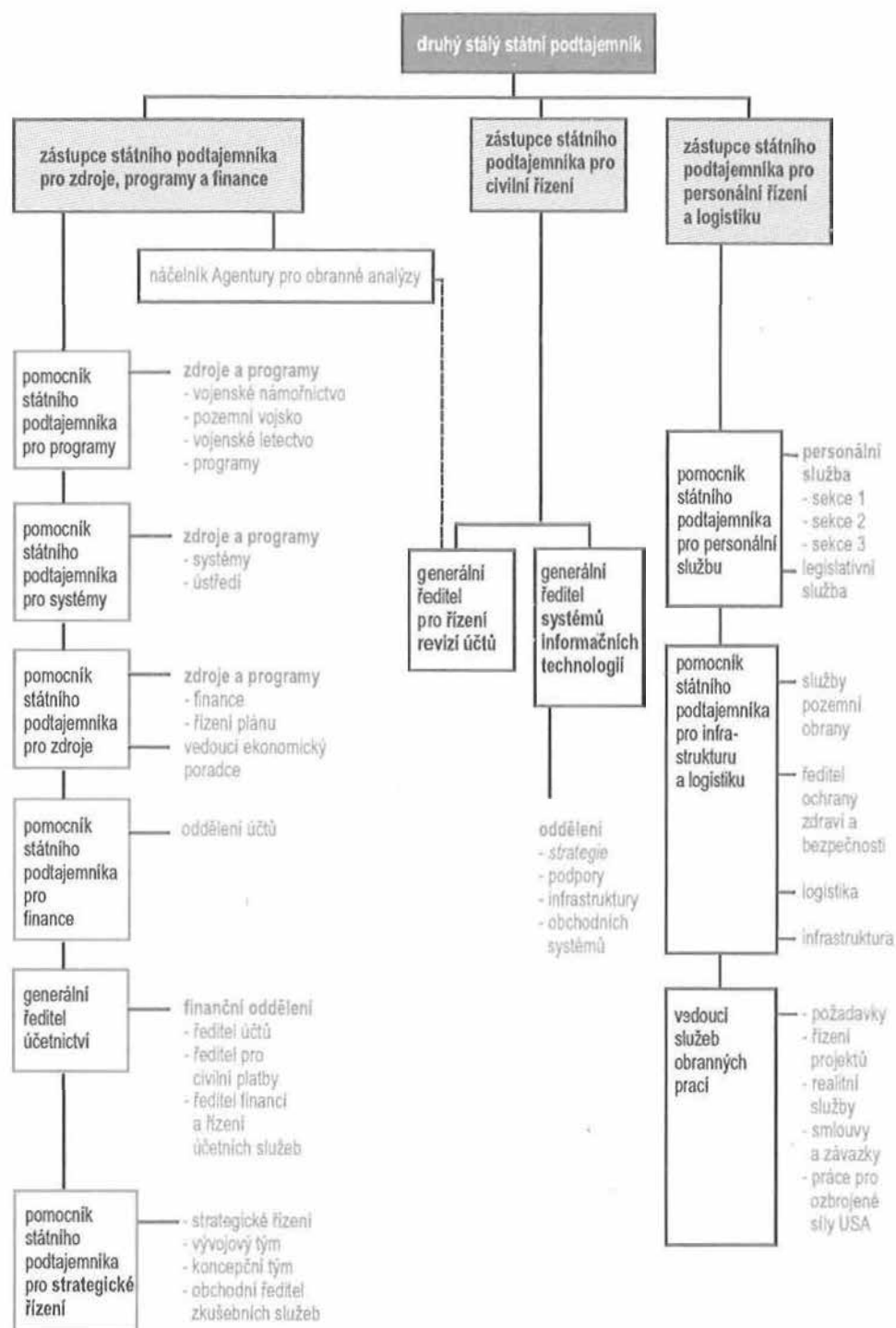
Britské ministerstvo obrany - jako ve většině západních zemích - je vrcholným řídicím orgánem pro celý rezort obrany. V praxi to znamená, že působí ve třech základních funkcích, a to jako:

- ▲ orgán strategický, koncepční a rozpočtový,
- ▲ administrativní štáb pro všechny druhy ozbrojených sil (personální záležitosti, logistika, infrastruktura),
- ▲ ústřední operační štáb.

Velká Británie a další státy Severoatlantické aliance argumentují pro tento systém (v jiném je oddělena část tzv. administrativně-správní a politická od ryze vojenské, tj. od orgánů velících vojskům) především pružnějším a efektivnějším politickým řízením, což - lapidárně řečeno - znamená rychlejší cestu od politického rozhodnutí k vojenské realizaci. Podle vedení britského ministerstva obrany právě tento systém zaručuje rychlejší nasazení vojenských jednotek do mnohonárodních operací, jako tomu bylo v případě války za osvobození Kuvajtu nebo na Balkáně v rámci sil IFOR.

Uvedené tři hlavní funkce ministerstva obrany také implicitně ovlivňují jeho strukturu³⁾ a rozdělení rolí jako orgánu politicko-správního a řídicího a jako orgánu velení. V prvním případě jsou hlavní vedoucí funkce obsazovány zpravidla civilisty, ve druhém logicky vojáky či funkcionáři s vojenským vzděláním. Není však výjimkou, když civilní funkcionář je nadřazeným vysokým důstojníkem a třeba i generáloví. Samozřejmě musí projít celkem striktně a jednoznačně stanovenou civilní, respektive politickou kariérou, jako je tomu v případě vysokých vojenských funkcionářů. Civilisty (s relevantním vzděláním a odpovídající praxí) jsou obsazovány zpravidla funkce *zástupce státního podtajemníka pro civilní řízení* (jeho kompetence viz obr. 1), tiskového tajemníka, hlavního vědeckého poradce, náčelníka pro materiální zabezpečení.

Typickým pro britský model řízení ozbrojených sil je tedy vyvážený podíl civilistů a vojáků na vedoucích ministerských postech⁴⁾. Hlavními odbornými poradci ministra obrany - státního tajemníka obrany - jsou opět vojenský - náčelník štábu obrany a civilní - stálý státní podtajemník. Oba jsou na stejné úrovni, zaměření náčelníka štábu je vojenskoprofesionální, technické a operační, státní podtajemník odpovídá za otázky politického, administrativního a finančního charakteru. Mantinely zájmu nejsou vymezeny oblastmi zodpovědnosti, naopak se prolínají a jsou mnohdy těsně provázány.

Obr. 2: Úřad pro řízení a rozpočet

Výkonným orgánem náčelníka štábu obrany je štáb obrany, stálý státní podtajemník má zase k dispozici Úřad pro řízení a rozpočet, který řídí *druhý stálý státní podtajemník* (obr. 2). Proti dosavadním praktikám, např. v AČR, pracuje značný počet civilistů na štábu obrany, naopak v Úřadu pro řízení a rozpočet působí minimum vojáků. Vysoce kvalifikovaný civilní personál je hlavně angažován ve finanční administrativě, personálním a školském managementu, při získávání vojenského materiálu, ale také v politické prezentaci ministerstva, na úrovni vojenských mezinárodních jednání, ale rovněž na řešení zásadních koncepčních otázek, třeba i při novelizaci a korekci některých otázek obranné strategie. Britské ministerstvo obrany již delší dobu klade důraz na tzv. *defence communities* uvnitř rezortu. Znamená to, že podporují společné aktivity pracovníků, zejména civilních, zabývajících se otázkami obrany v celé její škále problémů. Od konkrétních restrukturalizačních a strategických změn až po např. vztahy armáda - společnost. Britské ministerstvo obrany ale také vynakládá značné finanční prostředky na podporu mimorezortních orgánů a institucí, zabývajících se obrannou problematikou. V jiných státech NATO jsou k takto komplexně pojaté bezpečnostní a obranné problematice zase pořádány ad hoc semináře a workshopy⁵⁾.

Civilisté na britském ministerstvu obrany jsou upřednostňováni na ekvivalentních funkcích i vzhledem k nižším finančním nákladům na ně a také proto, že většinou pracují v daném oboru a na dané funkci déle než daleko více fluktuující vojáci, a tudíž mají vyšší profesionální teoretické a praktické zkušenosti a návyky než jejich vojenští kolegové.

K současnému modelu podílu civilistů na řízení obrany na úrovni vlády a ministerstva se Britové dopracovali, jak sami uvádějí, po dlouhých čtyřiceti letech, po obdobích hledání i omylů. Paralelně se snižováním počtu ozbrojených sil dochází v současnosti i na civilní zaměstnance. Rovněž se uskutečňují přesuny, někdy i velkých administrativních celků mimo Londýn, kde je záměr ponechat hlavně instituce a orgány, zabývající se koncepčními a strategickými otázkami. Mimo hlavní město se umísťují zařízení detailnější exekutivy.

Parlament a kontrola ozbrojených sil

Konečná moc britského parlamentu patří Dolní sněmovně⁶⁾. Její poslanci se zabývají obrannými záležitostmi na pravidelném ročním plenárním zasedání, případ od případu řeší další závažné otázky, týkající se bezpečnosti království a spojeneckých závazků a aktivit. Systém parlamentních rozprav k otázkám bezpečnosti a interpelací je srovnatelný s postupně se rozvíjícím systémem, uplatňovaným v České republice. Navíc ale **ministerstvo obrany odpovídá na dotazy veřejnosti stran obrany, bezpečnosti, ale také služby v armádě, adresované parlamentu. Za tímto účelem pracuje na ministerstvu samostatné oddělení.**

Ve vztahu k vojenskému rozpočtu je zajímavé, že parlament za několik posledních desetiletí nikdy neodmítl nebo nesnížil vládou navrhované výdaje na obranu. Je to ovšem v jeho pravomoci, podobně jako např. otázka budoucnosti britských prostředků jaderného napadení.

Konkrétně britský parlament kontroluje (dohlíží) na obranné záležitosti prostřednictvím dvou výborů. **Výbor pro obranu** je složen z poslanců všech politických stran (s výjimkou ministrů). Sleduje vládní obrannou politiku, prostřednictvím masmédií oslovuje relevantní

ministry a vysoké státní a vládní úředníky. Je důležité, že své závěry veřejně a pravidelně publikuje. **Rozpočtový výbor** provádí zase tzv. kontrolu librou a může někdy výrazně ovlivnit strukturu a výši čerpání vojenského rozpočtu.

Parlament Velké Británie může vzhledem k obraně zjišťovat, radit a navrhopvat, kritizovat, ba případným odmítnutím finančních fondů dokonce i částečně řídit. Výkonná moc, ale současně i odpovědnost však plně náleží ministru obrany - státnímu tajemníkovi obrany. Pouze on může navrhopvat a rozhodovat o zásadních bezpečnostních a obranných koncepcích a jejich realizaci.

Závěrem bych chtěl zvýraznit jednu věc, která v řešené problematice hraje ne nepodstatnou úlohu. Totiž jestli ozbrojené síly jsou plně profesionální, nebo jestli jsou doplňovány na základě všeobecné branné povinnosti. Tato skutečnost ovlivňuje především na horizontální, ale také na vertikální úrovni podíl civilistů na řízení obrany a realizaci odpovídajících rozhodnutí. Je zřejmé, že **růstem profesionalizace armád se zvyšuje i podíl její civilní části**. Ukazuje se také, že dobrovolnická britská armáda je legislativně lépe ošetřena než její partnerské armády, doplňované smíšeným způsobem a rovněž lépe vnímána veřejností než tam, kde velká část branců je na vojnu rekrutována většinou nedobrovolně na základě zákona sice repektovaného, ale neztotožněného nejen samotnými povolanci, ale i jejím širokým rodinným a společenským okolím.

Poznámky:

- ¹⁾ Vládu sestavuje politická strana, která získá většinu křesel v Dolní sněmovně. Počet jejích členů se pohybuje okolo 20 ministrů.
- ²⁾ Britskou Radu obrany vedle ministra obrany - státního tajemníka obrany dále tvoří ministr pro ozbrojené síly, ministr pro nákup výzbroje, stálý státní podtajemník, náčelník štábu obrany, jeho první zástupce, náčelníci štábů druhů ozbrojených sil, náčelník pro materiální zabezpečení, hlavní vědecký poradce a druhý stálý státní podtajemník. Kromě „velké“ Rady obrany fungují ve Velké Británii dále Rada vojenského námořnictva neboli Rada admirality, Rada pozemního vojska, také generálního štábu, Rada vojenského letectva a Rada pro nákup výzbroje. Tato diverzifikace je pravděpodobně reliktem z dob před rokem 1964, kdy ve Velké Británii existovala v rámci obrany řada ministerstev, např. podle druhů ozbrojených sil.
- ³⁾ Vrcholnými orgány ministerstva obrany jsou štáb obrany, štáby druhů ozbrojených sil, obranné zpravodajství, Úřad hlavního vědeckého poradce, Úřad pro řízení a rozpočet, Správa materiálního zabezpečení.
- ⁴⁾ K 1.9.1996 měla Velká Británie celkem 231 800 vojáků a 129 200 civilních zaměstnanců. Pro srovnání: ke stejnému datu bylo v rezortu obrany ČR ve skutečnosti 27 136 vojáků z povolání, 34 876 vojáků základní služby a 27 154 civilních zaměstnanců.
- ⁵⁾ V ČR se v tomto pojetí a navíc na mezirezortní úrovni zabývá bezpečnostními a obrannými otázkami pouze Ústav mezinárodních vztahů. Rezort obrany relevantní institucí nedisponuje, což se negativně projevuje nejen při hledání vhodných modelů a variant řešení různých obranných teoretických problémů, ale i na mezinárodní diskusí bezpečnostněpolitické teoretické scéně.
- ⁶⁾ Dolní sněmovna má 635 poslanců volených obyvatelstvem prostou většinou hlasů na funkční období 5 let. Sněmovnu lordů tvoří lordi světské (peerové), kteří jsou buď dědiční nebo jmenováni králem na doživotí, právní lordi (law lords) a lordi duchovní (dva arcibiskupové a 24 biskupů anglikánské církve), má kolem 1000 členů. Sněmovna lordů nemá právo zamítnout návrh zákona, může ho jen pozdržet o jeden rok.

Seznam použité literatury:

- **Bebler, A.:** Die Entwicklung der zivil-militärischen Beziehungen in Mittel - und Osteuropa. NATO Brief, 1994, č. 4, s. 28 - 31.
- **Democratic Control over Security Policy and Armed Forces**, Institute of International Relations, 1995.
- **Občanské řízení ozbrojených sil ve Spojených státech**, Embassy of the United States of America, United States Information Service Regional program Office, 1994, Vienna.
- **Rose, Ch.:** Democratic Control of the Armed Forces. NATO Review, 1994, č.5, s. 13-17.
- **Statement on the Defence Estimates 1996**, HMSO London 1994.

***Jaký význam přikládají USA budoucnosti programu Partnerství pro mír?
Partnerské země stěží pokryjí náklady na své individuální programy.***

Ano. Je to vážná otázka. Odpověď na ni mají ve Washingtonu. Nicméně se domníváme, že partnerství by mělo být stálým a důležitým rysem života v Evropě, který dá možnost všem zemím euroasijského prostoru a Severní Ameriky sdružit se k akcím sahajícím od záchranářských kroků až po operaci v Bosně. Nikdy jsme partnerství nechápali jen jako cestu k přípravě členství v NATO.

Čím je možné partnerství posílit?

Větší měrou společného plánování a cvičení. Existuje mnoho námětů a některé ani nevyžadují náklady. Bylo by například možné mít nějakou formu konzultativního uspořádání mezi členy NATO a zeměmi, které členy jednou chtějí být. Už nyní nabízí partnerství konzultace 16 + 1, kdy kterákoli země, která cítí, že by mohla mít bezpečnostní problémy, může požádat o setkání s Radou Aliance.

*Z rozhovoru s americkou velvyslankyní v ČR
paní Jenonne Walkerovou, Právo 7. 10. 1996*

Nová Severoatlantická aliance (Představa a žádoucí vývoj)

Spolkový ministr obrany Volker R ü h e si představuje svobodnou a sjednocenou Evropu v trvalém svazku se Spojenými státy, který slouží bezpečnosti Evropy, ale také společným zájmům mimo Evropu. Popisuje vývoj nové Severoatlantické aliance a svoje pochopení úlohy Spojených států.

Uveřejňujeme výtah z jeho projevu, předneseného 30. dubna 1996 ve Washingtonu. Výtisk byl umožněn s laskavým svolením redakce čas. Reader Sicherheitspolitik, vydávaného Spolkovým ministerstvem obrany a uveřejněným v dodatku č. 6/96, kap. VIII., s. 41-48.

Čím více se vzdalují bouřlivé dny, v nichž padla berlínská zeď, tím více jsme si vědomi toho, že skutečně žijeme v nové epoše. Severoatlantická aliance vykonala v uplynulých pěti letech velkou práci. Nově definovala mír a bezpečnost pro Evropu a převzala nové strategické úkoly. Aliance se projevila jako přizpůsobivá a reformovatelná, plná vitality a pružnosti. Je magnetem pro naše sousedy na východě, kteří se na tom všem chtějí podílet. Duch Severoatlantické aliance odpovídá nové epoše. Avšak její struktura je stále ještě zaměřena spíše na překonané požadavky studené války než na před námi ležící problémy a nové úkoly, a to:

- četná, rozmanitá a složitá bezpečnostní rizika, krize a konflikty ležící pod prahem kolektivní obrany - především na periferii, určitě ne v centru Evropy,
- integrace nových členů, při níž musíme uvést jejich očekávání a potřeby do správného vztahu ke spolupráci s jinými zeměmi, zvláště s Ruskem.

Základní přeměny bezpečnostních podmínek vyžadují reformovat politické a vojenské struktury Severoatlantické aliance. Potřebujeme společnou představu o novém strategickém obsahu a o nových úkolech Aliance jako základ pro cílevědomě zaměřený proces přizpůsobení. Stručně, potřebujeme novou vizi, novou představu, která by nás měla vést.

Představa

Měli bychom definovat, čeho chceme společně dosáhnout. Američané k tomu rádi používají pojmu „*vision thing*” - projekt budoucnosti. Mou představou o transatlantickém projektu budoucnosti je svobodná a sjednocená Evropa v trvalém svazku se Spojenými státy, partnerství rovného s rovným, které slouží bezpečnosti v Evropě, avšak také společným zájmům mimo Evropu.

■ Integrací omezit riziko

Filozofie, která je základem tohoto projektu, je stejně důležitá jako projekt samotný. Doba „*balance of power*” (rovnováhy sil) v Evropě minula. Včerejší nepřítel zmizel. Na místo něho existuje dnes mnoho rizik. Dnešní nepřítel se jmenuje „*nestabilita*” - a naše

odpověď nemůže spočívat v rovnováze vojenských potenciálů, nýbrž musí být zaměřena na politickou integraci. Stabilita vyžaduje zdravou společnost, v níž jsou respektována lidská práva, fungují demokratické struktury a vzrůstá svobodné tržní hospodářství. Situace na Balkáně, na Kavkaze, na Blízkém východě anebo v severní Africe ukazuje, že historie dosud neskončila. Hluboce zakořeněné etnické, náboženské a nacionalistické síly mohou vyústit do ničivých konfliktů. Jestliže k tomu přistoupí nebezpečí dalšího rozšiřování zbraní hromadného ničení, může nás takový vývoj všechny ohrožovat. Aliance proti tomu potřebuje všeobecnou politickou strategii; v ní mají vojenské možnosti svůj specifický význam - pro podporu stability stejně jako pro omezování nestability. To platí nejen pro střední a východní Evropu, nýbrž také pro středomořský prostor. Stabilita na jihu je stejně důležitým úkolem jako stabilita ve střední Evropě. Na podpoře všech členských států Severoatlantické aliance pro integraci středoevropských států do západních struktur můžeme stavět jen tehdy, když přesvědčíme svoje jihoevropské spojence o tom, že jejich strategické zájmy jsou respektovány stejnou měrou.

■ Společné zájmy Spojených států a Evropy

Tento politický přístup obsahuje zcela jiný strategický způsob nazírání a zcela jinou logiku než byly ty, jimiž jsme se řídili během studené války. Naše filozofie je založena na premise, že Spojené státy a Evropa mají společné životní zájmy, které vyžadují a umožňují novou transatlantickou vazbu. Zbigniew Brzezinski a jiní vyjádřili podstatu této filozofie v koncepci „dvojitého rozšíření“: Aliance se musí jednak otevřít novým demokraciím na východě. Avšak musí také rozšířit svoje funkční poslání a svoje spektrum úkolů. A obojí se musí uskutečnit současně. Jim Thomson od firmy RAND-Corporation jednou položil tuto otázku: Kdyby Severoatlantická aliance neexistovala, musili bychom ji nově vynalézt? Moje odpověď zní: Přirozeně! Všechno ostatní by bylo nerozumné. Bylo by pošetilé vzdát se prospěchu, možností a výhod, neboť již máme funkceschopnou, osvědčenou a plodnou Alianci s obrovskými možnostmi. Nemusíme začínat od začátku, nýbrž můžeme vycházet z toho, co se osvědčilo, dále to rozvíjet, modernizovat a přetvářet, aby to odpovídalo požadavkům naší doby.

■ Výzvy pro novou Severoatlantickou alianci

Pokud se jedná o novou Severoatlantickou alianci, leží před námi čtyři úkoly:

- ▲ Musíme vytvořit svobodnou a sjednocenou Evropu - otevřením Severoatlantické aliance a Evropské unie na východ - a přitom současně rozvíjet nové kooperativní partnerství s Ruskem.
- ▲ Musíme pokračovat ve strukturální reformě Aliance, která přichází se strategickým otevřením na východ a jih.
- ▲ Musíme rozvinout Evropu ve skutečnou politickou unii hodnou toho jména, v unii, která může být věrohodným a kompetentním partnerem Spojených států, a to v politickém, ekonomickém a strategickém ohledu.
- ▲ Konečně musíme zlepšit akceschopnost Evropy a dosáhnout toho, aby byla tato schopnost reálná a zřejmá. Čím lépe se nám to podaří, tím věrohodnější budeme jako partner a tím dříve získáme americkou účast (*engagement*) v Evropě a pro Evropu.

Každý z těchto úkolů je již sám o sobě dostatečně obtížný. Řešit všechny čtyři současně a ve vzájemném kontextu není žádným jednoduchým úkolem pro bezpečnostní politiku.

Budování nové Severoatlantické aliance

Mnozí vědí, že jsem rozhodným zastáncem rozšíření Severoatlantické aliance - nebo, jak je raději označuji, otevření Aliance na východ.

Když se historikové zabývají počátky diskuze o rozšíření, ukazuje se, že téměř všem z prvních zastánců šlo především o to, **stabilizovat mladé demokracie střední Evropy** integrací a napomoci jim na jejich cestě do sjednocené a svobodné Evropy.

Naším cílem je **přenést na východ ty hodnoty a instituce, které nám v západní Evropě umožnily překonat dědictví konfliktů a rozdělení**. Tento přístup není zaměřen proti nikomu. Nepředstavuje ani žádnou expanzivní strategii. Aliance spíše reaguje na legitimní právo všech evropských zemí samy si zvolit bezpečnostní struktury odpovídající jejich potřebám. Potřeba odpovídá oprávněnému požadavku národů, které byly dlouho utlačovány a jimž byla po desetiletí odnímána přirozená práva na svobodu, demokracii a tržní hospodářství. Klíčovou otázkou však je: Zůstane Západ uzavřenou společností, nebo jsme otevření pro země, které byly v minulosti uměle vyloučeny? Udržovat dnes Severoatlantickou alianci uzavřenou by bylo nepolitické, nehistorické a nemorální.

■ Západní Evropa musí exportovat stabilitu

Stabilita v Evropě je v zájmu všech. Nikdo by neměl zapomínat, jaké osudové následky měla nestabilita v tomto regionu jen v našem století. Na jeho konci je nutno nalézt na tuto výzvu trvalou odpověď - a to tím, že středoevropským zemím umožníme to, co naléhavě potřebují a o co usilují: návrat do Evropy.

Otevření Aliance na východ odpovídá životnímu zájmu Německa. Nikdo nemusí být strategickým géniem, aby to pochopil; postačí pohled na mapu: není natrvalo udržitelné, když je východní hranice Německa hranicí mezi stabilitou a nestabilitou v Evropě. Východní hranice Německa nemůže zůstat východní hranicí Evropské unie a Severoatlantické aliance. *Buď budeme exportovat stabilitu, nebo nestabilita „přijde k nám“.*

■ Proces rozšiřování je nezvratný

Aliance jednala správně; přijala rozhodnutí otevřít se novým členům. Proces rozšiřování započal. Probíhá postupně, neustále, transparentně, a je nezvratný. Od vrcholného setkání Severoatlantické aliance 1994 jsme položili mnoho „milníků“. V prosinci 1996 Severoatlantická rada rozhodne o dalších krocích. Rok 1997 bude určitě napínavým rokem. Naši přátelé a partneři v mladých demografiích ve východní Evropě se přitom mohou na nás spolehnout. Americký ministr zahraničí to ve své pozoruhodné řeči 20. března 1996 v Praze formuloval velmi jasně: „Postupujeme rozhodně kupředu. Severoatlantická aliance se zavázala, že přijme nové členy; nesmí a nechce nové demokracie natrvalo nechat sedět v čekárně. Rozšíření Severoatlantické aliance se rozeběhlo a uskuteční se.“

Až dozraje čas pro rozhodování o tom, kdo a kdy, budeme se řídit především politickým profilem uchazečů o vstup. Naše rozhodování se ovšem nesmí zastavit u prvních kandidátů. Potřebujeme obsáhlou koncepci, která bude vedle integrace prvních nových členů zahrnovat také rozšířenou spolupráci s jinými. Program Partnerství pro mír k tomu obsahuje ještě rozsáhlý potenciál narůstání. Musíme však také vzít v úvahu a využít skutečnost, že existuje

koncepční souvislost, inherentní vzájemný vztah mezi rozšiřováním Evropské unie a Severoatlantické aliance, včetně synergických důsledků a implikací, které celé střední Evropě dodávají evroatlantickou perspektivu. I když některé země vstoupí do Severoatlantické aliance dříve než jiné, musí být od začátku jasné, že ostatní země zůstávají další částí tohoto procesu.

Severoatlantická aliance budoucnosti, jak si ji představují, zajišťuje tudíž stabilitu v Evropě - stabilitu, která je v zájmu Ruska stejně jako v našem vlastním zájmu. Místo Ruska je jasné: přejeme si Rusko, které bude mít se svými reformami úspěch, *Rusko, které bude privilegovaným strategickým partnerem Aliance*. Jako člena si neumím Rusko představit. K tomu je tato země, rozkládající se téměř po polovině zeměkoule, prostě příliš velká a příliš odlišná. Také si neumím představit, že by Aliance byla připravena rozšířit záruku kolektivní obrany podle článku 5 Severoatlantické smlouvy až na východní a jižní hranice Ruska. K tomu je otázkou, zda má Moskva skutečně zájem na tom, aby převzala závazky spojené s členstvím - například, zda by byla ochotna podřídit se zásadě konsenzu.

■ Strategické partnerství s Ruskem

Avšak umím si Rusko velmi dobře představit jako blízkého, aktivního a váženého partnera Aliance, jako zemi, s níž chceme navázat strategické partnerství. Rusko může být významným přínosem ke kooperativní bezpečnostní struktuře, kterou potřebujeme pro bezpečnost v Evropě a jejím okolí. Avšak je přirozeně věcí ruského vedení a obyvatel země, aby učinili správnou volbu.

Aliance nabídla Rusku privilegované partnerství na základě smlouvy nebo charty mezi Severoatlantickou aliancí a Ruskem, aby byla tato země aktivně zapojena do evropské bezpečnostní architektury. To je něco úplně jiného než vyloučení z evropských záležitostí. V Bosně působí Severoatlantická aliance a Rusko úzce spolupracuje. Doufám, že to není žádná jednorázová záležitost, nýbrž počátek trvalého a stabilního vztahu. Spolupráce členských států Severoatlantické aliance a nečlenských států v bývalé Jugoslávii již ukazuje v malém, co bude znamenat bezpečnost Evropy ve velkém v budoucnosti.

Strukturální reforma Severoatlantické aliance

Od londýnských rozhodnutí v roce 1990 urazila Aliance dlouhou cestu. Avšak proces obnovy musí pokračovat. Současné struktury jsou ještě příliš statické a příliš zaměřené na dřívější požadavky integrované obrany ve střední Evropě. Zatím ještě dostatečně neodpovídají novým úkolům.

Nová Severoatlantická aliance musí být něčím více než jen rétorickou soustavou. Je nutno dodat jí obsah a profil. Nyní nezbytná strukturální reforma Severoatlantické aliance má strategickou, atlantickou a evropskou dimenzi a musí být zároveň otevřena pro vstup nových členů.

■ Nová struktura a pružnost

Strategická dimenze reformy je zaměřena na to, aby byly vyvozeny důsledky ze základní změny politicko-strategické situace po zániku konfrontace Východ-Západ. Naši pozornost musíme zaměřit především na nejpravděpodobnější úkoly. Spolupráce, transfer stability a řešení krizí se staly důležitými úkoly Aliance, i když Aliance musí být i nadále připravena ke kolektivní obraně.

Především potřebujeme změněný plánovací a rozhodovací mechanismus. Krize, jejichž místo vzniku, intenzita a trvání jsou jen obtížně předvídatelné, vyžadují jiné plánovací a rozhodovací metody než dříve. Budoucí struktury musejí být uspořádány tak pružně, aby odpovídaly širokému spektru nových úkolů a aby bylo možno všechny úkoly Severoatlantické aliance plánovat, řídit a kontrolovat.

■ Obnovení transatlantického partnerství

Atlantická dimenze strukturální reformy je zaměřena na to, aby byl budoucí transatlantický vztah uveden do souladu s budováním strategické schopnosti jednání Evropy. V americkém Kongresu a v celé zemi je zřejmé, že tradiční ochota Ameriky angažovat se pro bezpečnost Evropy a v Evropě je stále více zpochybňována. Mám velký respekt vůči odvážnému rozhodnutí prezidenta Clintona dát k dispozici 20 000 vojáků pro realizaci daytonské dohody v bývalé Jugoslávii. Jsem si přitom velmi dobře vědom toho, že to nebylo žádné jednoduché rozhodování a že by takové rozhodování mohlo být v budoucnu ještě obtížnější.

Z těchto skutečností vyplývají dvě důležitá poselství. Jedno z nich je určeno lidem v bývalé Jugoslávii. Práví jednoznačně: Severoatlantická aliance vám poskytuje jeden rok času, abyste sami vytvořili mír. Druhé je spíše zásadní povahy a je určeno evropským spojencům; týká se jejich budoucí úlohy v Severoatlantické alianci: *Pouze když bude Evropa ochotna a schopna převzít větší podíl břemene a odpovědnosti za společné bezpečnostní zájmy, může počítat s obnoveným transatlantickým partnerstvím zaměřeným do budoucnosti.*

Na tomto místě můžeme učinit některé důležité závěry. Nová Severoatlantická aliance musí být pružná. Musíme mít možnost používat její struktury a prostředky pro rozmanité účely. V budoucnu musí Aliance odzrcadlovat transatlantické partnerství založené na tom, že se Spojené státy budou i na dále angažovat za bezpečnost Evropy, avšak budou samy také mít prospěch z organizované evropské solidarity. Nová Severoatlantická aliance musí pokrývat široké spektrum bojového použití a zároveň si vytvořit základ pro Evropou vedené operace.

■ Strategická schopnost jednání Evropy

Evropská dimenze strukturální reformy je proto zaměřena na to, aby byla vytvářena evropská strategická schopnost jednání pochopena a podporována jako důležitý prvek této reformy.

Struktury Severoatlantické aliance musejí být vyvinuty tak, aby se souhlasem Severoatlantické rady bylo možno zasazovat štáby, evropské ozbrojené síly i síly a prostředky ze struktury Aliance pro evropské účely. Evropou vedené operace v rámci struktury velení Severoatlantické aliance jsou logickým důsledkem evropské bezpečnostní a obranné identity, kterou si všichni přejeme. Severoatlantická aliance proto musí v budoucnu, a to již v míru, takové operace připravovat v oblastech plánování, štábní práce, výcviku a cvičení.

Reforma spolkových ozbrojených sil

Německo podporuje transformační proces Aliance mnohem více než jen rétoricky. Účast v mírových útvarech Severoatlantické aliance v bývalé Jugoslávii je nejlepším příkladem pro praktické angažování Německa při vytváření nové Severoatlantické aliance.

Pro Německo dnes již neexistují žádná zákonná omezení pro solidární účast s jinými na mezinárodních akcích. Německé ozbrojené síly mohou nyní v zásadě převzít stejné úkoly a podstoupit stejná rizika jako jejich partneři v Severoatlantické alianci a Západoevropské unii. Po mnoho let naši spojenci poskytovali naší zemi bezpečnost. Dnes jsme připraveni podporovat svoje spojence při omezování konfliktů, které by se jinak šířily jako stepní požár.

Spolkové ozbrojené síly se vyvinuly v nástroj naší bezpečnostní politiky, který odpovídá požadavkům doby - v nástroj schopný k obraně země, schopný reagovat na krizi v rámci Aliance a schopný k podpoře Spojených národů, když mír v Evropě a v jejím okolí vyžaduje naši pomoc.

Německé ozbrojené síly budou mít mírový stav 340 000 mužů, z nichž bude 50 000 mužů patřit k silám rychlé reakce. Zachováme všeobecnou brannou povinnost, která utváří charakter spolkových ozbrojených sil.

■ Nová struktura ozbrojených sil

Nyní zaměříme svou pozornost na nejpravděpodobnější výzvy. Proto postupně budujeme naši schopnost reagovat na krizi. V současnosti usilovně vytváříme prvý omezený počet sil rychlé reakce, které jsou okamžitě k dispozici. Během příštích tří až čtyř let Spolkové ozbrojené síly postupně nabudou svou novou strukturu. Tato struktura nám umožní účinnou účast na prakticky všech úkolech Aliance s dobře vycvičenými a vyzbrojenými silami udržovanými v počtech a pohotovosti podle požadavků úkolů.

Naše nová struktura ozbrojených sil předpokládá síly rychlé reakce řádové velikosti britských a francouzských sil rychlé reakce. Zároveň bude Německo i nadále udržovat hlavní obranné síly značného rozsahu - tj. síly, jimiž v takové kvalitě a kvantitě nedisponuje žádná jiná země. Vzhledem k nejnovějším plánům obrany partnerských států (zde mám na mysli zvláště Francii a její nedávná rozhodnutí týkající se budoucí struktury ozbrojených sil) zůstávají spolkové ozbrojené síly se svou schopností v případě obrany (války) mobilizovat 700 000 vojáků úhelným kamenem kolektivní obrany Severoatlantické aliance v Evropě. Vcelku se tudíž zvětšuje význam Německa jako strategického partnera Spojených států.

Úloha Spojených států

Jakou úlohu mají Spojené státy v nové Evropě? Přirozeně je na americkém lidu, aby sám rozhodoval o svých zájmech a o své úloze. Jako Němec a Evropan, který je zároveň přesvědčeným „Atlantikem“ (Atlantiker), si však dovoluji vysvětlit, jak vidíme úlohu Spojených států v rámci nové Severoatlantické aliance.

Za prvé: V Evropě dnes neexistují ani žádné náznaky antiamerikanismu ani zmínku zasluhující politické síly zpochybňující přítomnost Spojených států v Evropě nebo požadující, aby Evropa rozvíjela obrannou identitu oddělenou od Spojených států. Opak je pravdou. Angažování Ameriky na našem kontinentu nemělo nikdy v západní Evropě více zastánců než dnes. A když cestujeme do východní Evropy, rychle zjistíme, že americká přítomnost a angažování jsou tam doporučovány právě tak, a možná ještě více. Celá Evropa nejen chápala Spojené státy jako ochrannou mocnost během studené války, ale přijala je jako trvalou evropskou mocnost.

Za druhé: Dějiny 20. století nám dokazují, že osudy Evropy a Ameriky jsou nerozlučně spolu spojeny. Pro obě strany má vývoj v Evropě dnes stejný význam jako před deseti nebo dvaceti léty. V obranném plánování Spojených států již Evropa možná nehraje dřívější ústřední úlohu, kdy ještě byla ohroženým kontinentem. Proto však vzrostl její význam jako spojence a partnera. Neznám žádnou důležitou strategickou otázku, v níž by se evropské a americké zájmy rozcházely. A sotva existuje nějaký problém, u něhož by nebylo správné, kdybychom ho neřešili společně.

Za třetí: Mnou nastíněný budoucí projekt nové Severoatlantické aliance ukazuje nejen, jak má být v budoucnu uspořádána bezpečnost Evropy. Ukazuje také, jak může být utvářena Evropa, která bude jako partner pro Spojené státy ještě aktivnější, ještě výkonnější a ještě zajímavější.

Spojené státy přirozeně vedou vlastní diskuzi o budoucnosti Severoatlantické aliance a transatlantických vztahů. My v Evropě sledujeme tuto diskuzi s velkou pozorností. A nemělo by být také žádným tajemstvím, že se někteří Evropané díví tomu, co občas z Ameriky slyšíme. Přesto jsem pevně přesvědčen, že vytvoříme novou Severoatlantickou alianci, a to ze zcela jednoduchého důvodu: Strategické výhody pro obě strany jsou zřejmé. Povedou naši Alianci do příštího století. Zdravý lidský rozum nám říká, že se nám s Aliancí vede mnohem lépe než bez ní. Abych to vyjádřil slovy prezidenta Clintona: Společně Spojené státy a Evropa „nemají mnoho důvodů k obavám a mohou mnoho získat“.

Chce-li si tato země zachovat suverenitu, musí přiděl peněz na její obranu růst. Úspory nejsou jediným klíčem, jímž chceme posílit obranyschopnost republiky. To bychom mohli říci, že nejlacinější je nemít žádnou armádu.

*Miloslav Výborný,
ministr obrany ČR,
Dnes 9. 9. 1996*

Strategie pružného a selektivního zasazení ozbrojených sil

(O americké vojenské doktríně a strategii)

Názory na charakter války a způsoby jejího vedení, na přípravu země a ozbrojených sil existují v každém státě. Velmi široce by bylo možné takovýto systém nejobecnějších názorů a zásad na zajištění bezpečnosti a řešení vojenských problémů shrnout termínem vojenská doktrína. Pojem vojenská doktrína ale není obecně vymezen, a tak se jeho rozsah a obsah v různých zemích značně odlišuje. Podle našeho tradičního pojetí byl pojem doktrína chápán jako souhrn názorů státu na zásadní otázky obrany, respektive armády v aktuálních mezinárodních politických podmínkách. Toto pojetí se již u nás nepoužívá, ale problém není stále uspokojivě vyřešen. Pro přípravu na vedení koaličních operací (či členství v západních obranných aliancích) bude nutné jednotné chápání používané terminologie. Řadu termínů NATO nelze v současné době z angličtiny do češtiny a českých výrazů do angličtiny ani přeložit. Řešením není pouze zpracování terminologického slovníku. Je nutné přetvořit samotnou vojenskou teorii, na základě které se zpracují odpovídající předpisy. Nová vojenská teorie, doktrína, se pochopitelně nemůže vytvořit převzetím nějaké „dokonalé doktríny“ např. základního amerického předpisu FM-100-5. Musí vzniknout jako syntéza zkušeností všech koaličních partnerů, mj. např. v rámci PfP. Protože tzv. západní vojenské myšlení vychází z principů zmiňovaného FM-100-5 Operations, který je přijímán všemi armádami členských států NATO, je vhodné, abychom byli alespoň v hrubých rysech s formováním a tvorbou americké bezpečnostní politiky, doktríny i odpovídajícími termíny seznámeni.

V terminologii NATO, a zvláště v americké terminologii, je pojem vojenská doktrína chápán jako základní principy, podle kterých řídí vojenské síly své akce ve prospěch dosažení cílů. Toto pojetí je možné dále ještě upřesnit. Ve svém referátu na první česko-americké konferenci Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění (která se konala v Praze v r. 1994) pracovník Ústavu zahraničních vojenských studií ve Fort Leavenworth (USA) pplk. Timothy L. Thomas uvedl o americkém pojetí doktríny, že „doktrína neznamená strategii na velmi vysoké úrovni, jak je to v ruském systému. Slovo doktrína je v angličtině ve skutečnosti velmi blízké tomu, co vy nazýváte vojenské umění“. Obecně se v amerických materiálech termín „strategická doktrína“ (*Strategic Doctrine*) užívá v podstatě jako synonymum termínu „vojenská strategie“ (*Military Strategy*) a používá se k vyjádření způsobů použití jednotlivých druhů ozbrojených sil.

Základní pojmy používané v USA při formování bezpečnostní politiky jsou následující: státní (respektive národní) politika (*National Policy*), jež vytyčuje cíle americké zahraniční politiky (*National Objectives*) a všeobecné směry činnosti k jejich splnění. Zde musíme připomenout, že v této souvislosti nemá výraz „národní“ smysl „nacionální“ jako

v Evropě, ale musí být chápán jako celostátní či jen státní nebo americký. Výraz národní se týká Spojených států jako celku, na rozdíl od pojmu „státní“, který se v americkém kontextu vztahuje pouze k jednomu z 50 států Unie (viz obr. 1: *Vztah mezi bezpečnostní a vojenskou strategií*).

Pro jednotlivé oblasti světa tato politika stanoví tzv. regionální cíle (*Regional Objectives*). Americká státní strategie (*National Strategy*) je schopnost využívat politické, ekonomické, duchovní a vojenské cíle státu při zabezpečování cílů státní politiky za všech okolností, v míru i ve válce. Z hlediska sil a prostředků se v rámci státní strategie rozlišuje strategie politická, diplomatická, ekonomická, vojenská apod.

Velká strategie (*Grand Strategy*) je ta část státní strategie USA, zabývající se využíváním státní moci k zajištění cílů státní politiky (hrozba silou, nátlak, diplomacie, ekonomická opatření, případně i přímé použití síly). Mezi velkou strategií a vojenskou strategií existují vzájemné vztahy, nejde v jejich případě o synonyma.

Vojenská politika (*National Security Policy*) je součástí státní politiky. Vytyčuje „státní bezpečnostní cíle“ (*National Security Objectives*), tj. takové cíle státní politiky, které jsou v první řadě zaměřeny na ochranu národních zájmů před vnější hrozbou a určují základní cíle pro využívání ozbrojených sil při realizaci těchto cílů. Vojenská strategie je součástí státní strategie. Řeší otázky spojené s používáním ozbrojených sil státu při zabezpečování státních bezpečnostních cílů, plánování rozvoje a využívání ozbrojených sil pro dosahování cílů národní politiky cestou přímého či nepřímého využívání vojenské síly. Určuje jejich rozsah a způsoby využívání. Vojenskostrategická koncepce (*Military Strategic Concept*) je potom souhrnem vojenskostrategických názorů a požadavků vypracovaných vojenskou strategií pro určité období. (V materiálech NATO se místo vojenskostrategická koncepce používá termín „princip“.)

Tvorba dokumentů

Východiskem amerického vojenského uvažování je celkové hodnocení bezpečnosti, rizik, ohrožení státu, státních zájmů. Po zhodnocení rizik jsou definovány cíle, kterými se tato rizika eliminují. Eliminace rizik se promítá do programových, a proto i organizačních struktur. (Podobně to bylo přijato do našeho systému plánování, programování a rozpočtování - SPPR.) Tvorba příslušných dokumentů má několik přesně stanovených úrovní a každé z nich odpovídá konkrétní publikace:

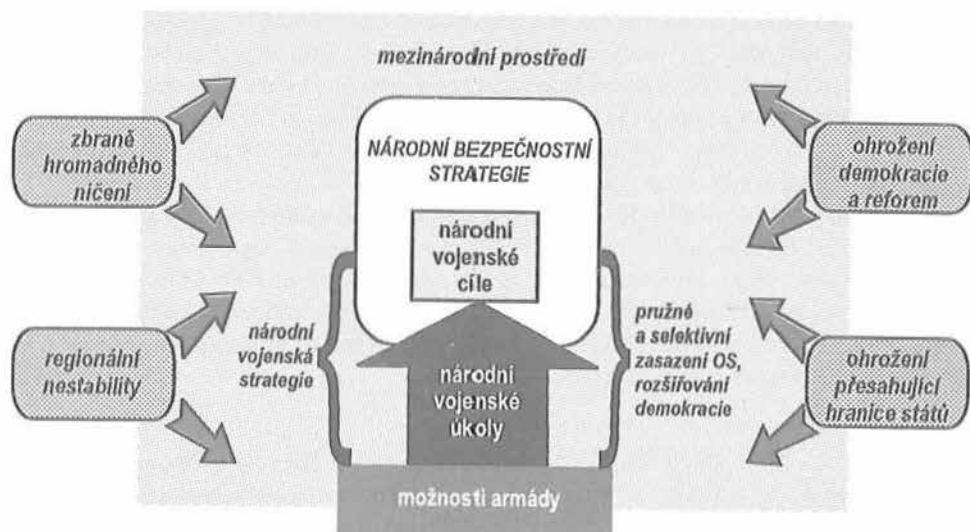
1. Začíná se definicí národně bezpečnostních zájmů Spojených států. Této nejvyšší úrovni odpovídá publikace *A National Security Strategy Engagement and Enlargement* (Národní /rozuměj americká/ bezpečnostní strategie zasazení ozbrojených sil a rozšíření demokracie). Tuto publikaci zpracovává Bílý dům, Kongres a prezident.

2. Na ni navazuje další publikace, která se jmenuje *National Military Strategy* (Národní vojenská strategie). Tu zpracovává americké ministerstvo obrany - Pentagon. Zde jsou rozpracovávány bezpečnostní úkoly až do působnosti vojsk.

3. Dalším dokumentem v řetězci je *Unified Action Armed Forces* (Jednotná činnost ozbrojených sil). Stanoví základní doktrínu pro jednotnou činnost (*unified action*) a spolu s publikací *Joint Warfare of the Armed Forces of the United States* (Společný boj ozbrojených sil USA) slouží jako základní kámen společné americké doktríny, tj. pro všechny druhy ozbrojených sil dohromady (*joint doctrine*).

4. Navazuje čtvrtá publikace *Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States* (Role, hlavní úkoly a funkce ozbrojených sil Spojených států). Je to vlastně zpráva (report) předsedy Sboru náčelníků štábů. Zmiňuje v ní to, co již bylo v armádě vykonáno a jak bude armáda pokračovat (spojený plán velitelství druhů ozbrojených sil).

Při formulování americké národní strategie se předseda Sboru náčelníků štábů řídí zásadami národní bezpečnostní strategie, jak je vyjádřil americký prezident, a komplexní zprávou o ozbrojených silách USA (*Bottom-Up Review*), kterou provedl ministr obrany. I tato publikace zdůrazňuje nasazení na celém světě a rozšíření společenství demokracií a volného trhu. Nová americká vojenská strategie žádá **flexibilní a selektivní zasazení ozbrojených sil**, zahrnující široký rozsah aktivit a schopností oslovit a pomáhat formovat vyvíjející se mezinárodní prostředí.

Obr. 1: Vztah mezi bezpečnostní a vojenskou strategií

Potřeby versus možnosti

Vlastní proces budování ozbrojených sil (*Forces Development Process*) začíná zdola. Tvoří jej čtyři kroky:

- určující je tvar, podoba základních jednotek jako jsou družstvo, posádka, osádka, obsluha; vychází se z bojové (vojenské) techniky, která je k dispozici, proto budování armády začíná zdola,
- z toho vyplývá struktura daného druhu ozbrojených sil,
- další fází je srovnávání - harmonizace, družstva, čety, roty, podle druhu ozbrojených sil,
- následuje plánovitá realizace a řízení (*installation, control*).

Řeší se zde vlastně vyjádření nám dobře známého dilematu: **armáda potřebná x armáda možná**. Jde o harmonizaci zdrojů, potřeb, o finance. Rozhodující je první linie

řízení - a tedy klíčovou roli hrají seržanti. Armáda je budována od družstev, čet. Je aplikován rigidní, cyklický systém plánování, programování a rozpočtování (PPBS), aby bylo vidět, co armáda bude stát a zda její potřeby odpovídají financím přiděleným ze státního rozpočtu. Náklady si každý druh vojska propočítává sám a tyto propočty jsou potom východiskem pro dialog s politiky.

Je nezbytné, aby politici znali, jaké jsou potřeby vojsk a na co vojska mají, teprve poté je možné hledat kompromis. Velmi záleží na tom, jakým způsobem armáda sama sebe prosazuje; na to jsou v americké armádě specializovaní odborníci. Obměna státní administrativy nikdy nekončí. Klíčová období jsou po volbách. S každou novou administrativou tento cyklus začíná a také se uzavře. Nastává fáze hodnocení. Výsledky hodnocení jsou předkládány příslušným orgánům a funkcionářům (přímá jednání, public relations, masmédiá, školení, vzdělávání, konzultace, konference, rozhovory s každým kongresmanem), aby se dokázali v problematice orientovat.

Vojáci jsou v americkém Kongresu přítomni vlastně stále. Armáda má své **parlamentní oddělení**. Je napojeno na **Radu národní bezpečnosti**, protože ta určuje americkou bezpečnostní strategii. Rada národní bezpečnosti je řízena prezidentem, ten musí problémy armády chápat a musí je umět vysvětlit Kongresu. Druhý orgán, se kterým je armáda ve stálém styku, je **rozpočtový výbor** (který má svůj vlastní vojenský odbor). Tady jde už přímo o získávání peněz. Obdobně je tomu i v Senátu.

Politici musí být přesvědčováni, že stavy armády nejsou nadbytečné, ale jsou právě na optimu. Je vysvětlován rozpor mezi potřebami a možnostmi. Kongres musí vědět, co je za peníze z daní kupováno: materiál, personál, činnosti. U nás se zatím tyto nákupy provádějí z rezerv armády, tedy v naší režii. Americká armáda si může klást požadavky, lobuje: Chcete-li mít armádu, na kterou se můžete spolehnout, musíte jí dát, bez čeho se v plnění svého poslání nemůže obejít.

O vývoji armádní doktríny a jejím zavádění

Doktrína se vyvíjí a mění. Částečně je tomu tak proto, že jsou stále diskutovány různé modely armády (pozemního vojska). Právě tak jako se vydání předpisu FM 100-5 Operations v roce 1993 vyvinulo z verze 1986 jako reakce na změnu armády studené války na armádu schopnou rychlého přemístění a zásahu kdekoli na světě (*force projection*), zcela jistě vznikne i nová doktrína pro armádu 21. století. Jako odezva na možnosti nabízené věkem informační technologie se nový vzor operací založený na dobré informovanosti (*knowledge-based operations*) objeví pravděpodobně již v příští vojenské doktríně (viz obr. 2).

Velitelství pro výcvik a doktrínu pozemního vojska USA TRADOC již zahájilo proces doktrinální změny tím, že pracuje na koncepci informační války nazvané FM 100-6 *Informační operace* a TRADOC PAM 525-5 *Operace všech dimenzí* (prozatímní název). Tento vývoj je motivován především tím, že si vedení americké armády dobře uvědomuje, že revoluce informační technologie podstatně ovlivňuje vedení pozemní války, ale zároveň se také opírá o novou politiku ministerstva obrany týkající se informační války a její strategie: narušování řízení a velení protivníka C²W (*Command and Control Warfare*).

Při tvorbě hlavních principů budování armády se vychází z vysokého stupně profesionality: vojenské povolání je práce za plat. Na počátku stojí intelektuální vize jak ozbrojené síly organizovat. K této vizi přistupuje v USA i snaha o využití zkušeností

z válek: hlavně je udržována kontinuita, proměny se dějí převážně evolučně. Je snaha zachovat co je zdravé, co je životaschopné. Vojenská doktrína není žádné dogma, je deskriptivní, popisná; není předpisující.

Musí být dodržena:

- otevřenost a integrita všeho a ke všemu,
- flexibilita (schopnost reagovat na všechny problémy, které se vyskytnou, např. rasové aj.),
- podpora velení, vrchních velitelů (*Commanders-in-Chief, CINCs*),
- soulad s mezinárodním vojenským programem,
- základní myšlenka o způsobu možného boje, vznikající na základě konsenzu (rodí se ve střetu idejí).

Doktrínu americké armády tvoří kombinace obecných principů a pravidel, jež nelze zahrnout do základních předpisů. Při odhadech se neberou v úvahu omezení, jenom potřeby. Doktrína je prověřována jak na cvičištích, tak bojištích (aktuálně v Bosně). Tvorba doktríny není jen prosté psaní, ale představuje analýzy, prověrky, testy, soupisy, posuzování, plánování, schválení, zavádění, tisk, publicitu, protože doktríny nejsou tajné a zpřístupňují se všem, komu mají co říci. Doktrína je živý systém. Z tohoto hlediska není vojenská doktrína vlastně nikdy dokončena. Při její tvorbě se musí brát v úvahu:

- ◆ ohrožení a neznámá nebezpečí,
- ◆ národní priority, např. ekonomické,
- ◆ americká vojenská strategie (*national military strategy*),
- ◆ historická poučení a zkušenosti,
- ◆ povaha možné války (*nature of warfare*),
- ◆ technologie.

To jsou prameny, na jejichž základě se doktrína nejen tvoří, ale i mění. Mění-li se ohrožení, technologie, strategie, automaticky se přizpůsobuje i doktrína.

Úloha personálního managementu

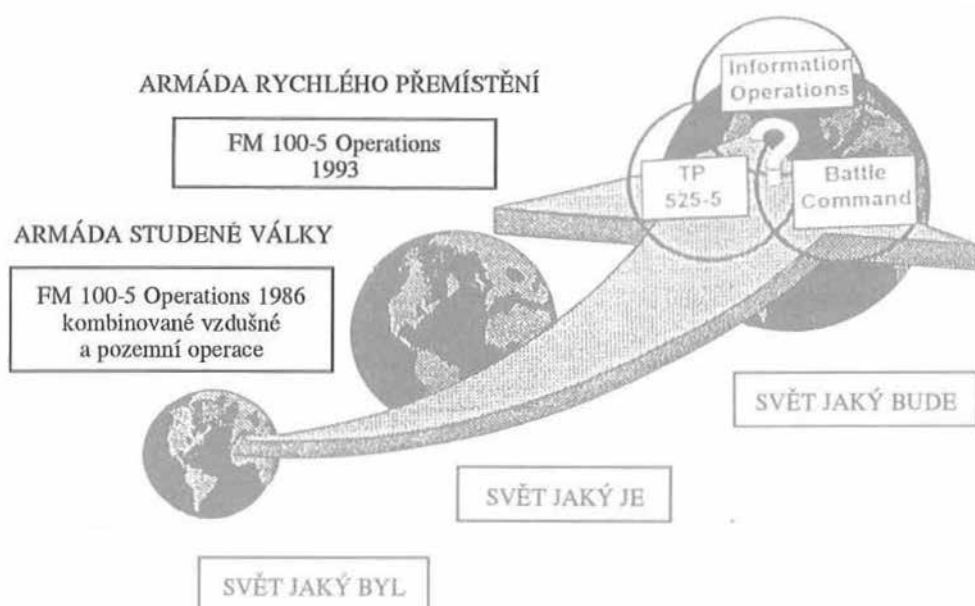
Teprve když je doktrína hotová, začíná se řešit personalisticky. Vlastní práce personalisty nastává ve chvíli, kdy jsou armádní struktury stanoveny: personalista se stará jen o jejich naplnění v požadovaných počtech a v požadované kvalitě. Jeho vodítkem je teze: správní lidé na správná místa.

U nás je to přechodně zatím poněkud jiné, protože personální top-management v rámci realizace zásadních politických rozhodnutí prosazuje redukci seshora. V americké armádě je personalistika důsledně chápána pouze jako služba. Personalisté jsou službou, systémovými záležitostmi se nezabývají.

Hlavní úkoly (mise) armády

Procházíme obdobím změn, které zasahují celý svět. Mění se politické a vojenské prostředí, globální ekonomické a technologické změny staví svět před snad největší úkoly od konce druhé světové války. Jaké jsou to úkoly a jaké z toho plynou pro ozbrojené síly závěry?

ARMÁDA 21. STOLETÍ

Poznámky:

Information Operations = předpis FM 100-6 Information Operations

TP 525-5 = TRADOC PAM 525 Future Full Dimensional Operations (Operace všech dimenzí)

Battle Command = Command and Control Warfare, chrání vlastní rozhodovací orgány a zároveň narušuje řízení a velení protivníka (strategie C²W)

Obr. 2: Vývoj vojenské doktríny

Americká armáda 21. století - FORCE XXI - musí být především připravena tyto úkoly plnit. O tom dnes mluví snad všechny publikace a na všech úrovních. Ohrožení se stále mění. Sahají od pašování narkotik až k otevřeným vojenským konfliktům. Armáda musí operovat i v krizových situacích, jakými jsou třeba zásahy během přírodních katastrof či humanitární pomoc. Převládající formou války budou pravděpodobně regionální konflikty. Politické cíle konfliktu pak budou určovat druh použitých zbraní, taktiku a úroveň násilí. Tyto i další problémy a úkoly jsou konkrétně identifikovány v již zmiňovaných publikacích, které vypracovává americké ministerstvo obrany - *National Military Strategy* a *Joint Pub 1*.

Změna základního konceptu

Aby armáda Spojených států byla schopna plnit uvedené nové úkoly, musí se změnit z armády s předem nastaveným rozmístěním sil (*forward deployment*) na armádu se schopností se rychle přemístit a operovat všude ve světě (*force projection*).

Právě schopnost rychle se přemístit a operovat všude ve světě je tou hlavní a základní změnou americké vojenské doktríny, jak je popsána v předpisech FM 100-5 *Operations* a FM 100-22 *Installation Management*. Tato změna bezpodmínečně vyžaduje použití nových dynamických technologií, které slouží jako multiplikátory ozbrojených sil. Slouží k udržení bojové převahy (*warfighting edge*) za situace, kdy budou společně bojovat všechny druhy vojsk, v rámci mezinárodních koalicí, a kdy všechny složky budou spolu vzájemně komunikačně propojeny (řečeno odbornou anglickou terminologií: budou operovat ve spojeném, kombinovaném a integrovaném prostředí).

Vojenský potenciál

Dynamika a nepředvídatelnost mezinárodního prostředí po studené válce vyžaduje, aby vojenský potenciál byl dostatečně flexibilní a citlivý, aby armáda zvládla i nečekané hrozby. Proto americké ozbrojené síly musí mít takovou velikost a strukturu, aby byly schopny dosáhnout rozhodujícího vítězství ve dvou téměř simultánních, důležitých konfliktech. Musí být připraveny rychle reagovat na ohrožení a s vysokou pravděpodobností úspěchu.

Nicméně americké ozbrojené síly budou postupně snižovány na 1 445 000 osob z původních 2 130 000 v r. 1989. V několika příštích letech bude snížen počet aktivních divízi pozemního vojska z 18 na 10, aktivních stíhacích eskader (*fighter wings*) z 24 na 13, počet bojových lodí vojenského námořnictva z 567 na 346. Počet aktivní námořní pěchoty se bude stále snižovat z 197 000 na 174 000 osob. Počet osob vybraných záloh bude klesat z 1 170 000 v r. 1989 na 893 900 v r. 1999 a bude doprovázen odpovídající změnou struktury vojsk. Pobřežní stráž bude redukovat počet aktivních příslušníků z 44 000 na 36 300.

Ale i po tak velké redukci zůstanou Spojeným státům obrovské síly. I když budou menší, jejich efektivita se prostřednictvím zlepšování a selektivní modernizace bude zvyšovat. Schopnost provádět strategii flexibilního a selektivního zasazení se totiž bez těchto požadovaných modernizací v žádném případě neobejde.

Národní vojenská strategie se zaměřuje na hlavní nebezpečí, která ohrožují rozhodující americké zájmy, identifikuje národní vojenské cíle, určuje úkoly pro armádu, které musí být splněny. A aby bylo těchto cílů dosaženo, zkoumá potřebný potenciál a síly, které jsou k dispozici.

Je to strategie, která je používána jako každodenní strategie, i když je mír. V současné době sice nejsou Spojené státy nikým bezprostředně životně ohrožovány, avšak globální vzájemná závislost a transparentnost, spojená s bezpečnostními zájmy na celém světě, dělá obtížným ignorovat rušivý vývoj, ať se vyskytne kdekoli. Ve skutečnosti byly americké ozbrojené síly po pádu berlínské zdi zasazeny na pomoc v bezpečnostních či humanitárních krizích více než čtyřicetkrát - daleko častěji než v předcházejících dvaceti letech. Právě tato úroveň aktivity odráží současnou neustálou dobu a ukazuje, že je třeba i nadále,

dnes i v budoucnu, být připraven a udržovat vojenský potenciál. A to se netýká jen Spojených států.

Použitá literatura:

- * A National Strategy of Engagement and Enlargement, The White House, Washington DC 1996.
- * Army Technical Architecture, DOA, Washington DC 1996.
- * National Military Strategy: A Strategy of Flexible and Selective Engagement, DOD, Washington DC 1995.
- * Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States, The Pentagon, Washington DC 1993.
- * Total Army Personnel (functional architecture, a final working draft), DOA, Washington DC 1995.
- * The Army Enterprise Implementation Plan, (unified vision for the Army C⁴I community) Department of the Army, Washington 1994.
- * Unified Action Armed Forces (UNAAF), Joint Pub 0-2, 1995.
- * Vedení operací v rámci koaličního uskupení, Ústav obranných studií AČR, Praha 1996.
- * Timothy L. Thomas: Řešení konfliktů a krizový management, Vojenské rozhledy 10/94.

doc. dr. F. Černoch, CSc. /red

Pro evropské členské země NATO je otázka určitého strategického partnerství s Ruskem velice důležitá. Nikdo si nepřeje, aby proces rozšiřování NATO byl na jedné nebo na druhé straně chápán jako antagonistický. I v USA velice často zaznívají úvahy o možné partnerské vazbě mezi Aliancí jako celkem a Ruskem.

Někdy to ale vypadá, jako by si někteří ruští diplomaté představovali paritní roli USA a Ruska vzhledem k Evropě v nějaké nové struktuře evropské bezpečnosti. To je asi něco, co není přijatelné pro USA a co by, myslím, nebylo přijatelné ani pro nás.

*Michael Žantovský,
velvyslanec ČR ve Washingtonu,
Právo 19. 9. 1996*

Včasné rozpoznávání krizí: kvadratura kruhu?

Článek byl pod názvem „Krisenfrüherkennung: Die Quadratur des Kreises?“ uveřejněn v č.5/1996 časopisu *Soldat und Technik*, vydávaném nakladatelstvím Umschau Zeitschriftenverlag. Dr. rer. soc. oec. Andrea K. Smutek-Riemer se zabývá výzkumem v oboru včasného rozpoznávání krizí. Čtenářům neujde, že popsaná metoda stupnice signálů má širší použití.

Období po roce 1989 je možno označit jako jednu z nejbouřlivějších fází po druhé světové válce. V různých společensky důležitých oblastech došlo ke dramatickým převratům.

Mnohé události a vývojové tendence mají silně krizový charakter. „Všichni mluví o krizi“ - tento pojem je v módě a má již inflační ráz. Krizí je všechno - a tím koneckonců nic. Krize se stala všeobecným pojmem. Podobně je tomu s pojmy „včasné rozpoznání krizí“ a „řešení krizí“. Otázka, co chceme konkrétně organizovat a řídit a zda je vůbec možno nějakou krizi řešit, stále ještě nebyla položena. Tím se vystavujeme nebezpečí, že budeme používat jen prázdná slova.

Literatura nyní poskytuje řadu obsahových podnětů pro pojem krize, avšak všechny z nich pokrývají pouze dílčí aspekty fenoménu krize. Tím se však vyhýbají formulaci problému.

V některých studiích sestavených pro vyučovací účely se jako účelná ukázala tato formulace:

- Krize je transformační fáze ve společenském vývoji.
- Všechny oblasti nemusejí být zasaženy současně a stejně silně.
- Intenzity dění v průběhu transformace mění svou sílu.
- Vnímání událostí se děje objektivně a subjektivně a je ovlivňováno prostorovou distancí.
- Výsledek transformace je ambivalentní a je ovlivňován jednáním společenských rozhodovacích činitelů.

Úzké vymezení pojmu vykazuje příliš velký vylučovací činitel - široké vymezení se vystavuje nebezpečí, že sklouzne do všeobecnosti. V rastru uvedená formulace se pokouší řešit „kvadraturu kruhu“. Tím by se mělo podařit pokrýt tzv. nové formulace problému.

Jak již bylo naznačeno, spektrum činitelů vyvolávajících krize se kvalitativně a kvantitativně zřetelně změnilo. Literatura poskytuje řadu přehledů ukazatelů, které jsou zpravidla nesystematické a v nejlepším případě mohou být hodnoceny jako podněty k přemýšlení. Vždy je nutno analyzovat v úvodu uvedené oblasti *politiky, ekonomie, ekologie, technologie a demografie*. Vycházet z toho a vždy moci sestavit „úplný“ seznam činitelů vyvolávajících krizi není reálné - přínos k řešení problému musí být posuzován jako malý. Spíše se zdá být důležité zachovat si určitou otevřenost a rezervu pro tzv. nová

ohrožení a tím snížit úroveň překvapení na minimum. Podrobný výklad činitelů vyvolávajících krize není na tomto místě možný.

Jak nyní dosáhnout toho, aby bylo možné události, resp. vývoj na úrovni společnosti v rámci včasného rozpoznávání krizí hodnotit? Tzv. systémově-evoluční rozšířený signálový přístup (systemisch-evolutionäre, *extended signal approach*) by mohl být možnou metodou.

Níže jsou vysvětleny premisy pro přístup a jádro přístupu, tzv. stupnice signálů (Signalgrid), podložená konkrétními příklady:

- Pod pojmem signál rozumíme informaci nebo skupinu informací, která může být přiřazena nějaké události, resp. procesu či struktuře v rámci vyvolávajících polí.

- Aby bylo možno signál vůbec vnímat, je na straně vnímajícího zapotřebí minimální stav vědění. Přitom se jedná např. o znalosti vztahů mezi společenskými skupinami, o historická pozadí nebo mocensko-politická hlediska. Minimální stav vědění je proto rozhodující, když se informace mění na signál.

- Intenzita vnímání signálu závisí na stavu vědění vnímajícího (čím vyšší je stav vědění, tím dříve bude dosud slabý signál rozpoznán a správně vysvětlen).

- Čím blíže je signál ke zvratu vývoje do krize, tím je konkrétnější a tím kratší čas zbývá pro reakci.

- Důležitým momentem v rámci fáze rozpoznání je čas pro reakci zbývající do skutečného vypuknutí krize.

Stupnice signálů zahrnuje následující stupně, které již poukazují na různé intenzity vývoje systému v rámci krize. Jako příklady jsou uvedeny konkrétní události z krize v bývalé Jugoslávii a také jednotlivé příklady situace v Turecku.

Velmi silné signály jsou signály, které vznikají bezprostředně před vypuknutím krize. Reakční doba je krátká, až zčásti neexistuje vůbec, a proto je možnost akce velmi omezená. Informace jsou téměř úplné, strukturované a jednoznačné. Zpravidla jsou i pro neodborníka zřetelné a důsledky jsou snadno odhadnutelné.

Jugoslávie: Stále násilnější postup ve sporu s Chorvatskem. Odmítnutí rotačního principu ve státním prezidiu. Oznámení oddělení Slovinska a Chorvatska s následným lidovým hlasováním. Hrozby vyhlášení výjimečného stavu.

Turecko: Tvrdost vojenského postupu proti kurdské straně PKK na počátku jara 1995 (kolem 21. března 1995, kurdského svátku, který má po léta symbolický charakter pro počátek zesílených rozporů mezi stoupenci strany PKK, umírněnými Kurdy v severním Iráku a tureckou armádou). Akce vojska proti liberálním Alewitům rovněž v březnu 1995.

Silné signály se od velmi silných signálů liší tím, že jejich projevy jsou přibližně o jeden stupeň nižší. Kdo disponuje všeobecnými politicko-historickými poznatky, rozpozná potenciální krizi; existují dostatečné možnosti akce.

Jugoslávie: Jednání byla ze všech stran stále prudší a násilnější - schopnost dialogu se blížila k nule. Oznámení o vyhlášení nezávislosti, např. v Krajině; první zasazení ozbrojených sil, aby bylo možno kontrolovat opozici; pokusy o změnu struktury státu.

Turecko: Polarizace mezi vojskem a civilními místy. Instrumentalizace vlády vojskem. Ekonomicky velmi špatné základní hodnoty jako nezaměstnanost, deficit platební bilance, rozpočtový deficit, míra inflace atd. vyvolávají sociální napětí. Nábožensky motivované rozpory.

Slabé signály jsou fragmentární, neurčité, málo jednoznačné informace s dlouhou reakční dobou a relativně velkým akčním potenciálem. Důsledky jsou rozpoznatelné jen pro odborníka se speciálními předběžnými znalostmi.

Jugoslávie: Násilné potlačení studentských protestů a po nich následující represe; mezinárodní výstrahy, že by mohl vzniknout druhý Libanon.

Turecko: Vznik výrazného rozdílu mezi východem a západem země (přibližně 75 % z téměř 60 milionů Turků je soustředěno v pěti velkoměstech, která všechna leží v západní části); v důsledku rychlého růstu počtu obyvatelstva stoupající sociální napětí, protože také hospodářská situace je od začátku devadesátých let velmi napjatá.

Mizivé signály vykazují dlouhou reakční dobu, nejsou strukturovány, v nejvyšší míře neúplné a difuzní. Tendence vývoje jsou rozpoznatelné pro odborníka s dokonalými poznatky (např. referent pro danou zemi, zpravodajská služba, dlouhodobý korespondent nějakých novin, časopisu nebo televizní stanice). Akční potenciál existuje ve velké míře, jeho využití je však obtížné.

Jugoslávie: Vznik „nového nacionalismu“ navzdory ústavě z roku 1974, která poskytovala určitou volnost; rozpad mocenské struktury po Titově smrti.

Turecko: Stále rozsáhlejší zapojování vojska do vládních záležitostí po smrti prezidenta republiky Özala; pomalé prolínání společenského života náboženskými prvky - to je nutno posuzovat zvláště z hlediska Atatürkova laického zaměření státu (stoupající počet nábožensky orientovaných univerzit a „koránových škol“, stále častější požadavky na nahrazení západně orientovaného právního systému systémem islámským atd.).

Požadavky na systém pro včasné rozpoznání krizí

Uvedené příklady mají pouze orientační charakter a vyjadřují nejvýraznější formy příslušného stupně signálu. Avšak i zde je možno vidět určité souvislosti. Stupnice signálů pro zevrubné hodnocení situace a tudíž také nebezpečí krize musí být mnohem širší a podrobnější. **Systém pro včasné rozpoznávání krizí** by proto musel splňovat minimálně:

1. **Požadavek globálnosti.** Systém musí vykazovat alespoň minimální míru schopnosti integrace pro existující struktury a systémy.

2. **Požadavek územní specifičnosti.** Musejí být brány v úvahu specifičnosti země, aby byly vyloučeny všeobecnosti.

3. **Tematicko-vědecký požadavek.** Komplexita, tj. mnohvrstevnost celkové problematiky vyžaduje rozsáhlou otevřenost. Na jedné straně musí být dána možnost začlenit nové okruhy problémů a na druhé straně musí být možná minimální míra inovační síly týkající se řešení problémů.

4. **Finanční požadavek.** Již na základě formulace problému je nutno hledat mezinárodní spolupráci. To je zesilováno rozpočtovými potřebami.

5. **Organizační požadavek.** Systém pro včasné rozpoznávání krizí musí být zakotven v přímé blízkosti politicky důležitých rozhodovacích činitelů.

6. **Technický požadavek.** Zabezpečení elektronického zpracování dat je vzhledem k množství informací a složitosti předmětu nezbytné.

Důležité je, aby od systému pro včasné rozpoznávání krizí nebylo očekáváno vyřešení krize samotné. Systém má charakter prostředku pro zabezpečení rozhodování. Krizová situace je jistým způsobem objektivizována a rozhodování je racionálnější a transparentnější. Toto jsou také základní podmínky pro tak zvané „správné“ rozhodování. Systém včasného rozpoznávání krizí tedy nabízí i základní předpoklady různých přístupů k řešení krize.

-Nas-

Bezpečnostní strategie nové epochy

(Role, hlavní úkoly a funkce armády USA)

Když nastoupila současná americká administrativa, stály Spojené státy před naprosto změněným bezpečnostním prostředím. Základní bezpečnostní imperativ posledního půlstoletí - zadržování komunistické expanze a souběžně s tím odvracení jaderné války - zmizel. Místo toho je Amerika konfrontována s celým spektrem nových a i staronových bezpečnostních úkolů,

se kterými se musí ať chce či nechce postupně vyrovnat. Byla vypracována nová národní bezpečnostní strategie, určující jakou roli bude Amerika v tomto novém mezinárodním kontextu hrát a která zároveň rozvádí strategii na podporu amerických zájmů doma i v zahraničí. Tato strategie je ovlivňována nejenom změněným mezinárodním prostředím, ale také vývojem nejmodernější technologie. V následujícím příspěvku se pokusíme čtenáře alespoň stručně uvést do problematiky nových rolí, úkolů a funkcí americké armády. Nejvíce pozornosti budeme věnovat pozemnímu vojsku, které obecně představuje páteř našich i amerických ozbrojených sil.

* * *

Předně američtí vojenští odborníci soudí, že i když je třeba při vojenském plánování se vznikem nějaké nové celosvětové hrozby stále počítat, není nutné udržovat rozsáhlé ozbrojené síly, které by takovému ohrožení čelily. Amerika má a bude mít dost času, aby mohla své síly přeskupit a reorganizovat. Americká strategie tedy může být charakterizována na prvním místě tím, že ustoupila od konceptu nepravděpodobné globální války a začala budovat síly, které by byly připraveny rozhodnout regionální krize - jako tomu bylo například v operacích *Just Cause* (Panama), *Provide Comfort* (Turecko a severní Irák), *Restore Hope* (Somálsko). Připravenost pro krize podobného druhu znamená být připraven v rámci celkových sil, které se skládají z výborně vycvičených aktivních sil, jež jsou posilovány rezervními složkami: pokud by však krize měla větší rozměr, jako tomu bylo při operacích *Pouštní štít* či *Pouštní bouře*, musí být povolány větší počty příslušníků Národní gardy a rezervních jednotek.

NÁRODNÍ VOJENSKÁ STRATEGIE

Efektivní zasazení ozbrojených sil předpokládá dynamickou a citlivou vojenskou strategii. Konec studené války a vypracování nové strategie ale ovlivnily více než jen velikost a strukturu ozbrojených sil. Měly také značný vliv na určení rolí, hlavních úkolů a funkcí ozbrojených sil a spojených velitelství.

Zde musí být nejprve vysvětleny některé pojmy, které jsou při tvorbě vojenské strategie běžně používány. Jedná se termíny *role*, *hlavní úkoly* (mise) a *funkce* ozbrojených sil.

Velmi často jsou totiž užívány nesprávně jako synonyma, ale rozdíly mezi nimi jsou v současné americké vojenské terminologii velmi důležité a publikace Role, hlavní úkoly a funkce ozbrojených sil Spojených států (*Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States*), která je uvádí, klade zvláštní důraz na jejich přesné rozlišování.

ROLE jsou širší a trvalejší. Jsou to cíle, pro které vlastně americký Kongres vydal zákon o zřízení druhů vojsk.

HLAVNÍ ÚKOLY (mise) jsou úkoly určené prezidentem či ministrem obrany vrchním velitelům druhů vojsk.

FUNKCEMI ozbrojených sil jsou specifické povinnosti nařizené prezidentem a ministrem obrany, umožňující druhům vojsk plnit jejich zákonem dané role.

Vyjádřeno jednou větou: primární funkcí ozbrojených sil je starat se, aby síly byly organizovány, vycvičeny a vyzbrojeny, aby mohly provádět svou roli - být zasazeny vrchním velitelem k úspěšnému splnění svých hlavních úkolů (misí).

Základy současného rozdělení rolí a funkcí druhů ozbrojených sil byly položeny zákonem o národní bezpečnosti z r. 1947. Na národní úrovni rozdělení na pozemní vojsko, letectvo, námořnictvo, námořní pěchotu a pobřežní stráž pomáhalo při rozhodování v nastalých krizích i přímo na válčišti. Vrchní velitelé (CINCs) mohli efektivně přizpůsobovat vojenskou reakci na jakoukoli situaci, bez ohledu na dané podmínky.

Počátkem léta 1992 byla provedena celková revize (*top-to-bottom review*) rolí a hlavních úkolů armády. Tato revize, která byla řízena Spojeným štábem, se týkala všech druhů vojsk a vrchních velitelů. Byly pro ni vybrány zejména ty oblasti, ve kterých dva či více druhů ozbrojených sil vykonávaly podobné úkoly a kde by jejich restrukturování mohlo přinést podstatné úspory, či kde se změny ve strategii a struktuře sil jeví jako vhodné. Jedním z hlavních úkolů bylo totiž eliminovat zbytečné duplikace činností mezi druhy vojsk - zejména při neočekávaných krizových či jiných naléhavých situacích (*emergencies*), které jsou dnes ještě méně předvídatelné než uprostřed studené války.

V současné době jsou základem ozbrojených sil USA síly umístěné na vlastním území Spojených států (CONUS), které představují tzv. jádro ozbrojených sil (*Base Force*). Toto jádro je tvořeno silami, jež jsou sice menší než bývala armáda studené války, ale zato musí být vysoce flexibilní, dobře vycvičené a vysoce bojeschopné. Jde tudíž o budování dynamické armády, jejíž reakce mohou být pružně přizpůsobovány dalším změnám v aktuálním strategickém prostředí.

Proto byly podrobně zkoumány role, hlavní úkoly (mise) a funkce ozbrojených sil a vypracována doporučení, jaké síly i po redukci jejich velikosti a nákladů dále udržovat a případně i posilovat. To vše obsahuje zpráva Role, hlavní úkoly a funkce ozbrojených sil Spojených států. Tato zpráva předsedy Sboru náčelníků štábů (což je vlastně co se týče armády vrcholný poradní orgán ministra obrany a amerického prezidenta, a proto veškeré jeho dokumenty zasluhují zvláštní pozornost) mezi nutné změny zahrnuje především změny v infrastruktuře, změny sjednoceného plánu velení, skutečnost že byly značně eliminovány jaderné funkce americké armády, chemické zbraně, vzrostly nároky na přepravu ozbrojených sil, na logistiku, vojenské zpravodajství, změnila se doktrína, výcvik a úkoly ozbrojených sil se rozšířily (např. o účast na protidrogových operacích ap.).

* *Změna infrastruktury*

Nový koncept jádra ozbrojených sil USA (*Base Force*) vyžaduje pochopitelně i odpovídající redukci infrastruktury. Ke zrušení nebo sloučení a přestavbě bylo ve všech druhích vojsk určeno více než 170 činností. Například zásobovací funkce všech druhů vojsk byly spojeny do jediné Správy vojenského zásobování (*Defense Commissary Agency*). Byli určeni pracovníci, kteří budou dohlížet na likvidaci skládek nebezpečného odpadu, které patřily ministerstvu obrany, pro dohled na společně užívané oceánských terminálů, zabezpečení zdravotnickým materiálem, vojenskou poštovní službu, pomoc při přírodních katastrofách na území USA. Byly redukovány a reorganizovány štáby všech druhů vojsk.

* *Sjednocený plán velení*

Podrobný přehled rolí, hlavních úkolů a funkcí nezbytně zahrnuje i revizi sjednoceného plánu velení (*Unified Command Plan*), což je dokument, podle kterého jsou zřizovány spojená velitelství (*combatant commands*) a který určuje jejich geografickou a funkční zodpovědnost. Hlavní změnu zde představuje zřízení amerického strategického velitelství (*US Strategic Command*). Poprvé v americké historii jsou tak atomové zbraně podřízeny pod jediného vrchního velitele. Zřízení tohoto strategického velitelství také snížilo náklady díky reorganizaci velitelství letectva, strategického leteckého velitelství: jeho zřízení nejenom centralizovalo řízení amerických strategických jaderných sil, ale zrušilo i 1100 štábních míst, včetně více než poloviny všech generálských a admirálských míst.

* *Eliminace jaderných funkcí*

Organizace amerických jaderných sil se naprosto změnila. Americké strategické bombardéry, řízené stíhacími a ponorky jsou střídavě buď pod velením generála letectva, nebo admirála vojenského námořnictva. Takové uspořádání by bylo před několika lety těžko představitelné a jde možná o nejdramatičtější změnu od roku 1947 při stanovení rolí a hlavních úkolů druhů vojsk.

V důsledku prezidentovy jaderné iniciativy, vypracované pod vedením Sboru náčelníků spojených štábů a ministra obrany, pozemní vojsko a námořní pěchota již nemá jaderné zbraně, které vlastnily od poloviny padesátých let. Jadernou podporu jim nyní poskytuje vojenské námořnictvo a vojenské letectvo. Navíc byly z lodí, ponorek a letounů vojenského námořnictva, které startují z pozemních základů, odstraněny taktické jaderné zbraně. Poprvé od padesátých let byla zrušena pohotovost všech amerických strategických bombardérů a všech 450 řízených střel Minuteman II.

* *Už žádné chemické zbraně*

Podepsáním konvence o chemických zbraních v Paříži 13. ledna 1993 se Spojené státy zřekly užití chemických zbraní. Jednotlivé druhy vojsk už nemusí udržovat kapacity nutné pro odvetu letátními chemickými zbraněmi, což jednak snižuje náklady na výcvik a provoz chemických zbraní, jednak umožňuje, aby byly zásoby chemických zbraní bezpečně a účinně zničeny.

* *Strategická přeprava*

Nové regionální zaměření americké armády, spojené s velkými redukcemi počtu vojáků v zahraničí, klade nesmírný důraz na strategickou mobilitu. Budování velitelství pro dopravu je po organizační stránce hotové, co zbývá je přizpůsobení přepravních kapacit nové strategii a konceptu jádra ozbrojených sil umístěných v USA. Nově formovaná

strategická mobilita lepší nasazení lehké divize či těžké brigády pozemního vojska do jakékoli oblasti na světě, kde propukne krizové situace, během asi dvou týdnů, a dvou těžkých divizí asi do jednoho měsíce.

* *Nový pohled na logistiku*

Posun od strategických k regionálním konfliktům umožňuje provést velké změny při stanovení potřeb logistické podpory. Pro globální válku byly nutné dostatečně velké zásoby, takže každý vrchní velitel (CINC) mohl bojovat na daném válčišti samostatně a po poměrně značně dlouhou dobu bez doplňování zásob ze Spojených států. Nová strategie potřebuje pouze dostatek „startovních“ zásob, aby vojska vydržela, dokud jednotky na válčišti nebudou doplněny ze Spojených států či z jiných míst předem připravených zásob materiálu (který může být rychle přepraven z jedné oblasti do druhé). Odhaduje se, že například pozemní vojsko podle tohoto nového konceptu může dosáhnout 50% redukce požadavků na válečné rezervy. Bojová logistika s touto novou strategií vstoupila do nové éry.

* *Vojenské zpravodajství*

Zpravodajská podpora americké armády ve válce v Perském zálivu byla pravděpodobně zatím tou nejlepší zpravodajskou podporou v historii. Částečně to bylo díky technologickým zlepšením, která byla zavedena již před válkou, částečně díky inovacím, které byly provedeny během války.

Jaká opatření byla zatím přijata? Byl např. ustaven stálý výbor vedoucích zpravodajských pracovníků, který má určovat programové priority a zároveň koordinovat zabezpečení zpravodajských organizací. Pro všechny vrchní velitele byla zřízena společná zpravodajská centra druhů vojsk (*Joint Intelligence Center*), stejného druhu, jaké měl generál Schwarzkopf. V Pentagonu bylo vybudováno Národní zpravodajské centrum všech druhů ozbrojených sil (*National Military Joint Intelligence Center*), které má sloužit jako ústředí veškerého zpravodajského zabezpečení velitelství a speciálních jednotek tím, že bude fungovat jako národní středisko pro shromažďování, třídění a distribuci zpravodajských informací získaných Ústřední zpravodajskou službou (CIA), Vojenskou zpravodajskou službou (DIA) a Správou pro národní bezpečnost (NSA). Pro včasné předávání map, fotografií cílů, fotografií mj. z globální komunikační satelitní sítě INTEL přímo na bojiště, byl zřízen Centrální úřad obrazových informací (*Central Imagery Office*). V rámci CIA byl také zřízen Úřad vojenských záležitostí, aby byla napravena malá dostupnost celostátních zpravodajských informací konstatovaná veliteli během války v Perském zálivu. Byl eliminován deficit informací shromažďovaných jednotlivými agenty (HUMINT - *Human Intelligence*) tím, že zadávání úkolů bude provádět Vojenská zpravodajská služba (DIA).

* *Doktrína a výcvik*

Velký kus práce byl vykonán při vypracovávání společné doktríny více druhů ozbrojených sil (*joint doctrine*). Základním dokumentem je zde publikace *Joint Warfare of the US Armed Forces: Joint Warfare is Team Warfare* (Společné vedení války amerických ozbrojených sil: Společný boj je týmový boj). Při její tvorbě bylo využito např. zkušeností ze cvičení *Ocean Venture 92*, *Tandem Thrust 92* konaných na pobřeží Karolíny, Kalifornie a ve středním Pacifiku, kde tisíce vojáků, námořníků, letců, námořní pěchoty plnily společné bojové úkoly. Mnohé o nové americké společné doktríně a zaměření výcviku napovídá použití konceptu synchronizace leteckých operací (*Joint Force*

Air Component Commander) ve válce v Perském zálivu. Podle tohoto konceptu byly řízeny všechny operace letectva, které měl generál Schwarzkopf k dispozici. Byl to historický předěl, jehož úspěšnost prokázal výsledek války.

* *Rozšířené úkoly: protidrogové operace*

Již od r. 1989 začalo ministerstvo obrany USA podstatně rozšiřovat svou účast v boji proti ilegálnímu dovozu drog. Tato rozšířená mise vyžaduje zasazení jak vojáků v aktivní službě, tak rezervistů, kteří ovšem musí být na tuto netradiční roli armády patřičně vycvičeni a připraveni. Při plánování a provádění protidrogových operací americké ozbrojené síly spolupracují s nejrozmanitějšími mezirezortními organizacemi, policií a armádami různých států.

VLIV NOVÝCH TECHNOLOGIÍ

Nové technologie byly vždy pohotově přizpůsobovány pro potřeby pozemního, vzdušného i námořního boje. Pokročilé systémy, do kterých dnes Amerika investuje nemálo národního bohatství, prodělaly svůj křest v bojích při operacích *Just Cause* a *Desert Storm*. Bez přehánění je možné uvést, že tyto nové technologie změnily celý tradiční styl válčení. Pro včasné varování, vojenské zpravodajství, průzkum terénu, navigaci, velení, řízení, spojení, pro vyhodnocování bojové činnosti naší i spojenců byly rozsáhle využívány i kosmické systémy. Satelity zásobovaly vojáky informacemi doslova až do zákopů.

Zrychlující se tempo technologického rozvoje má také vliv na rozdělení činností mezi jednotlivé druhy vojsk, zvláště pro zásobování a získávání nového materiálu. Armáda, která včas přijme technologické inovace, získá rozhodující převahu na jakémkoli válčišti. Nová strategie klade požadavky na technologii, a tak ji mění. Tento vztah ale platí i opačně, zaváděná technologie ovlivňuje novou strategii.

Vývoj národní vojenské strategie v období po studené válce a nová ekonomická realita charakterizovaná stále se snižujícím rozpočtem na obranu ve spojení s pokročilou technologií daly vzniknout vizi, která je známá jako C⁴I bojovníka (*C⁴I for Warrior*). Je založena na vzrůstající závislosti na informačních systémech, které mají pomoci při získání rozhodující převahy v boji. Všechny druhy ozbrojených sil USA tuto vizi vyjádřily v následujících dokumentech: strategie pozemního vojska *The Enterprise Vision*, strategie vojenského letectva: *Horizont*, strategie vojenského námořnictva: *Copernicus ... Forward* a strategie námořní pěchoty: *MAGTF/C4I*.

● *Technická architektura*

Jedním z úkolů realizace plánu pozemního vojska (*The Enterprise Vision*) je vybudování rozsáhlé technické architektury na podporu bezproblémového (*seamless*) sdílení informací na celosvětové bázi. Plán nařizuje řediteli informačních systému C⁴I, aby společně s dalšími institucemi vypracoval a realizoval armádní technickou architekturu (ATA).

Vůdčí zásadou války informačního věku je že „sdílené situační vědomí, spojeno se schopností vést nepřetržité operace, umožní armádám informačního věku pozorovat, rozhodovat a jednat správněji, daleko přesněji než jejich nepřátelé“ (Gen. Gordon R. Sullivan, plk. James M. Dubik, v publikaci *War in the Information Age*). To předpokládá, že poskytované informace jsou spolehlivé, včasné, dostupné, využitelné a vzájemně sdílené. Fundamentální informační struktura tudíž musí umožnit spíše než bránit toku informací mezi zabezpečujícími jednotkami a strategickými či taktickými silami, musí

poskytovat flexibilitu, aby mohly být vzájemně přizpůsobovány hlavní úkoly (mise) armády a její organizační struktury.

Ovšem při absenci společné a technické architektury by většina informací a vložených systémů musela být vyvinuta (s někdy velice speciální a často uzavřenou) infrastrukturou pouze pro jeden druh vojska, což by způsobilo, že by se používaly různé způsoby předávání zpráv, existovala by různá architektura zpracování a přenosu informací. Interoperabilita by se stala velmi problematickou a finančně náročnou, byla by možná jen prostřednictvím drazé vyvíjených a udržovaných rozhraní (*interfaces*).

Technická architektura sama o sobě nezbuduje nic, avšak když je užívána spolu s další architekturou pozemního vojska zvanou *Enterprise* - operační a systémovou architekturou - bude technická architektura podporovat interoperabilitu mezi systémy, rovněž podstatně snižovat jak náklady, tak dobu vývoje a implementace modernizovaných systémů.

POSTUPNÁ PROMĚNA OZBROJENÝCH SIL

Pokud bychom se dosud uvedené pokusili shrnout, pak zásadní změny, respektive jednotlivé prvky celkové změny ozbrojených sil se týkají především nového zasazení ozbrojených sil, jejich interoperability, informační technologie, kvality a kvantity informací, celosvětové změny dostupnosti zdrojů pro obranu, administrativní a štábní činnosti, softwaru, multimediální integrace, vlastní modernizace armády, informační války, ochrany informací a konečně i samotného vojáka 21. století. Klíčem k těmto změnám je použití technologie C⁴I.

▲ Zasazení ozbrojených sil

První a nejdramatičtější změnu představuje způsob zasazení ozbrojených sil. Stará koncepce představeného rozmístění sil, výzbroje a výstroje byla založena na ohrožení studené války. Pohotovostní jednotky (*forward deployed forces*) byly umístěny do oblastí pravděpodobného konfliktu (střední Evropa, Korea) a vycházely z extenzivně tvořených zpravodajských databází a map, které pokrývaly tyto oblasti. Pohotovostní jednotky měly bojové a týlové síly rozmístěny v připravených pozicích, takže bylo možné, aby byly zasazeny do boje v několika hodinách či dnech. Vzniklé chyby bylo možné snadno eliminovat, neboť výstroj a výzbroj byla umístěna mnohem blíže k bojišti a potřebný materiál mohl být snadno, bylo-li to nezbytné, přisunut k jeho přednímu okraji.

Jak již bylo několikrát zmiňováno, dnes je kladen důraz na armádu připravenou operovat kdekoli ve světě (*force projection*), za použití konceptu operací vedených z různých základů (*split-based operations*). Operační systémy musí mít schopnost rychle shromažďovat, vyhodnocovat a pracovat s požadovanými databázemi. Vlastní území Spojených států (*CONUS*) a představené základny budou sloužit jako výchozí body rozšíření americké mocenské přítomnosti, pro tzv. projekci síly (*power projection*). Z nich se vojáci a jednotky přesunou do leteckých/námořních shromaždišť. Přemísťovat se do oblastí nasazení budou po etapách.

Operace rychlého přemístění (*force projection*) mohou trvat několik dní, týdnů i měsíců, a proto, než budou jednotky, výzbroj a výstroj přepraveny, může dojít k nějakému selhání. Nicméně rychlý pokrok informační technologie umožní provádět operace voj. zpravodajství, logistického zabezpečení z vlastního území Spojených států a představených vojenských základů, a tak kompenzovat omezené strategické možnosti leteckého a

námořního přesunu, redukovat ohrožení jednotek a jejich týlové podpory (*support tail*) v oblasti operací. Jinými slovy: v mnoha operacích se vojenské základny stanou týlem divize či sboru. Spojení s národními zpravodajskými a logistickými orgány, hlavními orgány velení NCA (*National Command Authority*) bude prováděno prostřednictvím komerčních a vojenských komunikačních zařízení/kapacit.

▲ *Interoperabilita*

Druhá fundamentální změna se týká měnící se role a odpovědnosti informačního managementu. Podle staré koncepce bylo např. pozemní vojsko naprosto soběstačný druh vojska a vybudované systémy C⁴I sloužily v podstatě jen pro jeho potřebu. Interoperabilita s jinými druhy vojsk, s koaličními partnery (neboli se spojenými a kombinovanými jednotkami) byla úspěšně prováděna až na úrovni válčiště (*theater*), prostřednictvím spojovacích skupin, hlavně u velkých jednotek. Nová koncepce klade důraz na spojené a kombinované operace a (bude-li to proveditelné) i budování systémů C⁴I společně s jinými druhy vojsk. Pozemní vojsko se musí soustředit na interoperabilitu s jinými druhy vojsk (*joint interoperability*), na vyloučení duplikovaných činností a podporu společně zasazených jednotek na válčišti JTFs (*Joint Task Forces*).

▲ *Informační technologie*

Třetí změnu způsobila informační a technologická revoluce (automatizace, počítače, spojovací technika, elektronika). Dříve byly spojovací sítě zřizovány tak, aby extenzivně zastřešovaly celou oblast, kde byly zasazeny ozbrojené síly. Podle koncepce tzv. projekce síly (*force projection*) se bude na armádě žádat, aby se dokázala rychle přepřavit, a to na velké vzdálenosti (*force mobility*). Vývoj satelitní technologie, technologie přenosu paketů, kapacita počítačů jsou těmi motivujícími faktory, které mění způsob, jakým jsou informace předávány až k samotnému vojákovi-bojovníkovi (*warfighter*). Nová koncepce předvídá samozřejmě spojení přes satelity, do první linie budou vysílána jen nezbytná komunikační pojítka, budou používány dálkové terminály, výkonné počítače.

▲ *Kvalita a kvantita informací*

Čtvrtá změna se soustřeďuje na kvalitu a kvantitu poskytovaných informací. Při operačním plánování byly užívány mastné tužky a acetát. Díky výpočetní technice a počítačovým sítím, přenosům informací pomocí optických vláken, satelitů a asynchronním specifikacím sítí ATM nastupují významné změny.

Nová koncepce předvídá výkonná počítačová zařízení pro přenos „bezpečného hlasu“, dat, obrazových informací, podle potřeby i informací ze senzorů. Displeje s elektronickými mapami vytvářené z digitálních terénních databází budou přenášeny prostřednictvím satelitů do armádních systémů (jak zbraňových, tak C⁴I) a budou používány i vojáky v představených postaveních.

V reálném čase budou na displejích k dispozici doplněná data, na jakékoli úrovni poskytovány aktuální zpravodajské informace, bude prováděno vyhodnocení zásahů cílů. V případě potřeby bude možné vytisknout elektronické mapy spolu s dalšími informacemi a obrazové informace přímo na stanovišti vojáka. I na představených stanovištích bude možné díky distribuované simulaci provádět cvičné simulace a plánování misí. Společné obrazovky informačních displejů a přímý přenos eliminují nevyhnutelné omyly, které mohou nastat během několikanásobných vstupů a při přenosech dat. Modelování a standardizace umožní jednotnou strukturu dat a definic systému velení pro postupnou integraci všech automatizovaných systémů velení a řízení (*Army Battle Command System*).

▲ Celosvětová změna dostupnosti zdrojů

I tato změna dostupnosti zdrojů mění vojenskou strategii. To představuje pátý moment celkové změny. Klesající rozpočet na obranu, celosvětová ekonomická konkurence, vývoj struktur ozbrojených sil nezbytně způsobují změny v procesu, jakým jsou navrhovány, modelovány a realizovány vojenské systémy. V minulosti armáda žádala o jedinečná zařízení, která by byla schopna zadržet přímou hrozbu ze strany Varšavské smlouvy. Proto byly systémy C⁴I omezeny jen na určitou část vlnového pásma, stupně bezpečnosti, zvláštní vojenské standardy a protokoly.

Pokroky komerční informační technologie a standardů (komerční přenos dat, automatizace, fotografie), vysoká cena vývoje vlastních speciálních zařízení a jejich velice krátká technologická životnost jsou těmi motivujícími faktory, které si vynucují změnu systému akvizičního procesu. Nová koncepce předpokládá širší využití:

1. komerčního satelitního spojení,
2. národních a mezinárodních komerčních standardů a protokolů (komerčních parametrů a pravidel).
3. komerční architektury otevřených systémů
4. místo vývoje vlastních aplikací nakupování hotových produktů.

Komerční komunikační technologie bude používána z vlastního území Spojených států a představených základěn na válčiště a do týlu sborů. Přímé spojení komerčních komunikačních zařízení s pohyblivými účastnickými stanicemi poskytne hodnotné a efektivní služby a vyhlne se současným mezistupňům.

▲ Administrativa

Šestou změnou je řízení (management) dnešních složitých armádních operací a jejich administrativy. Administrativní a štábní činnost bývala převážně manuální, zdoluhavá, samé papírování. Softwarové aplikace pracovních počítačů, architektura klient-server (včetně místních sítí a distribuovaných databázových technologií) umožňují v podstatě bezpapírovou organizaci, kde pokročilé softwarové aplikace velice zvýší produktivitu a prostřednictvím elektronické tvorby dokumentů podstatně sníží náklady na jejich výrobu, ochranu, distribuci i uložení.

▲ Software

Sedmým prvkem změny je informační technologie, která hraje v současné armádě daleko větší úlohu než v minulosti. V minulosti celému procesu vývoje dominoval hardware (jak zbraňových systémů, tak C⁴I). Nesmírný pokrok vývoje mikroprocesorů způsobil změnu tradičního se soustředění na hardware. Nová koncepce předvídá další vývoj počítačového softwaru a systémů C⁴I jako multiplikátorů ozbrojených sil. Softwarové aplikace budou hrát roli při vývoji a zavádění strukturovaných programových jazyků, technik, nástrojů ap. Stanou se nesmírně důležitými pro vývoj stále větších a komplexních systémů.

▲ Multimediální integrace

Integrace multimediálních zdrojů (hlas, data, grafika) je osmým prvkem změny, která se stává velice užitečnou pro armádu a zaváděné systémy C⁴I. Vojenský i civilní sektor původně používal oddělená mediální zařízení s omezenou interoperabilitou mezi aplikacemi, jejichž zpracování a distribuce vyžadovaly mnoho manuální práce.

Nová koncepce předvídá poskytování informací vojákovi právě v tom okamžiku, kdy je potřebuje, formou informačního vysílání (*smart push*) a informací na vyžádání (*intelligent pull*). Integrované, několikanásobně zabezpečené, multimodální pracovní stanice/terminály (sestavující z bezpečných operačních systémů, softwaru C⁴I a komunikačních rozhraní) s přístupem ke globálním komunikačním sítím poskytnou vojákovi nezbytné základní informace pro vítězství v informační válce na bojišti. Sofistikované bezpečnostní databáze, geograficky distribuované a vzájemně propojené na celém světě, umožní sledovat jak nepřítel, tak vlastní jednotky, které budou součástí vysoce mobilních početných, značně rozptýlených a technologicky velmi pokročilých armád.

▲ Modernizace

Vlastní modernizace armády (ozbrojených sil) představuje devátý prvek zněny. Je to stále pokračující proces, ve kterém se řeší obrovské problémy celého současného spektra měnících se hrozeb a snižujících se zdrojů vynakládaných na obranu. Podle staré koncepce používala armáda tzv. vertikální (trychtýřový) přístup pro budování a zlepšování systémů (jak C⁴I, tak zbraňových). Ovšem omezené zdroje na zavádění, respektive vylepšování příštích systémů, orientace na spojené a kombinované operace (tj. všech druhů zbraní a v rámci spojeneckých aliancí), na menší vojenské síly, které se budou řídit novou doktrínou nasazení vojsk v zahraničí z území Spojených států a představených základů, mění způsob jakým jsou projektovány a vyvíjeny bojové systémy určené pro jednotlivce. Nová koncepce předpokládá takovou strategii modernizace ozbrojených sil, která se soustředí na horizontální technologii HTI (zahrnuje kromě digitalizace např. termovizor druhé generace FLIR, systém bojové identifikace jednotek a systém velení s postupnou integrací všech automatizovaných systémů velení a řízení ABCS).

Horizontální technologie HTI tedy integruje rozdílné zbraňové systémy (tanky, obrněná vozidla, letouny, vozidla C²) s běžnou technologií, a to prostřednictvím softwarového inženýrství, akvizice, plánovaným systémem postupného zlepšování zbraní a techniky P³I (*Pre-planned Product Improvement*) a systémovou modernizací jednotlivých složek. Například iniciativy „digitalizace bojiště“ a technologie C⁴I je používáno k integrování digitálních dat horizontálně napříč bojištěm mezi bojovými, zabezpečujícími a týlovými jednotkami, od velitele dolů až k jednotlivému vojákovi. Tato integrace umožňuje pohled na celé bojiště v reálném čase.

▲ Informační válka

V budoucích operacích bude tím rozhodujícím získání informační převahy. O tomto známém tématu jenom stručně. Podle bývalých koncepcí plánování vojenské kampaně integrovalo letecké, pozemní a námořní operace. Nové koncepce k těmto operacím ještě připojila operace informační války, aby zaútočila na nový rozhodující úsek boje (*centre of gravity*) - na informace. Armáda se tradičně zaměřovala především na zbraň, které pro ni představovaly značné nebezpečí. Podle nové koncepce se zaměřuje na informační cíle - senzory, komunikační prostředky, velitelská stanoviště ap. - aby tak tím, že rozvrátí efektivní řízení zbraní a sil představujících ohrožení, získala vyšší operační zisk.

Na podporu operací informační války budou vylepšovány stávající možnosti narušování velení a řízení (C²) nepřítel. Podle staré koncepce byly pro radioelektronický boj (REB), např. rušení nepřátelského spojení a senzorů, k dispozici pouze omezené prostředky REB, a to pouze na relativně velmi malém území, často s rizikem rušení vlastních zařízení. Podle

nové koncepce bude nadvláda v éteru získána vynikajícími systémy REB, které budou selektivně rušit a klamat nepřátelské prostředky, aniž by rušily vlastní zařízení. Současně bude integrovaný systém rádiového průzkumu a rušení IEW hledat velitelská stanoviště protivníka, aby mohla být fyzicky zničena. Další prvky C²I, psychologické operace (PSYOP), klamání, operační bezpečnost (OPSEC) budou také synchronizovány s REB a ničením, aby synergeticky degradovaly systémy velení a řízení protivníka. Nedestruktivní metody proti C² budou hrát důležitou roli při úsilí odradit určitou stranu od nepřátelství a při mimoválečných operacích OOTW (*Operations Other Than War*).

▲ Ochrana informací

Týká se moderních zbraňových systémů a systémů řízení a velení, spojení, předávání zpravodajských informací, jejich citlivosti (= stupně utajení). Ochrana informačních zdrojů je nejvyšší důležitostí a představuje klíčový faktor pro vítězství v informační válce. Tato oblast představuje desátý prvek změny. Podle starých koncepcí byly informace chráněny v rámci infrastruktury, která sestávala většinou z jednoúčelových speciálních centralizovaných computerů operujících v uzavřených počítačových sítích. Když technologie computerů a telekomunikací předstihla vývoj několika úrovně bezpečnostní technologie (MLS), nastala nová situace, která si vynutila dělení informací podle různých úrovní utajení a vývoj zvláštních sítí pro logistiku, velení a řízení a informace vojenského zpravodajství.

Rozšíření výkonných stanic, přenosných počítačů (laptopů), další výpočetní techniky vzájemně spojené prostřednictvím rozsáhlých lokálních sítí (typu klient-server a další moderní architektury) a vzrůstající dostupnost širokých počítačových sítí jsou těmi faktory, které pohánějí zásadní změny v politice ochrany informací a podpůrných technologií.

Nová koncepce předvídá naprosto decentralizované, rozptýlené a multimediální počítačové prostředí, s výkonnými pracovními stanicemi a dalším, přídavným počítačovým zařízením. Tato zařízení budou provádět rozmanité integrované aplikace (speciální podpora úkolu, grafika, elektronická pošta, zpracování textů, management databáze, tabulkový procesor, skupinový software atd.). Jejich ochrana bude zajišťována několikaúrovňovými integrovanými systémy v rámci celkové bezpečnostní architektury.

Potřeba poskytnout veliteli ohromné množství informací v reálném čase, na uživatelsky jednoduché pracovní stanici, bude pohánět vývoj bezpečnostních technologií MLS a velice posilovat vojákovu schopnost zvítězit v informační válce na bojišti.

▲ Voják

Poslední dramatická změna se týká jednotlivého vojáka a moderních informačních technologií, se kterými bude ve styku. Vojáci na bojišti měli jen omezené komunikační a zpravodajské možnosti. Rozvoj digitální technologie, miniaturizace většiny hardwarových komponent a významná zlepšení elektronických mapovacích technik ale zvyšují jeho schopnost shromažďovat informace, pracovat s nimi a předávat je dál. Nová koncepce vojáka 21. století (*21st century land warrior*) využívá letální zbraně s vysokou účinností, zařízení na noční vidění, satelity, komplexní systémy ochrany života, rozsáhlé integrované rozhraní pro velení a řízení s přístupem k celosvětové datové síti. Kapacity velení, řízení a spojení C³ (*command, control and communication*) jednotlivého vojáka zahrnují digitální hlasové spojení, identifikační zařízení IFF (*Identification Friend or Foe*), přenos obrazových informací (elektronické mapování), určování individuální polohy/navádění (systém POS/NAV) a určení polohy jednotlivého vojáka. Další softwarové aplikace na

počítači vojákovi poskytnou základnu pro kritické zhodnocení aktuálních informací, informací vztahujících se k hlavnímu úkolu, a informací, které musí být rychle předány dál.

Popsané vlivy nových technologií na roli, hlavní úkoly a funkce ozbrojených sil budou zřejmě i nadále evoluční, tj. neočekávají se velké skoky, ale nepochybně budou ovlivněny všechny funkce armády.

Nutné obranné a vojenské kapacity ovšem nemohou být udržovány na náležité úrovni, byť i pomocí nejvyspělejší technologie, jestliže se podpůrné a zabezpečovací složky budou snižovat tak radikálně, že bude ohrožena připravenost ozbrojených sil. Není možné udržovat potřebnou vojenskou sílu, jestliže budou v rámci jakési očekávané ekonomické úspory stavěny před prokázanou efektivitu nebo když bude upřednostňován jeden druh ozbrojených sil před druhým. Těchto úskalí překotných reforem jsou si Američané dobře vědomi. Proto zpráva předsedy Sboru náčelníků štábů pro amerického ministra obrany o Roli, hl. úkolech a funkcích ozbrojených sil, ze které jsme čerpali většinu materiálu pro tento článek, obsahuje závěrem i něco jako varování: „Když budeme postupovat příliš rychle či budeme provádět změny, které nemohou být rychle vstřebány, riskujeme, že můžeme zničit základ našich bojových sil. Musíme udržovat mistrovskou vyváženost, kterou jsme demonstrovali ve válce v Perském zálivu na zemi, ve vzduchu, na moři i ve vesmíru.

Americké ozbrojené síly musí být připraveny dostát úkolům devadesátých let, ale ne s nějakou miniaturní verzí vojska studené války, nýbrž se zcela novou armádou, určenou pro novou epochu.“

Použitá literatura:

- * Army Technical Architecture, DOA, Washington DC 1996.
- * Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States, The Pentagon, Washington DC 1993.
- * The Army Enterprise Implementation Plan (unified vision for the Army C⁴I community) Department of the Army, Washington 1994.

-red-

Armádní generál Josef ŠNEJDÁREK

* 2. 4. 1875 Napajedla
† 13. 5. 1945 Casablanca

„Jsem rváč a voják a miluji boj.

Čtyři roky kadetky. Dobré.

Šestnáct let Afriky. Krásné.

Čtyři roky světová. Samozřejmě.

*Nejkrásnější: bránit v čele armády svou vlast.
Se zbraní v ruce přivítat, nač měla právo.*

*Jsem rváč a voják. Kdybych se znovu narodil:
zase Legie...”, vyznal se Josef Šnejdár ve
svých pamětech „Pochoduj nebo zemři”.*

Narodil se jako jediný syn mlynáře v moravských Napajedlech. Po matčině smrti však vyrůstal u jejích rodičů v Jičíně. Tam a následně v Železnici získal základní vzdělání. Od dětství se velmi zajímal o Orient. A to tak silně, že ve svých patnácti letech poprvé utekl z domova. Dostal se tehdy až do Turecka, což mu po návratu domů „vyneslo” vyloučení z německého reálného gymnázia. Střední vzdělání potom dokončil v roce 1891 na místní měšťanské škole. Už jako sokol (od roku 1888) velmi dobře šermoval a jezdil na koni.

Touha po dobrodružství nakonec rozhodla o jeho životním povolání. Studia na pražské kadetní škole pěchoty ukončil v roce 1895 jako premiant. Následovala služba u týlových jednotek v Budapešti a následně v Innsbrucku, což však nemohlo uspokojit jeho temperament. A tak během dovolené v roce 1897 vstoupil jako dobrovolník do turecké armády, aby se mohl zúčastnit bojů proti Řekům. Ještě se sice vrátil do lůna rakousko-uherské armády, avšak po uložení disciplinárního trestu se definitivně s c. a k. armádou rozloučil.

Díky dědictví po matce si mohl splnit dávný sen a začal cestovat - Středomořím, severní i rovníkovou Afrikou. Po vyčerpání finančních prostředků vstoupil 24. ledna 1899 v Lougny do francouzské cizinecké legie. Po dvouleté službě dosáhl poddůstojnické hodnosti. V roce 1906 už jako rotmistr byl vyslán do prestižní pěchotní školy Saint-Maixent-École. Už rok před tím totiž získal francouzské státní občanství (po splnění závazku v legii), a proto po dosažení hodnosti poručíka (1. 4. 1907) byl přemístěn k francouzské koloniální armádě, a to k 1. a následně 4. pluku Alžírských střelců. V následujících dvou letech se zúčastnil sedmnácti válečných tažení ve francouzských koloniích v Alžírsku, Tunisku, západním Maroku a na dalších místech Sahary. Zde také

utrpěl nejvíce zranění z celkového počtu čtyřiceti během své vojenské kariéry, a proto následující dva roky zůstal na zdravotní dovolené.

Když sloužil v Oranu, seznámil se s dcerou bohatého velkostatkáře, Cathérine de Constantin, která se stala jeho věrnou životní družkou. V roce 1915 se manželům Šnejdárkovým narodila dcera Mirjam a po pěti letech se narodil syn Josef.

Za první světové války sloužil nadporučík Šnejdárk stále u koloniálního vojska - tentokrát ovšem na francouzském území. Opět byl několikrát zraněn, a to u Puisey a Soucier, kde se mimořádně vyznamenal při bodákových útocích v srpnu a září 1914. Za cenu vlastního vážného zranění se mu podařilo zastavit německý útok. V armádním rozkazu č. 146 ze dne 8. října 1914 je uvedena následující pochvala: *„Dvakrát dobyl bodákovou zteč pozice a při druhém útoku byl poraněn na levé ruce.“* Krátce po povýšení do hodnosti kapitána následovalo vyznamenání Řádem čestné legie i francouzským válečným křížem.

Jakmile se vrátil z lazaretu a dovolené, pokračoval v bojové činnosti na západní frontě. Dnem 17. listopadu 1917 pak byl přidělen k vznikajícím československým legiím ve Francii jako instruktor České národní rady v Paříži. Později působil ve funkci pobočníka velitele 21. čs. střeleckého pluku a také styčného důstojníka velitele budované československé armády generála Pierre Janina pro styk mezi československými orgány a francouzským ministerstvem války. Mezitím také předsedal československým odvodním komisím v Cognacu a v Paříži. S propůjčenou hodností československého majora odjel v prosinci 1918 do Padovy, aby převzal velení 22. čs. střeleckého pluku a zabezpečil jeho transport do republiky. 30. prosince 1918 byl jako francouzský důstojník přidělen k československé armádě. Po více jak dvaceti letech, 4. ledna 1919, se Josef Šnejdárk vrátil do vlasti...

Ovšem v „mírové“ posádce nezůstal dlouho, neboť již desátý den po svém příjezdu byl jmenován inspektorem pro severní Moravu a Slezsko. Dva dny poté jej povýšili na podplukovníka a současně byl ustanoven vrchním velitelem čs. vojska na Těšínsku s pověřením zabezpečit košicko-bohumínskou železnici. Těšínsko velmi rychle obsadil, za což se mu dostalo několika pochvalných uznání jak od Národního shromáždění, tak od vrchního velitele československých vojsk francouzského generála Pellého, neboť *„jako vrchní velitel operačních vojsk na Těšínsku prokázal znamenité služby rázným a účinným řízením vojenských operací“*. Šnejdárk totiž významným způsobem přispěl ke stanovení nové demarkační čáry a ve svém důsledku i tamní československé státní hranice. 23. února 1919 byl právě povýšený plukovník Šnejdárk ustanoven zvláštním delegátem československé vlády při mezispojenecké komisi ve Varšavě, kde důrazně prosazoval československé požadavky na charakter vytyčení československo-polské hranice.

Po napadení Slovenska jednotkami Maďarské republiky rad byl Šnejdárk 31. května 1919 pověřen velením 2. pěší divize, jež tehdy ustupovala pod tlakem bolševických jednotek. *„Převzal velení divize v kritickém okamžiku,“* uvádí se v dalším pochvalném uznání plukovníka Šnejdárka, *„když ustupovala na celé čáře. Svou energickou a neúnavnou osobní působností změnil během tří týdnů ducha své divize a učinil z ní útočnou divizi. - Zahájil ofenzivu od 10. června a porazil nepřítele v několika utkáních, provedených řadou překvapujících útoků. Dne 13. června dobyl Báňské Štiavnice a pronásledoval nepřítele až na okraj Levice, zajal přes 200 vojáků, dobyl čtyři děla a čemý materiál.“*

Plukovník Šnejdárk jako vždy nacházel originální řešení. Když se mu nedostávalo záloh, zavolał si jednoho důstojníka svého štábu a uložil mu: *„Pojedeš do Žiliny a ze Žiliny*

směrem ke Košicím. Vezmeš s sebou asi sto vojáků v plátěných uniformách. Tito vojáci si načerní tváře a ruce a na hlavě si uváží bílé šátky po způsobu turbanu. Šátky nemusí být zrovna moc bílé. Vojáci na každém nádraží vystoupí a budou chodit po peroně a mluvit hlasitě senegalsky.” Důstojník mu hlásil, že nemá vojáky, kteří umějí senegalsky. Řekl mu: *„To nevadí. Budou něco brebentit a v každé větě bude srozumitelné jen slovo senegal“*... Důstojník vykonal rozkaz velmi svědomitě. A za 48 hodin v Pešti „věděli“, že nám Franchet d'Esperey, vrchní velitel spojenecké armády na Balkáně, poslal přes Rumunsko jako zálohu dva pluky Senegalců. „Senegalci“, většinou hoši z Prahy - Vršovic, to tedy dělali dobře...

Na podzim 1919 se plukovník Šnejdárek vrátil do Prahy, aby jako vojenský velitel hlavního města obnovil morálku a disciplínu bouřící se posádky. To se mu také během krátkého času podařilo. Musel si však počínat občas velmi energicky, což mu mimo jiné „vyneslo“ několik písniček na jeho adresu, jako například „Píseň o zlém Šnejdárkovi”.

Stále ještě jako francouzský důstojník byl v době od 30. prosince 1920 do 21. června 1922 přidělen k francouzské vojenské misi v Praze. Krátce před tím mu byla pro další službu v československé armádě propůjčena nejnižší československá generálská hodnost. Současně s přidělením k francouzské misi však byl generál Šnejdárek ustanoven velitelem 9. pěší divize v Trnavě, v březnu 1923 pak 7. pěší divize v Olomouci a začátkem prosince 1924 odešel do Košic, kde převzal velení 11. pěší divize. Zároveň začal budovat tamní zemské vojenské velitelství, jehož velitelem byl jmenován dnem 15. září 1925.

Brigádní generál Šnejdárek byl 7. prosince 1926 povýšen do hodnosti divizního generála a následně dnem 15. února 1927 byl převzat za důstojníka z povolání československé branné moci. K témuž datu byl totiž v hodnosti majora francouzské armády (do níž byl povýšen 25. června 1924) propuštěn z francouzské armády do výslužby. Tyto změny nastaly až poté, kdy se generál Šnejdárek rozhodl pro přijetí československé státní příslušnosti.

Náčelník hlavního štábu československé branné moci armádní generál Jan Syrový se v roce 1929 o svém podřízeném vyjádřil následovně: *„Velmi inteligentní, mající značné vojenské vědomosti a zkušenosti, které zdá se že neprohlubuje. Povahově sympatický, poněkud romantického ducha. Hodí se dobře pro poměry na Slovensku, kde je oblíben a má též autoritu.“*

Šnejdárek si velmi dobře uvědomoval, že *„milovaný velitel může všechno“* a držel se zásady, že *„velitel má velet“*. Zastával názor, že dále musí mít intuici, zkušenost a důvěru lidí. *„Musí myslet na své vojáky a na otce vojáků, kteří mu jsou svěřeni. A usoudit, zda oběť je úměrná cíli. Ale první jeho povinností je: dát armádě klid. Štít ve svém okolí klid. - Dát rozkaz, to je až druhé.“*

Základem velení podle generála je vědět, „co voják může snést a co nemůže snést.

Velká chyba: myslet, že voják nemůže, a on zatím nechce.

Větší chyba: myslet, že voják nemůže a on může.

Největší chyba, protože křivda: myslet, že voják nechce, a on zatím nemůže...

Jediné čeho jsem se na vojně bál: ukřivdit vojákovi.

Spravedlnost je základem velení.

Spravedlivý velitel je milován.

Milovaný velitel může všechno...”

Šnejdárek byl začátkem roku 1930 povýšen do nejvyšší generálské hodnosti. K 31. prosinci 1932 pak předal funkci v Košicích generálu Lvu Prchalovi a sám převzal funkci zemského vojenského velitele v Bratislavě. Zde se zařadil mezi průkopníky budování pohraničního opevnění podle francouzského vzoru. Byl také jedním z kandidátů na funkci náčelníka hlavního štábu, kterým se nakonec stal generál Ludvík Krejčí. Ten měl ovšem naprosto odlišné představy o nejvyšším velitelském sboru československé armády než jeho předchůdce generál Jan Syrový. Logicky došlo ke sporu mezi generály Šnejdárkem a Krejčím. Tisk se postavil za populárního „zachránce Slovenska“. V jeho prospěch byla podána interpelace v parlamentu a situaci byl nucen řešit sám prezident republiky T. G. Masaryk.

V říjnu 1934 generál Šnejdárek ještě zastupoval Československou republiku jako delegát na pohřbu bývalého francouzského prezidenta Raymonda Poincaré, ale již se připravoval jeho odchod z činné služby. Stále více bylo totiž zřejmé, že na zastávanou funkci postrádá vyšší vojenské vzdělání, které si na rozdíl od většiny důstojníků a generálů ani nesnažil doplnit soukromým studiem, přičemž informativní kurz pro čs. generály absolvoval už v roce 1922. Také „*vlastní službě*“ se věnoval velmi málo, jak vyplývá z hodnocení náčelníka hlavního štábu čs. branné moci: „*Zato více přijímá intervenčních a čestných návštěv, zvláště z kruhů civilních, vyhovování těmto, jelikož málo respektuje předpisy a nařízení, rozvrací morálku a práci štábu, zato ale se líbí a imponuje veřejnosti; a toto je jeho snahou.*“ Generál Krejčí mu dále vytýkal jeho až despotický charakter, který se jen obtížně přizpůsoboval středoevropské realitě a dále snahy zavést do československé armády zvyky francouzské cizinecké legie,

Koncem roku 1934 došlo ke kompromisu - generál Krejčí stáhl návrh na penzionování k 1. lednu 1935, zatímco generál Šnejdárek se zavázal požádat o odchod do výslužby po dovršení šedesáti let, to znamená k 1. červenci 1935. Generál zůstal s rodinou v Bratislavě, odkud 1. června 1939 odešel s manželkou a synem do exilu, jak se později vyjádřil, „*bychom vzali nepříteli možnost upotřebit pro své účely mou osobu a osobu mého syna, posluchače práv na bratislavské univerzitě*“. V Jugoslávii předal tamnímu čs. vyslanci Lípovi dopisy, které mu byly svěřeny na Slovensku pro vedení československého zahraničního odboje. Šnejdárkovi potom odjeli do Francie a usadili se ve Vernoru, kde syn Josef začal pracovat v místní Baťově továrně na plynové masky, aby uživil rodiče.

Generál Šnejdárek se nestal příslušníkem druhého zahraničního odboje nejen pro svůj vysoký věk, částečnou slepotu, ale také pro své kontakty s francouzským maršálem Henri Pilippe Pétainem, se kterým se nepřestal stýkat ani po jeho jednoznačné kolaboraci s nacisty ... Po vpádu nacistické armády do Francie se Šnejdárkovi přesunuli dále na jih a posléze odjeli do Casablanky v Maroku. Až do zákroku prezidenta dr. E. Beneše v červnu 1944 tam žili ve velmi stísněných podmínkách z výdělku syna.

Útrapy exilu a stáří poznamenaly jak Šnejdárka samotného - oslepl na jedno oko, tak i jeho manželku, která trpěla srdeční chorobou. Zdravotní stav generála se neustále zhoršoval až se nakonec musel podrobit operaci močového měchýře. První 8. května, druhé 9. května a poslední 10. května 1945, avšak jeho srdce nakonec nevydrželo a tak v 19.15 hodin 13. května 1945 zemřel - jen pět týdnů po úmrtí manželky. Oba byli pochováni na hřbitově d'El-Hank v Casablance.

Ostatky armádního generála Josefa Šnejdárka byly 6. 9. 1996 převezeny z Casablanky do vlasti a budou uloženy v jeho rodných Napajedlech.

Present European Security and National Interests of the CR by Maj. Gen. Ing. Emil Antušák and Ing. Petr Svozil. The end of bipolar word and the collapse of the Soviet Union does not represent the end of all security risks. There is less danger, but also less peace. In this connection the most important seems to be those following issues: NATO enlargement to the east and the role of Russia in this process, secondly what portion the Czech Republic (CR) is going to play in collective European security system and our integration into Euro-Atlantic security structures (EU/WEU, NATO). The authors support the position of present state administration saying that the best safeguard of our sovereignty and security will be the admission into the NATO alliance. NATO will be not only our protector, but also a symbol of commonly shared values, like freedom, democracy and free market. We must realize that the security has both military dimension and that of economy. The authors underline fact that for a small state, like the CR, the economy is of the same importance as military strenght. Actually, forces are only of marginal importance. The Czech Republic must above all achieve, so to say, the "economy security" in the frame of the European Union.

Some Military and Strategy Aspects of NATO Enlargement by Ing. Milan Štembera, CSc. The relation between the Czech Republic and NATO is bipolar. Both sides can make the best of mutual ties. The member of International Relations Institute staff, Ing. Štembera in his well-grounded paper sets out convincing arguments that the CR could not be only in a position of a mere applicant, but also the partner. When the nations of Central and Eastern Europe (CEE) join NATO and become the full members, NATO is aimed to expand its strategic and operational landscape. It will enable firstly to dilute operational army arrangement and higher manoeuvre capacities for forces and vehicles. Secondly, last but not least, NATO enlargement to the east will increase arms market for defence industries of

NATO nations, namely the US, as they may win the competition for re-armament CEE countries.

The Management of State Defence - II by Col. Ing. František Jiroušek and Ing. Dalibor Růžička, CSc. In this sequel both authors are involved in a wide range of organizational structure drafts, schemes, functions and the work of defence top-management. They propose for such bodies current institutions like the Czech Parliament, Government, State Security Board and power ministries. In state of war such organs ought to be the High Command of the ACR and war ministries. The High Command would be the highest authority for direct control of the forces. Present Czech defence system doesn't pay much attention to the developing of management and control bodies, but the authors try to warn us that in spite of the fact the Czech Republic has no impending threats now, such organs must be prepared well advance, even in peace, especially in today's security surrounding, i.e. in quickly changing international landscape.

International Conditions and the Security of State by Col. Ing. František Valach, CSc. The author presents us with the wide scale of various opinions on security problems. The article points to the fact that all the states, as subjects of international law, are influenced by certain unsettled present-day world. He deals both with mutual dependence between state's expenditures for defence and their negative effects on the overall security, as far as the arms race is concerned. He underlines general strategy as a prerequisite of state's defence, the basic requirement of which can't be denied or marked as obsolete. As very important he regards branding states as those that keep up the law (i.e. international law), and those that break this law. In no case he doesn't resist to updating the terms of "sovereignty" or "universality" of international law, but such attempts have not been successful up to now. In the article he quotes some of the principal problem issues

which were discussed during the meeting of the seven most advanced countries in Lyon in June 1996.

The Transparency of Financial Funds for Defence (*The Place and Importance of Accounting in the Chain of Military Management*) by Col. Ing. Jaroslav Paleček. Formerly used old book-keeping in the army did not form comprehensive, closed system, it was only a sort of survey of financial assets and liabilities, which did not form a comprehensive, closed system. We could not properly assess expenses of inner organizational (financial) units, whether and why they had changed, how much their costs increased or decreased. Nowadays, like the managers, if we are to identify inner reserves, we must draw data from two independent sources: the first is a traditional book-keeping, but the second one is quite a different module. Its base lies in double-entry accounting. This summarized material module is an attempt to centralize book-keeping lists, which will enable higher level of synthesis and analysis. Then we may examine a scheme of any army material or the possession of individual users. The author believes that this tool of financial management will facilitate transparent and effective spending of public funds (from the budget) appointed for state defence.

MILITARY ART

The Theory of Military Art, Today and Tomorrow (*its present state in the CR and further development streams*) by Col. Doc. Jiří Strnáděk, CSc. and Ing. Jaroslav Bursík. The concept of ACR development reflects, to certain measure, new knowledge we learned in the West, and comes out from new security situation in Europe. Newly shaped social and economical conditions has brought together new principles which affect financial budget for state defence, recruiting, training troops etc. Besides classical military operations, there is a number of other operations (e.g. operations other than war). We may anticipate that some of the present principles of military art will change its contents or importance. Together

with budget cuts for defence, financial means are to be concentrated into effective institutions, activities, equipments. Principles of containment and deterrence will keep their sense, the authors write, but probably will be altered by the principle of "prevention", i.e. avoiding the war, with the most important role of diplomacy accomplished across all Euro-Atlantic region by building security architecture.

Counter-Electronic Warfare in the Structure of Forces Overall Protection by Col. (ret.) Doc. Ing. Ladislav Hadaš, Lt.Col. Ing. Jaroslav Velfšek, CSc. In newly released Czech manual "Všeob P-6" and working drafts of combat manual we introduce the system of forces protection. One section deals with counter-measures used in electronic warfare. The article summarizes those measures and proposes methods of staffs, forces preparation for their successful implementation before/in battle. Many commanders and senior officers do not pay much attention to this field of sheltering, probably because of the fact that the Czech Republic faces no definite opposing/enemy forces. But this situation makes things even worse. We have to prepare the protection of forces, installations, equipments against various destructive weapons which will use the most up-to-date intelligent lethal weapons, using automatic devices, jamming and intelligence devices, electronic sensors and last but not least deceptive and disinformation measures. The importance of this part of warfare can be supported even by opinions of military specialists from the US and Russia.

Polish Views on Operational Studies by Brig.Gen. Vladyslaw Saczonek, Col. Dr. Marian Bednarz, Lt.Col. Piotr Biskup. This article, which was written by the team of Polish military analysts, is the first presentation of problems concerning MoD operational planning. They disclose the process of gathering, storage and processing social and defence information in Poland. We are informed about the reconstruction of the old system of operational studies. They stress the

military importance of country's geographical situation for state defence and also refer about new territorial arrangements of the Polish Republic, resulting from geostrategical situation of the country. Further we are informed about the prospective tasks of military studies and their position in the framework of Polish military hierarchy.

DEFENCE RESEARCH

Thinking about the Role and Place of Defence Research in the Period of Insufficient Defence Resources by *Ing. Ladislav Klíma, CSc.* The problem of insufficient resources must be solved by structural changes, principally based upon new strategical defence concept, and introduced by MoD top-management. This concept has to support the minimal strenght of the ACR, and also preserve necessary generic potentialities, indispensable for the adaptation of the army to prospective security demands. Even when the forces are reduced, as it is now, the high level of defence studies, the development and implementation of new technologies ought to be preserved, because they both are the most important investment for the future. Here we must, Ing. Klíma writes, to restructuralize the whole system of defence research, to make it more economical. At the same time, setting the tasks and objects for defence studies, we must set out the economy and financial analyses, saying whether there is enough resources for research expenditures, or at least to estimate them.

OPINIONS AND CONTROVERSY

Defence Resources Management of the ACR and the Compatibility with NATO Nations by *Doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc.,*

M.A. Compatibility problems of individual items within defence sphere of our country rank among the principal questions of MoD activities. It covers a numbers of issues, e.g. the management of defence resources which we are going to solve. His analysis is based on the present state of PPBS (planning, programming and budgeting system). He identifies the present state of affairs and compares them with similar systems abroad, in NATO countries. At the same time the author defines final state of full compatibility with NATO alliance. Dr. Ochraňa's article is backed by his own research and experiences he has acquired during PPBS implementation.

We Solve the Basic Problem of Data Quality of ACR Information System by *Col. (ret.) Ing. Miloslav Strnad.* The subject of this article is the logical and format organization of integrity information system performed within the ACR. This problem is perhaps the most difficult to solve at present, as far as the function of whole of data systems is concerned, because the ACR Command needs for its activity timely, true and consistent information. In this article the author depicts the concept of proper system. In the sequel, which is going to appear in some of the coming issues, the author will concentrate more on ACR data management and control.

The Complexity of Servicemen's Professional Preparation by *Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.* Indicated comprehensive way of military schooling underlines both professional preparedness and civic responsibility, but also its cultural and humane level. If forces are to be trusted, as professionally capable and democratic institution, we must open field not only for special military training and drill, but also for civics education and social motivation in a broader sense of the word.

Představení autorů tohoto čísla

Genmjr. Ing. Emil Antušák, nar. 1948. Absolventem VA Brno, VA Frunze, VA GŠ v Moskvě a Mobile International Defense Management Course, Monterey Postgraduate School. Vykonával řadu velitelských a štábních funkcí, od října 1993 byl ředitelem Institutu pro výzkum operačního umění, nyní Ústavu obranných studií AČR. Je členem Rady rezortu ministerstva obrany pro obranný výzkum, vědecké rady VA Brno, redakční rady Voj. rozhledů. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika a Vojenské rozhledy.

Ing. Jaroslav Bursík, nar. 1933. Absolvent VA Brno, AK VA PVO Kalinin, VAK GŠ Moskva. Pracoval ve velitelských funkcích do velitele svazku PLRV v to, ve štábních funkcích na velitelství svazu, ve vedoucích funkcích na velitelství PVOS a operační správě a správě letectva a PVO GŠ. V současné době je vedoucím vědeckým pracovníkem v ÚOS AČR.

Plk. v zál. doc. Ing. Ladislav Hadaš, nar. 1933. Vojenskou akademii Brno absolvoval v r. 1957. Habilitace a jmenování docentem v r. 1991. Vykonával řadu funkcí v ILS letectva, od r. 1973 náčelníkem REB letecké armády, r. 1984 ustanoven vedoucím katedry REB VA Brno. Od r. 1994 je v záloze a pracuje jako odborný asistent téže katedry. Podílel se na vypracování nové koncepce REB AČR.

Plk. Ing. František Jiroušek, nar. 1950, vystudoval I. fakultu VA Vyškov. Vykonával řadu velitelských a štábních funkcí u vševojskových útvarů. V r. 1978 absolvoval VA Frunze. Od r. 1982 pracoval ve štábu ZVO v Táboře a v letech 1985-95 u operačního odboru GŠ AČR. V současné době vykonává funkci ředitele odboru výzkumu vojenského umění u ÚOS AČR.

Ing. Ladislav Klíma, CSc., nar. 1936, VA Brno. V roce 1992 absolvoval Mezinárodní manažerský kurz (rozdělování zdrojů) postgraduální školy vojenského námořnictva Monterey (USA). Prošel funkcemi na GŠ i MO,

v letech 1991-93 zastával funkci náčelníka správy rozvoje vědy a techniky. Byl členem RR Vojenských rozhledů a jejich prvním odborným vydavatelem. V současnosti pracuje jako občanský pracovník MO v oblasti rozdělování obranných zdrojů a rozvoje vědy. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Pplk. Ing. Vojtěch Němeček, nar. 1957. VVŠ PV absolvoval v r. 1980. Zastával řadu velitelských funkcí u útvarů ženijního vojska, v r. 1991 nastoupil k doktorandskému studiu na katedře ženijního vojska VA Brno. V letech 1994-95 pracoval u 2. armádního sboru. Od října 1995 je odborným asistentem na katedře operačního použití ženijního vojska a ženijního zabezpečení VA Brno. Publikuje v časopisu Vojenské rozhledy.

Doc. PhDr. F. Ochrana, DrSc., M.A., nar. 1952, VPA Bratislava, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (obor filozofie, historie), European Business School v Praze. Po absolvování VPA učitelem na katedře filozofie VPA, později VVPŠ. Pracoval v Institutu ekonomické analýzy a racionalizace ekonomického úseku MO, ve Středisku pro zavádění a řízení SPPR. Publikuje v časopisech Filozofia, Sociologický časopis a ve vojenských periodících.

Plk. Ing. Jaroslav Paleček, nar. 1954. Absolvent VVŠ-TTŽ Žilina v roce 1977, obor organizátorsko-ekonomický, finanční. Postgraduální studium na Právnické fakultě UK v r. 1991, European Business School v Praze (Master of International Management, 1984). V letech 1977-96 pracoval v různých funkcích na úseku řízení finančně ekonomického zabezpečení v rezortu MO, od 1.7. 1993 jako ředitel Hlavního finančního úřadu MO. Podílí se na výstavbě finančního informačního systému v rámci zavádění SPPR do rezortu MO.

Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc., nar. 1947. Vystudoval Filozofickou fakultu UJEP v Brně (dnes Masarykova univerzita).

Kandidátskou práci obhájil r. 1981, habilitoval na téže fakultě v r. 1996. Působil jako učitel na středních školách a na Pedagogické fakultě UJEP. Od r. 1990 pracuje na katedře sociálních věd VA v Brně. Publikoval v oblasti dějin filozofie, přirozenoprávní teorie a sociální filozofie.

Ing. Dalibor Růžička, CSc., nar. 1937. Absolvoval Dělostřelecké učiliště v Hranicích v r. 1958, vystudoval VA Brno v r. 1969 a ukončil externí aspiranturu v r. 1976. Vykonal řadu funkcí v raketovém vojsku a dělostřelectvu na různých stupních, naposledy zástupce náčelníka dělostřelectva AČR. V současné době pracuje jako vedoucí vědecký pracovník oddělení výzkumu vojenské strategie a obrany státu v ÚOS AČR.

Ing. Miloslav Strnad, nar. 1935, vystudoval VA Brno, působil ve VzÚ 401 na počítačových aplikacích týlového zabezpečení. V r. 1971 byl z armády z politických důvodů propuštěn. V civilním zaměstnání pracoval v různých funkcích při vývoji a implementaci aplikačního programového vybavení převážně ve stavební výrobě. V r. 1990 se v rámci rehabilitace vrátil zpět do činné služby. Převážnou dobu pracoval na funkci projektanta VPS AVV. Od roku 1995 je v záloze a jako občanský zaměstnanec pracuje ve funkci systémového specialisty v oblasti uplatnění informačních technologií v AČR.

Ing. Petr Svozil, nar. 1949. Absolvoval VA Brno v roce 1973. Vykonal řadu technických a velitelských funkcí v armádě. Od října 1993

pracovníkem Institutu pro výzkum operačního umění, v současné době zástupcem vedoucího oddělení výzkumu vojenské strategie a obrany státu Ústavu obranných studií Armády České republiky. Publikoval ve VR.

Ing. Milan Štembera, nar. 1926, absolvent VA Brno. Dlouholetý pracovník generálního štábu, účastník mezinárodních jednání v oblasti odzbrojení a kontroly zbrojení. V letech 1985-95 pracovník Ústavu mezinárodních vztahů se specializací bezpečnostní politiky a vojenských aspektů mezinárodních vztahů. Autor řady publikací v uvedené oblasti.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, VA Brno, v roce 1988 aspirantura tamtéž. V roce 1994 ukončil kurz Monterey Mobile International Defense Management Course. V r. 1995 absolvoval stáž na velitelství ozbrojených sil USA v Evropě, v roce 1996 kurz krizového managementu na škole NATO (SHAPE). Do roku 1990 vševojskový operátor ve štábu bývalého ZVO v Táboře, od r. 1991 vedoucí odd. strategického plánování SSR MO, nyní zástupce ředitele odboru obranné politiky a strategie MO ČR. Publikuje v časopisech Vojenské rozhledy a Vojenský profesionál.

Pplk. Ing. Jaroslav Velíšek, CSc., nar. 1950. Roku 1973 absolvoval VA Brno, elektronický odbor. V letech 1973-84 pracoval v odborných funkcích u útvaru ZS/GŠ, od r. 1984 působí ve vědecko-pedagogických funkcích. V roce 1993 ukončil vědeckou přípravu a od r. 1994 je vedoucím katedry REB VA Brno.

Subject Index 1996

	No	page
Maj.Gen. Ing. Emil Antušák The Army of the CR at a Historical Crossing	1	28
Maj.Gen. Ing. Emil Antušák, Ing. Petr Svozil Present European Security and National Interests of the CR	6	3
Prof. Dr. Laurent F. Carrel Further Development of Swiss Security and Political Strategy	1	16
RNDr. Jaroslav Fiedler, CSc. Where is the Development of European Security Structures Bound for?	2	3
RNDr. Jaroslav Fiedler, CSc. The Reform of NATO	5	3
Ing. Jiří Florián Some Glances at ACR Optimization	2	19
Col. Wilfried Van Hoeck, BEM The Building of European Stability: Its Defence and Security Aspects	5	9
RNDr. Vilém Holář, <i>(former Czech Minister of Defence)</i> The Basic Steps of the ACR to Achieve the Interoperability with NATO's Armed Forces	3	3
Ing. Josef Janošec, CSc. An Amendment to Security Risks Classification	4	11
Col. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. The Management of State Defence - I	5	14
Col. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. The Management of State Defence - II	6	13
PhDr. Karel Jícha To the Forming of Social Policy	5	21
RNDr. Petr Nečas Security Aspects of European Integration	1	3
Col. Ing. Jaroslav Paleček The Transparency of Financial Funds for Defence	6	25
Ing. Oldřich Pekárek, CSc. Security Policy in Military Information Systems	3	34

Subject Index 1996

Ing. Karel Pezl (military advisor to the Czech President)		
Thinking about Potentialities - I	3	12
Ing. Karel Pezl		
Thinking about Potentialities - II	4	3
Maj. Ing. Rudolf Rak		
Defence Resource Management Model-DRMM	4	33
Capt. Štefan Sarvaš		
Military-Society Relations: Their Evolution and Tendencies	2	23
Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc.		
Czech Position to Common European Defence Policy	1	31
Col. Ing. Václav Svoboda.		
Exactness and Top-Management in the Field of Country and State Defence - I	3	23
Col. Ing. Václav Svoboda		
Exactness and Top-Management in the Field of Country and State Defence - II	4	24
Ing. Milan Štembera, CSc.		
Some Military and Strategy Aspects of NATO Enlargement	6	8
Ing. Dušan Štrauch, CSc.		
Crisis Management: Handling the Unexpected, the Unknown and Undesired	1	7
Col. Ing. František Valach, CSc.		
National Security Strategy in Democratic State Surroundings	2	10
Col. Ing. František Valach, CSc.		
International Conditions and the Security of State	6	18

Military Art

Maj.Gen. Ing. Emil Antušák		
An Uneasy Task: The Completing of the Draft of "Strategic Defence of the CR" Manual	4	39
Ing. Jiří Florián		
Some Glances at Territory Defence	4	42
Col. (ret.) Doc. Ing. Ladislav Hadaš,		
Lt.Col. Ing. Jaroslav Velišek, CSc.		
Oper-I-1 Manual and Electronic Warfare Objectives	2	55

Subject Index 1996

Col. (ret.) Doc. Ing. Ladislav Hadaš, Lt.Col. Ing. Jaroslav Velíšek, CSc. Counter-Electronic Warfare in the Structure of Forces Overall Protection	6	40
Lt.Col. Ing. Milan Hanousek. Intelligence Support of the Battlefield in NATO's Armed Forces during the Decision-Making Process	3	52
Col. Ing. Karel Kozák Defence and Protection of the Territory	5	30
Ing. Miloš Janda, Col. Ing. Karel Kozák, Maj. Ing. Rudolf Rak New Ways of Army Development	1	51
GSO Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Necessary Measures of Interoperability	1	45
GSO Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Another Step towards Compatibility	2	51
Ing. Karel Lukáš, CSc. Models: The Necessary Part of Modern Armies Training	5	35
Lt.Col. Ing. Vojtěch Májek, CSc., Lt.Col. Ing. Jan Vachek. Tactical Air Force in the Fight against Anti-Air Defence	3	65
Lt.Col. Ing. Vojtěch Němeček Deception Theory <i>(Some Problems and Experiences in Selected Foreign Armies)</i>	6	46
Col. Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc., Ing. Jaroslav Bursík The Theory of Military Art, Today and Tomorrow	6	31
Ing. Petr Svozil Strategic Defence of the Czech Republic	1	38
Col. Ing. František Valach, CSc. Command and Control are Above All the Challenge <i>(The Task of Army Corps)</i>	3	42
Polish Views on Operational Studies	6	54
The Probable Vision of Prospective Conflict	5	43

Defence Research

Col. Ing. Karel Eminger Looking Back at Defence Studies Development	5	48
---	---	----

Subject Index 1996

Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Studies Programming - Part II	1	58
Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Research Programmes	2	42
Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Research Assessment	3	73
Ing. Josef Janošec, CSc. Can We Think of Defence Research without Scientific and Information Support?	4	64
Ing. Josef Janošec, CSc. What We Expect from the Activities of MOD Board for Defence Studies	1	64
Ing. Josef Janošec, CSc. The Thin Ice of Open Competition in Defence Research	2	32
Ing. Josef Janošec, CSc. Cooperation in the Field of Defence Research with Foreign Partners	3	78
Ing. Josef Janošec, CSc. Chapters on Rating Research Activities	5	54
Lt.Col. Ing. Petr Janský, CSc., Ing. Eva Krupičková, CSc. The Scientific and Information Activities in Foreign Armies	4	58
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Some Notes Added to Military Acquisition	4	47
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Thinking about the Role and Place of Defence Research in the Period of Insufficient Defence Resources	6	60
Open Competition for the Field of Defence Studies	1	70

Logistics

Lt.Col. Ing. Jiří Šindýlek Setting Up ACR Logistics Information System	2	60
--	---	----

Subject Index 1996

Experiences from abroad

Lt.Col. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. The UN Peace Mission - UNGCI (Irak 1994-95)	3	91
Ing. RNDr. Mgr. Jan Šilhavý, Mgr. Stanislav Balík. A Didactics Course for Teachers - Staff Officers of the Bundeswehr	3	97

Conference

Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Lt.Col. Ing. Josef Strelec, CSc., The Planning and Management of Humane Resources in the Army of the Czech Republic	4	73
Ing. Karel Hekš The Optimization Model of Resources Allocation	4	80
Dr. Klaus-Dieter Kuchler The Personnel and Information Systems in Bundeswehr	4	83
Dr. Frederick Pang We Need Adaptable Forces	4	90

Opinions and Controversy

Lt.Col. Ing. Karel Burda, CSc. The Proposal of Military Management Architecture	4	92
Lt.Col. Ing. Rostislav Bureš New Principles of Control and Command Call for New Tools of their Implementation	1	84
Col. PhDr. Ludvík Jaroš, CSc. Some Topical Issues of Personnel Management Exploitation	5	70
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Transformation of the ACR: Inside Look from Bellow	1	74
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Information and Management Systems: Requirements and Needs of the User	5	75

Subject Index 1996

Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc., Lt.Col. Doc. PhDr. František Vízdal, CSc. What Academy Courses Graduates Think about ACR Management - I	3	104
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc., Lt.Col. Doc. PhDr. František Vízdal, CSc. What Academy Courses Graduates Think about ACR Management - II	4	105
Col. Prof. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Without Illusions Up to the 21st Century	1	71
Col. Ing. Karel Kozák Rapid Reaction Forces and their Position in the ACR	3	100
Prof. Ing. František Ludvík, CSc., Doc. Ing. Pavel Konečný, CSc. The Criteria of Arms Systems Evaluation	4	98
Ing. Karel Lukáš, CSc. Stumbling-blocks of Informatization	2	75
Col. (ret.) Ing. Josef Nastoupil Controversial Terms: Front Line War - Area War	1	80
Col. Doc. Ing. Petr Němec, CSc. Short Comment on the Optimalization of the Army of the CR (the response to an article "Some Glances at ACR Optimalization" by Ing. Jiří Florian, VR 2/96)	4	104
Doc. PhDr. František Ochrana, DrSc., M.A. State, Prospects and System Objectives of PPBS	2	68
Doc. PhDr. František Ochrana, DrSc., M.A. Defence Resources Management of the ACR and the Compatibility with NATO Nations	6	65
Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc. The Complexity of Servicemen's Professional Preparation	6	78
Col. (ret.) Ing. Miloslav Strnad We Solve the Basic Problem of Data Quality of ACR Information System	6	73
Col. (ret.) Ing. Václav Voříšek About a Certain Innovation in Terminology and its Consequences	5	61

Subject Index 1996

History Pages

Maj. PhDr. Jiří Fidler June 1941 - Barbarossa Plan versus Groza	3	117
Maj. PhDr. Jiří Fidler The Czechoslovak Armoured Units <i>(In October 1936)</i>	5	84
Dr. František Hanzlík, CSc. The Twilight of Democracy <i>(Activities of Defensive Intelligence in Czechoslovakia in 1945-48)</i>	1	84
Doc. Dr. Rostislav Kozílek, CSc. Defensive Capacities of the Pre-War Czechoslovakia <i>(Military and International Dependence)</i>	6	84
PhDr. Vladimír Pilát, CSc. War after War <i>(The Korean War 1950-53)</i>	2	82
Doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. Dr. Edvard Beneš and the Armed Forces	4	112

Information Service

Col. Ing. Zdeněk Brousil Study on NATO Enlargement	1	92
Dr. Anton Grizold The Threats to Peace and Security in the Word <i>(Some Views from Slovenia)</i>	4	135
Maj. Ing. Jan Kaše Information Support of Common International Exercises	1	139
Col. Ing. Aleš Komár, CSc. The Cooperation at a Committee for Challenges of Modern Society Level: CCMS/NATO/NACC	4	141
Lt.Col. Ing. Otakar Míka, CSc. The 30th Anniversary of Establishing SIPRI	5	109
Col. Ing. René Nastoupil, CSc. Operation "Deliberate Force"	1	120
Ing. Dalibor Růžička, CSc., Col. Ing. Josef Němec, CSc. Armed Forces of Some European States	1	104

Subject Index 1996

Volker Rühle		
New North-Atlantic Alliance		
<i>(Visions and Needful Development)</i>	6	100
Dr. Javier Solana		
The New Role of NATO in European Security	3	159
Dr. Andrea K. Smutek-Riemer		
Timely Crises Identification: Circular Quadrature?	6	115
Ing. Antonín Svěrák		
Civilian Part in Defence Management		
<i>(Democratic Control of Armed Forces in Great Britain)</i>	6	93
Captain Dieter Stockfish (German Navy)		
"Maritime" Epoch is Coming		
<i>(Political-Security Aspects in the 21st Century)</i>	5	87
Ing. Jiří Veličko		
Crisis Management in Emergency Situations	4	119
Air Force and Strategy	2	138
Arguments For and Against	2	121
Armed Deterrence	3	124
Atlantic Alliance in the 90's and the Role of Germany		
<i>(Homage to Manfred Wörner)</i>	2	108
Demilitarization of European Airspace	2	93
The Dilemma of Professionalization		
<i>(The Decision of France to Fully Professionalize its Forces is not a Model for Germany)</i>	5	106
The Emerging of System of Systems	2	96
The European Security Structure:		
A Plethora of Organizations?	1	131
France's Strategic Defence Communiqué	2	131
Information Age Warfare	2	115
The Keeping of Peace in a Changed World		
<i>(Security Architecture in the Middle East)</i>	5	101
Material Sources of Defence Model		
<i>(A System Approach to Restructuralization of the Italian Forces)</i>	3	137
Nuclear Tests	2	96
Professional Military Ethics	1	126

Subject Index 1996

Partnership for Peace Programme: Its Conclusions, Prospects from the Point of View of the Slovak Republic	2	98
The Preparation of Strategic Commanders for the XXIst Century.	5	95
The Russian Army and the Present Times	5	113
Security Strategy of New Epoch (Roles, Missions and Functions of U.S. Forces)	6	118
Strategical Revolutions	3	96
The Strategy of Flexible and Selective Deployment of Armed Forces (American Military Doctrine and Strategy)	6	107
The "Third" World War Has Ended: What Comes Next?	3	137
Who Guards the Guards? (The Civil Control of Armed Forces)	4	126
World and European System of Security	1	96
Divisioner in memoriam Mikuláš Doležal	5	119

Personal Data

Divisioner in memoriam Ing. Josef Dostál	3	160
General of the Army in memoriam Ing. Vojtěch Boris Luža	4	149
Divisioner in memoriam Oleg Svátek	2	143
General of the Army in memoriam Josef Šnejdárek	6	129
Divisioner in memoriam Josef Zmek	1	145

* * *

Prospective Challenges of the Military Journal "Vojenské rozhledy" in 1996-97	1	147
--	---	-----

219% 27
20% = 20 článků
219% 27

Obsah ročníku 1996

	VR číslo	strana
Genmjr. Ing. Emil Antušák Armáda ČR na historické křižovatce ☐	1	28
Genmjr. Ing. Emil Antušák, Ing. Petr Svozil Současná evropská bezpečnost a národní zájmy ČR ☐	6	3
Prof. dr. Laurent F. Carrel Další vývoj bezpečnostně politické strategie Švýcarska ☒	1	16
RNDr. Jaroslav Fiedler, CSc. Kam směřuje vývoj evropských bezpečnostních struktur?	2	3
RNDr. Jaroslav Fiedler, CSc. Reforma NATO	5	3
Ing. Jiří Florián Pohledy na optimalizaci AČR ☐	2	19
Plk. Wilfried Van Hoeck, BEM Budování evropské stability: její obranné bezpečnostní aspekty ☒	5	9
RNDr. Vilém Holář Základní kroky AČR k dosažení interoperability s armádami států NATO ☐	3	3
Ing. Josef Janošec, CSc. Příspěvek ke klasifikaci bezpečnostních rizik ☒	4	11
Plk. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. Řízení obrany státu - I ☐	5	14
Plk. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. Řízení obrany státu - II ☐	6	13
PhDr. Karel Jícha Ke koncipování sociální politiky	5	21
RNDr. Petr Nečas Bezpečnostní aspekty evropské integrace ☒	1	3
Plk. Ing. Jaroslav Paleček Zprůhlednění finančních zdrojů obrany (Místo a význam účetnictví v systému řízení v rezortu MO) ☐	6	25
Ing. Oldřich Pekárek, CSc. Bezpečnostní politika ve vojenských informačních systémech	3	34

Ing. Karel Pezl Přemýšlení o možném - I	3	12
Ing. Karel Pezl Přemýšlení o možném - II	4	3
Mjr. Ing. Rudolf Rak Model řízení obranných zdrojů	4	33
Kpt. Štefan Sarvaš Vztahy armády a společnosti: vývoj a tendence	2	23
Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Český postoj ke společné evropské obranné politice	1	31
Plk. Ing. Václav Svoboda Exaktnost a vrcholové řízení v oblasti obrany státu - I	3	23
Plk. Ing. Václav Svoboda Exaktnost a vrcholové řízení v oblasti obrany státu - II	4	24
Ing. Milan Štembera, CSc. Některé vojenskostrategické aspekty rozšiřování NATO	6	8
Ing. Dušan Štrauch, CSc. Krizový management: zvládání neočekávaného, neznámého a nechtěného	1	7
Plk. Ing. František Valach, CSc. Národní bezpečnostní strategie v podmínkách demokratického státu	2	10
Plk. Ing. František Valach, CSc. Mezinárodní podmínky a bezpečnost státu	6	18
Vojenské umění		
Genmjr. Ing. Emil Antušák Nehledný úkol - dopracování návrhu předpisu „Strategická obrana ČR“	4	39
Ing. Jiří Florián Některé pohledy na obranu teritoria	4	42
Plk. v zál. doc. Ing. Ladislav Hadaš, pplk. Ing. Jaroslav Velíšek, CSc. Oper-1-1 a úkoly radioelektronického boje	2	55
Plk. v zál. doc. Ing. Ladislav Hadaš, pplk. Ing. Jaroslav Velíšek, CSc. Organizace ochranných opatření REB v rámci ochrany vojsk	6	40

Obsah ročníku 1996

Pplk. Ing. Milan Hanousek Zpravodajská příprava bojiště v armádách NATO rozhodovacím procesu	3	52
Plk. Ing. Karel Kozák Obrana a ochrana teritoria	5	30
Ing. Miloš Janda, plk. Ing. Karel Kozák, mjr. Ing. Rudolf Rak Nové způsoby použití armády	1	51
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Nezbytný krok k interoperabilitě	1	45
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Další součást kompatibility	2	51
Ing. Karel Lukáš, CSc. Modely - nezbytná součást výcviku moderních armád	5	35
Pplk. Ing. Vojtěch Májek, CSc., pplk. Ing. Jan Vachek Taktické letectvo v boji s protivzdušnou obranou	3	65
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček Teorie klamání (K některým problémům a zkušenostem ve vybraných zahraničních armádách)	6	46
Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc., Ing. Jaroslav Bursík Teorie vojenského umění dnes a zítra (Její současný stav a směry dalšího vývoje)	6	31
Ing. Petr Svozil Strategická obrana České republiky	1	38
Plk. Ing. František Valach, CSc. Velení a řízení je především výzvou (Úloha štábu armádního sboru)	3	42
Možná vize příštího konfliktu	5	43
Polský pohled na operační studii	6	54

Obranný výzkum 13 čl = 10%

Plk. Ing. Karel Eminger Ohlédnutí v rozvoji obranného výzkumu	5	48
---	---	----

Obsah ročníku 1996

Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Obranný výzkum a jeho programování - II	1	58
Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Programy obranného výzkumu	2	42
Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Hodnocení obranného výzkumu	3	73
Ing. Josef Janošec, CSc. Je obranný výzkum myslitelný bez vědeckoinformační činnosti?	4	64
Ing. Josef Janošec, CSc. Co očekáváme od aktivit Rady resortu MO pro obranný výzkum	1	64
Ing. Josef Janošec, CSc. Tenký led veřejné soutěže v obranném výzkumu	2	32
Ing. Josef Janošec, CSc. Stav spolupráce se zahraničím v oblasti obranného výzkumu	3	78
Ing. Josef Janošec, CSc. Kapitoly k měření činnosti v oblasti výzkumu	5	54
Pplk. Ing. Petr Janský, CSc., Ing. Eva Krupičková, CSc. Vědeckoinformační činnost v zahraničních armádách	4	58
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Některé poznámky k vojenské akvizici	4	47
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Zamyšlení nad úlohou a místem obranného výzkumu v období nedostatečnosti zdrojů pro obranu	6	60
Veřejná soutěž pro oblast obranného výzkumu	1	70

Logistika 1 = 11. 0,5%

Pplk. Ing. Jiří Šindýlek Výstavba informačního systému logistiky Armády ČR	2	60
--	---	----

Zkušenosti ze zahraničí 2 = 11. 1,5%

Pplk. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Mírová mise OSN - UNGCI (Irák 1994 - 1995)	3	91
--	---	----

Obsah ročníku 1996

Ing. RNDr. Mgr. Jan Šilhavý,

Mgr. Stanislav Balík

Kurz didaktiky pro učitele - štábní důstojníky Bundeswehru	3	97
--	---	----

Z konference 4 = 3%

Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc.,

pplk. Ing. Josef Strelec, CSc.

Plánování a řízení lidských zdrojů AČR	4	73
--	---	----

Ing. Karel Hekš

Optimalizační model alokace zdrojů	4	80
------------------------------------	---	----

Dr. Klaus-Dieter Kuchler

Personální management a informační systém Bundeswehru	4	83
---	---	----

Dr. Frederick Pang

Potřebujeme adaptabilní armádu	4	90
--------------------------------	---	----

Názory, polemika 18 = 14%

Pplk. Ing. Karel Burda, CSc.

Návrh architektury vojenského řídicího systému	4	92
--	---	----

Pplk. Ing. Rostislav Bureš

Nové principy velení vojskům vyžadují i nové přístupy a nástroje	1	84
--	---	----

Plk. PhDr. Ludvík Jaroš, CSc.

K některým aktuálním otázkám řídicí práce zaměřené na využití personálu	5	70
---	---	----

Pplk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc.

Transformace Armády ČR - pohled spíše zdola	1	74
---	---	----

Pplk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc.

Informační a manažerské informační systémy - požadavky a potřeby uživatele	5	75
--	---	----

Pplk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc.,

pplk. doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

Řízení v AČR očima studentů akademických kurzů - I	3	104
--	---	-----

Pplk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc.,

pplk. doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

Řízení v AČR očima studentů akademických kurzů - II	4	105
---	---	-----

Plk. prof. Ing. Jaroslav Komárek, CSc.

Bez iluzí do 21. století

(K článku plk. v.v. F. Němce - Armáda 21. století ve VR 4/95)	1	71
---	---	----

Plk. Ing. Karel Kozák Síly rychlého nasazení a jejich místo v AČR	3	100
Prof. Ing. František Ludvík, CSc., doc. Ing. Pavel Konečný, CSc. Kritéria hodnocení zbraňových systémů	4	98
Ing. Karel Lukáš, CSc. Úskalí informatizace	2	75
Plk. v zál. Ing. Josef Nastoupil Střet pojmů: Válka na frontě - válka na ploše	1	80
Plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc. K optimalizaci Armády ČR <i>(Ohlas na článek Ing. Jiřího Floriána - Pohledy na optimalizaci Armády ČR - uveřejněné ve VR 2/96.)</i>	4	104
Doc. PhDr. František Ochрана, DrSc., M.A. Stav, perspektivy a systémové cíle SPPR	2	68
Doc. PhDr. František Ochрана, DrSc., M.A. Management obranných zdrojů AČR z pohledu kompatibility se státy NATO	6	65
Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc. Komplexnost profesní přípravy vojáka	6	78
Plk. v zál. Ing. Miloslav Strnad Řešení základního problému kvality dat IS AČR	6	73
Plk. v zál. Ing. Václav Voříšek O jedné inovaci v terminologii a jejích důsledcích	5	61
Z historie 6 = 5% 4,5		
Mjr. PhDr. Jiří Fidler Červen 1941 - Barbarossa kontra Groza <i>(Poměr sil mezi německou a sovětskou armádou)</i>	3	117
Mjr. PhDr. Jiří Fidler Československá útočná vozba a její proměna <i>(V říjnu 1936)</i>	5	84
Dr. František Hanzlík, CSc. Soumrak nad demokracií <i>(Činnost vojenského obranného zpravodajství v Československu v letech 1945-48)</i>	1	84
Doc. Dr. Rostislav Kozílek, CSc. Obranyschopnost ČSR v meziválečném období <i>(vojensko-politické souvislosti)</i>	6	84

Obsah ročníku 1996

PhDr. Vladimír Pilát, CSc. Válka po válce <i>Korejská válka 1950-1953</i>	2	82
Doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. Dr. Edvard Beneš armáda	4	112

Informace 36+1=37 $\frac{37}{287}$

Plk. Ing. Zdeněk Brousil Studie o rozšiřování NATO	1	92
Dr. Anton Grizold Hrozby míru a bezpečnosti ve světě <i>(Pohled ze Slovinska)</i>	4	135
Mjr. Ing. Jan Kaše Informační zabezpečení mezinárodních cvičení	1	139
Plk. Ing. Aleš Komár, CSc. Spolupráce na úrovni Výboru pro výzvy moderní společnosti - CCMS/NATO/NACC	4	141
Pplk. Ing. Otakar Míka CSc. Třicáté výročí založení SIPRI	5	109
Plk. Ing. René Nastoupil, CSc. Operace Deliberate Force	1	120
Ing. Dalibor Růžička, CSc., plk. Ing. Josef Němec, CSc. Ozbrojené síly vybraných evropských států	1	104
Volker Rühle Nová Severoatlantická aliance <i>(Představa a žádoucí vývoj)</i>	6	100
Dr. Javier Solana Nová role NATO v evropské bezpečnosti	3	159
Dr. Andrea K. Smutek-Riemer Včasně rozpoznávání krizí: kvadratura kruhu?	6	115
Ing. Antonín Svěrák Podíl civilistů na řízení obrany <i>(Demokratická kontrola ozbrojených sil ve Velké Británii)</i>	6	93
Nám. kap. Dieter Stockfish Přichází „maritimní“ epocha <i>(Bezpečnostně-politické perspektivy v 21. století)</i>	5	87

Ing. Jiří Veličko		
Řízení rizika při mimořádných událostech	4	119
Argumenty pro a proti <i>(Ke zprávě americké rady pro zahraniční vztahy o rozšíření NATO)</i>	2	121
Atlantická aliance v devadesátých letech a role Německa <i>(pocet Manfredu Wörnerovi)</i>	2	108
Bezpečnostní strategie nové epochy <i>(Role, hlavní úkoly a funkce armády USA)</i>	6	118
Demilitarizace evropského vzdušného prostoru	2	93
Dilema profesionalizace <i>(Rozhodnutí Francie plně profesionalizovat armádu není vzorem pro Německo)</i>	5	106
Evropská bezpečnostní struktura: Nadbytek organizací?	1	131
Francouzská strategická obrana	2	131
Kdo ohlídá hlídače? <i>(Civilní kontrola ozbrojených sil)</i>	4	126
Materiální zdroje obranného modelu <i>(Systémový přístup k restrukturalizaci italské armády)</i>	3	137
Profesionální vojenská etika	1	126
Program partnerství pro mír z pohledu Slovenské republiky	2	98
Příprava strategických velitelů pro XXI. století	5	95
Ruská armáda a současnost	5	113
Strategické revoluce	3	96
Strategie pružného a selektivního zasazení ozbrojených sil <i>(O americké vojenské doktríně a strategiích)</i>	6	107
Světový a evropský systém bezpečnosti	1	96
„Třetí“ světová válka skončila: Co bude dál?	3	137
Udržování míru ve změněném světě <i>(Bezpečnostní architektura na Středním východě)</i>	5	101
Válka informačního věku	2	115
Vojenské letectvo a strategie	2	138
Vojenské odstrašování	3	124
Vynořuje se systém systémů	2	96

Obsah ročníku 1996

Zkoušky jaderných zbraní	2	96
--------------------------	---	----

Personálie *ČA= 474 4,5*

Divizní generál in memoriam Mikuláš Doležal	5	119
Divizní generál in memoriam Ing. Josef Dostál	3	160
Armádní generál in memoriam Ing. Vojtěch Boris Luža	4	149
Divizní generál in memoriam Oleg Svátek	2	143
Armádní generál in memoriam Josef Šnejdárek	6	129
Divizní generál in memoriam Josef Zmek	1	145

* * *

Okruh možných problémů časopisu Vojenské rozhledy na léta 1996-97	1	147
--	---	-----

Contents

Maj.Gen. Ing. Emil Antušák, Ing. Petr Svozil Present European Security and National Interests of the CR	3
Ing. Milan Štembera, CSc. Some Military and Strategy Aspects of NATO Enlargement	8
Col. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. The Management of State Defence - II	13
Col. Ing. František Valach, CSc. International Conditions and the Security of State	18
Col. Ing. Jaroslav Paleček The Transparency of Financial Funds for Defence	25

MILITARY ART

Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc., Ing. Jaroslav Bursík The Theory of Military Art, Today and Tomorrow	31
Col. (ret.) Doc. Ing. Ladislav Hadaš, Lt.Col. Ing. Jaroslav Velíšek, CSc. Counter-Electronic Warfare in the Structure of Forces Overall Protection	40
Lt.Col. Ing. Vojtěch Němeček Deception Theory <i>(Some Problems and Experiences in Selected Foreign Armies)</i>	46
Polish Views on Operational Studies	54

DEFENCE RESEARCH

Ing. Ladislav Klíma, CSc. Thinking about the Role and Place of Defence Research in the Period of Insufficient Defence Resources	60
---	----

OPINIONS AND CONTROVERSY

Doc. PhDr. František Ochmana, DrSc., M.A. Defence Resources Management of the ACR and the Compatibility with NATO Nations	65
---	----

Col. (ret.) Ing. Miloslav Strnad We Solve the Basic Problem of Data Quality of ACR Information System	73
Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc. The Complexity of Servicemen's Professional Preparation	78

HISTORY PAGES

Doc. Dr. Rostislav Kozílek, CSc. Defensive Capacities of the Pre-War Czechoslovakia <i>(Military and International Dependence)</i>	84
---	----

INFORMATION SERVICE

Ing. Antonín Svěrák Civilian Part in Defence Management <i>(Democratic Control of Armed Forces in Great Britain)</i>	93
Volker Rühle New North-Atlantic Alliance <i>(Visions and Needful Development)</i>	100
The Strategy of Flexible and Selective Deployment of Armed Forces <i>(American Military Doctrine and Strategy)</i>	107
Dr. Andrea K. Smutek-Riemer Timely Crises Identification: Circular Quadrature?	115
Security Strategy of New Epoch <i>(Roles, Missions and Functions of U.S. Forces)</i>	118

PERSONAL DATA

General of the Army in memoriam Josef Šnejdár	129
--	-----

English Annotation	133
--------------------	-----

Who is Who in This Issue	136
--------------------------	-----

English Subject Index 1996	138
----------------------------	-----

Czech Subject Index 1996	147
--------------------------	-----

English Table of Contents	156
---------------------------	-----

Obsah

Genmjr. Ing. Emil Antušák, Ing. Petr Svozil Současná evropská bezpečnost a národní zájmy ČR	3
Ing. Milan Štembera, CSc. Některé vojenskostrategické aspekty rozšiřování NATO	8
Plk. Ing. František Jiroušek, Ing. Dalibor Růžička, CSc. Řízení obrany státu - II	13
Plk. Ing. František Valach, CSc. Mezinárodní podmínky a bezpečnost státu	18
Plk. Ing. Jaroslav Paleček Zprůhlednění finančních zdrojů obrany <i>(Místo a význam účetnictví v systému řízení v rezortu MO)</i>	25

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Plk. doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc., Ing. Jaroslav Bursík Teorie vojenského umění dnes a zítra <i>(Její současný stav a směry dalšího vývoje)</i>	31
Plk. v zál. doc. Ing. Ladislav Hadaš, podplukovník Ing. Jaroslav Velíšek, CSc. Organizace ochranných opatření REB v rámci ochrany vojsk	40
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček Teorie klamání <i>(K některým problémům a zkušenostem ve vybraných zahraničních armádách)</i>	46
Polský pohled na operační studie	54

OBRANNÝ VÝZKUM

Ing. Ladislav Klíma, CSc. Zamyšlení nad úlohou a místem obranného výzkumu v období nedostatečnosti zdrojů pro obranu	60
--	----

NÁZORY, POLEMIKA

Doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc., M.A. Management obranných zdrojů AČR z pohledu kompatibility se státy NATO	65
---	----

Plk. v zál. Ing. Miloslav Strnad Řešení základního problému kvality dat IS AČR	73
--	----

Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc. Komplexnost profesní přípravy vojáka	78
---	----

Z HISTORIE

Doc. Dr. Rostislav Kozílek, CSc. Obranyschopnost ČSR v meziválečném období <i>(vojensko-politické souvislosti)</i>	84
---	----

INFORMACE

Ing. Antonín Svěrák Podíl civilistů na řízení obrany <i>(Demokratická kontrola ozbrojených sil ve Velké Británii)</i>	93
Volker Rühle Nová Severoatlantická aliance <i>(Představa a žádoucí vývoj)</i>	100
Strategie pružného a selektivního zasazení ozbrojených sil <i>(O americké vojenské doktríně a strategii)</i>	107
Dr. Andrea K. Smutek-Riemer Včasně rozpoznávání krizí: kvadratura kruhu?	115
Bezpečnostní strategie nové epochy <i>(Role, hlavní úkoly a funkce armády USA)</i>	118

PERSONÁLIE

Armádní generál in memoriam Josef Šnejdárek	129
--	-----

Anglické anotace	133
------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	136
--	-----

English Subject Index 1996	138
-----------------------------------	-----

Obsah ročníku 1996	147
---------------------------	-----

Obsah v angličtině	156
---------------------------	-----

Vydává Ministerstvo obrany ČR - Sekce obranné politiky

Adresa:

Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY

(Vojenský zeměpisný ústav)

Rooseveltova 23

160 01 Praha 6 - Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
mjr. Ing. Igor Jalůvka (zástupce šéfredaktora), telefon (20) 21 57 33,
Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon (20) 21 57 31,
Jaroslava Matušková (redaktorka), telefon (20) 21 57 32.

Redakční rada: genmjr. Ing. František Váňa - předseda redakční rady, genmjr. Ing. Emil Antušák, plk. Ing. Michal Bohánek, plk. Ing. Karel Eminger, genmjr. Ing. Pavel Jandáček, Ing. Pavel Jégl, Mgr. Petr Klučina, CSc., genmjr. JUDr. Ladislav Kozler, Dr. Jiří Krobath, genpor. Ing. Karel Kuba, Ing. Petr Lužný, genmjr. Ing. Jiří Martinek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. Ing. Jaroslav Paleček, plk. Ing. Jan Rohovec, Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Rudolf Tomešek, CSc.

Ročník V. (XXXVII.). Toto číslo bylo dáno do tisku 1. 10. 1996. MKČR 6059, MIČ 47751.

Potřeb
cestu d
JIŽ NECH
SMĚNÁRN

VOJENSKÉ ROZHLEDY